

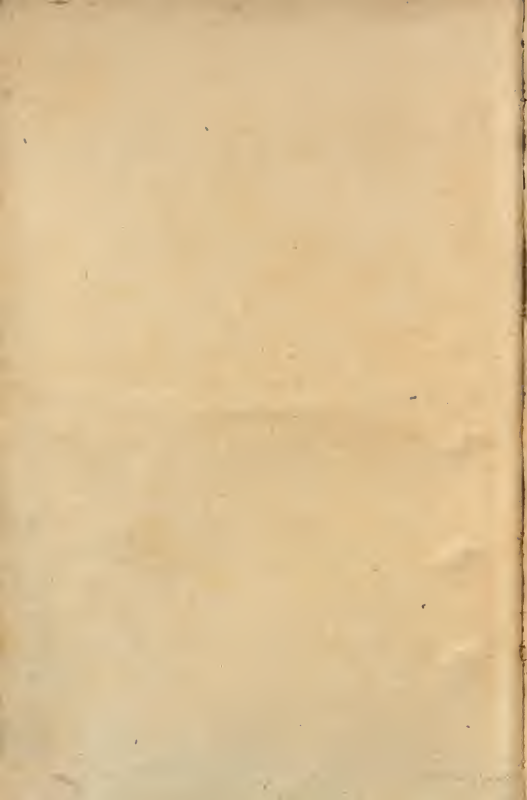

XLV

E

5

2

• O M N I V M
B E L G I I,

five

INFERIORIS GERMANIAE,
R E G I O N V M D E -
S C R I P T I O : . . .

LVDOVICO GVICCIARDINO,
NOBILI FLORENTINO,
A U C T O R E .

Recens ex idiomate Italico, ad exemplar tertium ac postremum ab ipso Auctore recognitum, magnaq; passim accessione locupletatum, in Latinum sermonem conversa.

Regnero Vitellio Zirizxo interprete.

*Insertis passim cum Regionis cujusque, tum & Urbium quoque
præcipuarum tabulis Geographicis.*

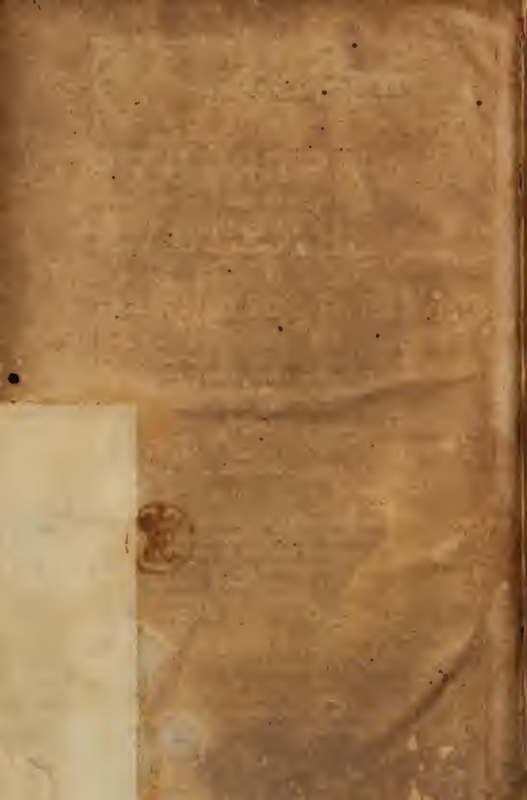
Adjecitque, supplendo & illustrando Guicciardino,
nonnullis additamentis:

AMSTELRODAMI,

Excudebat Guiljelmus Ianssonius, sub signo Solarij

ANNO MDCLXIII.

Est vobis Ocella, & liber est hominum
 Tunc bene se patiuntur qui morantur
 Amantia se, & non se, & non se, & non se
 O bellum, & non se, & non se, & non se
 In quo se patiuntur qui morantur
 In quo se patiuntur qui morantur
 Nunc est vobis, & non se, & non se, & non se
 Gaudet in se, & non se, & non se, & non se
 Honoribus, & non se, & non se, & non se
 Quos rite se, & non se, & non se, & non se
 Et rite se, & non se, & non se, & non se
 A morte se, & non se, & non se, & non se
 O, & non se, & non se, & non se, & non se
 Ille se, & non se, & non se, & non se, & non se
 Proinde se, & non se, & non se, & non se, & non se
 Equum se, & non se, & non se, & non se, & non se
 Reges, & non se, & non se, & non se, & non se
 Et quid se, & non se, & non se, & non se, & non se
 Tu Diva tali se, & non se, & non se, & non se
 Quam se, & non se, & non se, & non se, & non se
 Et se, & non se, & non se, & non se, & non se

STEFANO AMBROSIO

SCIAFFARIABA DE SIGNOR

GIACOMO GUICCIARDINI

VITA, Qual'io de' falci è stato & qu'io
 Ean' se l'anno, anzi l'anno, l'io
 E mullar, che l'io pur in l'anno
 Di Mezzano, di Palsade, e de' Mezzani
 Per che è d'ordine, che l'io pur in l'anno
 Palsade, e de' Mezzani, e de' Mezzani
 Ch'è l'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 L'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 E l'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 Quasi in l'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 A l'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 S'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 S'io pur in l'anno, e de' Mezzani

SENNO FACCINI A M. LODO

VICO GUICCIARDINI

GALILEO GALILEI, che l'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 E l'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 De' p'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 Ben' vi p'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 Tetele d'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 Por che de' p'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 Che il p'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 E l'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 O l'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 S'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 Tal, che l'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 S'io pur in l'anno, e de' Mezzani
 Che acquistate p'io pur in l'anno, e de' Mezzani

Tabularum hoc volumine comprehensarum Index, paginas deno-
tans ubi singulae videntur inferendae.

Tabula Belgij generalis	pag. 1	Alcmaria	194
Tabula Brabantiae	47	Schoonhovia	196
Lovanium	49	Goricomium	196
Bruxella	52	Roterodamum	197
Antuerpia	59	Gertrudoberga	198
Bursa Antuerpiensis	64	Haga	199
Templum Beatæ Virginis	65	Arx Britannica	202
Curia, five Senatorum domus	74	Briela	203
Domus Hansæ Teutonicæ	103	Ultrajectum	207
Buscum-Ducis	119	Tabula Zelandiæ	214
Tillæmons, five Thenæ	120	Middelburgum	220
Bergæ ad Zomam	123	Veria	221
Trajectum ad Mosam	127	Flissinga	222
Lira	131	Domus Senatoria Flissingensis	222
Helmonda	132	Arnemuda	223
Gravia	133	Tabula Flandriæ	229
Limburgum	138	Gandavum	233
Mechlinia	143	Brugæ	237
Tabula Geldriæ	148	Iperæ	242
Noviomagum	149	Slusa	243
Ruræmunda	152	Ostenda	244
Zutphania	153	Duinkerka	245
Arnhemium		Gravelinga	246
Bomimelia	155	Insulæ	251
Lochemium		Duacum	253
Rhenoberga	156	Tornacum	254
Geldria		Alostum	257
Wachtendonca	160	Tabula Arthesiæ	263
Daventria		Atrebatum	264
Swolla	161	Fanum D. Audomari	265
Campæ		Camericum	269
Tabula Frisiæ	163	Tabula Hannoniæ	271
Leoardia	168	Montes	272
Frænckera	169	Valentianæ	274
Groninga	171	Landreccjum	279
Emda	173	Avenna	
Tabula Hollandiæ	177	Chimacum	280
Dordracum	181	Mariæburgum	
Harlemum	182	Philippovilla	
Delphi	184	Bellomontium	289
Leida	186	Tabula Ducatus Luxemburgensis	
Amsterdamum	188	Lucemburgum	290
Templum D. Nicolai		Tabula Comitatus Namurensis	297
Templum B. Virginis	189	Namurum	298
Bursa Amsterodamensis		Carolomontium	299
Curia	189	Vallocuria	300
Domus Trutinæ publicæ		Tabula Episcopatus Leodicensis	301
Gouda	193	Leodicum	302
Enchusa		Aquisgranum	312
Horna	193		

FLANDRIA

HOLANDA

BRABANTIA

ANTVERPIA

FRISLANDIA

GRONINGA

GUELDRIA

UTRECHT

GELDRIA

OVERISSELS

DRENTHIA

FRISLANDIA

BRABANTIA

FRISLANDIA

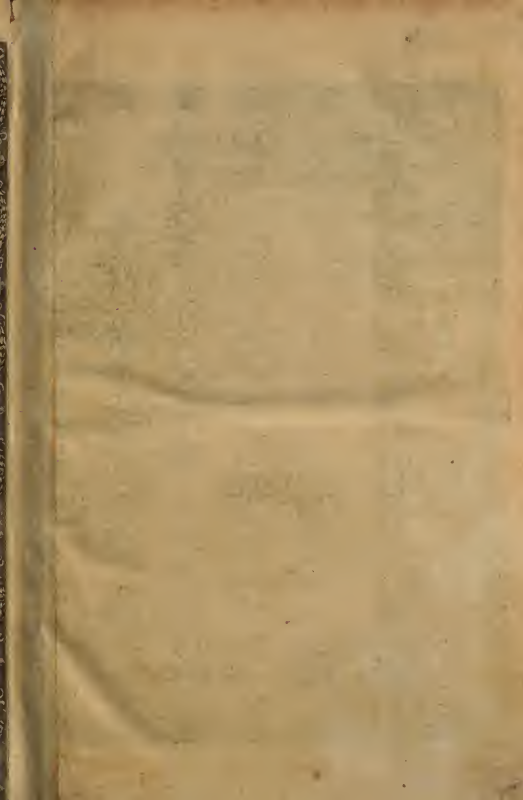
MECHLINIA

LIMBURGUM

TRANSILVANIA

Bruxelles	5
Amsterdam	10
London	15
Paris	20
Brussels	25
Amsterdam	30
London	35
Paris	40
Brussels	45
Amsterdam	50
London	55
Paris	60
Brussels	65
Amsterdam	70
London	75
Paris	80
Brussels	85
Amsterdam	90
London	95
Paris	100

BELGICARVM PROVINCIARVM NOVA DESCRIPTIO

Brabantia Limburga Flandria Hollandia Zeelandia Antverpia Mechinensis Bruxellensis Luxemburgensis Liège

Comitatus Flandriae

Comitatus Brabantiae

Nieuwe beschryvinghe der XVIIe Nederlanden
 By Provisien met groten ophende verheyt. op al der perfecten
 des elken provincken sijnen getichte. waer alle de Steden vromen
 sijn Dorpen Capelen ende stroomen oock waer alle de Rivieren
 groet ende cleyn. Inscripties oock de Landen ende Steden
 daer aen groefde sijnde dat die de onsen laer na begreutende
 gelegenheyt der Costen en grondtich benide der landen na verstant sijn

Comitatus Zeelandiae

Comitatus Antverpiae

Comitatus Mechinensis

Comitatus Bruxellensis

Comitatus Luxemburgensis

Comitatus Liège

Comitatus Hollandiae

Comitatus Flandriae

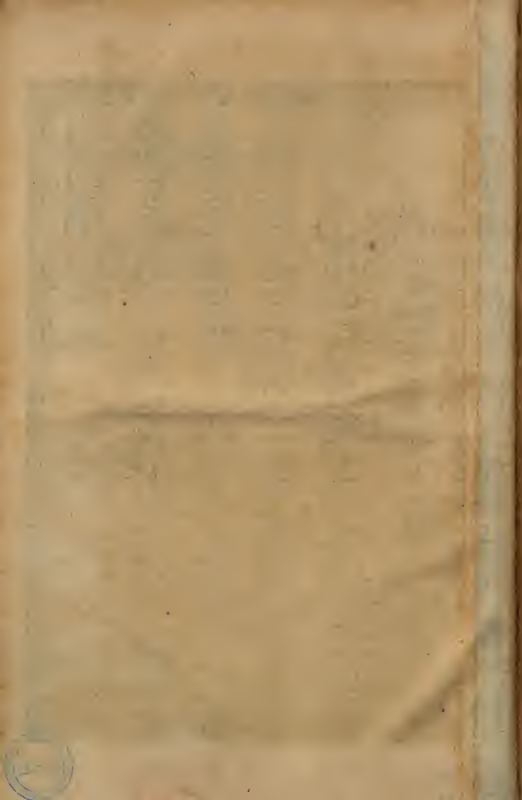

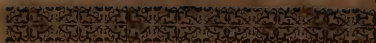
Comitatus Zeelandiae

PARS

MANICI

OMNIUM
INFERIORIS GERMANIAE
REGIONVM DE-
SCRIPTIO:

LVDOVICO GVICCIARDINO,
NOBILI FLORENTINO,
AUCTORE.

Recens ex idiomate Italico, ad exemplar tertium ac postre-
mum ab ipso Auctore recognitum,

*Magnaq; passim accessione locupletatum, in Latinum
sermone conversi.*

Reinero Vitellio Zirizzo interprete.

QUONIAM antea complures in Inferioribus sive Flandriae Provenantibus, longe praecipua Galliae Belgicae parte, vixi, variis
que temporibus & occasionibus plurima ibidem vidi, audi-
legi, notavi, curiosèque ac diligenter observavi terram hanc
tam præclaram, tantique in Europæ corpore momenti mem-
brum esse compen, ut in publicum usum, ampliter eam ac dis-
fusse, & quidem eo quo ad annum usq; millesimum quingen-
tesimum & sexagesimum exactum, reperiebatur statu, formâ-

que describere constituerim. atq; hunc ipsum annum, nemino postea supplemen-
to, ut in præfatione dictum est, ad annum usque supra sexagesimum octogesi-
mum septimum, profectus sum. Hæc vero mihi persuasum, eos, qui desip-
e hanc nostram lectionem sicut solent, inventuros in eâ præclaras im-
pugnabiles ac legitime consuetudines, easque non ex aliis tantum, sed
& ipsis quæ in terra, quæ scriptæ sunt, hoc genere defectum, non utiles mi-
nùs, quam novas. Quoties, cum tenuitatis meæ excusatione prætermis-
sâ, gratiaque divini numinis, confideret ad rem ipsam accedam; verbosiusque
sermone, ac tamen sibi discretum, nervosa rerum gravitate comprehendere stitabo.

Ac priores quidem in ordine describemus, tam terræ ipsius, tum indigenarum
gentes, quales, uti pater facie, universale Principis in eandem complexum
comprehendit. Hinc prætereamur ad provinciarum elusum divitionem, quarum om-
nia civitates & præterea ratione diviores dotes singulas enumerabimus.
Orbitæ itaque de ipsa nomine quod clarius intelletur res, paulo aliud eam re-
petemus. Describitur, illam Cæsarem, quem quidem præstantissimum scrip-
torem, quodque in hoc argumento fieri poterit, scribendum nobis ipsi propo-
mus) in commentis suis Galliam omnem divideri in partes tres. Belgiam scilicet,
C. Italicam, & Aquitaniam. sed non paulo post continet hanc ipsam Bel-
giam fluminis Rhodani, Maris, & Oceani, & in septem gentes
& nationes dividi. Belgiam autem nonnulli videtur dicere, qui & ipsi hac

Provenantibus,
in quo nar-
ratum est
u. m. s. Ita-
licam, & Aqu-
itaniam, & ad
occurrentes
gentes, & Bel-
giam, & nonnullam
partem Rhodani
dividit.

Auctoris in
hoc opere
methodus.

Capitulum
I.

oblique ad octavum, Ptolemæo ferè inhabitabile creditum, recentioribus verò per montes Riphæos dictum, parè completum. Longitudinem habet graduum septem & semis, ab gradu nimirum 21 usque ad 30. Latitudinem graduum quinque ab initio 30 usque ad 34 exactum. quod intervallum, computata pro climaticis summa, horæ ferè dodrantis differentiam efficit, idque in artificiali dumtaxat die, qui pro climatis sui ratione vel auferere solet, vel minui. minime autem, licet quidam id tradant, in naturali. is enim a polo ad polum ubique libi æqualis est, & 24 horas complectitur. Non potest autem ob eandem formæ exorbitantiam, certum aliquod statui hujus Belgicæ mediterraneæ. nos tamen pro minis obliquo maximeque notabili loco sumturi fuimus celeberrimam urbem Antuerpiam, sub grad. 26 minut. 42 longitudinis, latitudinis verò 51 positam. unde cum altitudinè isthuc suprà horizontem adscendit Sol, (puta 12 Junij) elevatur gradibus circiter sexaginta tribus & semis, & horas plus minus sedecim cum dimidiâ suprà horizontem discooperitus est. quia verò, dum hemisphærium hoc manè ingreditur, & vespere præcedenti sub alterum hemisphærium occidit, diutiuscule (ut analogice docet spirata) circa horizontem moratur, fit, ut quamvis conspici ipse desinat, clarior tamen illius, quantus quidè epistolæ perlegendæ sufficit, tanto temporis spatio fulgeat, ut viginti, & quod excurrit, horas dies illa dici possit durare. cõtra verò decimâ die Decembris, non elevatur nisi ad gradus viginti sex cū dimidiâ, & horas ferè septem & semis suprà horizontem cõspicitur. relucente tamen & ante ejus exortu, & post occasum, quia perpèdiculariter valdè horizontè adscēdit, atq; descendit, nonnullo ad aliquod tēpus splendore, licet ipse ex oculis evanuerit.

Opportunitas studii.

Atque hic quidem situs, si quis rectè perpendat, majori præcipuarum Europæ terrarum parti, sane peropportunos est. nam ad septentrionem quod spectat, non nisi quinque vel sex dierum itinere distat ab Daniâ, quicquid plurima nobis intercedunt commercia. ad mendiæ Franciæ Lotharingæ quæ perpetuo nexu adhæret, ad ortum terminatur Germaniâ. ad occasum vicinam habet Britanniam, in quam paucarum horarum spatio *trajiciuntur*. eadem ferè de Hiberniâ ratio. Norvegicæ insuper, Sueciæ, usque ad Septentrionem Oceano adjacentibus terris, mediante navigatione, situs hic commodissimus: siquidem bidui intervallo ex Hollandiâ solvens navis, recto cursu, & valido vento in Norvegiam appulit. Hispaniæ quoque & Lusitaniz non minus est opportunus. Olyssipponē namque decem, & eo minus, dierum itinere in has oras trajiciunt: ex Hispaniâ verò sex, octo, decem, duodecim, quindecimve dierum iter est, pro portuum, unde solvitur, qui plures, & variè sparsi sunt, ratione. Atque hinc etiam est, quod præter præstantissimam illam nostræ Regis, qui Caroli V Imperatoris exemplo, hic ut plurimum (licet postea demutaverit) commoratur, duas habet us nobis vicinas, Galliæ nimirum atque Angliæ Regionum, unde commoditatis simul & utilitatis plurimum nobis provenit.

Anterioris Inferiorum Provinciæ, computatis & comprehensis omnibus huc spectantibus, nostro quidem calculo, quintam Italiæ partem nonnihil excedit, estque mille pignorum milliarium Italicorum, vel (si ita quis malit) trecentarum & quadraginta leucarum Belgicæ. Sed priusquam pergamus, annotandum est, quò exactè huc capiamur, duo potissimum esse leucarum genera: alterum Flandricarum, quarum singulæ terna ferè Italica millaria continent, atque his quidem utuntur ea Flandriæ pars, cum Flamingantem indigetant, tota ferè Brabantia, pars Hollandiæ, Zelandiæ, diocesis Leodiensis, & Namureses. In Ducatu Luxemburgensi aliquando majores sunt. Geldricæ Luxemburgenses etiam superant. longissimæ autè sunt in Frisiâ, ubi instar Germanicarum, quina singulæ vel & sena millaria continent, nonnisi quædam & excedunt. Alterum genus est Gallicarum, quarum singulas binis ferè Italici respondere vulgo existimant. atq; his utuntur in Flâdriâ Gallici, in Arthensiâ, & majori Hannoniæ parte. Minus præterea vix facturos nos ullâ deinceps milliarum mentionem, cum eorū hic non habeatur ratio: sed nec repetituri sumus Flâdricarum Gallicarumve leucarū discrimen. quod superfluum id & fastidium plenum sit. satis est, habebimus indicare tot vel tot leucas, easque intelligi, ejus generis, quo utuntur Provincie, quas ordine descripturus sum. quæ cujusmodi sint,

Regionum illarum cultus.

Leucarum ratio.

Oppidorum
atque pago-
rum & rura
numerus.

jam antè dictum est. Continentur hoc terræ tractu septemdecim illæ patlopost
recensendæ Provinciæ. in quibus ducenta & octo numerantur oppida muris cin-
cta: tùm centum & quinquaginta circiter loca, quæ ob egregias suas qualitates
habentur pro oppidis, & ipsæ cum illis gaudent immunitatibus. & sex mille
trecenti, & quod excurrit pagi, turribus & campanis insignes, præter ignobiliores
aliquot viculos. sunt præterea infinitæ tùm Principis, tùm aliorum quoque To-
parcharum atque nobilium dignitatæ, civilem pariter & criminalem administran-
tes iustitiam. Denique sexaginta sunt arces, valdeque adversus hostiles insultus
munita ditionis hujusce propugnacula. quorum suus cuique, regio nomine, pec-
uliaris est Gubernator, & præsidarius miles, qui pro temporum atque locorum
ratione, vel minui, vel augeri consuevit.

Omni quali-
tas.

Aër ipsius terræ, licet crassior & humidior, est tamen (ut & Cæsar testatur) &
salubris simul, & Digestioni admodum proprius, ac generandis cujuscunque gene-
ris rebus vel in primis idoneus. quin videtur is, omnium sanè iudicio, sive id ac-
crescenti in dies habitationum & incolarum numero, aëra (ut Venetijs sit) variè
purgantium, sive remotiori alicui causæ adscribendum sit, videtur inquam, a tri-
ginta vel quadraginta annis retrò, benignior multò atque elementior factus, quàm
superioribus paulò temporibus esse consueverit. adeò quidem, ut nisi indigenæ
in victu essent immoderiores, ac morbis correpti curam sui negligerent, futuri
sint multùm longè vi, & pro eo quòd pauci hodie ad senectutem pertingant, pauci
contrà acerbo fato extinguerentur. cuius rei exemplum Brabantia nobis Campa-
nia suppetit, ubi agro naturâ sterili, parèe viventes ac laboribus sese defatigantes a-
gricolæ, diutissime vivunt.

Aëris.

Iucunda hic valde & peramœna est æstas. quia, ut reliquas ejus qualitates omit-
tam, calores non nimis intensi, nec muscæ culicæve naribus multùm infestæ. ex-
cipio, in Zelandiâ, ubi ingens earum copia. rara hic sentimus tonitrua, rara fulgura,
fulmina verò longè rarissima. sed nec terræ motus hic nimis noti, quod humi-
ditas coeli, & soli aquis vicini humilitas id videlicet non permittant.

Nivis.

Longior ferè ac ventosior hiems est, & Borea, Hyperborea, Euro, vel & Uulturno
spirantibus, frigidissima: flantibus verò quatuor hisce oppositis ventis, qui (no-
tante & Cæsare) totum pænè anni dodrantem regnum hic possident, frigus in
pluviam ferè convertitur.

Soli indo-
les.

Solum ubique est planum, & in quo paucos admodum videas colles. montes
verò etiam pauciores. nisi quod in Ducatu Leodiciensi, Provincia Namuren-
si, & Hannoniæ aliqua pars, sive pænè occurrit, ut & in tractu Leodicensi. Est
præterea solum multis in partibus subulsum, ut in Flandriâ Flamingante quam
vocat, & Brabantia pluvibus locis. universim tamen (sed pro regionis cujusque
ingenio, parciis, locis) laetabile solum atque fecundum est, imò tritici aliarum-
que segetum ubi ferè solum, ut in Flantria Gallianâ, Arthesiâ, Hannoniâ, Ze-
landiâ & Leodiciensi copiosum. quoniam Geldria fruges ubertim gignit. Serio
verò istis fructuum toto ferè mense prius, quàm bonæ Italiæ nostræ parti. inci-
piunt enim pluvie semetem facere medio mense Septembri, quò videlicet prius
emergat granum, quam superveniant grâdes illi & densissimi imbres, aut nonnun-
quam & gelu, quod præ maturè hic incipit, tandè admodum desinit. Serunt tamen
& Martio mense non exiguum tritici quantitatem. fecale, cuius magnam hic me-
tunt copiam, eodem ferè cum tritico tempore, vel paullo antè solo committitur.

Triticum alio-
rumque frugum
solum.

cæteras verò fruges magnâ ex parte tardiùs aliquantò seminant, quam nostrates:
& avenam quidem eodem Martio, hordeum verò Aprili jam inclinante. expectan-
tes nimirum & hic, dum transeant imbres, & a gelu non sit periculum, nec prop-
terea tamen timentes, utut tardè hæc seminent, ne infans aliquo æstu vel aduran-
tur, vel evanescant. Triticum modò, secale, avenam, zeam, atque hordeum nonnullæ
leguminis ferè expectes, nisi quod fabas tamen habent & pisâ, ac pauculas quas-
dam vicias. faginam, milium, panicum, quod ea dicitur atque perdat ventorum
vis, pænè ignorant. habent verò aliud quoddam seminis genus, quod horticultores
ipsi indigerant, ejusdem ferè cum faginâ coloris & magnitudinis, sed formâ trian-

gulari,

gulari, & fragrantius. colligunt hoc ubertim in usum jumentorum & gallinarum. sed exigente necessitate hunc ex eo cum panis, tum & cervisia. est enim ejus farina tam prastans & candida ut cum aliorum frumentorum farinâ eam saxe commiscant. Maturatur verò hic segetum omnium fructus, pro cœli ratione, aliquotò quàm in Italiâ tardius, idque solâ caloris inopiâ. nec tamen nostrati præterea quidquam edit, tritici quidem adpectu. quin alicubi etiam superat. Neque verò prætermittendum est, terram hanc nostrâ in genere leviorē esse & molliorem. ideoque equis ferè arari, non ut apud nos bobus. nisi quod in Brabantiz tamen Campaniâ bobus quoque arari solemne est. quos, cum annis aliquot usi sunt, saginare, ac deinde macare solent, & vesci.

Gignit insuper tellus varia arborum fructuum genera, pyra præsertim, mala, pruna, cerasa, etiam ipsi Plinio, & quidem cum laude commemorata, mora, persica tam præcocia, quàm scrotina, juglandes, avellanas, mespila, ac nonnulli & castaneas. sedenim isti fructus, malis tantum & pyris, quorum innumera ferè sunt genera, quæque optima sanè, & vel in integrum annum adservantur, exceptis, non sunt eo planè sapore ac gustu, quo in Italiâ, præditi: eo quod sufficienti calore destituti, ad perfectionem illam rariò pertingant. amygdala, ficus, & similes fructus hic ægre proveniunt, calore nimirum nec ipsis, nec oleis quoque, aut Medicis, citreis, Punicis malis, alijsve nobilioribus fructibus satis propitio. qui ex Hispaniâ tamen & Lusitaniâ, beneficio maris ac navigationis, adfatis nobis omni prope modum tempore suppetunt. Inveniuntur præterea satis multæ in oppidis passim & pagis varij generis vite. in agris verò, ob eundem caloris defectum, paucissimæ. circa Lovanium tamen, & Namurum, in agro Luxemburgensi & Leodicensi hic illic occurrunt, & quidem satis feraces, adeo ut & vinum aliquod reddant, licet exile & subausterum, ob uvam non satis percoctam. verisimile tamen est, cum isti hodie, magis quàm ulla antehac tempore, in agricultura dediti, minusque sumptuum parci sint, brevi in eis quæque situ ad hoc idoneis locis, vite & vinum enasciturum. maximè cum & Bruxellis, & Diest, & in Antuerpiæ quoque confinjis, laudabili satis successu nonnemo id jam tentant: cumque in multis Germaniæ locis, & nominatim in agro Coloniensi, ubi nihilo quàm in potiore Provinciarum istarum parte remissiora sunt frigora, vinum abundè proveniat. Arbores ad materiem, puta quercus, robora, fagos, fraxinos, cerros, platanos, populos, aliasque complures, passim hic invenire est, & quidem eximie altas crassasque, ac tam ad ædificandum, quàm ad comburendum idoneas. paucæ sunt lauri, pauciores cupressi, pini & abietes proliùs nullæ. sed harum vicem maxima est ejusdam arborum generis copia, quas ipsi linden / Latini tiliæ dicunt, formâ & fronde ultimis adsimiles, nisi quod hæc altiores, & citiùs crescent, adeo quidem ut sedecim vel octodecim annorum spatio in eam excrescant crassitudinem, quantam vir cingulo suo zore circumdet. gignunt eadem & flosculos quosdam candidos & suavissimum odorem spirantes, absque alio prorsus fructu. lignum fabris non aspernabile. ex quo & carbones fiunt pulveri tormentario conficiendo idonei, & salignis longè præstantiores. habet verò hæc arbor inter lignum & exteriorem corticem lanitij quoddam genus, cannabi non absimile, unde restes fiunt & funes. sedenim ejus frondes, utcumque molles ac teneræ, nulli omnino animalium gratæ. Nascitur quoque in Ardennensi præsertim saltu, arborum, quas Latini taxos, Galli If nuntiant, ingens numerus. quæ & inter Namurum Hujumque satis frequentes. Similis planè est hæc arbor abieti, vel potius ex abietum genere. fiunt ex eâ potissimum hastæ. & arcus non minus pulchri, quam boni. & conficitur ex ejus succo præstans neum illud toxicum, quo Rex Cativulus, omnibus precibus detestatus Ambrogem & ejus consilia, desperabundus se interemit, teste in Commentarijs. Iulio Cæsare. Videamus verò ecquid de hisce arboribus, tiliâ nempe & taxo, in Georgicis canat Virgilius.

At myrtus validu bastilibus, & bona bello

Cornu Ithyraos taxi torquentur in arcus.

Nec tiliæ leves, aut terno rasile buxum

Non formam accipiunt, ferrosq; cavantur a vis.

Est hic & peculiare quoddam arboris genus, quod alibi hunc Ede quis reperiat. Indigenæ *Abeelen* plurativâ voce appellant, & videtur populi albæ species. has copiosè gignit Brabantia, suntque magis in ea, & notantur tamen Bruxelles, ad varia utensilia ulos.

Stygicia.

Crocum, cuius quidem haberi debeat ratio, aut aromatis cetera rationes istæ non gignunt. sed neque medicinales quas vocant herbæ, aliter enim radices eâ hic pollent v. ac facultate, quâ sub temperato magis apud nos cœlo. quocirca, si utendum iis utendum est, pro qualitatibus ratione majori sumenda sunt quantitate. nec ad varia tamen medicamenta variz defunt plantæ venenosæ. & in terrâ quoque ac quarto gradu calide frigidave, cuiusmodi sunt lycocton, vulgo cuculla monachi, statum pratenfis, solanum lethale, cicuta, & quædam aliz. leguntur hic itaque & legi possent aliz quoque innumera herbarum medicinalium, tum calefacientium tum refrigerantium atque laxantium species. velut quotidiana eorum qui huc studio dediti sunt docet experientia. exemplo sit vel hoc ipsum Antuerpiense territorium. nam extra portam Divi Iacobi, loco vulgariter *Bozgerhout* situs est nobilissimus ille hortus Magistri Petri Coudenbergij pharmacopœi, hominis docti atque industrij, in quo ultra complures simplicium ordinariarum species, quadringenta & eo plura inveniuntur exoticarum herbarum genera, quæ cum summa diligentia nec minore impendio undecumque conquisivit, & in hunc contulit. Possidet quoque, altero ferè à Brugis lapide, territorio *Moerkereken*, Carolus Sanctomercus, pagi ipsius toparcha, nobilissimus sane vir, hortum prorsus mirabilem, & in eo innumeras rariorum simplicium species: ut omittam sexcentas inibi inveniendas elegantias, loco ac Domino illo dignas.

ADDITAMENTVM. [*Est & Lugduni in Batavia nobilissimus ille hortus, quem Academicum vocant, exercitio & oblectationi dantis eorum qui operam dant Medicina, ac Fœderatorum Ordinum sumptibus, omnibus quotquot haberi potuere similibus abunde instructum, facientibus celeberrimo illo Herbario Carolo Clusio Atrebatensi, & Theodoro Clusio Harlemensi, Ordinum eorundem iussu ad id deputatus.*]

Oleræque honorem delicia.

Olera verò atque herbæ, quarum in hac insula, sive mensarum delicias usus est: tum & varij generis bubii atque rodices, pulchrioribus hic sunt, & fortassis etiam meliores, quàm in Italia. sunt & cucurbitæ, cucumeres, cardui alules, asparagi, & id genus hortensia. omnesque insuper rosæ, ac flores, pulchritudine simul & virtute præstantes. habemus quoque nonnunquam tempore & pepones, sive melones dicendi sunt, mediocriter bonos. Quarum quidem herbarum atque hortensium, sicut & fructuum superius commemoratorum maximam partem, Italici isti nominatim ferunt acceptam, non temporis lapsu eas huc importarunt, & unâ cum alijs elegantijs, quas inter præcipuas tellus, enutrient.

Animalia venenosa.

Nulla hic, levis in frigidioribus terræ partibus, animalia venenosa. nullæ viperæ, aspidæ, sive serpentium Italia familiarium genera. non lacertæ, non stelliones, non corporos, aut id genus bestiolas hic invenire est. nisi si æstus fortè & calores præter modum ferventes, ac plus solito diuturni. tunc enim casu nonnunquam fit, ut aliquid tale compareat, at inefficax tamen ut plurimum atque innoxium. In Hollandiâ vero, Zelandiâ, alijsque ubi utilis ille cespes effoditur partibus, & in vastis insularum sylvis, colubri quoddam genus invenitur, aspidi non absimile, *adderem* ipsi nuncupant, venenosum admodum & malignum. bufones præterea, & lacertæ quædam aquatica, veneno imbutæ, non desunt. quemadmodum nec hiruicines. Ad pharmacorum verò confectionem & consimiles usus, adfatim huc venenorum exoticorum importatur: adeo quidem ut & theriaca, & mithridaticum, Orientis exemplo, hic confici soleant.

Agri, præcipue præcipue.

Agri & præcipue in majori regionum istarum parte prospectu valde amœno sunt, propter densas & in quincuncem digestas arbores, & earum undique refulgentes fructus: tum & pulcherrima, ac animalium gregibus refertissima pascua, ipsi ad nostratibus, omnino ferè iudicio, pinguiora. quod causatur (nisi quod) humoris terreni copia, ex humili terræ situ scaruniens, & ipsa pascua maiorem anni partem

utitur.

dem & delicatæ, Italicis tamen, præsertim quod lepores atinet, cedunt. Neque desunt præterea lupi, vulpes, mustelæ. sed è contra adsunt & canes, grandes illi qualem ac præferoces, & cum noxijs illis feris pellendis, tum & in reliquos venatorum usus perutiles, sed quorum optimi tamen ex Angliâ nobis suppetunt. Est autem & peculiare quoddam hic canum sagacium genus, quos Itali nominamus *figuras*, eâ indole & virtute, ut operæ pretium, sit breviter eos attingere: maximè cum & Silius Italicus, insignis jam inde ab Neronis ævo poëta, eorum, & quidem cum laude, libro de Punico bello decimo, faciat mentionem. dux ergo sunt canum istorum species: alij enim mediocres, seu mediâ quadam magnitudine, alij quoniam minores, sed iidem & pulchriores, ac auribus ferè ad terram demissis. utrique autem eò ingenio & sagacitate, ut statim atque conspexerint, vel odoratæ sint *feras*, sive suavia ea sit, sive intacta, tantâ & aviditate simul & obstinatione, per saltu, sepes, valles, montes, & quoscumque alios transitus, ejus persequantur vestigia, ut non ante conquiescant, quàm & terram invenerint, & venatori suo ostenderint, quocirca magnis etiâ pretijs exteri eos canes licitantur, quos in alias omes hinc avehant. sed non videntur illi vel educari, vel genus suum, eâ quâ hic quidem indole, peregrè propagare posse. Versus poëta, quos dixi, eccisti:

*Vi canis oculos agitat cum Belgicus apros,
Erroresq; fera solers per devia mersâ
Nare legit, tacitoq; premens vestigia rostro,
Lustrat inaccessos venantum indagine saltus,
Nec sistit, nisi conceptum scilicet odorem,
Deprendit spissis arcana cubila dumi.*

Est & aliud quoddam peculiare canum aquaticorum genus. ac principiò quidem aviarij illi ab Hispaniâ canes, quos Belgæ *Spyliocnen*, Itali *Barbette* dicimus, in magno hic & laudabili satis usu. postea verò novum, ut dixi, inventum est apud Batavos canum genus, quod priorum illorum laudi multum detraxit. sunt enim isti aliquantò quam illi majores, validi, acres, ore patulo, villis contractis, eaque dexterritate simul & acritate anatem, sive aliam quamlibet prædam insectantes, ut vel illi co eam prehendant, vel usque adeo defatigent, dum illa cursu defessa feritati caninæ ultro se dedat. & ex hoc etiâ genere plurimi canes in exteras passim provincias avehuntur. Habet etiâ noster tractus paculas aliquot martes, seu mustelas sylvestres; plurimas luras, & maximam mustelarum, quas a tetro quem reddunt odore non nemo putorios vocat, frequentiam. hæc à pulcherrimis suis pellibus admodum hodie nobiles, & per Europam distribui solitæ. ursi quidem & histrices noster nobis hic nulli, sed adducuntur abundè ex septentrionali orbis plagâ. potuntur & ab ipsâ interdum Africâ, & trās mare huc advehuntur leones, tigres, lynce, pantheræ, pardi, aliæque id genus raræ atq; feroces belluæ. quin hocipso, quo defatigantur nostræ summam manum imponimus, tertio nempe & sexagesimo supra se quinquagesimum anno, Septembri adeo mense, transductus hac Indicus elephas, Bohemix regi patrueli, ab Hispaniæ Rege missus, & magno populi undique festinantis concursu spectatus, licet primus tamen non esset, qui terras istas inviseret. fuimus autem & nos inter belluæ spectatores, sed non observavimus sanè in eâ tot illas virtutes, quot a scriptoribus prædicantur. erat enim non corporis tantum mole, sed indole quoque & ingenio prorsus enormis, & non secus quàm porci, quidquid obvium esset cibi aut potus, illicò devorabat deglutiebaturque. quin tam se quatuor die ingurgitaverat vino, ut ipsas viginti quatuor horas jaceret prostratus. sed cum rursus edormiisset hanc crapulam, multo quam antè edacior & voracior magis surrexit.

Abundat passim hic tractus perdicibus, etsi non ex earum genere quas Florentini *coturnices* dicimus. phasianis, turturibus, coturnicibus scarer, verum non eâ quâ in Italiâ saporis dulcedine præditis. turdi quoque, melioris alimenti defectu, multum ab Italicis abeunt. merulæ autem nostratibus meliores, tum & longè majori fruguetudine. In summa omnes hic ferè invenias avicularum plus quàm mediocrium species. nominatum verò alaudas, quarum ingens profectio est numerus, quæque

Canes figuræ
et figuræ.

Elephas.

Abilem &
volucrum
vana genè.

Alma cap-
tes. & qui
primi era-
t capere.

bonitate simul & suavitate. Anglicanis fortassis, Potius vero usque adeo decantatis, non cedant. pavones, cyani, ardeæ, & cetera, plurimum generum anates, gallinæ Africanæ, Indicæ, Cimbricæ, & præterea, magnitudine loci & bonitate laudabiles, in magna hic copia. sicut & columbarum, tam ferarum, quam domesticarum, varia genera. gallinæ, & quidem insigniter bonæ. tanta insuper toto tractu, & præsertim, ut in loco dicemus, in Batavis avium aquaticarum copia, tam variae species, ut præter animi voluptatem quæ & spectatores omniumquam, aucupes autem semper afficiunt, magno etiam publicè, ob pretij utilitatem, bono atque emolumento sint. Neque desunt hic variorum generum aves rapaces, quarum potior pars in lussis regionibus nascitur, cujusmodi senæ, ex Plinij quidem sententiâ, aquilarum species, accipitres, nîsi, Falcones tum Aloni, tum peregrini, æfalones, butcones, & fringillarij. Quoniam verò aves hæ prædatrices, easque cicurandi, ac varijs aucupij modis assuetiendi ratio, res est admodum memorabilis, adeoque præne dixerim regia, & ab Inferiorum istarum regionum indigenis primum inventa, obligatus quodammodo mihi videor eam paullo accuratius explicare. Primum igitur dico, mirandum esse magnopere ac propemodum incredibile, quod nec Romani nimirum, nec Græci, nec quæ utrosque præcesserunt & tot postea sæclis secutæ sunt nationes, inter tot tam illustres ingeniosas, & heroicas animas, hunc cicurandam institueranturque avium rapacium modum rationemque umquam excogitaverint, sed eam omnium primi invenerint Belgæ, qui minimè tamen primi ad magnitudines istas & elegantias mundanas coeperint adspirare: & fieri potest, ut hinc id procedat, quod non ea alijs hujus avitij copia, quæ nostri tractus hominibus: qui licet domi, ut dictum est, omnes ferè haberent earum species, non fuere tamen a naturâ concessis contenti, sed cum viri essent non minore solertiâ, quam lucri fortassis cupiditate præditi, invenerunt earum veluti promptuarium quoddam, & copiae ipsam cornu, in transmarinis, & quidem extremis Norvegiæ partibus. ubi in tantâ videlicet abundantia, & ex crebro spectatis avium actionibus, earum indolem atque naturam tam accuratè observarunt, ut peritior aliquis & magis experiens eas cicurare tandem aggressus sit, & in usum aucupij postmodum adhibuerit, idque felici planè successu. considerationem sanè, inventionem, & artem nequaquam vulgarem! si quis enim consideret, quàm multæ, etiam ex domesticis nobis aviculis, & nominatim hîndines, utcumque cicures videantur, atque mansuetæ, feræ tamen remaneant, nec umquam mansuescant; quàm multæ rursus, quæ etsi tenellæ ad tempus mansuescant, quales passerres speciatim & sturni, ad naturalem tamen feritatem iterum redeant, nostrum genus abhorreant, & ad suum se referant: non videbitur, inquam, ei, qui hæc expenderit, verisimile, sylvestres ullas, sive montanas aves, adeo nondumtaxat feras, sed & feroces, umquam domari, nedum cicurari, ac ad eam humilitatem & obedientiam redigi posse, ad quam istæ, etsi grandæviores jam, reducuntur. rem dignissimam hercle & nobilissimam, eaque non voluptate solum, sed & magnificentia plenam, ut ejus usus & exercitium, apud solos hodie Nobiles Dynastæque remanserint. quod videlicet, præter magnos quos habet sumtus, plebejæ & vulgares animæ eo prorsus habeantur indignæ. Ut igitur redeamus ad institutum, Belgæ reverà sunt illi, qui non minore solertiâ dexteratèque quàm patientia & longaminate aves istas rapaces omnium primi domuerint, & cum voluptati tum & utilitati hominum condocerint. unde hodie avium istarum reginam, ex ferâ factam mansuetam, utcumque jugi impatiens manum aucupi suo nonnumquam stringat, interdum & in oculos involat, videmus tamen in re peculiariter cervas, damas, capreolos. accipitrum alij quidem lepotes, anseres, atque perdicæ, alij verò rusticulas, coturnices, & turdos corripunt. æfalones galericis potissimum insidiantur, quas magnâ spectantium delectatione, in aère, mirâ quâdam agilitate & promptitudine diutulè sitis premunt, donec terræ tandem assignant. sed exuperat omnes hæc venationes pulcherrima illa & planè regia herodiorum & falconum cum anleis gruib;que concertatio, quæ in aère fieri solita, & quidem aperto Marte, eâ utriusque partis contentione & strenuitate, nunc in cælo, nunc

Auriaco honoris eum subinvidentes, clamulum advocandum curarunt Serenissimum Principem Mattheum ab Austria, Impiratoris Rudolphi tertium fratrem. u. cum venisset in Belgiam, tandem post varias altercationes, susceptus est ab Ordinibus in generalis Gubernatorem, & bello adversus D. Joannem praefectus, adiuncto ei, ob adolescentiam & immaturitatem rerum, Illustrissimo illo Principe, cum Legato & Vicario generali quodamque adeo Regem excohabavit, ut procuraverit illic apud Imperatorem, Mattheum & Ordinibus generalibus omnino Sacri Imperij auxilio interdicti. Joanni interea vita funtissima interrogatus, ut dictum est, regio nomine, Princeps Parmensis. qui sollicitare mox cepit Provincias Gallobelgicas, Arthesiam nempe, Hannoniā, & confiniales, ad incundam cum Rege pacem, & procurandam sui reconciliationem. Successus Parmensis conatus, & avulsa Provincia Gallicana. a quibus cum desertas se viderent cetera, factio archissima inter se sedere, Regem ejuranti, & Serenissimum Principem Franciscum, filium Franciae, Patrem unicum Regis, creant inaugurantq. Ducem Brabantiae, Comitum Flandriae, &c. Serenissimo Mattheum gubernium deponente, & commendatū Ordinibus domo Austriacā, in Germaniam reverente. Franciscus, cum delectus agendi prae-textu, occupare parasset Antverpiam, ab civibus fortiter feliciterq. repulsus est, & in Galliam redux, post paulo excessit. Interea vero Parmensi res feliciter cedere, & obruncato, per subor-natum ab Rege sicariū, Illustrissimo Principe Auriaco, plerūq. Flandria & Brabantia oppida illi se dedere. quare archior, etiam quam antea sedere Provincia reliqua sese uni-re. unde & unitarum, sive federatarum Provinciarum Belgij nomen est. quarum Ordines, postquam Gallia primum Regi summum in federatos Belgas imperium, salvū tamen antiquis terra ipsius juribus, privilegijs & immunitatibus, obtulissent; & ab eo, clandestinis Sancta Liga consilij, honeste se excusante, essent rejelli; adierunt Serenissimam Principem Elizabetham, Angliae, Francia & Hiberniae Reginam: a qua, licet non impetrarent ut summum illud acceptares in Belgas confederatos imperium, obtinuerunt tamen auxiliares quinquies mille peditum, & mille equitum copias, militaturae duellū & auspicijs Comitis Leicestrani, quem Ordine Federati crearunt supremum Provinciarum unitarum Gubernatorem. sed orto post inter Anglos & Belgas dissidio, Leicestrans, deposita praefectura in Angliam revocatus, imbi fato concessit. Successus illi ab Ordinibus Federatis Illustrissimus Princeps Mauritius Nassovius, Auriaci, ex unica filia Electoris Saxoniae, filius. qui hodieq. Provincias federatas, Ordinum nomine, feliciter simul & sapienter gubernat. plura qui volet, historicos adeat, in quorum segetem nos salcem ultra jam non immittimus.]

Habet autem ut plurimum Gubernator, seu mavis terrae istius Praefectus, tamquam Legatus atque Vicarius Principis, tantam in eam auctoritatem, tantum imperium, quantum ipsemet, si dicendum sit, Princeps. Et tamen quotquot ad universale regimen pertinent Magistratus, Principis tantum nomine auctoritateque praestant. cujus solius est, supremas illas dignitates conferre, & pro arbitratu eligere Praefices. Cancellarios (liceat in his talibus uti receptis, etsi parum forte Latine vocibus) Consiliarios Status, & Sanctioris, sive Privati Consilij, Capita Thesaurariumque Financiarum, sive avarij Principalis, alioque nonnullos, ipsius electioni reservatos, profanorum munitum ministros. quin de Episcopatibus quoque, Abbatij, & praecipuis aliquot Ecclesiasticis dignitatibus, usque ad certam, ut vocant, taxam, solus Princeps disponit: omnesque adeo leges, decreta, & alicujus momenti negotia ejus unius nomine & auctoritate tractari & expediri solemne est. Sed videamus nunciam, quales hi Magistratus, & quoniam eorum sint partes. si praemonuerimus tamen, non ita pridem factum, cum duo illa, de quibus dicturi sumus Consilia, Status videlicet atque Privatum, unico tantum, eoque Privati Consilij nomine, apud Principem re sederunt. quod ipsum Consilium, a primis sui institutis, ne omnia illa, quae ab utroque nunc pendent negotia, solum expediret. incrementum autem deinceps negotiorum mole & supervenientibus maxime tam multis tamque continuis tractatū nostro bellis, necessum fuit, hoc ipsum Consilium in duo vel in tria dividere, ac eā, quam dicam, auctoritate praerogativisque munire.

Consilium
Status, &
quidem ad-
ministrat.

Consilium Status, Gubernatori ex more adhsitens, incerto quodam, & pro re natâ, ipsiusque adeo Principis voluntate, nunc plurium, nunc pauciorum rursus Consiliariorum numero constat. ingrediuntur vero in id peculiarium aliquot Provinciarum Gubernatores; hinc Doctores nonnulli & viri illustres, propter merita sua & virtutes à Principe ad hanc dignitatem evecti. agnoscunt verò hi supra se Præsidem, virum doctrinâ & prudentia gravem. & cum hoc quidem Consilio consultat atque deliberat Gubernator de rebus ad statum Principis & publicum bonum spectantibus. agitur enim in eo de pace & bello, ac de universali terræ regimine. recensentur & examinantur omnia nuntia monitaque undecumque accepta: tum & arcana cum Principibus, & finitimis foederata. agitur & de retinendis vel exautorandis chiliarchis; de propugnaculis, munitionibus & armamentarijs: de mittendis & excipiendis legatis. referuntur etiam ad hoc ipsum Consilium graviora quæque aliorum Consiliorum negotia. In summâ inquit, ut ei tota moles & suprema omnium rerum ad gubernium tutelamque ditionis, & cætantium administratio. Sunt autem hujus Consilij Senatores, de ijs loquor, qui præerant anno 1587, quod & monui in epistola ad lectorem, Dux Arschotensis: Comes Mansfeldiæ, qui & Gubernator Ducatus Lucemburgensis & Comitatus Chincensis: Abbas Marollanus & extra ordinem Abbas Divi Vedasti: Christophorus Aßonvillius, Toparcha Altovillanus: Ioannes Richardotus, Consilij Præses, idemque Eques, & Toparcha Barlij. a secretis illi Franciscus Valseurius, Graphiarius Ordinis auri Velleris, & Toparcha Morienfarti: Flaminius Garnerius: & ad negotia Comitatus Burgundiæ Ioannes Bootius. est & alius quidam secretarius linguæ Germanicæ. In negotijs verò extraordinarijs & quæ gravioris momenti, adhibentur etiam in Senatum omnes quotquot sunt Equites auri Velleris, tum & alij particularium Provinciarum Præfecti, & Principales ministri, inter quos Audientarius, cujus infra in mentio.

Consilium sanctius, sive, ut vulgò appellant, Privatum.

Consilium
privatum,
quoque ad-
ministrat.

Consilium Regis Privatum, sive arcanum, quod & ipsum Gubernatori adhsit, constat serè denis vel duodenis Consiliarijs, qui omnes aut Insultu consulti, aut etiam Equites, virtutum & meritorum ergo ad hunc Magistratum electi. agnoscunt verò & isti supra se Præsidem, penes quem est majoris sigilli regalis custodia. nomen ei ab Gallicâ voce privè, quæ Latinè privatum sive arcanum sonat; quod videlicet Principi intimum & velut domesticum ac familiare sit. tractabat initio, ut diximus, omnia aulæ & totius Status negotia. sed factâ postmodum dichotomiâ, cessit Consilio Status eam quam indicavimus partem, reservatis sibi, quæ iustitiæ, jus & politiam concernerent, tum & suprà in quadam in Consilia cætera potestate & superintendentia. Ejus enim est, committere privilegia & consensus, seu permissiones principales: ejus, expedire de iustitiæ remissiones & gratias: ejus denique, promulgare leges, decreta, statum, & cetera. unde & hujus Consilij Senatores dicti vulgò supplicum libellorum Magni. spectat insuper ad eos cognitio & iudicatus litium & querelarum super honoribus & confinijs terræ, ac præcipuis ditionis, superioritatis & auctoritatis, tum Principalis, tum & Procerum quoque seu satraparum, aliorumque Aulæ & ministrorum, in tabulas ordinarias relatorum, partibus. In summâ, est hoc Consilium veluti vallum quoddam ac propugnaculum iustitiæ, & supremam libertatem omnibus rebus potestatem. quarum tamen gravissimas, vel cum ipso, si adest, Principe, vel eo absente, cum generali Gubernatore, nonnumquam & cum Consilio Status communicare consuevit. quæ admodum & negotia Status, quibus iuridicum aliquid vel politicum est admixtum, cum sanctiore Consilio communicantur & conferuntur. Præsedet hodie huic Consilio Guilielmus Pamelius, quæ & Consiliarius Status, de quo infra in descriptione Brugarum, ubi natus est, latius. Senatores deinde

DESCRIPTIONIS PARTICULARIS.

DESCRIBERE hucusque generatim universi tractus nostri proprietatis, per nos deinceps ad specialem partium ejus descriptionem, qua fini, distributuri sumus hoc corpus in totidem membra, quae nimirum sunt tituli quos inde subiungimus Princeps. ij autem decem & octo. & primò quidem occurrit Lotharia, quae tamen, ut mox subjungimus, vix quidquam habeat praeter nudum Ducatus nomen, reliquae decem & septem verae sunt & reales (ut sic loquar) Provinciae. si reales tamen dicendi Majestatis Sacri Imperij, qui quilibet eundem sit, continetur Brabantia, & Comitatus Zurphania, Geldria simul comprehensibilis. unde fuit mihi vir magnus, qui admoneret me, & suggereret, duo illa quae dicimus membra non esse decem & septem Provinciae concernenda: quare Tornacum prius, Valentianae, & nullo quod praeterea terrae membrum supponerem. etiam potentem, & dinem illum titulum, qui in publicis omnibus munitionibus, & tum in ipsius Regis, tum & privatorum negotijs usurpetur, transgredi me nec debere nec etiam posse. alioqui fore extremam quandam arrogantiam, si ego, nulla mihi ulla auctoritate, resovere velim res usque adeò a superioribus approbatas ac dignatas. ideòque sequor hac in re usum communem, atque ite- raturus sum, in septemdecim hujus Provinciae numerari Ducatus Brabantiae, Limburgi, Lucemburgi & Geldriae: Comitatus Flandriae, Arthesiae, Hannoniae, Hollandiae, Zelandiae, Namuri, atque Zurphaniae: Marchionatus Sacri Imperij, & magna Dominia Frisiae, Mechliniae, Ultrajecti, Transsalanz, & Groningae. Quibus omnibus regionibus, & earum urbibus, oppidis, ceterisque praecipuis locis tribuimus, quatenus fieri poterit, antiquas simul & recentes suas nomenclaturas, descripturi deinde situm earum & limites. & mentionem facturum rerum memorabilium in urbibus oppidisque gestarum, vel & visendarum, enumeratis obiter placuisse vel stirpe vel virtute claris & illustribus viris. auspicabimur autem descriptionem hanc ab Lotharia.

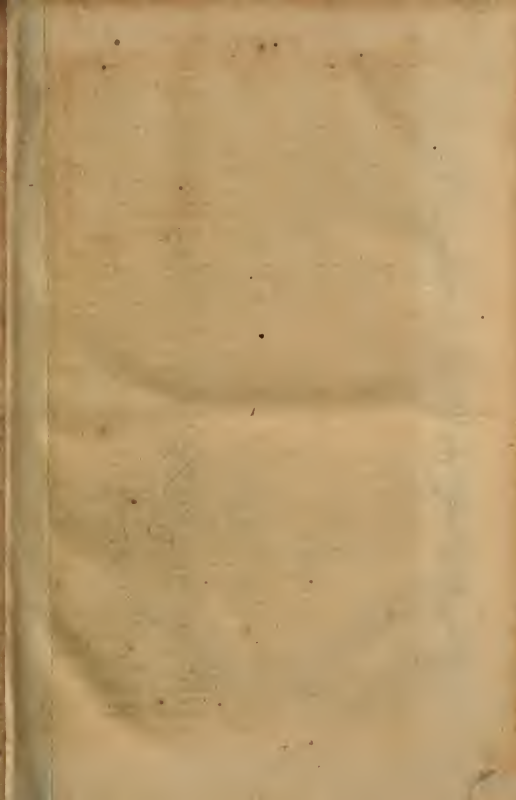
Nomen
hujus Pro-
vinciae, &
nulli.

LOTHARIA.

Lotharia contraxit suum in Brabantia tale quale Ducatus nomen; ditionem vero & rem, ut paulo post ostensus sum, reliquit in Lotharingia. Nomen etiam Latine scribendis est Lotharia, sive, ut alij, Lotharingia, Teutonice *Lotharingi*; Gallice verò *Lottier*, vel *Lorraine*. Itali, Gallos secuti, vocant *Loren*. Sed quoniam, omnes hasce utrimque corruptas voces ab Lothario derivat Imperatoris Lotharii filij, Caroli Magni nepote, qui Imperator Lotharius scribitur Paulo Aemulo, alijsque auctoribus, tactus zelo religionis, monachillum professus est, anno Consilij 856. resignato tamen prius, & inter tres quos habebat meliores, ex filijs distributo maximo suo imperio. ac Lothario quidem jam dicto cedere ex parte Burgundia, una cum universa, quam tunc vocabant, Austrasia. qui tamen ab eo ipso Lothario, licet alij velint ab ejus patre, Lotharingia postmodum dictus, & Lotharingii in strictis sumunt, Brabantiam, Haliam, Geldriam, Cliviam, alioquin fuit complexus. possedit vero hanc sic late diffusam terram Carolus stirps, ut dum Carolus tertius, Galliarum Rex, cognomento Simplex, nuntium sine fine duceret, cederet eam Henrico primo Imperatori. anno videlicet Christi 824. atque postea, sicut ut post aliquod tempus Imperator Otho fecerat, duxerit Carolum, Galliarum Regis Lotharii fratrem, quem ut alienaret ab Rege,

Lotharia,
sive Loth-
aringia, unde
dicitur.

creavit

Onions

Landt

Dalcm
° ouer Maefc

Hafpen
- gow

DIENSIS EPI/S

COPATUS PARS

NA MURCI COMI
Ching' TATUS

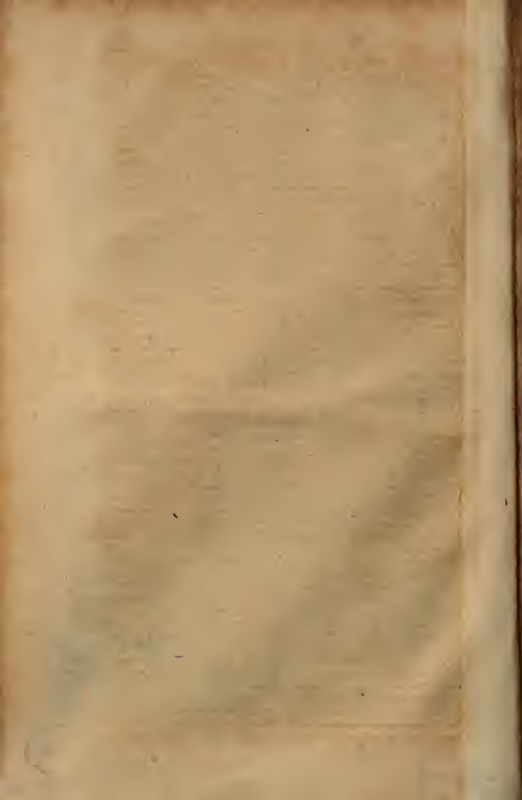
PARS

HANNONIÆ
COMITATUS

PA RS

Scala Milliarior.

DESCRPTIO

PARTICVLARIS

BRABANTIAE.

RABANTIA eadem prorsus, aut saltem maiori ex parte tel- Brabantia
etymol.
lus est, quam commemorat Cæsar habitatam fuisse ab Aduaticis & Ambriaritis. Quando autem & quare Brabantia nomen accepit, dubia multum atque incerta res est. Sive qui scribit etiam hoc derivari ab eodem illi Brenno, festinus quondam Romanis hoste, cuius infra proxior mentio. alij verò derivant ab urbe quadam Brabantiâ, hodie, ut asserunt, diruta. alij rursus affirmant, terram hanc olim dictam

fuisse Brakeland: voce nimirum Teutonicâ, quam Latine exponat solum incul-
turi, qualis hodieque Campagna, terræ Brabantia portio unde nomen odum effor-
mata sit, ex Brabantia. plerique tamen recentiores rerum Gallia Belgicæ, nomi-
nationem virò Brabantia nostræ scriptores, alij forsitan alios exhibentes, in eo con-
veniant, quod videlicet nomen hoc derivetur a Salvio quodam Brabone, Arcade, & Salvio Bra-
bon.
uero è Dignibus Iulij Cæsaris. cui, ut volunt, Cæsar neprem suam, Germaniâ, quæ
Zuana postea dicta sit, illegitimâ forare, progeneratam desponderit, atque tuto ei velut
adorem huius terræ dominio, non tantumculæ sanè, quæ non invenitur apud
antiquos. legitur quidem in scripturis quibusdam, satis ut videtur vetustis, We-
chemboldum quendam Regem Romanum dicitur Antistia Nivellensi bona
quædam territorij Gaei becani, altero lapide a Bruxis, sita, ut habet instrumentum
in donationis, in Comitatu Brachbantia. quæ res quantum meriti debeat fi-
dei, lectores disjudent. Sunt denique doctissimi aliquot homines, qui seriò &
cum quadam auctoritate affirmant, nomen factum Brabantia ab Godofrido Bar-
bato, quem volunt post recuperatam Lotharingiam inferiorem, abdicasse titulum
domini Comitatus Lovaniensis, sibi quæ de suo ipsius cognomento adscripsit titu-
lum Ducis Brabantia, quod in Brabantiâ inde migraverit. Ego verò cum ex alijs
multis Scriptoribus, tum ex Paulo Æmylio, Brabantia nomen didici esse multò
antiquius. Ioannes Lemairius, in volumine suo Illustrationum Gallia, historiam
illius. Salvio Brabone testimonio suo confirmans, adeoque generaliam ejus &
successoribus numerans, ubi ad Carolum Martellum devenit, testatur, legibile
se in antiquissimo quodam codice manuscripto, & apud Brabantos invento, hoc
rursus Martelli epitaphium:

*Ecce Brabatinus Dux quartus in orbe triumphat,
Mallus in mundo specialis Christianorum:
Dux Dominusque Ducum, Regum quoque Rex fore speravit,
Non vult regnare, sed Regibus imperat ipse.*

Cui subiicit postea epitaphium illud Pipini, Martelli ejusdem filij, patris Ca-
roli Magni.

*Iste Brabatinus Dux quintus Austrasiorum,
Ex Duce fit tandem Rex, primus germinis huius.*

Ubi de Brabatinis elucet non inis huius antiquitas. fieri tamen potest, ut Go-
defridus illi Barbato, non quidem terræ dedit nomen, sed uteretur titulo in Du-
ce Brabantia, ut videtur, omnium fortassis a decessoribus ob causas in Lotharia
contributione expulsi. Utrumque se habeat res, nos electo curioso lectori libero
est. Illi hodieque præsertim a Leodisiorum terræ finem. Duo namque hanc
Brabantia finis de-
mure.
partem in

Brabantia
finis de-
mure.

LOVANIVM Brabantiarum
urbium caput vnica Musaru
ac presantissimarum artium
sedes optantissimumque domiciliu

[illegible]

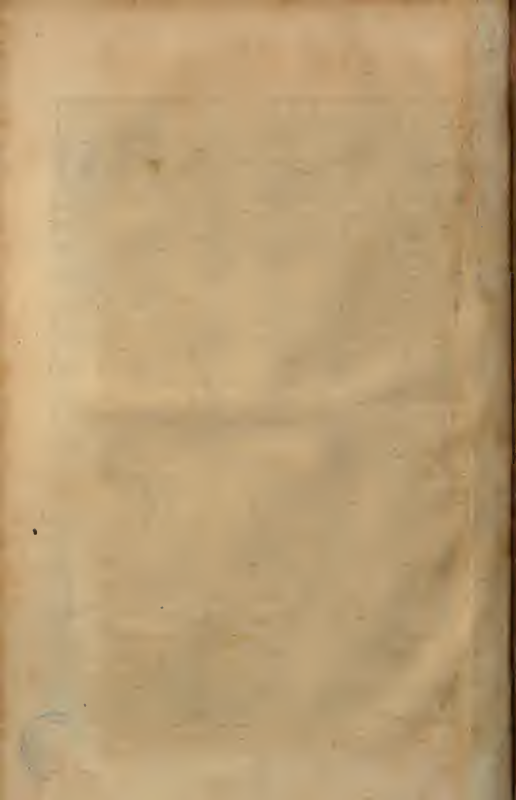
* Granium
* 1000 Bca-
bande.

BRUXELLA
fontium epia
coeli amoemtata
et ædificiorum
splendore nobi
liss

A D

ILLVSTRISSIMVM
SENATVM ANTVER-
PIENSEM.

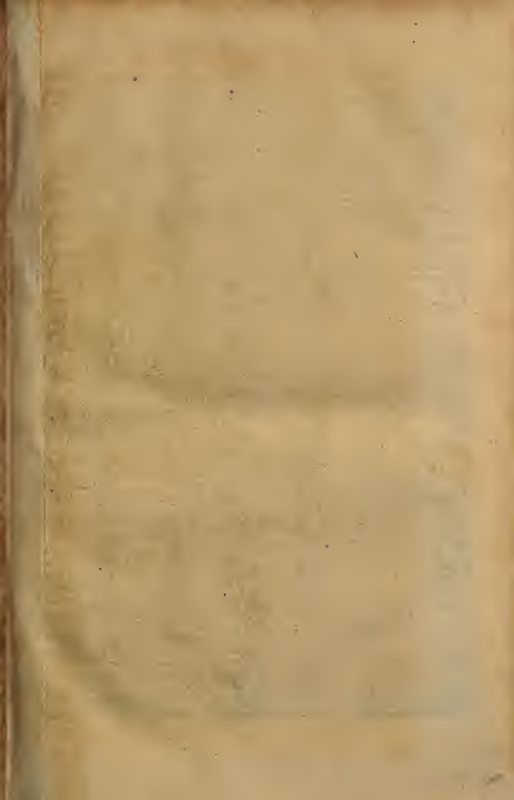
Consistuerim primò, Clarissimi Senatores, celeberrimam modo hanc urbem & patriam & eivsam describere, idq., tum ut totius orbis summum meum in illam adfectum; tum ut testimonio meo comprobarem claritudinem ejus, pulchritudinem, splendorem & magnificentiam, una cum polii & vestriq. in eà regimini ratione, & in ejus habitato potentia. Sed cum postea succurrisset, me, si per hancipsam occasionem li-
tius paullo diffunderem, finitimas quoque regiones urbesq. percurrerem, vobis quam voluptatem, alijs vero non exiguam utilitatem, allaturam. statui tandem hanc urbem vestra descriptionem comitem dare descriptioni omnium regionum inferiorum, ditioni Magni Regis Hispania, Principis vestri, cui opus ipsum inscriptum est, subditarum. Nec ignorabam, jure mihi obici posse, quod, adelicet suscepissem onus longè gravissimum, & cui humeri mei nequaquam futuri essent ferendo: quæ enim inventiones, quæ artes, quæ denique argumenta majorem requirunt scientiam, prudentiam, atque judicium, quàm descriptiones & ordinatæ compositiones terrarum & ditionum, rerumpublicarum & hominum, una cum tot tantisq. qualitatibus & conditionibus, quot complectuntur natura & universa rerum administratio? Verùm confusus (ut dicam quod res est) amicorum quorundam, & nominatim rarissimorum aliquot ingeniorum vestratium, doctrinâ simul & famâ clarorum, auxilio, nolui ab hoc tam laudabili meo consilio, tanq. insigni exemplo desistere. Nam (ut pessime cedat) proponente me adeo nobilius adeoq. bono tum scopum, & sequentibus me, ut proculdubio secuturi sunt, multis, qui ad eundem collineant, prodibit tandem illatire aliquod ingenium, prompto videlicet, aliorum inventionibus & laboribus addere, quod palmam ferat, ipsumq. perfectæ descriptionis scopum attingat. unde, faciente hoc meo principio, futurum est, ut in lucem exeat pulcherrimum simul & utilissimum opus, adeoque & aliarum terrarum ad hocipsam exemplar descriptiones. Quare Amplitudini vestræ supplico, ut hisce confideratu, dignentur labores meos, etsi rudes & impositos, cum videlicet expectetur, qui eos expoliat, & numeris suis absolvat, æqui bonique consulere. Ego verò me gratia commendo, Deumq. ut magnitudinem vestram magis magisq. exaugeat, suppliciter obsecro. Antuerpiæ die vigesima mensis Octobris anni 1566.

Amplitudinis vestræ Illustrissimæ

Humilis servus

Ludovicus Gucciardinus.

D E

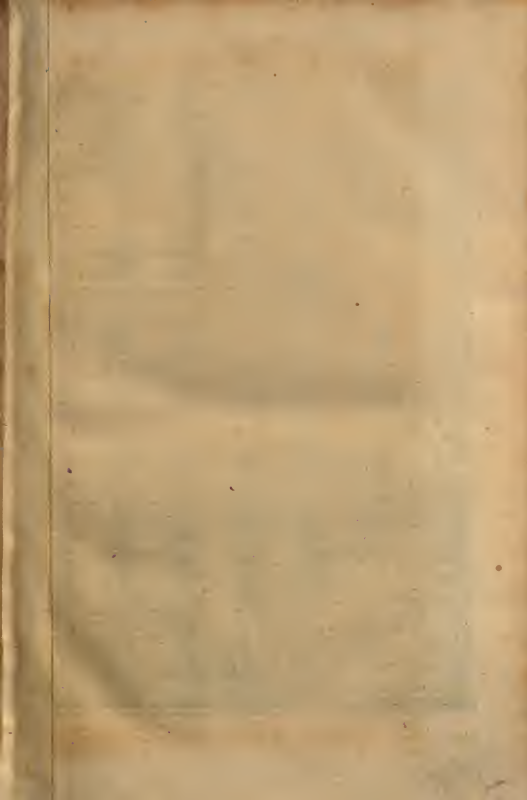

ANTWERPIA
NOBILISSIMI
TOTIVS ORBIS
TERRARVM EM-
PORII TYPVS
ANNO . M . D .
XCVIII

4

S. P. Q. A.
INVSVM NEGOTIATORVM CVI
VSCVQ. NATIONIS ACLIGVAVE
BISQ. ADEO SVE ORNAMENTV
ANNO. M. D. XXXI.
A SOLO EXTRVI CVR.

VRSA

Mundi anima ut rerum
moderetur Nummus habet
nas Terrasq; et tractus con
cylia marium
Disce hospes tota quamvis
diuisa ab orbe;
Hic. ubi si Nummus non pe
regrinus eris

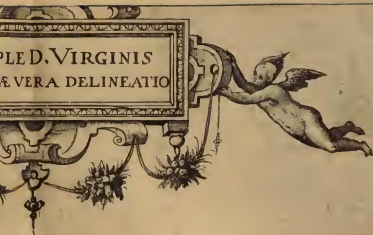

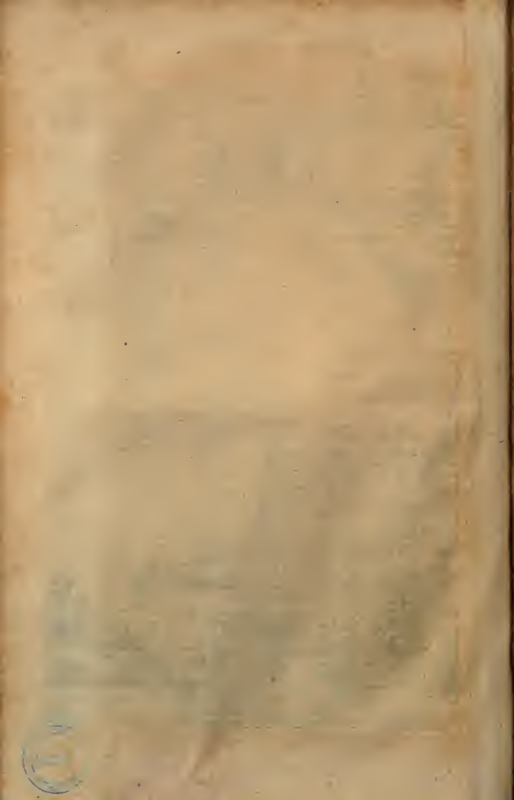

PLE D. VIRGINIS
& VERA DELINEATIO

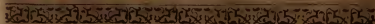
grati fusius ego in Commentarijs ad annū 1543 quò ut prefertur in re sefero. Etat huius Castellorum quò tēpore rerum edebatur, opus Martini Iacobus Zeland is, et aliorum & virtutibus ornatissimus praefatus, hinc decessit.

Caput. c.

Aulae quoque nūc ita pudent hanc nūc sūntat. Reliqua cum, quos ab habitu vultu sūnt ut Caput nūc quò tēpore appellat se reformatos ad eam nūc canonicorum ipsius Divi Francisci, quae docent, cum fratribus quibusdam & reliquis vestrum, tum & alijs monachis antiquis. reliqua quidem eorum ad se sūnt & potest non sūnt minus quā verbis non existeret, & ad bene latere, vultu extenderent. ipsi cultores, dignissimi sūnt profectus ne Castellum. Atque sic sūnt in parte hinc pōi, nec ad cetera Monasterium. Tunc sūnt nos excedimus.

Dignitas
Antiqua
Monasterium.

Sunt ad hoc usque tempus Antuerpia, numerat Arto Vindicta, hinc ita nūc urbanum incitatore, ad duodecim millia domus & designatus, cum alij nūc & quingentis, cum in urbe novā, tum & alijs partibus fundus. adeo quidem ut si progredieretur urbs eo quo cepit pede, quod fieret proculdubio, si semel eadem in fausta hanc bella, quae fieri tamen non potest ut sint perpetua, brevi latere crederetur domus tredecies mille quingentis. omnino hinc complures, nūc latam illam urbi arcūque inter, etiam planities, nūc landocum, quae pluerit redemptum. quare me itō censeretur inter plenissimas urbes Europae. Inter alia, nūc domos publicae passim occurrunt bonae, amplae, & prout sūnt sūnt. ceterae, nūc opus, nūc structura non respondeant Italicarum perennitati, tamen magna ex parte sūnt pulchrae, nitidae, commoda, & quod caput, quotidie sūnt meliores. praeferunt enim quod cives Antuerpienses, opum & facultatum adspēctū, splendidiore hodie & magis quam olim ambitiosi, sumtuosius ferē & aedificant: etiam lege cautum est, ne quis imposterum aut faciat ullam domum ex ligno, aut collapsam restituat, neve muros ducat minus quā pedem crassos. Praeter verò has privatorum domos varia passim conspicias aedificia publica, non magnificē minus, quā commodē structa: qualia nominarim, xystus ille polymitariorum; camarium, vel si quis vult, nūc domus trutinā publicae; superbum illud palatium, quod Anglis utendum datur, vultū dicitur *het Hof van Zierre*; id est, aula Lirenſis, quia nempe clarissimus ille Artus Liranus illud publicis sumtibus struxit, aulā destinans Carolo Quinto Imperatori; tum sumtuosa illa horrea ab Senatu populoque Antuerpiensī in eorumdem Anglorum opus extructa; domus, in quā deponuntur merces terrā advectae & quod omnia longē exuperat, magnificum illud Palatium Hanſae Teutonicae. Denique nūc decaet praeter Palatium Senatorium, dignum tamē Republicā & ceteris urbis membris respondens. quod amplissimum nuper condijusserunt, & usque adeo sumtuosum, ut si singula quaeque exae computes, in centum ferē coronatorum millia abitura sit ratio.

Antiqua
publica.

QUINQUE IN VRBE PAROCHIAE.

IVIDITUR tota hanc urbs in quinque, tantū Parochias; Beatae Virginis scilicet, Divi Iacobi, Divi Georgij, Divi Antonij, & Divae Walpurgis, cujus templū etiam dicitur vulgò *de Burgo*, esseque omnium antiquissimum. videtur autem genti sūnt tēpore Marti dicarum fuisse, vel ut alij volunt Priapo, quem magno honore cultum narrat a primis loci cultoribus, qui in eorum cum reverentia, ut effigiem eius haberent saxo ad vivam imitandam, & qualem in ipsamet arcis seu burgi fronte, prout

Antiqua
vici.

hodieque in porta iuxta pulcherrimam cerem sūnt aperte collocatur. Atque hanc quoque parochiam trāstuntur pōi in duodecim regiones, quas illi latine vocant *Worcken*. sūnt in eo sūnt ut hoc opus absolvam. nūc sūnt in urbe nūc a novis humilissimo vicus, sūnt hodie nūc o tredunt.

Antiqua
copla.

Antuerpia optime est instructa rebus, nūc tam tuendam necessitas. nūc sūnt

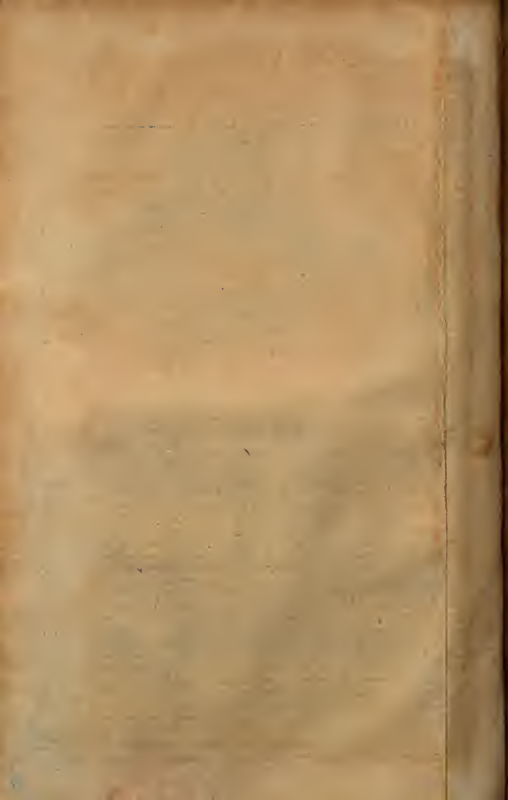

DOMVS SENATORIA
E
ANTWRPIENSIS

POS HISP. MILIT. IN:
CĒDIŪ INSTAVRATA.

[illegible][illegible][illegible][illegible]

of the
of the
of the

Confession
Marriage

Magistrum
Hallarum,
Ex eius au-
dientia.

Adolescentes
e jovens de con-
dição econômica

rium Antuerpiense absque Consulum alterutrius consensu, is ipso facto amittit jus civitatis; etiamsi vel primo à nuptijs die revertatur, sèque in urbe habitaturum contendat. at pecunià tamen & gratià facile id quod amissum est recuperatur. Civis, qui cum uxore & liberis per sex continuas septimanas, Consule inconsulto, habitaverit extra territorium urbis, privabitur proculdubio civitate : Juvenis verò matrimonij expertus, etiam sine venià, liberè potest ubicumque & quousque placuerit peregrinari, nec in poenam ullam idcirco incurrit.

Civis qui aliò transfert familiam privilegia civitatis amittit : nisi tamen denuntiavit accenseri se velle civibus suburbanis. duplices enim hic cives, urbani & suburbanì. illi Belgicè *Binnen-boijghers* / hi *Buiten-boijghers* appellantur. testificatus se civem suburbanum, & sedes suas cominutaturus, quas ne sic quidem extra quadrantem Antuerpiæ vel Imperij Sacri Marchionatum licet transferre, teneatur quotannis ut minimum semel ad ipsam urbem & in eà sacram synaxim accedere, tum florenum, id est dimidiatum nostrum aureum, reipublicæ pendere : quo præstito, privilegia sibi illibata conservat.

Civis Antuerpiensis, vel & quilibet Brabatinus (ceteri enim hospites hic immunes) si plus anno in urbe commoratus sit, & in alium quemvis Brabatiæ locum sedes suas transtulerit, reipublicæ solvit stabilium quorumcumque bonorum vicefiam : si migraverit extra Brabantiam, duplicabitur illi vectigal, & decimam ipsam dependet. unde exemit tamen sunt ij, qui in ea five Brabantia, five extranea loca demigrant, quæ, factâ cum hac urbe transactione, adepta sunt hujus tributì immunitatem, qualia nominatim sunt Lira, Bergezomii, Breda & Middelburgû Zelandiæ.

Non licet cuiquam extraneo exercere hic publici alicujus quæstum, nisi prius adeptus sit iis civitatis : id autem exiguo sumtu & in hunc fere modum acquiritur. itur statò aliquo die & convitantibus aliquot civibus, qui videlicet faciant fidem esse te virum probum & ad rem admisso, ad forum judicarium, atque inibi coram supremo Magistratu & Maregravio, sive Sculteto, præstas Duci Brabantia, quatenus Sacri Imperij Marchio, juramentum fidelitatis. hinc reipublicæ quidem pendis senos ducatos, opificij verò tui collegio, id quod jure debetur, persolvìs, fruerisque deinceps iisdem cum civibus privilegijs. excipio tamen : quod, nisi Antuerpiæ, vel in Brabantia minimè natus sis, non pateat tibi accessus ad majorem alicujus Magistratum. verùm filij tui, vel in hac urbe, vel in Brabantia geniti, licet ipse vel infimæ sortis sis, non raro ad summas dignitates emergunt. quæ maxima senè est munificentia, & hominibus ad virtutem extimulandis calcar.

Sunt in urbe frequentes admodum scholæ, doctis & juventuti in omni litterariâ facultate instituendæ peridoneis viris sufficienter instructæ : inter quos hodie vel imprimis excellit Iodocus Velarius Verrebrocanus, homo trium linguarum, Latinæ, Græcæ, Hebraicæ peritissimus, & mihi merito suspiciendus, ut quo per aliquod tempus usus sim Præceptor. Sed tralatitium fere istis hominibus, neque solum Antuerpiæ, verùm & toto hoc tractu, ut, post factum in studijs tirocinium, filios suos, ac profecuturos, Lovanium statim, sive Duacum, vel in Galliam etiam inque Germaniam, inò Italiam sæpè ablegent.

Sunt prætergà tum in hac ipsâ, tum in alijs quoque primarijs Belgicæ urbibus variae scholæ, in quibus puellæ non minùs quàm pueri instruuntur in linguâ Gallicâ : ad eò quidem ut accedente ad institutionem hanc usu & tam crebro cum exteris quoque commercio, ita spargatur & propagetur hæc lingua, ut intra breve temporis spatium generatim eà usuri sint quasi vernaculâ. neque defunt hic præceptores, qui Italicè quoque & Hispanicè doceant. unde omninò sit verisimile, aut jam esse Antuerpiam, aut cum tempore saltem futurâ communem omnium nationum Christianarum patriam, nisi formam tamen & conditionem mutaverit.

Sunt & aliæ quidam complures & peculiare hujus reipublicæ leges, non laudabiles minùs, quàm utiles, quas silentio tamen, ut fugiamus prolixitatem, præterremus : addituri dumtaxat, optimè cautum atque prospectum hic esse, ne quid damni apportent suborta ortè incendia, & præsertim nocturna dispositis nempe per singulos urbis vicos & præcipua quæque loca crebris vigilibus, qui etiam ca-

vent,

vent, nequi in domos irrumpant fures, néve vecticulariam in tabernis & officinis exercent. Atque ex hæcenus dictis abundè colligitur, ultra solidum libertatis, securitatis & tranquillitatis civilis fundamentum, bene reverà compositam probèque ordinatam & constitutam esse Antuerpiensem reipublicam, si rectè & ordine tamen singula quæque observarentur.

Nec Antuerpiæ, nisi urgente necessitate, nec verò usquam in Belgio moris est agere accuratum populi, sive, ut vulgo loquimur, animarum in urbe degentium censum. quod in Italiâ tamen alijsque nonnullis terris receptum est. atque nos, re diligenter examinatâ & instituto ratiocinio, reperimus, hanc urbem habere centum & amplius caput humanorum millia. cui assertioni nostræ probandæ, præter alia quædam, adducimus, quod anno 1564 in ipso Paschali festo, ad sacram synaxim adierint octogies mille sexcenti, & quod excurrit, pueris alijsque qui manserere in hunc numerum non intrantibus. Dum verò in hæc argumento versæmur, libuit quoque inquirere, quotnam in toto hoc numero essent viri bello & armis idonei. quod dum sedulo accuratèque excutimus, deprehendimus primò, fœnas longè plures esse, quàm viros. hinc complures ecclesiastici ordinis. denique pueritiam penè innumeram. ita ut omnibus hæc detractis, & computato ab ætate duodevicesimo usque ad sexagesimum, vix quatuordecim millia virorum bellipotentium restent. Neque verò hic possum, quin de refertissimâ isthac urbe commemorem quiddam singulare. cum paucis abhinc annis haberetur in quadam suspitione, & extra nundinas quidem, exterorum in urbem intrantium ratio, comperit fuit, uno solo (quis credat?) mense eos unâ cum popularibus aliquot minus notis ascendisse ad capita vicies sexies mille ducenta.

ADDITIONUM. [*Legitur maximè frequens & referta fuisse Antuerpia ab anno Christi 1556 usq; ad 1577, quo tempore amplius centum millia incolarum erant. quod clarissimè attestentur tabulæ publicæ anni 1568, in quibus perscriptum est, censa sunt eo ipse anno, in primâ urbis regione, vel ut isti loquuntur vice, capita civium 6239, in secundâ 5924, in tertiâ 6124, in quartâ 6512, in quintâ 5212, in sextâ 5810, in septimâ 6627, in octavâ 6943, in nonâ 7419, in decimâ 7529, in undecimâ 7234, in duodecimâ 7164, in decimâ tertiâ 2248. consummâ: habebû jam nunc in Antuerpiâ homines 89991 coss; dumtaxat civēs. at qui eodem anno plurima quoque familia nationum peregrinarum, qua in eâ fixerant sedes. harum autem capita numerata sunt insimul 104972. jam nautarum etiam & in navibus fere colentium & in ex tunc numerus. agebant insuper in suburbijs, & eodem quidem cum civibus iure & potestate quinquaginta ut minimum millia. peregrinos autem undique confluentes qui tandem edisserat? cum annu Christi 1549, 1556, 1559, & 1561 censa sint supra ducenta millia civium simul & exterorum capita: quorum statu quibusdam horu & bu in die quæque & amplius millia bursam, quam vocant, frequentarent & in ea negotiarentur. Cum hoc mirum videbitur, si cogites secum, in portu & flumine crebrò conspectas supra mille quingentas naves, neque diem ullam transisse, quâ non quingentes earum hinc portui admitteret, emitteret, neque cresceret tamen minueretvè. cogites, nullam transire diem quâ non intrarent ducenti currus, solû vectoribus pleni. ne quid dicam de onerariis illis à Germaniâ, Galliâ, Lotharingâ, qui singulis septimanis fuere ad bis milenos. ne quid denique de vehiculis rusticanis, comestum in urbem advehere solitis, qui singulis septimanis fuere supra decies milenos.]*

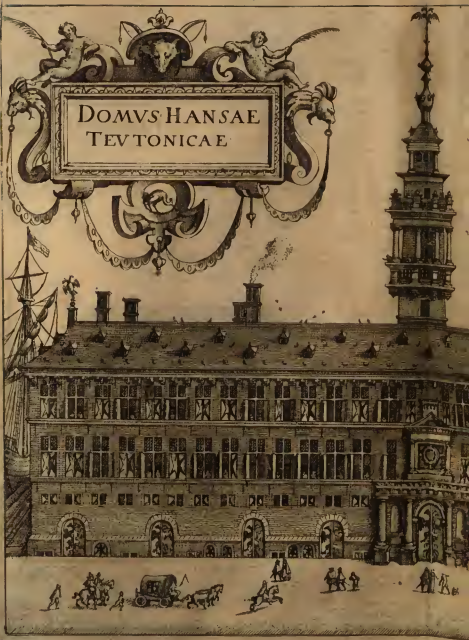
Iam verò, ut vara (quod dicitur) vibiam trahit, consideranti mihi, in quàm graves errores alij quidem ex affectu & animi perturbatione, alij rursus ex gratulantiâ & præsumptione nonnumquam impingant, atque ab ipsis etiam urbium amplissimarum civibus, circa numerum incolarum in ijs degentium, inducatur error sum est, in hunc ipsum finem & nonneminis gratiam, communicare lectori ea quæ hac de re varijs modis atque temporibus certâ & indubitâ prorsus fide cognoscuntur: eâ tamen lege, ne vel cavilletur hic quisquam, vel obloquatur, nisi peculiarem & certiore potitiam in contrariam partem sit consecutus. quod equidem exillimo fieri posse: nec enim temerè aut quasi ærem cadens ista commemorabo autem dumtaxat urbes aliquot primarias tam citra quàm ultra

monetque possit. ad quarum exemplum deinde & normam de reliquis maximis
omnibus urbibus fieri debet edificatio. Dico igitur, si loquamur de temporibus
omnibus pacis, & aut exorta hæc bella civilia, quæ non homines modò, verùm
ipsa etiam elementa consumserunt, post Antuerpiam nostram, frequentissimam
hujus Belgij urbem esse Bruxellam, in quâ circiter septuaginta quinque homi-
num millia. Gandavum, eâ, quam postea descripturi sumus, magnitudine, septua-
ginta millia vix excedit. Leodicum, exorbitanti admodum formâ, diffusus ali-
quanto & plenius est quam Antuerpia, & supra centum capitum humanorum mil-
lia continet. ne quid dicam de infinito hominum numero in confinjijs ejus cir-
cumcirca degentium. Colonia Agrippina, urbs superioris Germaniæ, ad flumen
Rhenum, ducentis passibus Leodico minor est, incolas etiam aliquanto pauciores
complexa. civitas hercules nobilissima, vera colonia Romanorum, antiquitatibus
& ad fidei plenam, maximè autem ædibus sacris, quarum numerus anni totius die-
bus par est, nec, quod sacras reliquias attinet, ulli omnino urbi concedit. Augusta,
cui nomen est ab Augusto Imperatore, sita ad flumen Lechum, urbs est antiquissi-
ma, & cum opibus, tum potentia Germanicarum omnium prima, spectabili satis
magnitudine, ut quæ in ambitu quidem pateat novem millia passuum ordinario-
rum, quorum singuli binis & semi pedibus exactè respondent, diametro verò qua-
tuor millia passuum eorumdem in longitudinem comprehendat. atenim quia pau-
ci in eâ sunt exteri, qui certam quandam subjectionem declinant, numerus incola-
rum ipsius ad sexaginta millia non ascendit. Noriberga & major simul est & fre-
quentior, urbs opulenta, artibus & mercimonijs florida, in primis autem bene ac
laudabiliter instituta gubernatioque, qualiter nempe per totam ferè Germaniam
administratur civitates, tamquam liberæ quædam respublicæ. Praga ad flumen
Velum, Bohemici regni caput, amplissima sanè ac Gandavo par urbs est, octo
scilicet milliaria ambitu suo complexa, civibus autem vel duplo frequentior, qui
centum & quadraginta capitum millia superant. Vienna, metropolis Austriæ, ad
Danubium posita, non tam ampla, quàm pulchra, magnifica & habitatoribus fre-
quens est. munitissima insuper, prout convenit, cum sit urbs limitanea, & validissi-
mum Christianorum adversus Turcas propugnaculum. Cracovia, sita ad clarissi-
mum flumen Vistulam, regni Polonici regia, aliquanto Antuerpiâ minor est. urbs
pulchra, dives, ac non populo tantùm, verùm etiam nobilitate regiòque splendore
preclarior. Magna illa atque stupenda prorsus Parisiorum Lutetia, ad Sequanam
posita, etiam si vulgò compendium orbis, murorum tamen circuitu ultra septem
millia non includit. sedenim maximis simul & pulcherrimis undiq; cincta subur-
bijs, quorum viæ urbem ipsam interfecant, & non aliter quàm propria quædam
membra cum corpore illo coherent. utcumq; tamen ad miraculum ferè extolla-
tur incolarum ejus frequentia, & loquantur nonnulli vel de octingentis capitû
humanorum milibus, trecenta & decem, vel ad summum trecenta viginti millia non
excedit. qui numerus quidem vel sic satis magnus est, cum reliquis omnes Europæ
urbes, præter Russorum Moscoviâ deceptâ, ceterum capitum millibus superet. sedes in
eâ non tantum celeberrimi Athenæ, verùm & suprema illius Concilij Regij, quod
Parlamentum vulgò appellant, & non supremam tantum, sed omnem jurisdictionem illam
exercet, sed accedente Regis auctoritate toti, ut sic dixerim, re, no leges præscribit.
Rhenorum autem ad eundem Sequanam, nec procul Oceano positum, inelyto portu
clarior est, ac Ducatus Normanniæ caput. urbs pulchra, opulens, Antuerpia no-
strâ par, aneuquior, civibus autem quàm illa frequentior, qui numero minimùm
centum & viginti millia, emporio insuper & celeberrimo Parlamento insignis. Bur-
degala, ad amplissimum flumen Garumnam non longe ab ipso mari sita, & pulch-
rimo portu, qui Lunæ olim dictus, famosa, totius Aquitanix caput est, urbs hercè
antiqua, celebris, dives, potens, & Parlamenti illius Provinciae sedes. Tolosa, urbs
venerabilissima & nulla non tempore celebris, clarior forte atq; potentior etiam fuit
tempore Romanorum, quàm ærita & insignes qualitates præ se ferunt. com-
mendatæ sunt. est autem prope Antuerpiâ maior domus in eâ prælatæ & pluri-
bus congregationibus spectabiles, ita ut populo etiam quàm hæc nostra sit plenior.

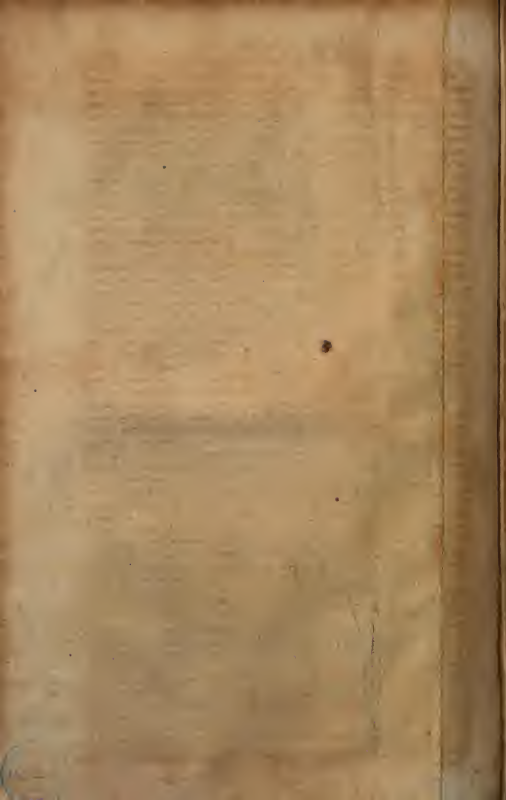
Lugdunum, urbs longe clarissima & celeberrima notissima, sita ad fluvium Rhodanum, Atarum & rapidissimum Rhodanum, Tolosa non aobitu tantum innotuit sed & incolis delectatur, inter quos plurimi variarum nationum alienigenarum, mercatorum, natus florescit, & præcipue Archiepiscopatu, cujus Præmiles, inde tempore Dux Irenæi, Galie universæ Primates. Massilia, urbs admodum nobilis æque antiqua, posita est ad mare mediterraneum, inclytoque & frequentissimo portu insignis. caput & veluti fundus totius Comitatus Provincie, locata præsertim portibus Pompejanas adversus Iulium Cæsarem, Lugduno ambiru foris & æquum numero, nec commercijs minus & opibus ferè æqualis. Sed relictis hinc notis ad nostrum hunc tractum & mare versus Occasum trajicientibus, & eorum quæ primùm Angliæ caput Londinum, urbs regalis & admodum celebris, sita ad Thamisum flumen, & Antuerpia paulò dumtaxat diffusior, cæsi ob maximam longitudinem videatur eam longissimè superare. cives habet supra centum & quinquaginta millia, & immensas totius propemodum Regni opes. Hinc Oceanum porro sulcantes, quem veteres illi Romani crediderunt unavirescens, pergrederemur mox Olyssipponem, urbem regiam ac præne maritimam, ut quæ accessio vasti fluminis Tagi exiguo tantum intervallo distet, nobilissimam sitam & æquissimo coloris, ob mancipiorum ex Æthiopiâ multitudinem, plena, ita ut videretur ducenta capitum humanorum millia ambitu suo includat, tot præsertim urbesque cincta suburbijs, ut alteram ferè urbem conficiant. deductæ sunt ex hac urbe nostris hæc temporibus, veterum Romanorum exemplo, per varias habisserat provincias plures colonie quàm ex aliâ una dicitur. Inde Hispaniam procedemus, sitam ad flumen Bætis non longe ab columnis Herculis, ut hodie loquimur, freto Gibraltaris. hæc Andalusie metropolis, & abhinc ex Indiâ Occidentali in Hispaniam commeantium receptaculum, merito numeratur inter maximas urbes Hispanie, seu & amplius millia civium sui complexa, opulenta in primis & populosa, ut in quâ centum millium & quinqueaginta civium millia. Toletum, ad ejusdem illius Tagi ripas, ubi multus nominibus celeberrima, nominatim verò amplissimo illo Archiepiscopatu & Primatu Hispanie, qui amplitudine ditionis & censu cæteris superioribus Reipublicæ Christianæ præfulatus exuperat. urbs Hispalis aliquid ex ætate minor, sed vel sic satis magna & nonaginta civium millibus habitata. Valentiam, illam ut asserunt Pincia, Toletum etiam minus est, sed quod mercatorum magis frequentat, ditius etiam & potentius atque civibus plenus. Madritum, ubi ut plurimum aula Regiæ sedes, amplissima sine est opidum, sed propter exuberantiam, & aibi editum, aibi humilem atque depessum totum, circumjunctum vallis & parum concinatum, pulchrum tamen, opulentum, æquum, & populo præne differtum, ut qui centum millia capitum luperet, ac deinde in diebus ætatis cibus crescat. Valentia, sita ad mare mediterraneum, non sit minor, sed planè & spectabilis urbs est, Italicarum instar exstructa, qualiter Barcelona, & Cæsar-augusta, Valis oleæ ambiru simul & civium numero, si non non longe haud multo inferior. Granata, amplissima juxta & antiquissima civitas, cæci ætate nuper, & viarum, ædificiorum, forumque splendore præcellens, indurata vix & diviti populo quondam repleta: cæsi nuper, ob rebellionem in Reipublicam, ita quæque perseverant, hodie tamen rursus instauratur, & pristinae suæ magnificentie præsertim restituitur. Deinceps brevitaris gratia, in Italiam committimus, illam cæterarum Provinciarum omnium relictam, sed Imperatrice non tam non obliuiscito totius præsentis, rectè Romam, nobili ad spectatissimam Tyberis positi celsitatem, arcem religionis, incoque etiam innumerosos artium caput, quæ ne quid ætatis de ingenti ipsius superioribus sæculis iniquitate, quinqueaginta, centumque suburbijs, miliaribus, vel præter propter, circumstantibus, & aibi editum, aibi humilem atque depessum totum, circumjunctum vallis & parum concinatum, pulchrum tamen, opulentum, æquum, & populo præne differtum, ut qui centum millia capitum luperet, ac deinde in diebus ætatis cibus crescat. Valentia, sita ad mare mediterraneum, non sit minor, sed planè & spectabilis urbs est, Italicarum instar exstructa, qualiter Barcelona, & Cæsar-augusta, Valis oleæ ambiru simul & civium numero, si non non longe haud multo inferior. Granata, amplissima juxta & antiquissima civitas, cæci ætate nuper, & viarum, ædificiorum, forumque splendore præcellens, indurata vix & diviti populo quondam repleta: cæsi nuper, ob rebellionem in Reipublicam, ita quæque perseverant, hodie tamen rursus instauratur, & pristinae suæ magnificentie præsertim restituitur. Deinceps brevitaris gratia, in Italiam committimus, illam cæterarum Provinciarum omnium relictam, sed Imperatrice non tam non obliuiscito totius præsentis, rectè Romam, nobili ad spectatissimam Tyberis positi celsitatem, arcem religionis, incoque etiam innumerosos artium caput, quæ ne quid ætatis de ingenti ipsius superioribus sæculis iniquitate, quinqueaginta, centumque suburbijs, miliaribus, vel præter propter, circumstantibus, & aibi editum, aibi humilem atque depessum totum, circumjunctum vallis & parum concinatum, pulchrum tamen, opulentum, æquum, & populo præne differtum, ut qui centum millia capitum luperet, ac deinde in diebus ætatis cibus crescat.

DOMVS HANSAE
TEVTONICAE

[illegible]

Memorabilis etiam domus *Bocconiorum* est: è qua inter alios hodie superest Nicolaus Bocconius, eruditus & magnæ virtutis, qui jam pluries functus est consularu, id est, magna sua cum laude & auctoritate, Principi suo gratus, civibus longè ratif-
Rocconij

Scecequiorum honesta familia, I. edicij bonâ stirpe progenita, hodie quidem habet Godefridum, jam inde ab adolescentiâ rationarium, sive Syndicum domus Caroli Quinti Imperatoris, ac Principi suo percarum & familiarem. qui non ita pridem fuit *Baro* Ammatius, eques sanè quàm generosus atque magnanimus, doctus, & variarum linguarum eloquentiâ præditus, & nuper creatus supremus Regiorum reddituum thesaurarius.
Scecequij

Scherfj, domo T.jecto ad M. l. m, honesto loco progenitâ, hodie valde clari atque illustres sunt. Floruit in hac gente non ita pridem Erasmus, eruditus & magni judicii vir: qui inter alios quidem laudatissimos filios reliquit Casparum, Baronem Wesemalium, Dominum Grobbendoncanum, & aliorum quorundam haud parvi momenti locorum toparcham, supremum regio nomine Belgicæ Thesaurarium, utriusque linguæ doctissimum, magnum poetam, & ut paucis absolvam, non literis minùs atque virtutibus, quam opibus & dignitatibus inclytum. Hic ante paucos annos defunctus reliquit numerosam valde & honoratam familiam, in qua potissimum splendent Lancelottus, Baro Wesemalius, Dominus Grobbendonquij, & Consul Bruxellensis: Melchior Nicolaus, Dominus Heilij, Ioannes Carolus, Protonotarius Apostolicus, Dominus Gastelæ, & Consiliarius Parlamenti Mechliniensis: & Conradus, Toparcha Hingenij, commissariusque financierum.
Scherfj

Ex vetustâ præcipiâ *Vander-Herdiorum* prodire nuper Michaël & Iacobus, ambo Equites eruditi, & urbis hujus exconsules.
Vander-Herdij

Nobilis & antiqua domus *Happartia* clavis aliquot viros dedit & Senatores: qualis nuper fuit Ioannes, supremis omnibus patriæ dignitatibus functus, cui successit *Ædij* filius, vir in magno honore, & eandem perpetuò gerens dignitates.
Happartij

Estenij quoque nobili & vetustâ progenie nati sunt, quæ varios habuit viros insignes, qualis nuper Henricus, vir Consularis: ex quo natus est filius, patri cognominis, hodièque Senator, & cum eruditione tum virtutibus inclytus juvenis.
Estenij

Mafiorum itidem gens antiqua & nobilis multos edidit viros egregios & virtutibus claros, qui & urbi & regioni laudabiliter sæpè inservierunt, ad eoque etiam nunc inserviunt. talis nominatim Arnoldus, qui cum annis abhinc centum, & quod excurrit, alter Senator, exorto ut sit populari tumultu, utilissimam sanè communi tranquillitati auctoritate & consilio suæ operam præstitit. Fuit quoque non ita pridem ex antiqua huius honoratâ gente Iacobus, Iuris utriusque Doctor eximius, & nuper in plures Regij orator unde per aliquot annos magnâ cum auctoritate & utriusque patriæ Syndicum, creatus tandem Consiliarius Regis in Senatu Brabantie: reliquit vir iste plures liberos, vararum professionum peritos; quorum præcipui tres, quos dicam, Iuriconsulti: primus est Ingilbertus, urbis Antverpiæ Syndicus, vir prudens & orator eloquentissimus, quare magnâ cum auctoritate in Senatu, tum apud populum etiam, pollet auctoritate: alter Ioannes Baptista, Consiliarius in Senatu Brabantie, & Advocatus Regij filius, vir doctus, acuti ingenij, & pro tali etiam habitus: tertius denique est Philippus, Graphianus Ordinis terræ Brabantie, & magni nominis advocatus.
Mafij

Herdiorum etiam domus, vetus & bonæ famæ, nuper dedit Ioannem, virum spectabilissimum, qui reliquit duos filios adolescentes, quorum Nicolaus est unus è quatuor orpelli præfectis.
Herdij

Sunt & alij quatuor viri nobiles, bonis honestisque familijs nati à quatuor nobilibus clavis, breviter dicam, superfedentibus. sicut nec ulteriorem faciem præstent illi illustrium familiæ, de *Ransf*, *Wynegem*, *Vander-Lijf*, *Sombeke*, *Hoboken*, *Coenraet*, *Wilmater*, *Drack*, *Pots*, *Vander-Eijf*, *Wijlert*, *Schoyte*, *Pape*, *Allen*, & aliorum nomina dant, in meliori stirpe pene jam extinctis: at è quibus tametsi præcipui nonnulli nunc sunt, quos supra nobis enumeratæ. Tandem verò
Aliæ quædam nomina nonnulla

Gups. Mag.
Gland.

verò subijciemus & gentem Marsclariam. quæ licet haud usque adeò in hac urbe
livetia verit, illustis tamen & perantiqua est. orti ex eâ complures viri insignes
& strenui Equites. quales præterum Ioannes, jam ante annos plus quadringentos,
& post eum Ægidius. qualisque adeò nuper tuere Gullielmus, Toparcha Opdr.
p. j. præfectus Ostiensis, & quinque illarum trirerum aliorumque navigiorum, ab
Hadriano sexto Pontifice Maximo Rhodo subveniendæ destinatorum: & inter
ipsius, Hadrianus nomine, ejusdem Pontificis cubicularius, posteaque Senator An-
tuerpensis. cui successit cognominis alius, juvenis doctus & virtutum egregius,
itidem in supremo urbis Magistratu Senator.

Viri illu-
stres.

Habuit item Antuerpia, præter eos qui hodièque superstites, alijs aliisque tem-
potibus varios viros in qualibet facultate professioneque illustres: viditque non
ita pridem inter Prælatos Dominum Petrum Vorstium, Episcopum Aquilensem
in Tusciâ, & Romæ in amplissimâ dignitate duodecim viratus Sacri Tribunalis,
quod Rotam vulgò appellant, cum certâ spe obtinendi Cardinalatus, qui gradum
illum plerumque subsequitur, quemque ille virtutibus suis & egregijs in ætrem
Romanam meritis sibi meruerat, nisi acerbo fato fuisset extinctus, dum Pontifici
legatione fungitur apud Germanos. In re militari vidit Constantium Berche-
mum, equitem magnâ virtute, unde & gratiosum apud Imperatorem Maximilia-
num: vidit nuper Ioannem Liranum, archistrategum clarissimum, idèque in gra-
tiâ & familiaritate Cæsaris Caroli Quinti. Politicos & civilium rerum gnaros vi-
dit Ioannem Vorstium, dicti illius Episcopi patrem, qui ob raras suas virtutes eve-
ctus fuit ad sublimem dignitatem Cancellariatus Brabantiae. In merâ verò profes-
sione litterariâ vidit Petrum Ægidium, Ioachimum Fortium Ringelbergium, A-
drianum Ariavillum, Arnoldum Corquium & filium ejus Ioannem, viros litt-
tissimos, & magnos philosophos. Habuit Danielon Bombergium, hominem eru-
ditum, optimeque versatum & meritum de linguâ Hebraëâ. cujus filius etiam, no-
mine Carolus, doctus & studiosus admodum vir est. sicuti & Cornelius nepos,
quividetur omnium primus, in hisce quidem Provincijs, excudendis curasse li-
bros Hebraicos. Deniq; dici etiam potest habuisse Cornelium Scribonium Gra-
pheum, poetam cultissimum, humaniorum litterarum peritum, Musicæque & va-
riarum linguarum scientem: qui, etsi natus Alosti, civis tamen & Secretarius An-
tuerpensis fuit, voluitque adeò in hac ipsa urbe vivere simul & mori. cujus filius
Alexander, Antuerpiæ etiam natus, reipublicæ itidem à secretis est, & variâ liti-
raturâ magnòque judicio paternum exemplum in omni scientiâ: necne parâ p-
insequitur. Habuit Cancellarium Scheifium, qui virtutibus suis ad tantum do-
nitatis gradum ascendit. Hodie, præter alios quosdam, suprâ, in sua quemque li-
miliâ, nominatos, habet Stephanum Stratum, legum Doctorum, virum prudent-
tem & exacti judicii. habet Abrahamum Ortelium, doctissimum & eximium pla-
nè Mathematicum: eum, qui postea, maxime à sua civitate & publica omni gratiâ,
in lucem dedit *Theatrum orbis terrarum*, opus inventione & eruditione per-
cherrimum, nobilissimum, & admirandæ prorsus utilitatis, ut quod uno solo vo-
mine totum hunc mundum exhibeat. dedit idem & aliud quoddam opus non
minùs doctum, quàm utile, quod inscripsit *Synonymiam Geographicam*, magno in
primis Historiographorum, Cosmographorum, aliorumque id genus scriptorum
bono. expectatur autem, & quidem brevi, tertium ejus opus, cui *Thesaurus Geogra-
phicus* titulum fecit. Est deinde Ioannes Bochijs, Magistratui à secretis, juvenis in
utrâque linguâ doctissimus. est Michaël Coignettus, adolescens magni ingenij &
Mathematicus perquam excellens, ut nominatim apparet ex nova ejus inventio-
ne artis navigandi, jam typis excusa, in quâ, præter alia quædam magna usum
instrumenta, à se primò excogitata, navigantes docet, quâ ratione metienda sit
sis, ab ortu in occasum, & viceversa ab occasu ad ortum tendentibus, leucarum
navigantis sui distantia. rem hæcenus quidem existimatam (quia scilicet nullus fuit
in potestatis sit scopus) non difficile modo, sed inter prorsus *adunata*, idèque
omni laudis & præmio commendandam.

Habet etiam Antuerpia etiam plures doctos & studiosos adolescentes, qui
magis

magnâ (nî fallor) cum laude nomina sua propagaturi sunt.

Communitè tamen & universim cives Antuëpienses mercaturam profitentur, Civium laus
dolet atque reverâ strenuè admodum & industrij mercatores, & plurimum in re lauta, nonnulli quidem in tantum, ut ducenta singuli numerent aureorum nostratium milia; quidam etiam plura. Viri sunt mirè humani, civiles, ingeniosi, & qui promptè admodum imitentur exteros, contrahantque ex facili cum illis ipsi amicitiam. mundi, & in eo itinerum, gnari, ac magnam partem, ne foeminis quidem exceptis, etiam si nunquam peregrinati sint, ternis quaternisque linguis dotati: ne quid addam de ijs qui quinas eas habent, imò & senas, imò septenas. rem profectò non utilem modò, verùm etiam admirabilem, nec in alia ullâ provinciâ, nedum urbe, reperiendam! Artifices etiam habet Antuëpia in omni arte professionèque egregios, qui ut diligentissimè operentur, tantum operum tamen conficere nequeunt, quin distraxerint ea, priusquàm absolverint: unde fit (quod verè verbo dicitur) ut sæpius fabricando, faber evadat perfectus. Quotnam verò & quales ex sint artes mechanicae, quæ reipsâ hic exercentur, unico panè verbo expresseris, si videlicet dixeris, cunctas. Primum enim ædificantur hic omne genus navigia: conficiuntur varij generis panni: cuiusvis pretij lintea: tapetes, & peristromata Turcica: fustanei: armaturæ, & quæ præterea requiruntur in usum belli: coria: picturæ: tinturæ: colores: inauraturæ: supellex argentea: maxima multitudo vasorum è vitro, ad fabrè & ad Venetam normam elaboratorum: omnis generis merces ex auro, argento, serico, filo, lanâ, & quocumque metallo, aliæque innumerabiles res. conficiuntur præterea non unus generis panni è serico. & quid amplius? conficitur, operâ bombycum, etiam sericum ipsum, etsi exiguâ copiâ, sed quod peregrè importatur, & res magni momenti est, operi vanijs modis insumitur, non sine ingenti artificum quæstu. Repurgantur hic denique summâ industria non dumtaxat metalla, verùm etiam cera, saccharum, & quidquid ejusmodi rerum est. conficitur quoque, & quidem unicè, minium, Italici dictum, cinabro. Est deinde artificum, alias artes minores, majoresve exercentium, largissima etiam copia. quare, ut magis magnisque demonstrè florentissimæ urbis magnitudinem, visum est, speciatim subjicere numerum, ut sic dixerim, capitum, seu magistrorum, artes magis receptas & necessarias hoc tempore profitentium: quo cognito, reliquos civium numerus cò facilius æstimari possit. Sunt ergo pistores, ducenti & sexaginta nomina: laniones, octo & septuaginta: cetarij & qui pisces marinos vendant, septuaginta quinque; propolæ piscium fluviatilium, sedecim sive septemdecim: tonsores & chirurgi, centum & decem: sartores & caligarij, nonaginta & quatuor supra quingentos: materiarij, quadringenti duodecim: vascularij, præter complures lithoglyphos, centum viginti & quatuor, quorum opera sinequàm admiranda, audacia verò in còemendis quantivis pretij gemmis stupenda prorsus & incredibilis, unde fit ut in unâ hac urbe major inveniat talium rerum luxuries, quàm in totis quibusdam Provincijs: variorum picturæ sculpturæque generum professores, præterpropter trecenti: institores & circumforanei propè innumeri. Conferunt autem (ut cuivis notum est) hæc tot artes & opificia mirum in modum exercendo potissimum populo, cavendòque ne otio & voluptatibus corrumpatur: excitant atque exacuunt, inde ab juventute, humana ingenia, ijsque verum ingignunt erga patriam suam amorem. cuius rei nullo non tempore admiranda quædam in hac urbe extiterunt exempla: ita ut ortâ confusione aliqua, sive tumultu, numquam illis sedandis & reipublicæ procurandæ defuerint viri probi. tantum scilicet in politia bene fundatâ positum esse momenti! Sicut enim corpus aliquod integrum validumque, etsi morbi invaserint atque symptomata, suo tamen vigore sanguinèque subsistit & sustentatur: ita quoque res publica, cuius cives jam inde à pueritiâ quæstui assueverunt atque industriae, suis viribus suæque mole, tam pacis quam belli temporibus, stat inconcussa. amor siquidem ille, quo afficitur quisque erga rem suo labore sudorèque partam, eundem & publici boni conservandi studiosum reddit, & vigilantem, gnarum scilicet in publicæ rei salute vertere etiam bonum & salutem cuiusvis privati, eo nexu cum illâ conjunctam, ut altera sine altera

Artificum
opificumque

Artificum
& opificum
numerus.

rius ope subsistere planè non possit. Unde fit, ut cùm isti ferè omnes in quæstum propensi sint, non in merces solum modò, sed in ædificia quoque & agros magnam impendant pecuniæ vim, opeſque suas omnibus modis amplificent: adèò quidem ut magis magisque urbs efflorescat, & magna in dies capiat incrementa. Hodie, licet inſtatiuum aliqua pars, & rigidiores nonnulli antiquam fervent in victu parcimoniam, promiscuè tamen splendide sumtuosèque, imò fortè præterquam decori ratio postulet, in Antuerpiâ vivitur. cultus, tam virorum, quam fœminarum, in quavis ætate, magnificus, & novâ peregrinacque subinde formâ concinnus. ceterùm multi splendidius longè & sumtuosius induuntur, quàm civitas & honestas permittant. Videas insuper singulis pænè horis convivium, nuptias, choreas: audias passim sonos, cantus & strepitus: & ut paucis complectar, omnibus prorsus modis omnique ratione sese prodit potentia, opulencia, pompa & splendor hujus urbis.

Dissertatio super mercatoribus Antuerpianis, eorumque commercijs.

QUoniam verò de urbis ipsius regimine, deque indole & affectibus incolarum hæcenus nobis disertum est, agendum est etiam paucis de Mercatorum alienigenarum in eâ commercijs, & ratione negotiandi. urbe potissimum magnâ ex parte in illis fundatâ, & per exteros tam insigniter auctâ illustratâque. Primò igitur dicimus, præter terræ ipsius indigenas, qui maximo isthuc numero consueunt, urbemque inhabitant: præter etiam plurimos mercatores Gallos, tempore pacis eam quotidie frequentantes: inveniri è sex præcipuis illis gentibus, quibus scilicet fixæ, tam pace, quàm bello, Antuerpiæ sedes sunt, connumeratis ministrorum primarijs, mille & amplius mercatores. Sunt autem isti Germani? Dani, & unâ cum ijs Hansatici: Itali: Hispani: Angli, & Lusitani. at plures fortasse Hispani, quàm alterius alicujus nationis: sâtem plures eorum matiti, & patresfamilias. Qui quidem mercatores, servatis, ut par est, legibus & statutis urbanis, in reliquo omni victu & cultu, liberè prorsus & suo more se gerunt, gaudent siquidem exteri, cùm in hac ipsâ urbe, tum per universum hunc tractum, majori, quàm alibi usquam terrarum, libertate. adèò quidem ut mirabilis planè res sit tantam videre confusionem, tamque variam hominum indolem: nec minus mirandum audire tantam adeo inter se diversarum linguarum varietatem. unde fit, ut sine aliâ ferè peregrinatione, in unicâ urbe possis spectare, & quatenus libeat, imitari variarum gentium ritus, mores & rationes vivendi. Hinc etiam est, quod Antuerpiæ: propter tot illos exteros, habeantur continuò nuntia ex omni terrarum parte. Omnium verò quos jam diximus mercatorum diffusissimi maximeque illustres Fuggeri sunt, homines ortu Germani & ab Augustâ Vindelicorum. cujus quidem gentis caput, Dominus nempe Antonius, mercatorum sine controversiâ princeps, nuper in ipsâ patriâ suâ defunctus, testamento reliquit supra sex coronatorum milliones. ne quid addam de alijs illis propè immensis illustris hujus & splendide gentis opibus, negotiandi industriâ, intra annos circiter septuaginta, quasitis. unde ad statuum quoque & toparchiarum dignitatem & titulos, non in Germaniâ modò, verùm in alijs quoque Europæ Provincijs, & in ipso adèò novo orbe, ascenderunt. Antequàm verò progrediamur ulterius, silentio ne utiquam involvendum est, ne Catholicum quidem & Lusitaniz Reges, sicuti nec Anglorum Reginam, existimare sceptris suis indignum, in magnâ istâ mercatorum societate homines etiam suos, & perillustres quidem habere, qui, postulante Regum suorum usu, mercatorio ritu negotiantur, & vulgò dicuntur Factores. Et Catholicum quidem Regi duo hic tales ministri, quorum utriusque peculiares suæ incumbunt partes, uterque seorsim ab altero habitat, & diversis utitur ministris. alter hodie quidem est Dominus Caspar Schetsius, suprâ nobis commemoratus: alter verò Ioannes Lopezius Gallus, Baro Malensis, vir famâ & opibus nobilis. habet verò uterque amplissimam Regio nomine potestatem, continentem in summâ, ut quantascumque pecunias, in quodcumque tempus, fœnore collybove, vel & aliâ quavis ratione possint accipere, & generatim ipsismet Regem, speciatim ve-

Antuerpiæ
suum videtur
& cultus.

Fuggeri,
mercatores
diffusissimi.

Procuratores
Regis.

rò ipsius in hanc illamve Provinciam assignationes, obligare. ita ut non adeo pridem ingentes pecuniæ summas in mercatorum basilicâ mutuò sumferint, easque ad diem conditum rursus dissolverint. Regi Lusitano unicus tantum hic procurator est, isque perquam honestus: qualis hodie quidem Franciscus Pêsoa, vir admodum nobilis & imaginibus clarus. qui & ipse amplissimam habet potestatem sumendi quaecumque pecuniarum, vel & mercium, summam, & obligandi in eam Lusitanæ regnum. ut non ita pridem in hoc foro solitus fuerit commovere quascumque placeret pecunias: superioribus verò temporibus, cum majori fortasse Reges illi premerentur nummorum penuriâ, vel magis etiam essent obæratî, procuratores eorum, uno solo mercatu, tres nonnumquam coronatorum milliones fœnori acceperunt, & constituto vicissim die repræsentarunt. quoniam verò ab annis aliquot retrò ambo illi Reges sese inveniunt admodum obæratos: Lusitanus quidem per bella & expeditiones Indicanas; Catholicus verò per bella cum Gallis & Turcis gesta: & comperiunt forsân, se plus satis gravari immanibus avidissimorum mercatorum usuris, à quibus malè interdum fuere multati: constituisse videntur, creditoribus suis, commodo aliquo temporis lapsu, satisfacere. atque hinc est quod jamdicti procuratores, quod ad regia quidem negotia pertinet, hodie sese in foro non moveant, sed decretoriam Doginorum suorum voluntatem expectent. Regina Anglorum ab annis aliquot citra procuratorem hic habet Thomam Grassanum, equitem perhonestum, qui & ipse sufficienti potestate instructus sæpè ingentes pecuniæ summas, ejus nomine, in hoc foro commovit, quas ad tempus conditum cum fide dissolvit. Dissertaturi deinceps de immensâ illâ negotiatione, quæ in celeberrimo isthoc Antuerpiensi emporio quotidie solet exerceri, dicimus hosce mercatores alienigenas, sicuti & indigenas ipsos, admiranda prorsus & tantumnon incredibilia inter sese, tam in pecunijs fœnore collybôve curandis, quam in mercibus distrahendis, celebrare commercia. quare paucis agemus de ratione, seu modo, quem in hisce talibus isti observant. is autem hujusmodi. accedunt cum manè, tum vespere statim quibusdam horis ad basilicam, sive bursam Anglorum, atque ibi horæ plus minus spatium, interfatu proxenatarum cuiusvis linguae, quorum ingens est numerus, potissimum agunt de emptione & venditione omnis generis mercium: hinc, ubi plus paulò advesperavit, conferunt sese ad Bursam novam, ubi pari horario spatium, & eorumdem parariorum interventu, speciatim de collybis agunt, deque usuris, sive depositis.

Et collybo quidem curantur nummi in varia loca Italiæ, uti Romam in primis, Venetias, Mediolanum, Florentiam, Genuam: hinc in varia etiam loca Germaniæ, Augustam puta, Noribergam, & Francofurtum: & compluria loca Hispaniæ, ut in quatuor illas celebres nundinas, binas quidem Methynnæ del Campo, tertias Villalonæ, quartas Methynnæ de Rivo Sicco: Burgos insuper, Gades, Hispalim, & Olyssipponem nonnulla fiunt collyborum commercia. negotiantur eodem modo & in varia Galliæ loca, ut in quaternas nundinas Lugdunenses, Lutetiam, atque Rhodomagum: denique Londinum quoque & Vefontionem. Consistit autem in eo potissimum ista collybi ratio, ut vel dentur Antuerpiæ, vel accipiantur, aliquot hujus monetæ grossi, quot videlicet satis sint ad constituendum aureum, sive ducatum, ut vocant, aut angelatum: pro quibus deinde in Italiæ, aliarumve Provinciarum locis recipiatur, sive reddatur idem, vel circiter, pretium. atque ea dandi accipiendive, ut vicissim recipias, sive dissolvas, ratio, propriè collybus dicitur: fuitque inventa ad commerciorum potissimum utilitatem. sed enim mereatorum plerorumque, & in primis dirissimorum malitia honesto hoc lucro non satis contenta, insatiabili extraordinarij æstus siti, laudabilem hancce rationem depravat, & in pejus commutat: dum erogando vel & accipiendo, ex supervacuo, ingentes sæpe pecuniæ summas, varijs, & ijs quidem violentis, modis & artibus, vel restringunt vel augent pecuniæ pretium, suo quidem privatim questu. publico verò omnium damno. In genere tamen ista negotiandi per collybum ratio non ferenda dum taxat, verum & utilis valdè censenda est: neque potest (ut volunt Theologi) dummodò rectè usurpetur, dici lucrum injustum. sit enim non

rarò ut ingenti tuo periculo exiguum facias quæstum, imò & de forte nonnihil decedat. Sed agamus jam tribus verbis de ratione depositi.

Deposita,
ut vocantur.

Depositum hodie vocant isti, turpitudine rerum honesto tegentes vocabulo, cum quis alteri tradit certam pecuniæ summam ad aliquod tempus utendam, idque pretio, sive usurâ quadam certâ præfinitâque: verbi gratia, juxta permissionem Caroli Quinti Imperatoris, confirmatam deinde ab filio ejus Philippo Rege, duodenorum in centena, anno exacto perfolvendorum. quam quidem usuram iidem Principes mercatoribus permiserunt difficillimis reipublicæ temporibus, quò videlicet gravioribus obviâ irent incommodis: Sed & tempus & experientia, ne quid dicam de antiquis exemplis, eydenter satis ostendunt, tam immanem usuram, quæ malitiâ quadam humanâ plurifariam in dies depravatur & adaugetur, esse admodum gravem, & cum tenuioris fortunæ hominibus, tum & ipsis commercijs, detrimentosam. utilis quidem foret in universum hæc ipsa contrahendi ratio, si honesto alicui pretio homines acquiescerent, puta senorum & unius quadrantis in centena; quod jamdicti Cæsar & Rex indulserunt viris nobilibus, cæterisque vitam annuo reditu tolerantibus: vel aliquantò etiam ampliori, scilicet octonorum & unius trientis, quod permittere ferè solet Cancellaria Brabantiae. quia verò pretijs istis non acquiescant, & modestiæ limites sæpè transiliunt, sit ut negotium istud depositarium varijs modis incommodum, adeoque violentum etiam reddant. Olim homines nobiles, siquas pecunias haberent otiosas, in agros eas & prædia, inque agriculturam & pecus, aliosvè id genus usus, quibus multi occuparentur, & annona terris ab andè suppeteret, erogabant: Mercatores, siqui essent nummatiores, pecunias suas impendebant in merces adfatim aliunde petitas, vel & aliò, ubicumque necessitas postularet, subiectas: quo creberrimo quidem & reciprocante commercio infinitis cujusvis conditionis hominibus dabatur quod agerent, quæque facultates suas augerent; urbes & regiones scatebant omnigenis mercibus; accrescebant civitatum & Principum census: nunc autem bona nobilium pars, ingenti illo & certissimo quæstu, ex immanibus illis depositis hodie passim receptis proveniente, illecti atque corrupti, pecuniis, siquas habeant vacuas, clamculum, quia palam nempe non licet, vel per se, vel per alios, ponunt in fœnore: Mercatores plerique, eadem planè de causâ, & incommodis atque periculis gravioribus evitandis, violento eas atque securo hujusmodi scenori ferè exponunt, vel quanti maximo possunt, permutant. unde, quod nobiles quidem attinet, plurimi agri restant inculti, nec pascua justo pecudum numero occupantur: quæ res postea gignit annonæ difficultatem, adeoque publicam sæpè miseriam: Mercatorum verò ex parte, regioni de rebus & mercibus necessarijs non abundè satis prospicitur: quod, præter alia quædam incommoda, facit, ut siquæ pro mercede venales, ex plerumque sint cariores, imò quædam interdum carissimæ. quæ tamen sanè in non exiguum, imo verò immensum, ut publicæ rei totius, ita civitatis præsertim plebeculæ, multimodis à divitibus exedi solitæ, damnum redundat. necessum est. possentque adeo hujusmodi rei plurima satis clara produci exempla: sed quia crebrò nimis spectatur ipse effectus in tot argentarijs dissolutis, & siquæ id genus confusionibus, ne cuiquam creemus invidiam, plura nunc non addemus. quin potius revertemur ad institutum sermonem: nam cum exposuerimus qualiter multi mercatores injusto sæpius quæstu ditescant, sintque in publicum noxij; convenire quoque videtur, ut subjungamus, quo pacto eorum complures solus lucris locupletentur, & in publicum prosint. id autem, ut dicam compendiosè, solâ intercuriam viâ contingit, quas illi largiter simul & fideliter emptas vendunt, omni ex parte petendas, & in omnes vicissim partes distribuendas procurant. videntur autem præcipua quædam mercium genera, quæ ex omni Europâ, vel & alijs mundi partibus, in dies terrâ marique in hunc tractum importantur, vel & hinc in alias terras evehuntur; quoniam dignæ profectò & magni momenti res sunt, tractanturque potissimum à mercatoribus in hac urbe degentibus, & in hac urbem maxime comportantur, suo quodam jure exigere, ut seorsim fiat ista mentio: cum præsertim tanta rerum varietas simul & abundantia non nisi volupta-

Mercus
est
ubi
multi
agunt
negotium
et
ubi
soli
sunt.

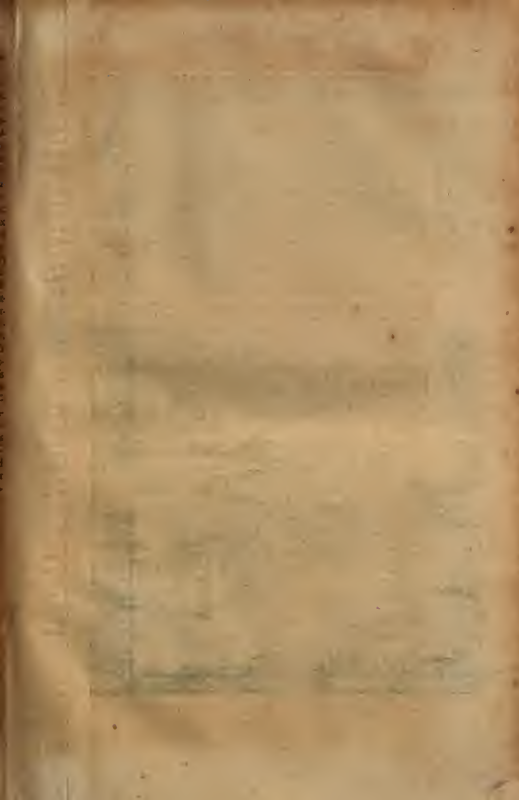
С. 100

Notes

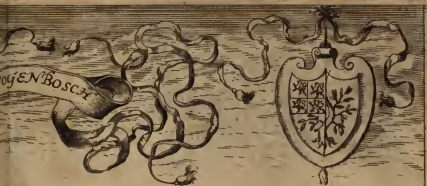
10

1. *Conclusions*

[illegible][illegible]

BVSCVM DVCS oppidum ^{hac} iterario, et
pugnaci populo nobili. Horum arma superio
rib. annis haud semel gelatryj senser. cum qua gente
vario certatum est euentu nostris hominibus. In
hac vrbe templus est Deipani sacrum, opo
visendo apparatu Hadrianus Barlandus: 9

*Tanto più vegli & gelosa procuri,
Ch'in sì ricca fortuna ebbri i tuoi figli
Non forse everian sì felice stato.
Perche si sien' superbi ingiusti impuri,
A Bacco additti & di rapaci artigli,
Breve harai vita (eh lassa!) & dirò il fato.*

DESCRIPTIO VRBIS BVSCO- DVCENSIS.

BUSCUM-DVCIS, Gallicè olim dictum est *Bois le Duc*, voce cum Flandricâ prorsus consona, ut quæ sylvam Ducis significet, quia scilicet fuerit prius eo loci pulcherrimum quoddam nemus Ducum Brabantiae. postea verò, emolliendo vocabulo, corruptum paulatim est nomen, &c, quod alijs quòq; per pluribus accidit, ad recentem hanc appellationem redactum, diciturque opidum ipsum *Bolduc*. Situm est autem ad fluvium

Desam, duabus quidè ab Mosâ, quatuor Ravestenio, Antverpiâ verò duodecim leucis semotum. opidum amplum, pulchrum, adeoque & situ & arte industriâque humanâ munitum, ut dici fortasse possit inexpugnabile. frequens præterea, opulentum, bonisq; & commodis adificijs luculenter instructum. Templum ejus primarium, cathedrâ Episcopali insigne, dedicatum est Divo Ioanni: splendidum, sumtuosum, & eleganti imprimis adfabrèque elaborato horologio nobile. Populus Buscoducensis admodum bellicosus, & sive pedites quisquam, sive equites fortè desideret, in utrumq; semper paratus est, plus fortassis è veteri illâ ferociâ retinens, quàm cæteri ulli horum tractuum populi. quod non obstat tamen, quo minus & politiâ civitatèq; & commercijs quòque opidum hodiè floreat, sitq; & artificijs simul & opificijs densum. Conficiuntur hic inter alia plurimi panni è lanâ: linteorum verò tam ingens vis, ut connumeratis ijs quæ fiunt in territorio circumjecto, annuatim ascendant ad vicena millia fascium; quorum in ducenta circiter millia scutatorum facile abeat ratio. nèque verò dissimulandum est, aquas linteis candificadis in hujus opidi finibus longè quam alibi meliores magisque utiles esse. conficitur etiam hic panè innumerabilis numerus optimi temperamenti cultorum: tum & incredibilis ferè acicularum scitè & industriè laboratarum multitudo: quod utrumq; mercium genus distribuitur isthinc per totum orbem. Atque his quidem de causis opidum istud adeò dignum, & inter Belgicæ prima, in Episcopatum nuper erectum est. cui dignitati quidem & muneri, ob egregias suas virtutes & non vulgarem doctrinam, merito sanè præfectus est vir probitate religionèque laudabilis Clemens Crabbelius. Natus fuit Bolduci Guiljelmus Enckevordius, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, præsulum sui sæculi decus. Buscoducensis etiam fuit Georgius Macropedius, summæ eruditionis vir, & trium linguarum Professor. item Ioannes Vladeraccius, sanguine & virtutibus nobilis, cui patria, ob eximia viri in se officia, multum erat addicta. Theodoricus item Nopenus, Consiliarius in Senatu Brabantiae, Iuris utriusq; Doctor, & in Athenæo Aurelianensi per multos annos, summâ cum laude, professor. Arnoldus Arlenius, eruditione & virtute insignis. Gosiinus Steganus, vir domi nobilis, doctus, & exacti iudicij: unde in patriâ quòque ad summos quosque dignitatis gradus ascendit: reliquit autem duos melioris sexus liberos: quorum

Etymon.

Civium de-
dolum.Viel de-
fines.

alter

alter quidem Ioannes, varias summi momenti dignitates, regio nomine, laudabiliter simul & feliciter obijt : alter verò etiamnunc superstes, Nicolaus videlicet, perhonestus & nobilissimus vir, Consiliarius in Senatu Brabantiz, plures etiam habet filios, valdè quidem eos adolescentes, sed eo jam inde ingenio eruditioneque dotatos, ut summam de se præbeant expectationem. Guiljelmi deinde, Venius atque Breugelius, uterque Iurisconsultus, & ejusdem Senatus Consiliiarii. Obtenet autem hoc Opidum, inter primarias quatuor urbes Brabantiz, quartum, five extremum locum : habetq; quadranti suo subiectas quatuor regiones, five potius membra, Campaniam nempe, Pelandiam, Mastrandiam, & districtum Ostervicanum. Continentur sub ejus quadrante urbes Helmonda, Eindovia, Mega, Ravestenum, & Gravia ; unà cum aliquam multis pagis.

Buscoducensis caput, unum quatuor Brabantiz.

ADDITIONUM. [*Pomaria urbis Buscoducensis sæpè fuerunt producta : cumq; orbiculari olim propemodum fuerit formâ, hodie panè est triquetra, tribus in longitudinem spatij ita præcurrentes, ut eam vel expeditissimus quisque viator vix sesquiorâ circumceat. muri ejus quàm munitissimi septem insuper propugnaculis roborantur : fossæ, non profunde minus, quàm lata, Dommelam atq; Adam torrentes in alveum suum recipiunt. septem in urbe sunt porte : quatuordecim mole alata : pontes è lapide, publicè quidem unus & quinquaginta, privatim verò octoginta & sex : è ligno, triginta & octo. utq; alias taceamus viarum & adium elegantias, domus in eâ bis mille, pulchra omnes atq; magnificæ, vilioribus scilicet in hunc numerum non intrantibus.]*

Thenas, quas alij Tillamontem appellant.

Describamus verò deinceps tres vel minorum gentium capitales : & primò Thenas, seu Tillamontem, sitas ad flumen Getam, qui haud procul inde exortus, eas interfluit, unde porrò Halam provectus, in Demeram tandem aquas suas exonerat. Distat autem hoc opidum Lovanio pariter atque Centronibus pariterium leucarum intervallo : estq; amplum satis & grande. quin temporibus paulò magis remotis fuit maximi nominis, & commercij florida civitas. idq; cum legitur passim, tum vel ex eo colligitur, quod ter ad eam ejus pomæria fuerint olim producta, asserente nonnemine, priusquàm, hac inclinante, Buscoducum adipisceretur hanc dignitatem, Thenas fuisse quartam inter primarias urbes Brabantiz. Diruta verò pluries & crudeliter lacerata fuit atrocibus horum hominum bellis cum Gallo & Leodicensibus : ita quidem ut hodièque maneat magna ex parte deserta, & cultoribus vacua. quatenus tamen habitat, non omnino est adspernabilis. Insigne in eâ & memorabile sanè collegium Canonicorum est, æde Divo Germano, Parisiensium olim Antistiti, sacrâ. Denique inter tres capitales minores primum obtinet locum, eximijs, adeoque iisdem magnâ ex parte cum illis primariarum quatuor urbium, privilegij exornata.

ADDITIONUM. [*Thenas horario ferè itinere in circuitum patent. muri varijs turribus sunt conspicui. flumen duodecim pontibus stratum est. tres in urbe communes, seu publici fontes. sex porte interiores, exteriores autem quatuor. septem denique foras : inter quæ frumentarium, omnium, quotquot usquam occurrunt, pulcherrimum. ager urbi vicinus omnigeno frugum genere, tum & fructibus admodum felix. casei quoque Thenenses, ab eximiâ bonitate, apud multos in pretio.]*

Lewia.

Lewia sita est ad torrentem Gefam, qui haud longè ab opido in fluvium Getam influit. distat autem Centronibus quidem unâ, Thenis verò duabus vel circiter leucis. opidulum validum, probèque adversus hostiles insidias munitum, quia videlicet limitaneum, & Eburonum agro conterminum. de capitalis minoris dignitate ac privilegij fruitur. In eo est magnus ille Prioratus, quem vocant, Ordinis Divi Augustini. cujus Prior unus est è duodecim Antistitibus Brabantinis. est præterea collegium Canonicorum in æde pulcherrimâ Divi Leonardi. Extra portam amplissimus quidam & pulcherrimus lacus est, ad quem asserunt olim fuisse validam arcem, limitaneum in Eburones propugnaculum, cujus etiamnunc deserta quadam supersunt vestigia. Coquitur in hoc opido, & quidem eâ luxurie, ut in alias passim oras distribuatur, præstantissimum quoddam genus cervisia, bonitate vel vinum interdum vincens. Lewiâ oriundus fuit Dionysius Richelius Carthusianus, vir doctus, & variorum operum scriptor.

alter quidem Ioannes, varias summi momenti dignitates, regio nomine, laudabiliter simul & feliciter obijt : alter verò etiam nunc superstes, Nicolaus videlicet, perhonestus & nobilissimus vir, Consiliarius in Senatu Brabantiae, plures etiam habet filios, valde quidem eos adolescentes, sed eo jam inde ingenio eruditioneque do-

portam amplissimus quidam & pateterrimus lacus est, ad quem allerunt olim fuisse validam arcem, limitaneum in Eburones propugnaculum, cuius etiam nunc deserta quaedam supersunt vestigia. Coquitur in hoc opido, & quidem ea luxurie, ut in alias passim oras distribuatur, præstantissimum quoddam genus cervisiae, bonitate vel vinum interdum vincens. Lewiâ oriundus fuit Dionysius Richelius Carthusianus, vir doctus, & variorum operum scriptor.

parchias exercent : liberabimus hic potissimum , utpote loco satis idoneo, idque brevibus nostram fidem. & principiò dicimus, Toparchas istos Principi suo obstrictos, Principemque vicissim ipsis devinctum esse , iisdem ferè legibus & conditionibus, quas in alijs locis feudatarius, sive cliens, & patronus, seu Dominus feudi, re-

& Toparchas cliens
etiam.

tet ; quidquid denique faverit ipsi & obscuraverit momentosa illa natio Anglicana ; nequit tamen hoc opidum (adeò scilicet arduum est revocare semel amissa) pristinae prosperitati restituere. territorium Bergozomense latè, quod satis sit, patet, & complures in eo non adspemabiles pagi, tum & insulae quaedam mirae fertilitatis in Scaldi. Marchiones Bergenses veteri admodum & illustri stirpe prognati sunt, è quâ plurimi prodierunt viri illustres. hodie verò genere in meliori sexu ex-

Marchionibus
Bergensium
veteris prosapiæ

parchias exercent : liberabimus hic potissimum , utpote loco satis idoneo, idque brevibus nostram fidem. & principiò dicimus, Toparchas istos Principi suo obstrictos, Principemque vicissim ipsis devinctum esse, iisdem ferè legibus & conditionibus, quas in alijs locis feudatarius, sive cliens, & patronus, seu Dominus feudi, reciprocè inter sese observant. Itaque pacis juxta & belli temporibus Princeps eos habet in clientelâ, & cum in urbium regionumque regimine, tum in militaribus quoque præfecturis, uti solet eorum operâ : quam ipsi contrâ pari alacritate & fide Principi suo libenter præstant. Jam quod ad ipsâ dominia, vel, si mavis, toparchias, & Dominorum in eas jus & imperium pertinet : omnia prorsus alicujus nominis opida, arces, & pagi, jurisdictioni eorum subiecta, ob varia quibus gaudent privilegia, suis ut plurimum legibus, suisque moribus vivunt, politicam & reliqua eò spectantia ipsi per se administrando. unde non aliud ferè Toparchis in loca sibi subiecta præminentis jus, neque subditi aliter ijs obstricti, quam Antuerpiam supra diximus Principi suo esse obnoxiam, ita quidem ut illi nec vestigalibus hosce, nec alio quovis modo, nisi sponte consentientes, & accedente Regis permisso, possint gravare, sed patrimonijs suis & consuetis redditibus acquiescere debeant.

D E S C R I P T I O M A R C H I O N A T V S B E R G O Z O M E N S I S.

BERGOZA, quam & Bergozomium vocant, antiqua sic satis dynastia, seu Baronatus est : sed Marchionatus postea dignitate ab Carolo Quinto Imperatore ornata anno salutis 1533. sita est autem in colle, ad fluviolum Zomam. unde, ad differentiam cognominum aliquot hujus tractus locorum, Teutonicè dicitur *Berghen op Zoom*. nascitur Zoma haud longè supra ipsum opidum, & mediâ ferè infra id leuicâ in Scaldim insluit. opidum in extremis Brabantie ad occasum finibus positum, mari ita propinquum est, ut non immeritò dici possit maritimum : portu insuper nobile, & Antuerpiâ quidem, terrestri itinere, sex, ijsque prægrandibus : Middelburgo verò Zelandiâ, viâ maritimâ, octo circiter leucis abjunctum est. Edidit Berga Ioannem Latomum, Priorem ad Divi Throni, juxta Grobbendonquium pagum, & Lirâ non procul, Præsulem eruditum & venerandum, ac Poëtam cultissimum. Opidum hodie quidem non contemnendum : sed longè olim celebrius : cum videlicet ejus nundinæ, variis privilegiis insignitæ, quibus jam inde ab aliquot sæculis gaudet, negotiatoribus magis frequentarentur. hodie parùm hic vigent commercia, vicinâ scilicet & magnitudine urbis Antuerpiæ finitimum omnem tractum inundante. ita quidem ut nullæ usquam sint nundinæ anniversariæ, nulla usquam extra ordinem habeatur panægyris, quam non ordinarius iste mercatus Antuerpiensis multis partibus superet. unde fit, ut ad quotidianas hæc Antuerpiæ nundinas homines malint confluere, quam anniversarias illas expectare, & quidquid tentaverit hætenus Marchio, quidquid hodie summo etiam studio tentet, quidquid deniquenaverit ipsi & obsecundaverit momentosa illa natio Anglicana ; nequit tamen hoc opidum (adèd scilicet arduum est revocare semel amissa) pristinæ prosperitati restituere. territorium Bergozomense latè, quod satis sit, patet, & complures in eo non adipernabiles pagi, tum & insulæ quædam miræ fertilitatis in Scaldi. Marchiones Bergenses veteri admodum & illustri stirpe prognati sunt, è quâ plurimi prodierunt viri illustres. hodie verò gente in meliori sexu ex-

de Toparchas chon-
siliarii.

Marchionibus
Bergensium
verum proles
pia.

tinctâ, per uxorem, è Bergensibus illis præsci progenitam, Marchio Bergozomensis est vir illustris Ioannes Withemius, Comes Walheimij, Dynastâque Berstadij.

Wouda str.

Leucæ tunciter viâ Bergozomio distat Wouda, arx longè pulcherrima, & amoenissimus Principum Bergozomanorum secessus, aeris mirâ salubritate, venationeque commoditate laudabilis, imprimis autem sanequàm musivissima, & velut totius territorij propugnaculum.

Comitatus Hoog-Stratanus.

Hoogstrata, Comitatus prærogativâ insignis est, ab Imperatore Carolo Quinto obtentâ, opidulum ipsum mediocre, sed murorum & moenium expertus, Antuerpiâ simul & Bergâ pari sex leucarum spatio dissidet. Hoogstratanus fuit Antonius Schorus, vir doctrinâ clarissimus. Hoogstratâ ad leucæ plus minus trientem abijuncta est arx; validissima illa, & probè adversus hostiles insultus munita, ac sollennis Comitum sedes. sita est autem ad torrêtem Mercam, haud procul inde exortum, & Bredam perlapsam, paulò infra Sevenbergam, Mosæ aquas suas miscentem. Subiunt comitatui aliquot pagi, tum & territorium ita amplum, ut non poenitenda inde exurgat ditio. Comites Hoogstratani è clarissimâ gente Lalainiâ, atque hodie quidem præest opido Guilielmus, qui & Rennenburgij Comes est, ac dynasta Leuzanus: vir multis nominibus clarus, qui quæ inter alias suas opes luculentissimam habet bibliothecam. Leucâ circiter abest Hoogstratâ amplissimus & pulcherrimus pagus Lonhoutium, patri viri doctissimi & Mathematici perquam insignis Ioannis Stadij, plurium operum scriptoris, ut constat ex Bibliothecâ docti viri Conradi Gelsneri, auctâ nuper ab Iosia Simlero: in qua non nomina modò veterum & recentium scriptorum, sed peculiariter etiam omnes operum titulos, invenire in promptu est. rem profectò laboriosam, nobilem, & ad varios usus, studiosiorum imprimis, apprime utilem!

COMITATUS MEGENSIS.

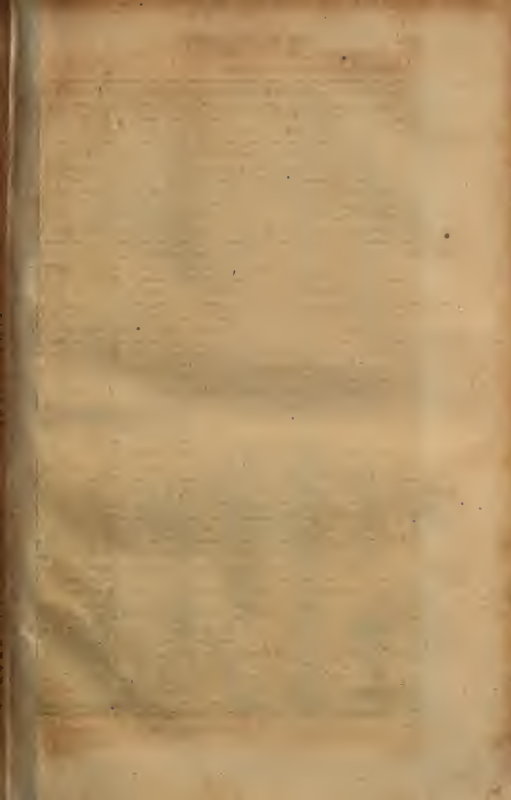
MEga etiam Comitatus titulo clara est, sita ad ripam sinistram Mosæ, tribus à Busco-ducis, vel circiter, leucis, opidum satis lautum, ac dominio jurisdictioneque illustre. Comitem habet fortissimum Principem Carolum à Brimeu, Equitem aurci Velleris, Regiumque Ducatus Geldriæ, & Comitatus Zutphanie Gubernatorem. Qui non ita pridem defunctus, hæredem reliquit cognatam, nuptam uni è filijs Domini Barlemontij, quæ priore marito extincto, nupit postea Principi Chimacensi, ei cujus infra quoque fit mentio.

Baronatus, seu Dynastia Bredana.

BReda sita est ad fluviolum Mercam: Hoogstratâ quidem tribus, Busco-ducis autem sex, iisque prægrandibus; Antuerpiâ denique octo ejusdem mensuræ leucis abijuncta. Opidum sanè lautum, amœnum, quodque inter alia quædam pulcherrimi operis ædificia, habet sumtuosissimum illud & regium profusus Dynastæ sui palatium, magnificè, admodum splendideque, constructum & duplici undique fossâ, arcis planè in morem, circumdatum. quod si esset omnibus numeris absolutum, meritò sanè censeri posset inter pulcherrima Belgij huius prætoria. conditum autem & ædificatum est non ita multis abhinc annis ab Henrico, Comite Nassoviensi, Dynastâque Bredano.

ADDITAMENTUM. [Munivit hic idem Comes opidum Bredam validissimis omni ex parte vallibus. quibus deinde, anno 1534 adiecit quinque amplissima propugnacula, à lateribus opidi simul & arcis exstantia. accesserunt hijs, per hæc bella, novem antemuralia, seu valla, ut vocat Ammianus, antemurana: & ad singulas portas singula propugnacula semilana. ita quidem ut inter mediterranea Belgij opida, Breda hodie censatur omnium munissima.]

Dieſe ſind die ſieben Hauptſtädte der Provinz, welche ſich in
 ſieben Kreiſen theilen. Der erſte Kreis iſt die Stadt Lugo, welche
 die Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der zweite Kreis iſt die
 Stadt Orenſe, welche die Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der dritte
 Kreis iſt die Stadt Vitoria, welche die Provinz von dem Meer aus
 ſcheidet. Der vierte Kreis iſt die Stadt Logroño, welche die Provinz
 von dem Meer aus ſcheidet. Der fünfte Kreis iſt die Stadt
 Calatayud, welche die Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der
 ſechſte Kreis iſt die Stadt Tudela, welche die Provinz von dem Meer
 aus ſcheidet. Der ſiebte Kreis iſt die Stadt Saragossa, welche die
 Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Dieſe ſieben Städte ſind die
 Hauptſtädte der Provinz, welche ſich in ſieben Kreiſen theilen. Der
 erſte Kreis iſt die Stadt Lugo, welche die Provinz von dem Meer
 aus ſcheidet. Der zweite Kreis iſt die Stadt Orenſe, welche die
 Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der dritte Kreis iſt die Stadt
 Vitoria, welche die Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der vierte
 Kreis iſt die Stadt Logroño, welche die Provinz von dem Meer aus
 ſcheidet. Der fünfte Kreis iſt die Stadt Calatayud, welche die
 Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der ſechſte Kreis iſt die Stadt
 Tudela, welche die Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der
 ſiebte Kreis iſt die Stadt Saragossa, welche die Provinz von dem
 Meer aus ſcheidet. Dieſe ſieben Städte ſind die Hauptſtädte der
 Provinz, welche ſich in ſieben Kreiſen theilen. Der erſte Kreis iſt
 die Stadt Lugo, welche die Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der
 zweite Kreis iſt die Stadt Orenſe, welche die Provinz von dem Meer
 aus ſcheidet. Der dritte Kreis iſt die Stadt Vitoria, welche die
 Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der vierte Kreis iſt die Stadt
 Logroño, welche die Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der
 fünfte Kreis iſt die Stadt Calatayud, welche die Provinz von dem
 Meer aus ſcheidet. Der ſechſte Kreis iſt die Stadt Tudela, welche
 die Provinz von dem Meer aus ſcheidet. Der ſiebte Kreis iſt die
 Stadt Saragossa, welche die Provinz von dem Meer aus ſcheidet.

te suadente commiseratus, & fortunis suis & testō benignè impetiebatur. adjunxit hic postea domui suæ sacellum d. dicatum Deiparæ Virginis. quod concurrentes paullatim infiniti propemodum Christiani, alius quidem hospitibus ibi curandis, alius verò fidei defendendæ, Equitum Divæ Mariæ vocabulum nasci sunt, & nigra super candidam vestem cruce à Patriarchâ signati. Inde & numero simul & opibus auctiores creantur inter se Magnum Magistrum, statueruntque in primis & ante omnia, nequis admitteretur in Ordinem, nisi & Teutonicæ nationis, & nobili stirpe prognatus. vocent autem, inter alia quædam, perpetuò sese paratos fore, defendendæ sanctissimæ Crucis & Christianæ religionis ergo, quodvis subire rerum suarum discrimen. barbam, ijs tantum qui sacris operantur exceptis, promittunt. loco precum horarium orationem Dominicam recitant: neque verò tenentur litteras discere. quas eorum leges & institutum approbavit auctoritate suâ Pontifex Maximus. Transierunt hi Equites, post amissam à Christianis Ptolemaida, quò Hierosolymâ captâ sese receperant, in Superiorem Germaniam. ubi virtute & armis belli subjecerunt sibi Provinciam illam ad sinum Balthicum, cui nomen Borussia. quam, sublati ex eâ profanis & idololatricis ritibus, introductaque verâ Divini cultus ratione, jure belli ad nostra usque tempora possederunt: reiidente Magno ipsorum Magistro in urbe, quam ipsi nunc condiderunt ad Vistulam flumen, & de nomine Divæ Mariæ, cujus nempe auspicijs militant, Mariæburgum dixerunt. Crescentibus verò deinceps mirum in modum eorum opibus atque potentiâ, tres tandem creati sunt Magni Magistri. quorum unus apud Germanos, alter in Livoniâ, tertius denique, qui & totius Ordinis caput, in Borussia sibi haberet sedem. Iamque in eum locum res ipsorum redierant, ut vel magnis Principibus potentiâ nihilo essent inferiores. unde non rarò cum ipsis Poloniæ Regibus, ortâ utrimque contentione super confinijs, aperto Marte ausi sunt decertare, & insignes interdum reportarunt victorias: nihil veriti, quotiescumque postularet necessitas, vel universum suum imperium fortunæ arbitrio intrepide obicere. Incipiente verò recentioribus paulò temporibus inter eos regnare fastu, & succedente post paulò discordiâ, quæque dura inferiorum & gentium omnium pestis est, ambitio, citò facillèque attriti sunt. ita quidem ut ad ultimum præstantes cum Casimiro Rege Poloniæ, magnâ suâ cum strage Equites nostri succubuerint, fuerintque coacti in verba Regis jurare, & patronum ipsum agnoscere. Accidit inde anno undecimo supra sesquimillesimum, ut electus in Magnum Magistrum Albertus Marchio Brandeburgensis, excelsus atque magnanimus juvenis, Sigismundo, Casimiri in regno successori, præstare noluerit debitum fidei sacramentum. unde asperrium inter eos exortum est bellum: quod magnâ utrimque contentione perseveravit usque ad annum 1521. quo tempore quadriennales inducias pacti sunt. Inter eâ verò Magnus Magister Albertus, post adhibitum aliquod impetrandi ab Imperatore subsidij studium, ipse Noribergam ad Comitâ, causam suam commendaturus, profectus est. sed viso nimirum, Germanos Imperatoris cum Gallis bello, ac Turcarum in Pannoniam impetum, tum & rusticorum tumultu, plus satis distringi, neque posse ipsis rebus attendere, captatâ fortassis occasione, cum Polono transiegit, seqq; obsequium illi & observantiam præstiturum iuravit: mutato interim, præter jus & fas, in Borussia rerum statu, admissâque doctrinâ & ritibus Lutheranis. factus inde à Rege, ex Magno Magistro, Dux & Princeps Borussia, uxorem duxit Dorotheam, filiam Regis Danorum. unde concitatus in hominem universus Teutonicorum Equitum Ordo, eum, etsi Borussia compotem, & magno illo Rege suffultum, titulo tamen & dignitate Magni Magistri privavit, suffecto in ejus locum Gualtero Crombergio. Ipse, quia variè lacerabatur in omnibus ferè Germanorum comitijs, & videbat implorari contra se opem imperij, scripto sese utcumque apud hunc mundum purgavit. sed proscriptus est tandem Casaris Cameraque, ut vocant, Imperialis sententiâ, & judicatus imperij hostis, anno 1537. quæ sententia tamen executioni numquam mandata est. Imo verò Albertus numquam postea defecit ab incepto, sed ubicumque potuit nobilissimæ Sodalitatis opes attrivit. Atque talis est hodiernus Teutonicæ Ordinis status, etsi divitis adhuc satis & præpotentis.

in Livoniâ liquidem, & per utramque Germaniam, Superiorem dico & Inferiorem, multa hodièque possidet opida, plurimas arcès, & pagos, innumera denique agrorum jugera. præcipua ejus sedes Mergethalie visitur, non incelebri Franciæ Orientalis opido, Magni ejus Magistri hodiernum nomen & titulus, *Wolfardus Dei gratia Administrator in Borussia*, &c. Sed ut revertamur deinceps ad intermissam descriptionem Trajecti, sciendum est, Opido duos Dominos esse. partem etenim, quatenus Dux Brabantie, possidet Rex Philippus: partem Leodicensis Episcopus, quæ posterior opidi pars, scribente Ioanne Placentio, antiquitùs data fuit in feudum à Poro Lovapiensium Comite, Divo illi Servatio, cujus suprà meminimus. quòd videlicet Comitem liberasset ab virulento quodam è naribus exhalanti foetore. atque hinc est, quod translatâ Leodicum cathedrâ Pontificiâ, Pontifices Leodicenses in hanc Opidi partem successerint: quodque duplicem jurisdictionem & duplex tribunal, absque notabili ullâ finium differentiâ, cives Trajectenses agnoscant. quò verò & subditos suos Princeps, & subditi viceversa Principem suum dignoscant, invaluit inde a pristinis temporibus consuetudo, ut præferatur in filiis genus maternum. hoc pacto; ut si alterutrius, sive Regiæ, sive Episcopalis jurisdictionis mulierem, duxeris tibi uxorem, filij eo conjugio nati, illius futuri sint subditi, cui subiecta est mater. exteri autem, siqui suas hic figant sedes, primo statim ingressus die profiteri tenentur utri Principum velint esse subiecti, & sub eo postea vivunt, ejusque sequuntur auspicia. Sciendum tamen, supremum Opidi Dominum esse Ducem Brantiae: qui & multos supremi dominij sui actus in eo exercet. inter alios quidem, ut solus curet signandas pecunias: solus, primo suo in urbem ingressu (quod in alijs quòque ditionis suæ opidis solet) exulibus Trajectensibus faciat gratiam, & exilij poenâ absolvat: ijs inquam, qui caudam Principalis equi, vel si major eorum numerus, funem è caudâ suspensum, manu contingunt, & unâ cum Principe Opidum subeunt. Verum quidem, de superioritate & jurisdictione urbis Trajecti varias inter Ducem Brantiae & Episcopum Leodicensem, casque non veteres modò, sed recentes quoque & nuperas ventilari controversias, nullo umquam tempore satis planè decimas. quare, quidquid hætenus scripserim, nolim tamen alterutri partium ullo modo præjudicatum, sed refero me ad justitiam causæ. Trajectenses fuere Matthæus Herbenus, Gerardus Marbæsius, & Matthias Minneconius, viri docti, & scriptis clari.

Vici illi-
Bres.

Memorabi-
lis juxta
Trajectum
Mons.

Trajecto circiter semilucâ distat ingens quidam & amoenissimus mons, Mosæ pænè contiguus. in vertice arcem habet fabre admodum factam, unde pulchro sanè adspèctu agros undique circumjectos latissimè detegas. umbilicum occupat religiosum Ordinis Divi Francisci coenobium, in quo ritè & ordine celebratur cultus Divinus. Mirum verò, quòd cum summum montis ipsius solum & fructuum omne genus & frugum mirè sit ferax, viscera tamen scateant lapide quodam molli, arenoso, & parvo negotio scdili. cujus ingens assiduè hic effoditur copia, idque tam accuratâ conservandi & montis & fodientium curâ, tamq; altis, longis, flexuosis, & periculosis quoque meatibus, tantâ densique (vide quid non usus efficiat!) fodiendi, educendi, & vel ad navim usque vehendi facilitate, quantam, nisi oculis usurpaveris, ne mente quidem concipias, tantum abest ut credas. distribuitur porro hic lapis, adminiculo fluminis, in Provincias circumjectas, magno Trajectensium quaestu.

Describamus verò deinceps opida Brabantina minoris dignitatis & famæ. inter quæ, servato quem institimus ordine, prima nobis occurrit Stenbergæ.

Stenbergæ.

Stenbergæ adjacet mari, duabus à Bergozomio leucis abjuncta. fuit olim opidum potentissimum, mirabili prorsus & famoso portu insigne. verùm & bella, & insolitæ maris tempestates, eam miserè mutilarunt, & in humilem planè atque abiectam redegerunt fortunam. Parec Principi Arausino.

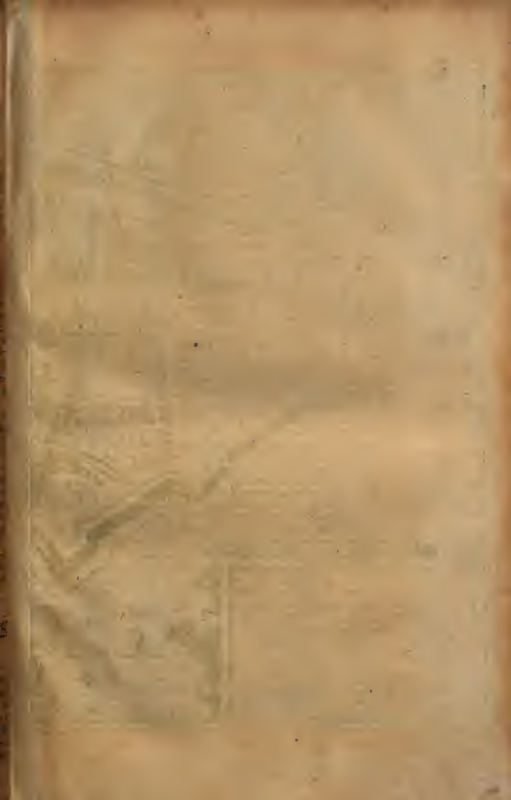

LIRA elegans et amoenum
Brabantiae Opp. adeo
ut multorum huius tractus
nobilium in ocio degentium,
a curis & turba iocum
distans sit recessus.

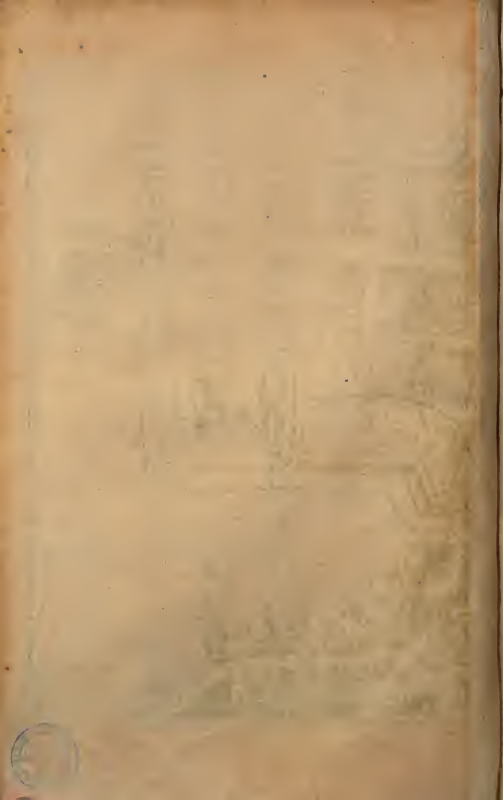

Hoc est ciuitas Hellmonda
per quam Excellentia sua de
Nassou cum toto exercitu tra-
nsibat, anno 1602. dei mensis
Iulio 16.

quædam præfata, & in omni litteraturæ genere verfatissimi, ut è scriptis jam pridem exco-
muni, unde constat, cæsi ea nonnulli insolentia nimis & exorbitantia judicent.

DESCRIPTION GRAVIAE.

GRAVIA sita est ad sinistram Mosæ ripam, Ravestenio quidem ^{Gravie} duabus minoribus, Busco-ducis verò quatuor grandibus leucis abjuncta, & cum situ, tum aliis quòque de causis, magni in primis nominis atque momèri. Canonicorum in ea collegium templo Divæ Elizabethæ sacro. ipsum opidum Dynastam habet Principem Aratum, qui adeò nuper illud, clientelari deinceps jure possidendum, ab Hispaniæ Rege mercatus est, sed cum Ordinum tamen Brabantix, sine quorum suffragiis Ducis patrimonium suum nèque vendere nèque obligare ullatenus fas est, consensit. Sed vergamus deinceps ad opidula quædam minorum gentium.

Opida muris carentia, vulgo Uygheden dicta.

Ostervicum, duabus à Busco-ducis leucis abjunctum, haud poenitendum sa-
ne & ædificijs luculenter instructum est municipium, in quo magna conficitur pannorum insignium copia. ^{Ostervicum}

Orschorum inter Buscum-ducis atque Eindoviam, paritrium præterpropter ^{Orschorum} leucarum intercapedine ab utròque opido dissidet, nobilissimum habens Canonico-
rum Divi Petri Collegium.

Turnhoutum distat Antuerpiâ sex leucarum itinere, fuitque ante aliquot annos ^{Turnhout} in ditione Regniæ Hungariæ, cui in ætatem concesserat Carolus Quintus frater. unde factum, ut ejus favore locus plurimum auxerit, qui aliqui & venationi & cæteri Principum voluptatibus sæpequam commodissimus. arcem habet medio-
crem, sed rutum in repentino aliquo motu pertugium. reginâ defunctâ redijt sub imperio Regis. Collegium ibi Canonicorum Divi Petri, locuples valdè & cele-
bre. tunc tamen Turnhoutum primarium semper locum & dignitatem inter my-
nistrorum obtinuit, & fuit tempus, cum in flore hic esset lanificium, & magna con-
fictio, sed postmodum pannorum: sed post artem hanc, uti suprà jam diximus, in An-
glia ex hoc statu translatam immigravit huc ejus vicem ars culcraria, quas cæ-
quidem diligentia simul & copiâ Turnhoutani conficiunt, ut per totam ferè Eu-
ropam distribuunt. Turnhoutanus fuit Ioannes Driedo, pereximius & famo-
sus valdè Theologus: quod egregia viri opera pridem orbi vulgata testantur. <sup>Viri illi
Diedo</sup> Turnhouti quoque inter eos qui hodie superant Ioannes Gevardus natus est, vir
insigniter doctus & magni judicij, historiarum præsertim, tum & aliarum in genere
disciplinarum peritus, cui pulchra apprinè & ampla est bibliotheca, schidis & sin-
gulis ibus aliquot monumentis manu exaratis, alijsque id genus rebus luculenter
instructa. ita quidem ut magno cum desiderio expectentur ab eo scripta & opera
quædam egregia, typis propediem evulganda.

Dufflia adjacet Nithæ flumini, medio ferè inter Mechliniam atque Liram itine-
re, nonni profectò nominis & dignitatis dynastia. ^{Dufflia}

Walhemium item eidem flumini assidet, Mechliniâ tantum unius, Antuerpiâ ^{Walhem} trium leucarum intervallo abjunctum. pontem habet egregij operis, flumini trans-
mittendo, magno sinè comitantium commodo, nuper extructum. Pessimè muti-
larunt hunc locum Longavallius & Martinus Roshemius, cum exercitum anno

154. *ab emulacris*. hodie verò relictus ferè in pascuis ageribus & in
 155. *in pascuis* in locet.

Alfha. Mercha tribus Bruxellâ leucis abjuncta est.

Alfha. Alfha diffidet Mercha tantum unius, Bruxellâ duarum & semi leucarum
 nere.

Vurnia. Vurnia sita est in ingressu silvæ Sogniacensis, Lovanio & Bruxellâ pau-
 leucarum intercapedine diffusa. gaudet hoc municipium titulo Vicecomitis, &
 betque arcem longè pulcherrimam, in qua sub venationis & aucupii
 tate soliti olim crebri sedere Dives Brabantie, quorum tres nobis commu-
 ne tri, Antonius natus & duo ipsius filij, patris in hanc ditionem ex ovariis
 cessus: Ioannes, conditor Academiæ Lovaniensis, & Philippus. Hoci
 ex præfcripto Ducis Brabantie, fovendo nimirum inter utramque gentem
 & benevolentie, certant quotannis, deposito levi aliquo & exiguâ puerore,
 delictet contentioni obvietur & rixis, certant (inquam) inter se Lovanienses
 Bruxellenses, utri certius & peritius jaculentur balulis è ligno & veratibus
 factis, magis utriusque hilaritate & animorum oblectatione.

Dufburgi. Dufburgum una duntaxat Vurniâ, Bruxellâ tribus leucis semotum est. Vexi-
 mites dignitate conspicuum, omniumque municipiorum Brabantie
 mure.

Over-Iscâ. Over-Iscâ duabus & semi leucis Bruxellâ disjungitur, silvæ Sogniacensis
 contigua.

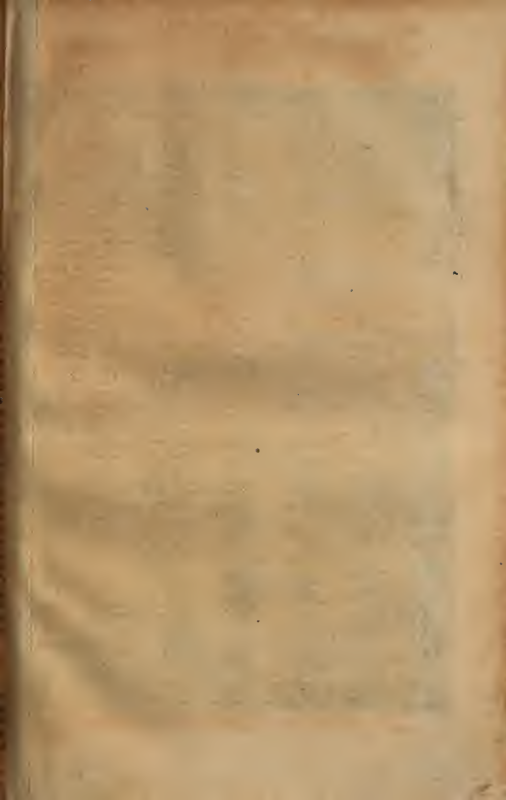
Hulpsia. Hulpsia diffidet Over-Iscâ tantum unius, Bruxellâ trium & semi leucarum
 nere, collata, ut vocant, ecclesiâ, eaque insigni, conspicua.

Wavria. Wavria distat Bruxellâ quatuor ipsas leucas, estque locus admodum
 partum ob Prioratum, quo prælato quidem insignis est, partim ob reliquas
 quas asserunt, populari morbo grassante, multa sæpè patrasse miracula, quæ &
 gulis annis sollenni ritu & ordine Bruxellam eas deportant.

*Brennia, vulgo Bren-
 ne alleud.* Brenniæ vulgò addunt cognomen *alleud*, voce antiqua & Gallica, quæ
 quam Latine verteris pensionem. ita ut hoc quidem loco significetur Brenniæ
 fioni obnoxia, antiquis enim temporibus, quod & hodie inoritur, ad rem esse
 sibi patronus clientelaris possessionis in eam liquod jus, vel immunitatem
 oneris omnis expertem, pro clienti m scilicet meitis, eam dabat *Wavria*
 dam. unde factum, ut prædium pensioni obnoxium diceretur *alleud*. *Wavria*
 tem *Franco alleud*, qualisplas voces, aliasque vel subjectionem *Wavria*
 clientium denotantes loquendi formulas, opere singulari illustrat *Wavria*
 schafius, Doctor & Advocatus eximius in augusto Senatu Parisiensi. *Wavria*
 argumentum & doctissimus ille Gregorius Turonensis, & Aimoinus Martini
 quorum scripta, partim hacipsâ de causâ, partim ob alia quædam *Wavria*
 sanè dignissima. Sita est Brennia tertio circiter à Bruxellâ lapide, in parva
 Sogniacensis, exiguum quidem, sed antiquissimum *Wavria* opidulum, *Wavria*
 niâ arx est, vulgò *Breine le Chateau* appellata. & trius supra hanc artem *Wavria*
 terrâ Hannoniâ, jacet opidum *Breine le Comte*, prout latius infra suo loco
 semus. Conditum autem, ex Neotericorum scriptorum, adeoque *Wavria* patrum
 opinione, ac denominatum fuit utrumque hoc opidum à famosissimo *Wavria*
 urbis Romæ quondam devastatore, cusus apud Livium libro quinto Decem *Wavria*
 fit mentio. is, cum à Romanis lacessitus fuisset, traducto numerosissimo *Wavria*
 liâ in Italiam exercitu, eos ad Alliam flumen fudit, indeque ponò victoriam præ-
 quens, ipsam urbem, anno ab ea condita trecentesimo sexagesimo quinto invade-
 postquam cremasset, Capitolium ipsum obsedit. ubi lascivièrem nimis & *Wavria*
 tem unum cum omnibus copijs Camillus Dictator duabus præliis ita attrivit
 ita dicto Historico, ne nuntius quidem cladis relictus sit. Polybius narrat
 deum Gallorum, post Romam captam, bello civili & intestino revocatis, *Wavria*
 Romanis facta, reverbos fuisse in patriam. Polydorus autem Virgilius, libro *Wavria*
 riæ suæ primo, Brennum hunc, urbis everforem, Britannum fuisse contendit
 regulum, sive Ducem Gallorum: verum centum & decem post eum annis *Wavria*

Copyright © 2004 by John Wiley & Sons, Inc. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, scanning, or otherwise, except as may be permitted in writing by John Wiley & Sons, Inc. This publication is registered at the Copyright Clearance Center, Inc., 222 Rosewood Drive, Danvers, MA 01923.

VATICO BRASILENENSIS.

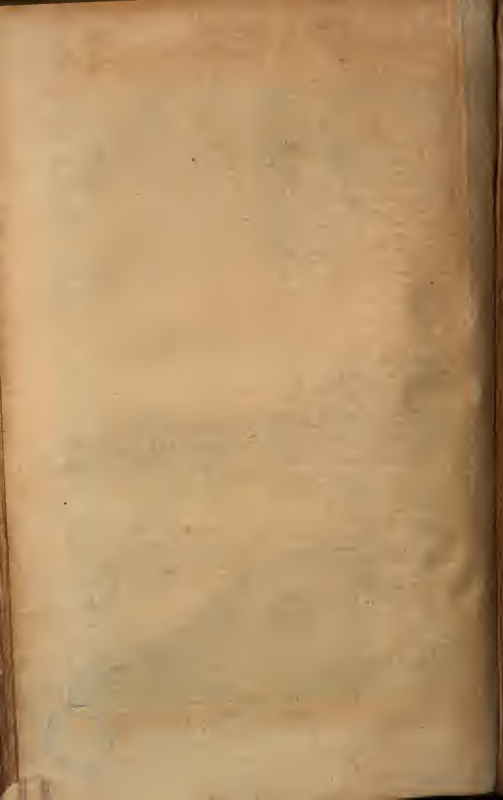

LIMBOURG

1 L'abbaye de St. Trond	10 Balen
2 Le fort de St. Trond	11 Montagne de Balen
3 Le fort de St. Trond	12 Walen
4 Le Chateau	13 Mont de St. Trond
5 Le fort de St. Trond	14 Mont de St. Trond
6 Le fort de St. Trond	15 Le fort de St. Trond
7 Le fort de St. Trond	16 Le fort de St. Trond
8 Le fort de St. Trond	17 Le fort de St. Trond
9 L'hospital	18 Le fort de St. Trond

M + pro-

Notidissime ciuitatis
Mechlineensis in me-
ditullio Brabantie
ac lif: delineatio.

[Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

Casus gra-
visissimus.

& domo- tum publicas tum privatas, amplas juxta & pulchras. habet denique he-
tos complures & vilidaria, non amœna minus, quam spatiosa. Atque vixit
nium illud gravissimum, quo afflicta fuit hæc civitas anno 1546. 1547. in parte
tempus attriverit, adeoque & deformarit: hodie tamen in pulchritudinem perlu-
rem est restituta, imò & meliorata. Infortunium fuit hujusmodi: superbo 1546
Augustus exorta horrenda quadam & spurcâ tempestate, fuit, ut dolo de
fulmen, haud procul à portâ quam arenariam vocant, in turris, quæ reposita
bis mille & amplius eadi pulveris tormentarij, casu decideret, casu sic a
nientis convelleret, ut nec vola ejus nec vestigium videresset, imò ne si nati-
dem relinqueretur, quod indicaret eam umquam fuisse, ipsas insuper urbes
etiam & latas admodum & profundas, per sexcentas & amplius in lon- gitudi-
sus extecans, piscesque aïfos & senicoctos quam longissimè passus deper-
atque ita conquassatâ jam muro urbano, tum suburbio quoque & domo
contiguis domibus, eam daret ruinam, ut quotquot circumcirca per triquetrum
passus exstarent domus, eas omnes disjiceret. neque verò hæc fuit
malum: nam per aëra undique volitantes lapides, non aliter quàm procella,
dam & nimbus, ea sparsim per urbem dederunt damna, quæ, non nisi qui
usurparit, induci queat, ut credat. Ipse non multò post ad urbem accersit
tantas ruinas novitatesque admirabundis obstupui, cum ad singulas singulas
tam insolita mihi monstrarentur, tamque in audita tempestatis illius vestigia
glumata prorsus viderentur, & omnem fidem excederent. retulerunt enim
vero supra ducentos homines eo casu extinctos, supra sexcentos aliosque
laros: fuitque tam ingens fragor, ut Antuerpiam usque & Bruxellam
quam terra motus aliquis, sentiretur, civibus aliquandudum existimantibus,
venisse supremum mundi diem. imò fuit, qui postquam triduo semper pectu
que jejunos & clivisset in cellâ quadam subterraneâ vi tempestatis collapsâ, ac tu-
demum educeretur, attonitis totus ac tremebundus quæsierit, equid-
lum ruisset? Mechliniæ, præter minora quædam & subalterna, septemdecim
ximè numerantur collegia, sive sodalitates artificum, quibus & ad Senatum acco-
dere, & deliberationibus ejus intervenire, jus & facultas est. excellunt potissimu
inter eos pistores, cetarij, tinctores, coriarij, zythepse, sive coctores cervisie, & li-
mones. quorum omnium tanta est dignitas, tantæque existimatio, ut e singulis
rum collegijs singuli elegantur quotannis Scabini. constat etenim Magistratui
præsumit lex Scabinis nobilibus, & totidem artificibus. Inter omnia verò
suorum maximèque momentosum est collegium Coriariorum: ut quod op-
rum ferè quadrantem complectatur, suas seorsim mansiones habens & seorsim
passimas illas, & cum varijs aquæ vivæ canalibus, tum ædificijs quoque, fatis
strumentis, aliisque ad tam varias operum & apparatusum species necessariis
luculenter instructum. ipsi ejus sodales compluribus, iisque insignibus admodum
privilegijs & immunitatibus, inter cætera autem, libera venandi & aucupandi
testate, non secus quam viri nobiles & magnates, donati sunt. Conficiunt
urbæ, præter alia quædam, satis magna pannorum, omnium quotquot toto
trajectu contextuntur, tenuissimorum simul & præstantissimorum vis. quæ
tus quidem tanta, tamque insolita, ut cum intra urbis pomerium, tum in la-
cinis & suburbanis, supra ter mille ducentas numerarentur lanariorum
unde instatum porrò & supra modum se efferens illud Collegium, in etiam
prærupit vestigium, ut arma in reliquos omnes cives adsumserit, adeoque
cum ijs conseruerit: eo pugna evolutu, ut lanariorum complures ex de-
insolentia tantum eorum repressi sit, sed privilegij quoque & præstanti-
ma, non ex parte multati sint. etsi autem exinde non numero tantum atque
tia, sed & auctoritati hujus collegij multum decessit, eo tamen ordine
lo, ut magnum vulgò & primarium opidi sodalitiu audiat. Com-
in hoc opido magna vis linteorum, ejus quidem beatissimis & pretiosissimis
usquam insulantur vel præstantiora, vel pulchriora. nisi non
ma omne genus tincturæ. constantur abeneæ malæ & deus

Artificum,
sive opuli-
cium colle-
gia.

se ferre non possent, libere potu & sine ullo animi scrupulo licet cessant.

A. 1144. *ut v. Pulcherrimum Laudanvium, quia urbani vicinum, per hoc locum solo aquatum est.*

Ita Mechlinia, ut remotiora nunc omittamus, in ditione Illustrissimæ Dynastæ Brabantie, quæ cum legitimis descenderet hæredibus, post varias tandem contentiones & bella, alter urbis lemissis obvénit Episcopo Leodicensi, alter Comiti Geldrie. hi per aliquod tempus possessam tandem anno, ut vult Mejerus, 1133, nã cum omnibus suis juribus atque prætensionibus vendiderunt atque cesserunt Ludovico Nivernensi Comiti Flandrie, pretio trecentorum millium, vel circiter, scutatorum. unde porro graves exorta sunt lites & bellicæ factiones, nolente videlicet Ludovico agnoscere Ducem Brabantie tamquam feudi patronum, non habitum agnatumq; pro tali, ut quidem ferebatur, a prioribus urbis Dynastis. tandem post varias rixas coijt matrimonium inter Ludovicum Malanum Flandri filium, & Margaretam, Ioannis tertij Ducis Brabantie filiam natu secundam. etsi autem ne sic quidem omnino cessarent bella, tamen copse matrimonio factum est, ut ditiones domus Brabantie cum ijs familie Flandrie coaluerint. prout paulo superius in descriptione Brabantie familiariter narravimus. At enim Dux Philippus Bonus, Caroli supradicti parens, Mechliniam postea separavit, voluitq; distinctam esse à cæteris ditionem. qualis in hunc usque diem feliciter perseverat, cum domino quidem & jurisdictione non parvi momenti.

Dubus Mechlinia leucis, & sub urbis ejusdem dominio, situm est Heistium, pagus longè amplissimus, vertici montis impositus, una cum septem minorum gentium viculis, partim ad montis radices, partim circum cum extructis, Heistioque subiectis. cujus luculenta in primis est ditio, iisdem cum urbe Mechlinia privilegijs, institutis & juribus gaudens. parer autem hoc tempore Heistium Domino Melchiori Nicolao Schettio.

Descriptio Comitatus Hornani.

Describemus quoque hoc loco, priusquam longius abeamus, Comitatum Hornanum. qui etsi imperiale, & subalternum quidem sit feudum, veteremque Comitatum Lothensem in terrâ Leodicensi velut superiorem agnoscat, tam arcte tamen Brabantie nostræ implicitus atque innexus est, ut præteriri à nobis non debeat: præsertim cum ejus Dynasta, propter alias ditiones quas in hoc Belgio possidet, fiduciarie Regis Philippi sit, eumque agnoscat patronum. Dico igitur, Hornam arcem esse cis Mosam, Ruremunde non incelebri Geldrie urbi propinquam, & non Comitatus solummodo dignitate, sed prælati etiam ditione, cui ipsa nomen suum impertit, illustrem. Est autem in ejus cõfinijs Werta, opidum luculentum, validaque admodum arce conspicuum, & distinctum ac singulare dominium, ubi & ordinaria Comitum sedes est, tribus nempe à Ruremunda leucis. perlabitur Wertam rivus non procul inde scaturiens, & supra Hornam ad Neram pagum in Mosam sese exonerans. Complectitur autem hic Comitatus, præter Westminium & jamdictam Neram, etiam alios quosdam pagos & toparchias, quæ luculentam insimul, cœu jam diximus, prælatumque ditionem constituunt. Ori sunt Dynastæ Hornani ex illustrissima stirpe Montinorancia sanguinis Gallicani. e qua gente & Annas Montmorancius prodijt, Magnus hodie Regni Gallie Comes, ita bulli, vel majoris Magister Equitum. dedit autem & alios plurimos viros illustres, qualis adhuc ultimus Hornæ Comes Philippus. quo, etsi improbi, & sine melioris sexus hæredibus, nuper sublato, non desunt tamen qui ditionem hanc sibi vindicent, & inter alios quædam Comes Hoogstratanus. verum Leodicensis Episcopus, qui & Comes Lothensis, cõtendit eam relapsam esse ad Episcopatum, ideoq; & possessionem invasit, quæ & hodie fruitur. Prosequemur autem deinceps descriptionis nostræ filum, & ad dexteram versus solis exortu pergētes ingrediemur in Geldriam. unde per Septentrionem occasum progressi sumus, atq; hinc per Meridie reverti in nostram Brabantiā, & regiones perviam nobis occurrētes ordine describuri.

D E S C R I P T I O D U C A T U S G E L D R I Æ.

Geldria ve-
retes loco-
lum.

GELDRIA, ut contendit Munsterus, est ille ipse tractus, quem ævo Iulij Cæsaris incoluerunt Menapij, vel, ut alij volunt, Sicambri. Est autem formâ sitûque adco passim exorbitanti, ad eoque per flumen Rhenum, quod bicorni suo cursu mediam ferè tellurem secat, disgregato, ut mirum sanè videri non debeat, si Scriptores nonnumquam dissideant. at mihi tamen videtur ipse Cæsar, cum alijs aliquot locis, tum præsertim libro quarto, satis disertè testari, Menapios habitasse cis Rhenum, & ab alterâ fluminis ripâ agros tantùm illi vicinos insedisse. reliqua verò Ducatus Geldriæ occuparunt magnam partem Sicambri, & in parte etiam Batavi. Nec dubium tamen, ævo Cæsariano, Sicambros omnes habitasse trans Rhenum. quos sæpè jam à Romanis fufos, una cum alijs populis, Augustus Cæsar, securitati & quieti imperij consulens, scribentibus ita Strabone, Suetonio, alijsque magni nominis auctoribus, cis Rhenum migrare voluerit, iusserit. unde liquido constat, eam gentem, ab illo tempore citra, ad utramque fluminis ripam coluisse, habuisseque non parvi momenti imperium. In quam sententiam ita scribit doctissimus ille Franciscus Irenicus: *Verum ut summam vel brevibus perstringam, Augustus Rhatos, Vindelicos, Catos, Dalmatas, Suevos & Sicambros vicit, & in Galliam transmisit.* Et Mariianus, optimus Commentariorum Cæsarianorum Interpres, suam hac de re sententiam his verbis expressit: *Sicambri, qui hodie Geldrenses sunt, ad confluentem Mosæ Rheniq, siti, Oceanum etiam mare attingunt.* Alibi verò: *Sicambri (inquit) populi Germani, olim ex toto transrhœnani, proximi Fribijs, trans Rhenum tunc silvas & solitudines habebant: nunc opida, vicos & agros etiam inter Mosam & Rhenum possident: quorum pars est diocesis Leodensis.* Sidonius quoque Apollinaris, Episcopus Autvernensis, sæculi sui vates eximius, cum ijs quæ diximus consonans, ubi olim habitarent Sicambri, hisce versiculis indicat:

*Sic ripa duplicis tumore fracto
Detonsus Vahalim bibat Sicamber.*

Geldria un-
de sic dicitur.

Etia consi-
derat.

Idem Geldria
de gente.

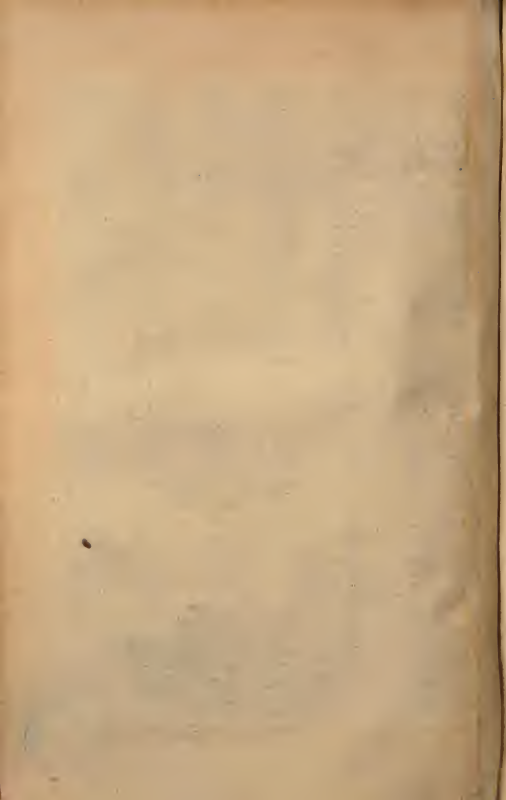
Sumsit verò hic tractus postea nomen Geldriæ, idque ut volunt nonnulli, à Geldubâ, opido, cuius cum laude meminit Tacitus, sito olim ad Rhenum, hodie verò deleto. Munsterus asserit, quemdam Winchardum de Ponte, primum terræ præfectum, seu dominum, unâ cum fratre Leopoldo arcem condidisse, cui vocabulum fecerit Pontisgeldriæ, quæque nostro ævo sit opidum Geldria, unde toti postmodum regioni Geldriæ nomen sit inditum. quæ regio nostris temporibus a septemtrione & supra caput Frisiam habet, oculo lævo sinum illum prospiciens, quem hodie vocant *de Zuyderzee*. ab Austro partim Mosâ alluitur, qui à Brabantia eam distinguit, partim terræ Iuliacensi connectitur. ab ortu partim est Rhenus, partim Ducatus Clivæ, qui & ipse hunc tractum in duas efi inæquales partes disparat. ab occasu denique, quâ rectissimè versùs illum porrigitur, Hollandiam habet & ditionem Ultrajectinam. Solum Geldriæ planum, & parum montosum, sed amœnis admodum & fructuosius nemoribus densum, inter quæ excellit potissimum Echtervalda, supra in descriptione generali nobis commemorata. Aget omnigena segetis & in primis tritici feracissimus. pascuis quoque non minus, & oportunus admodum pecori, cuius ingens hic multitudo, & vel inde ex Dania in saginam traducta. Speciatim verò ad Rhenum, Vahalim, Mosam, uberius a se è

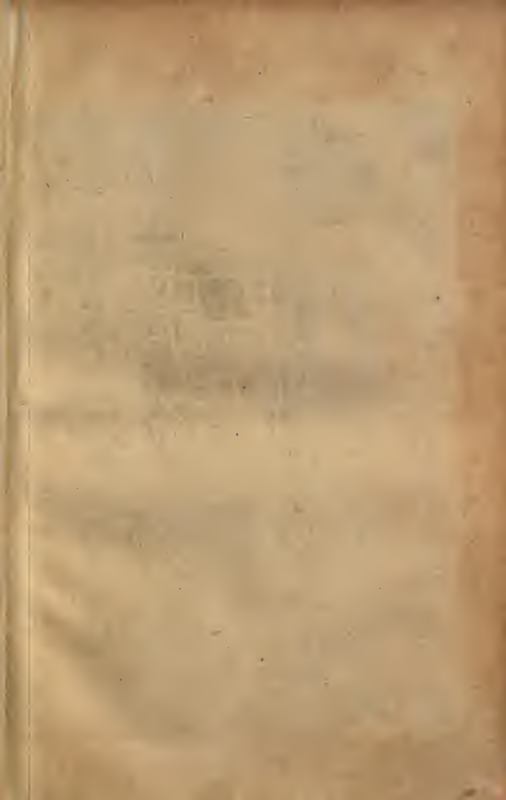
& cum.

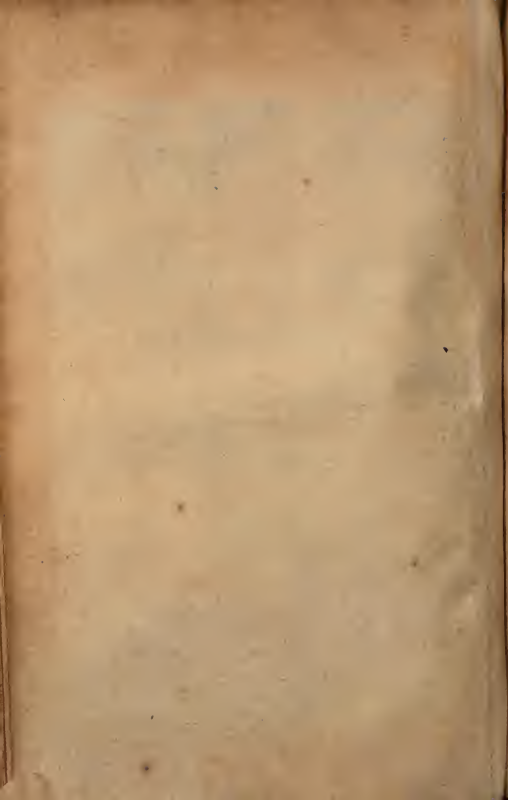

N. P. M. M. E. G.
swael flu

& confmodiffima paffim occurrunt pascua. Continet autem Geldria Comitatum Zutphanienfem, & alia quædam membra, feu Dynaftias. Opida mutis cincta numerat viginti & duo: Noviomagum fcilicet, Ruræmundam, Zutphaniam, atque Arnhemium, primarias terræ urbes, quæ & quatuor ejus quadrantes conftituunt, quatuorquæ, ut fuis infra locis dicturus fum, planè diverfis fluminibus adjacent, quatuor denique diverforum Epifcoporum jurifdictionem agnofcunt. fequuntur inde Hattemium, Elburgum, Hardervicum, Vada, feu Wageningia, Tila, Bomme-
Opidom in Geldria adnotata.
 lia, Bronchorftum, Doefburgum, Doetecomium, Thierembergia, Lochemium, Grolla, Brederfortium, Geldna, Strala, Venlona, Wachtendonca, & Herculanium. Sunt & alia quædam opida, olim quidem muris circumdata, fed hoc tempore, varij belli & fortunæ cafibus, fi non omninò, at magnâ tamen ex parte, fpoliata, quæ, quodd mediocri etiam nunc conditione & loco fint, iisdem cum integris illis privilegijs gaudent. talia porò funt Keppela, Burgum, Gentia, Batemburgum, Montfortium, Eghta, & alia, fuis infra quadrantibus describenda. Denique plus trecenti funt pagi turriti. Ordines hujus Ducatus tribus membris conflant, Baronibus, five Dynaftis, Nobilibus, & primarijs quatuor urbibus. Iam verò ad particularem fingulorum totius Ducatus, & in primis quatuor capitalium opidorum descriptionem accedamus, progreffuri deinde ad minora, tandemque impofituri Provinciæ finem.

Opida quædam antiquiorum gentium, Pagi, Ordines Geldria.

DESCRIPTION NOVIOMAGI.

NOVIOMAGVM, regni etiam titulo, ficut & pedis Imperij nomine, hominibus iftis innotuit. quia fcilicet Carolus Magnus, ut tradunt, eam conftituit unam è tribus in hifce Provincijs Imperij fedem, quarum primaria quidem Aquifgrani, tertia verò Divoduri, five Theonis villæ, in terrâ Luxemburgenfis. Quod verò ad etymon attinet, Geldenhaurius opidi civis in hifloria fua Batavica primum ejus conditorem affert Magum fuiſſe, potentiffimum Regem Gallorum, & Ditis filium. qui de ſuo ipſius nomine Magam eam vocaverit. ſed veniſſe poſtea in has oras Batonem Regem Cattorum, qui & amœnitate ſitus & loci antiquitate delectatus, opidum juſſerit inſtaurari, & pomœrium ejus proferri, adeoque triplici mœnium ambitu circumvallari: atque ab hac inſtauratione Noviomagum appellaverit, voce idem proſuſ valente, quod iſtorum vocabulum *Nieuweghen* vel molliore pronuntiatu, *Nimweghen*. Addit inſuper, Heſſium, dicti Batonis filium, excoluiſſe hoc opidum, utpote patriam ſuam, atque inde inferiorem opidi partem Montem Heſſium dici. denique conſtitutum fuiſſe communi Batavorum conſenſu, ut haberetur pro urbe regiâ, & totius terræ metropoli. Verùm utcumque ſeſe habeat res, illud quidem apertè conſtat, urbem eſſe perantiquam, & adjacere ei Rheni fluminis alveo, qui Vahalidis dicitur, vaſto inibi, atque multum profundo: diſtare porò ab Ravennio duarum leucarum itinere. urbem equidem pulchram, potentem, validam, ac non civibus minus quàm opibus affluentem. quæ poſtquàm parere cepit genti Auſtriacæ, cives, militiæ magis, quàm pacis artibus priùs intenti, Mercurio poſtea & Minervæ facti ſunt conſecranci. etſi tamen nec vetuſtis temporibus defuerint urbi viri illuſtres, & ſcriptis clariffimi: inter quos Theodoricus Bornius, Ioannes Henricus, & Ioannes Bronchorſtius. Hodie Noviomagum cives habet Franciſcum Craneveldium, Senatorem Magni Conſilij Mechlinienſis, virum eruditiffimum, & eximium ſanè virtutum litterarumque mæcenatem. cujus filius

Noviomagi etymon.

Viel illuſtres & ſcriptis clar.

quoque Iodocus, adolescens admodum eruditus, postea factus est primus-Consiliarius & Procancellarius Geldriæ. Habet inde Gerardum Falkenburgium, summæ doctrinæ summæque expectationis adolescentem. Habet Petrum Canisium, magnum Theologum, ut ex editis viri scriptis apparet. erat hic ecclesiastes Imperatoris Ferdinandi, factus inde Legatus Apostolicæ Sedis ad Principes Germaniæ in causa Concilij Tridentini. habet Guiljelmum Rijfwykium, Decanum in Divi Stephani, virum insigniter pium & litteratum. item Petrum Busum, & Othonem Hartium, Advocatum in Cancellariâ Brabantie, ac doctissimum sanè juris Doctorem. habet Henricum Uwenum, Hartij nepotem, item Jurisconsultum egregium, etiamnum adolescentem. habet denique alios multos viros illustres. scilicet enim Noviomagensium plurimos acri studio in artes liberales incumbere, eumque in finem habere optimè institutas scholas, & in ijs septem primarios præceptores utramque linguam profitentes, ac plus mille interdum discipulos. Varia in hac urbe sunt templa & pietati dicata ædificia. inter quæ insignis illa collegiata, quam vocant, ecclesia Divi Stephani protomartyris Neomagensis. Inter alia verò urbis ornamenta excellit potissimum antiquissima illa & pulcherrima arx, monti inædificata, & supra reliquam urbem prominens: quam conditam asserunt, vel instauratam saltem ab Iulio Cæsare, finitimis urbi locis coercentis ac detegendis. & profectò si verum amamus, non temerè ullum in totâ hac Belgicâ locum invenias, qui vel egregium magis vel ampliorem hoc nostro reddat agrorum & fluminum, item urbium atque pagorum prospectum. Inventa sunt in hac urbe & suburbano tractu monumeta compluria veterum Romanorum, puta nummi quamplurimi, & sumptuosorum operum tumulorumque lapides. quorum hodièque adsat invenitur. Ioannes Falkenburgius civis Neomagensis, summus virtutum & antiquitatum aestimator, domi suæ adservat unum & item alterum è nobilibus hisce lapidibus, qui veterum aliquot ducum aliorumque virorum illustrium titulos & effigies præferunt. Effoderunt præterea varias antiquitates Romanas ad eam Vahalâ ripam, in qua olim creduntur egisse ordinaria Romanorum præsidia. unde & ipse locus, urbi pænè contiguus, hodièque Teutonico idiomate audit *den Roomschen boert* id est pes Romanus, extantibus hac dere & lapibus, voces quasdam Latinas præ se ferentibus, & primariæ urbis portæ, vulgò *de Besselpoort*; insertis. voces quas diti excistat: *Hic pes Romani Imperij: hucusq; juxta Stauriam*. ex quibus nonnulli conantur colligere, Stauriam, non incelebre quondam & latissimi territorij Frisiæ opidum, Noviomagum olim appellasse. sed referri etiam posset, amplissimum Stauriæ territorium jurisdictionem suam Noviomagum usque produxisse. Invenunt etiam annis superioribus sub terrâ in cœmiterio ædis prædictæ Divi Stephani lapidem quemdam prægrandem, muro ipsius cœmiterij è regione crucis Iesu Christi hodièque insertum, cui vetustis admodum characteribus insculpti sunt isti versiculi:

*Anno millesimo postquam salus est data sacro,
Centeno juncto quinquagesimo quoque quinto
Cæsar in orbe situs Fredericus pacis amicus
Lapsum confractum vestis in nihil ante redactum
Arte nitore pari reparavit opus Novimagi.
Iulius in primo tamen extitit ejus origo,
Impar pacifico reparatori Frederico.*

Gaudet Neomagum titulo Vicecomitatus, estque feudum & opidum Sacri Romani Imperij. cui, sicut & cæteris liberis urbibus, monetæ pro arbitratu cudentis jus est. unde nec appellatur isthinc ad Cancellariam Geldriæ, sed rectè tenditur Aqual-grani. nec propterea tamen urbs Imperio manet obnoxia: nisi quod sollenni quodam ritu, & velut in agnitionem immunitatis, mittat Aqual-grani quotannis, idque per hominem certum, pipere plenam chirothecam. Ac Regi Philippo, quatenus Duci Geldriæ, suum quoque in urbem hanc imperium, suæque est jurisdictioni. quare & ipse cudi hic facit monetam eadem quâ in cæteris urbibus suis mixturâ, ejusdemque formæ & pretij. In spiritualibus autem

Novio-

Arx Neomagensis.

Nummi veteres ad hanc urbem inventi.

Neomagum Vicecomitatus.

Noviomagum subest Archiepiscopo Colonienſi. Eſt hoc opidum univerſi Ducatus ſui Metropolis, ſpeciatim verò primi atque præcipui ejus quadrantis caput. ſub quo continentur tum opida, tum territoria præſectorum ſequentium. & primò quidem Tila atque Bommelia, opida, muris circumdata: Gentia autem, etſi mœnibus caret, opidi tamen privilegijs & immunitatibus fruitur. territoria denique, ſive conventus juridiſci, ſunt in primis illud Burchgravij, ſeu Vicecomitis Neomagenſis: deinde verò ea dictòrum opidorum, Tila ſcilicet atque Bommelia, unà cum Inſulâ Bommelianâ, vulgò *de Bonunſelerweerd*: atque hinc porrò conventus ſuperioris & inferioris Bethaſia, vel ut alij volunt Batavia, vulgò *de Wetuwe*: poſtremò territorium interamnſe, id eſt ager Moſam & Vahalim interjeſtus. Conjunctum fuit Neomagum cum reliquâ Principum Geldriae ditione anno Chriſti 1248 idque hoc pacto: mutuaverat Otho ſecundus Geldriae Princeps Romanorum Regi Guiljelmo marcas ſemel & vicies mille argenti puri; eâ quidem conditione, ut niſi intra conſtitutum tempus reſtitueretur idipſum argentum, opidum Noviomagum Othoniæ ditioni ejus accederet: quod pactum amplioribus poſtea conditionibus approbavit Romanorum Rex Rodolphus, quoniam itaque vel Principum eorundem incurſâ, vel & impotentia forſitan, factum eſt, ut pecunia illa non fuerit reddita, coaluit iſte ſtatus, certis quibuſdam pactis, cum hocipſo Ducatu.

Neomagam
quidò Geldriae
acceſſit
verſit

Neque verò hic prætereundum eſt, quo tempore prodijt altera operis hujus editio, poſt diutinas preces & graviffimas interpellationes, conſuſum tandem, & ſpeciali quodam privilegio certisque conditionibus, Regio nomine, conſeſſum fuiſſe auctori Thomæ Gramajo, viro quovis honore & præmio digno, ut fieri poſſet, inde ab urbe Neomago, uſque ad leucæ quadrantem propè Arnhemium, ſoſſa quædam ampliſſima, & ab altero Rheni cornu uſque ad alterum pertinens, at intra aggeres tamen, quos juſtis de cauſis nolunt perfringi. quòd ſpatium erit duarum leucarum majorum, bis mille & octingentas perticas, quarum ſingulis ſedecim hujus menſuræ pedes reſpondent, compleſcentium. ita ut magnitudine quidem nobili illi Drufianæ, ſuprà ad alteram fluminis ripam nobis deſcriptæ, ſoſſa iſta non multùm ſit conceſſura. opus reverà heroicum, & in magnam utriuſque opidi & finitimorum locorum commoditatem ceſſurum! quòd tamen non propoſitum modò aliàs atque diſcuſſum, ſed peculiari etiam privilegio huic tractui fuit indultum, ab Henrico Auguſto, ejus nominis ſeptimo, ante annos præterpropter ducentos & ſeptuaginta.

Deſignatio
ſoſſæ notæ
billa.

Leucæ unius itinere Noviomago diſtat pagus Groefbeccæ, unde cognomen ducit nobiliſſima gens Groefbequia, loci ipſius domina, è quâ gente natus eſt Gerardus ille Groefbequius, Antiſtes Leodicenſis, cujus fuſior inſrà cum honore & laude ſit mentio.

Groefbeccæ
pagus

Duabus circiter Noviomago leucis, inter Moſam & Vahalim ſitum eſt Craneburgium, opidulum quidem exiguum, at collegiatâ tamen ut vocant eccleſiâ nobile: unde natus Theodorus Pulmanus, vir litteratiſſimus, qui conquiſitis undique ſummâ cum diligentia, nec minori amicorum operâ atque impenſâ, libris calamo exaratis, omnes ferè Poëtæ Latinos, magnâ ſua cum laude & publicâ omnium gratiâ, caſtigavit & emendavit.

Theodori
Pulmanus

D E S C R I P T I O

R V R A E M V N D A E.

Eymon.

Ruræmunda
Episcopatus
sæptio de-
quata.Viri scripti
anno.Ruræmunda
pagus & m-
tuca.

RURÆMUNDA, juxta communem istorum hominum consuetudinem, nomen sumit ab ostio fluminis Ruræ, quod ad ipsam urbem in Mosam aquas suas exonerat. ostium enim, sive os, Teutonibus dicitur *mond*, a quo ipso vocabulo, tum & fluminis nomine, urbis nomen componunt. quod in alijs quoque Belgicæ opidis observatur, prout suis infra locis docebitur. Distat hæc urbs à Venlonâ itinere trium leucarum: estque & civibus frequens, & divitijs admodum potens: tum ædificijs quoque concinna, & situ ac mœnibus valida. Primarium ejus templum Spiritui Sancto dedicatum, & non ita pridem ab Romano Pontifice in Episcopalem dignitatem erectum. quo munere hodie meritò fungitur Gujlmus Lindanus, qui jampridem in usum communem vulgavit insignia quædam ingenij sui monumenta, factus tandem, ut infra dicitur, Episcopus Gandavensis. Est in hac ipsa urbe & cœnobium illud amplissimum opulentissimumque Carthusianorum. Ager Ruræmundensis longè latèque porrectus, ac omne frugum & fructuum genus perfertilis. unde occasione sic ferente, exercituum eò sollemnis confluxus, & velut stativa quædam castra. Ruræmundenses fuere Bartholomæus, Prior Cœnobij Bethlehemitici, variorum librorum scriptor: Dionysius Richelius, ejusdem Cœnobij Monachus, doctus planè & reverendus antistes, qui & ipse, magnâ suâ cum laude, multa scripta vulgavit: & Theodorus Gramineus, artium Mathematicarum Professor egregius. Est autem Ruræmunda secunda Ducatus Geldriensis, speciatim verò secundi ejus quadrantis metropolis, sub quo comprehenduntur opida territoriaque præfecturarum sequentium: Venlona videlicet, Geldria, Strala, Wachtendonck & Herculanum, opida muris circumdata: tum municipia tria, quæ & ipsa velut opidula, Montfortium nempe, Echta & Neostadium, prægrandi duntaxat leucâ inter sese disjuncta. territoria verò sunt cum quinque quas diximus urbium, tum præfecturarum Kesseliæ, Midleræ & Crieckenbequij. at in spiritualibus superiorem agnoscit hic quadrans Episcopum Leodicensem.

Leucæ unius intervallo Ruræmundâ distat Kesselia, vel ut volunt Castellum, pagus longè amplissimus, vertici montis impositus, & peculiarem toparcham agnoscens. impertit autem vocabulo suo Kesseliæ, regiunculam Regiæ ditionis, fuitque antiquis temporibus, juxta quidem Hubertum Thomam, magni in primis momenti ac celeberrimi nominis opidum, adeoque idipsum quod Ptolomæus appellat Castellum, Menapiorum metropolim. Ita siquidem temporis lapsu & minuuntur vicissim & augentur instabiles istæ & fluxæ res mundanæ, quod videlicet moneamur & oculos nostros & mentes ad coelestes illas & nunquam perituras attollere.

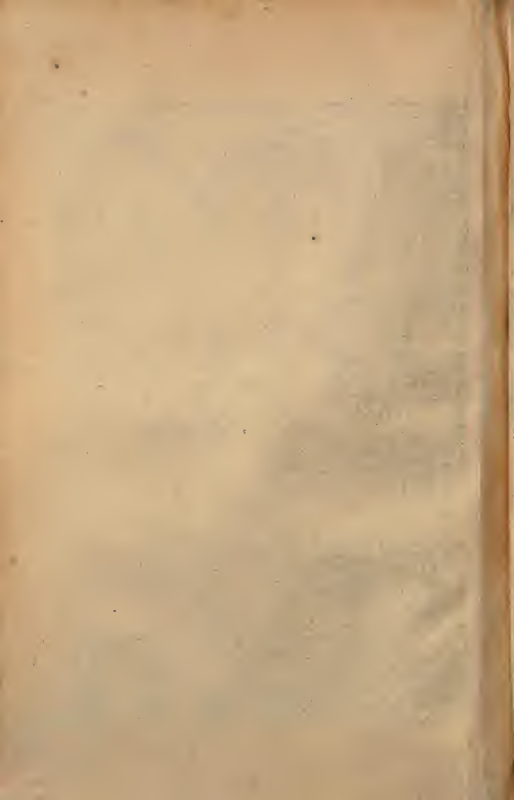

ARNHEM

DESCRIPTION VRBIS ZUTPHANIÆ.

ZUTPHANIÆ nomen dedit situs humilitas & paludes urbi ^{Lyman;} contigua, ac vulgari istorum lingua **Uenen** dicta. adjacet autem dextra ripa fluminis Isala, loco quem Plinius & Pomponius Melæ Flevum cognominant. interfluit urbem & fluvius Berkela, qui & Isala se ad eam commiscet. Distat Zutphania Teutoburgo quidem sesquileuca, Arnhemio verò circiter quatuor, Noviomago denique sex plus minùs leucarum itinere. opidum sanè lautum, & cùm publicis privatifq; domibus, tum

coenobijs quoque ac templis, præsertim verò insigni Canonicorum collegio, cui & Præpositus suus atque Decanus est, & primaria Divæ Walpurgis æde, conspicuum. æde admodùm nobili, atque operis valdè antiqui, etsi tamen subobscurâ. quod consilio quidem videtur factum, & ad priorum illorum temporum, quibus florere primùm incepit Catholica fides, exemplum. judicabant videlicet sapientissimi illi nostri majores, decere, ut sacra & pietati dicata loca, primo statim sui ingressu, adeuntibus sanctimoniam atque horrorem incuterent, nèque nimia luce oculos ijs præfringerent aliorumque abriperent, sed serios potius & precibus sacris attentos efficerent. Zutphaniâ ortus est clarus ille & doctus scriptor Gerardus, cui ^{Vid. doct.} meminit Abbas Trichemius. hodie verò inter alios habet Zutphania Ioannem Vortrusium, Præpositum Daventriensem, præfulem sanè doctissimum, & magnum in primis antiquarium, auctore pulcherrimi illius opusculi, quod inscribitur Phœnix. Habet Zutphania dignitatem Comitatus, quem titulum inter alios suos inscribit Philippus Rex, estque tertia hujus Ducatus metropolis, ac tertij ejus quadrantis caput, qui complectitur opida territoriaque sequentia: Doefburgum videlicet, Deutecomium, Lochemium, Grollam, Brederfortium, atq; Bronchoisium opida: etsi ultimum istud titulos opidi comitatusque distincti, at sub hoc tamen quadrante comprehensi, inscribat: territoria verò sunt opidorum jam enumeratorum præfecturæ. præter quorum præfectos est & generalis Drossartus Comitatus Zutphanix. continetur verò hoc ipso quadrante etiam opidum comitatusque Thieremburgensis. In ecclesiasticis autè Zutphania paret Episcopo Monasteriis. Accessit hic Comitatus ditioni Principi Geldrix, matrimonio inter Othonem primū Geldrix Comitem, & Gerlacci Comitis Zutphaniensis filiam inito, anno Christi 1082.

^{Zutphania Comitatus distinctus}

DESCRIPTION ARNHEMI.

ARNHEMIVM & Cornelius Tacitus & alij quidam præsci ^{Vetus opidi nomen.} Scriptores Arenacum indigetant, opidum dexteræ Rheni ripæ adpositum, mediâ ferè inde leuca ubi id flumen in duo cornua scinditur, ac Noviomago simul atque Doefburgo pari duarum leucarum intervallo abjunctum, & cùm alijs publicis privatifque ædificijs, tum sacris præcipuè, perquam elegans atque concinnum. primum ejus & parochiale, ut vocant, templum Divo Eusebio sacrum est. utque paucis absolvam, opidum sanè amplum ac lautum est, & regionis Velavix, sive ut vulgò appellant **de Veluwe**, quartique in Geldria nostra

nostrâ quadrantis metropolim. sub quo ipso quadrante comprehenduntur tum opida, tum & præfecturæ sequentes. Wageningia nempe, Hattemium, Hardervicum, atque Elburgum, opida muris circumdata. præfecturæ verò, sive conventus iuridici, territoria sunt eorundem opidorum. quæ omnia continentur eâ Geldriæ parte, quam diximus vulgò nuncupari *de Veluwe*; in quâ complures etiam siti sunt pagi, suos seorsim habentes præfectos, at qui omnes tamen communem Velaviæ terræ Prætozem, sive Drossartum, superiorem & caput agnoscunt. Ipsa verò Velavia regiuncula sanè mirabilis, ut quæ tribus sui lateribus tum sinu illo, qui vulgò audit *de Zuyderzee*; tum Rheno & Isalâ fluvij clausa sit, ideòque in primis piscosâ: tum & sylvas habeat amoenitate simul & ferarum copiâ commendabiles. Est & alius juxta opidum nostrum terrarum tractus, quem vulgò dicunt *de Veluwe* 30000/ quasi tu oram seu fimbriam Velaviæ dicas, & ab alterâ quidam parte Zutphaniam, alterâ Wageningiam usque porrigitur, sæcundis admodum & pulcherrimis pratis pascuisque luxurians. habet autem hæc ora etiam ipsa peculiarem suum præfectum, ipsum nempe Prætozem Amhemiensem, & quatuor fora, sive conventus iuridicos, quorum decem habet Velavia. quod verò ad jurisdictionem ecclesiasticam attinet, Amhemium subest Episcopo Ultrajectino. Sollennis hic superiori-
 bus paullo temporibus Geldriæ Principum, hodie verò Præfectorum ejusdè Provincie sedes. quin & fixum hic Cancellariæ Ducatus Geldriæ comitatusque Zutphanie domicilium est. quem magistratum quidem anno Christi 1543, instituit Carolus Quintus Imperator, quo tempore partim vi & manu armatâ, partim (ut infra dicemus, pactione & fœdere, ditionem istam recuperavit. magistratum inquam, qui tunc constabat Cancellario, decem Consiliarijs, tum & Grapharijs suis ac Secretarijs: sed postea numero factus est auctor. & Cancellarij quidem dignitate hodie fungitur Guiljelmus Cripus, vir ob raras virtutes eo gradu dignissimus. sequuntur hinc quatuor Senatores, qui oportet ut sint Toparchæ, vel ut minimùm viri nobiles è totidem terræ quadrantibus oriundi. et si autem statutum sit ijs de publico suum stipendium, nequaquam tamen adstricti sunt in alâ perpetuò dege-
 res, sed vocati demùm ad eam accedere, ac tunc singuli binos in singulos dies flores extra ordinem capiunt. sunt autem hi quatuor impræsentiarum quidem *Ægidius Bucholtus*, *Petrus Appeldornius*, *Conradus Mekeranus*, *Ioannes Poinius*. reliqui octo Consiliarij, qui Senatum hodie complent, sunt *Iodocus Craneveldius*, *Leonardus Stalburgius*, *Melchior Bentchipius*, qui & *Advocatus Fiscalis*, *Iacobus Berckius*, *Arnoldus Sandelinus*, *Godefridus Gillekenius*, *Petrus Verreickius* & *Ioannes Angelus*. Administrat autem supremus iste Senatus justitiam magnâ prorsus auctoritate, nec ab ejus sententijs ulla datur ulterior provocatio. Instituit porro Philippus Rex anno 1559, in hac ipsâ urbe etiam *Cameram Rationum*, ad quam Regio omnes per Geldriam & Zutphaniam administratos, sive præturas ij, five quæsturas exerceant, administrationis suæ rationem oportet referre: planè ut supra narravimus fieri in ratiocinario Bruxellensi. Sed pergamus deinceps, & breviter perstringamus reliqua hujus Provincie opida: & primò quidem

Cancellarij
Geldriæ.Cameram Ra-
tionum.

Hattemii.

Elburgum.

Hardervi-
cum.

Wageningia.

Hattemium, amplam & validam admodum civitatem, sinistra Isalæ fluminis ripa conterminam, ac duabus Elburgo leucis abjunctam.

Elburgum adjacet sinui lacus Flevi, vulgò *de Zuyderzee*; distatque Hardervico duabus leucis.

Hardervicum positum est ad eundem sinum, & Wageningiâ quinque leucis majoribus diffidet. arsit inauspicatò hoc opidum anno Christi 1503, eâ quidem ignis violentiâ, ut quinque tantum vel sex domibus exceptis, vix trium horarum spatio totum edacibus flammis absumtum sit. rem nescio admiratione ne miseratione potius prosequendam! sed omnia statim reparata, & opidum multò quam antè pulchrius & munitius redditum.

Wageningia vetustissimum planè est opidum, idemque cum eo quod *Cornelius Tacitus* Vadam appellat, situm ad dexteram ripam dexteri cornuum Rheni, pariduarum leucarum Amhemio simul ac Neomago intercapedine, Culémburgo autem quatuor leucis abjunctum.

*Ciuitas Bommelia sicuti forti-
ficabat', dūm Admirant' Arra-
gonie cum toto exercitū eam
obsidebat, ac reliquere cogebat'
Anno*

*Le Moulin a Charrois, Inventé par le grand Ingenieur Pompee, ils sont
presque pour toute l'Armée du General Spinola; estant es quartiers de*

H. V. D. fecit. Colonia

*Den muel Wagen ghepractseert, by den grooten ingenieur Pompeus, deser zyn
oversten Spinola gemalen, Legende inde quartieren voor Lochem,*

il y en a si grand nombre que l'on pourroit fournir par icelle de farine supstantant.
 vers devant les Villes, Lochem et Grol, au Mois de Juillet et d'Augst. 1606.

er zijn soo veel int getal, datmen bijnaest conde genoegh voor den Leger vanden crigs
 Lochem, en Grol, inde Maent van Julius ende Augustus. 1606.

Hic est situs oppidi Rijnberck
cum à suæ Excellentia de Nassau
fuit occupatum die mensis 30 Iulij
Anno 1602

erckgiae
Napoli
30 Iunio

Deu Rijn

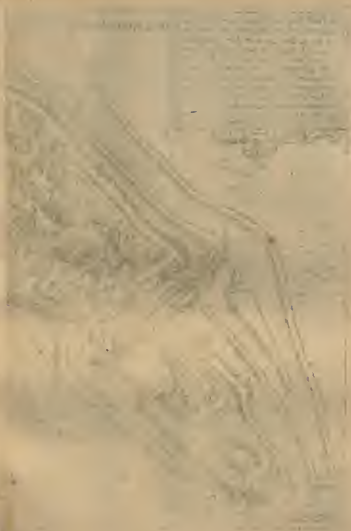
D E S C R I P T I O

quod de ipsius vocabulo Echtervaldia dicitur, p[ar]te contigua.

Colenburgum est quiddam Geldria feudum, sed disputatur tamen an territorij
ejus debeat accenseri. adiacet autem fluvio summi Leccæ margini, & Burenensi
tantum itinere dissidet, estque opidum luculentum, & jurisdictio[n]is latè
rectâ conspicuum, ita quidem, ut, faciente Philippo Rege, ad Comitat[um] fasti-

Colenbur-
gum. Comu-
tation.

Die Stadt Wachtendonck is vermeerkt ende
ingewonnen eerst van den Grave van Mansvelt
1588 den 20 Dec. daer naer door den Edelen
Gr. Lodewyck van Nassau met verraschen erovert
den 27 Jan. 1600 ende nu door twolk van Albertus van
aquarter daer ontrent door hulp van een vijder dat
Castel ingewonnen ende den Herr Rinnen nater Gelder
gevangen geveert, dan haestich enijet door twolk
vande Heeren Staten tegen Castel geschansst ge-
schoten ende met opom ingesloten, geschiet int
begin van Martius anno 1605. P. Karius delavit

Wachtendonck

nuper surrexit. parct igitur Principi suo peculiari, heroi etiam alijs opibus præpotenti.

Bura neque Geldriæ feudum est, nèque (ut quidam adfirmant) territorio ejus includitur, sed peculiaris quedam & distincta est ditio, etsi Geldriæ tamen confinis, sita est porro non procul ab Lingâ flumine, ad exiguum illum torrentem, quem vulgò Fossam molarum appellant, ac Tild Leuca tantum intercapedine distat. oppidum prorsus mediocre, & munitissimâ quadam arce prævalidum. unde & Comitatus gaudet fastigio, cui & pagi complures, & territorium neutiquam pœnitendum subjicitur. Burani fuerunt Ioannes Perennius, eruditus admodum vir & poëta perquam eximius: Iodocus Lomnius, Medicus & Philosophus longè doctissimus, prout constat ex viri scriptis orbi jam pridem vulgatis: & Obertus Gifanius, adolescens egregius, ac utriusque linguæ non studiosus modò, verùm etiam doctus. Præerat huic loco dignitate & titulo Comitis fortissimus ille Maximilianus Egmondus, qui, relicta ingenti famâ, decessit Bruxellæ anno Christi 1549, patri autem defuncto successit unica filia sua, nupta Guiljelmo Nassovio, Principi Arausino, cui & liberos utriusque sexus enixa, paulò post ex hac vitâ migravit. quare maternam hæreditatem adijt primogenitus filius ejus Philippus Guiljelmus. Atq; hæc quidem de opidis Geldriæ, deque alijs ejus Ducatus locis, disseruisse sufficiat.

Populus universæ Provinciæ generatim est ferox, ac non equitatu minùs quàm peditatu admodum bellicosus: etsi hodie quidem bona illius pars in Mercurium terè propensior. Sicut autem hi populi inter Gallos omnes fuere postremi, qui ævo Iulij Cæsaris Rontani imperij jugum acceperint, ita rursus imperio declinante, omnium primi id excusserunt. & quamvis subacti deinde à Francis, tamen arreptâ rursus occasione vindicârunt se ipsi in libertatem, ac regi cœperunt ab indigenis patriæ suæ Dynastis. factum id Imperatore Carolo Calvo, Rege Gallorum. ij vero Dynastæ, Tutores, sive Præfecti, appellabantur, & ab ipsismet subditis, pro virtutibus suis & meritis, eligebantur. ac primus quidem fuit Winchardus, is qui, ut suprà jam diximus, unâ cum patre suo germano condidit arcem Geldriensem. successorem reliquit filium suum Gerlacum, anno circiter 910. atq; ut rem contrahamus in pauca, septem omninò fuere ex eâ gente Tutores, qui ex ordine sibi in tutelâ istâ, seu præfecturâ, successerunt. horum autem postremo itidem nomen fuit Winchardo. isque unicam tantum reliquit filiam, Adelheidim vocatam. Eanupsit Othoni, Comiti per id tempus Nassovio, qui omnium hujus Provinciæ Dynastarum primus, ab Imperatore Henrico, ejus nominis tertio, anno Christi 1079, exornatus est titulo dignitatèque Comitû Geldriæ, & Adelheide priori uxore defunctâ, matrimonio sibi conjunxit filiam natu majorem Gerlaci, Comitû ac Dynastæ Zutphanie: qui prælio inter Conradum Episcopum Trajectensem & Didericum quintum Hollandiæ Comitem cæsus est. unde factum ut ditio ejus, quod & suprà jam monui, cum reliquâ Geldriâ coaluerit. Othoni ordine successerunt Comites isti quos dicam: Gerardus nempe, Henricus, alter Gerardus, & post eum Otho secundus, cognomento Loripes. is, modo quem paulò antè exposui, ditioni suæ adjecit Neomagum. Rursum undam, Arnhemium, Hardervicum, Bommeliâ, Wageningiam, loca provinciæ Geldriæ, Goechem item in terrâ Iuliacensi, omnia priùs aperta & pagorum in modum cuius patentia, anno circiter 1229, muris & moenibus cinxit, ac civitatum privilegijs impertivit. efficiebant enim id temporis illi minorum gentium principes longè majora, quàm nostro ævo vel maximi etiam Reges. Othoni successit Reinoldus filius. Reinoldo rursus filius patri cognominis, qui ab Imperatore Ludovico Bavaro, Comitij Francofurtensibus anni 1339, donatus est dignitate Ducatus. quam dignitatem iisdem illis comitij consecutus est & Reinoldi cognatus, Comes Iuliacensis. post Reinoldum imperium tenere, sed non sine ingenti discordiâ, duo ipsius filij, Arnoldus nimirum & Eduardus, quibus mortuis, duæ tantum supererant, nec uno tamen thoro prognatæ, Reinoldi filia, Ioanna nempe & Isabellâ. inter quas, regnandi causâ, asperum mox exarsit bellum. sed Isabellâ sine liberis mortuâ, ducatus cessit Ioannæ. quare & filius ejus Guiljelmus creatus est Geldriæ Princeps, fuitque Ducum ejus Provinciæ quartus.

Bura comp
tains.Viri illi
sim.Maximilia-
nus Egmon-
di, Comes
Buranus.Populi Gel-
drici indige-
ntes.Dynastarum
in Geldria
facti.Otho Nas-
sovius, pri-
mus Geldri-
cum Comes.Reinoldus
Nassovius,
primus Gel-
drici Dux.

Populi con-
ditionis
exemplum.

quo & ipso improbi defuncto, Reinoldus germanus, quartus Dux Iuliacensis, hæreditario jure Ducatum hunc adiit, extititque Dux Geldrie quintus. Reinoldo successit unica filia, quæ postea nupsit Arnolmo Egmondano, primi Geldrie Ducis filiz pronepoti, qui Arnoldus propterea factus est Ducum Geldrorum sextus. Evénit deinceps ut filius ejus Adolphus, qui numeratur Dux Geldrie septimus, longævæ parentis vitæ impatiens, Graviæ tunc agentem senem nocte quadam captivum abduxerit, ac in arce Buranâ, non sine immani sævitâ, carceri tæto incluserit. ubi, ut asserunt quidam Scriptores, sex ipsos annos cum detinuit. etsi Philippus Commineus, Argentonij dominus, & probatissimus sanæ scriptor, qui id temporis Carolo Duci Burgûdiæ perquam familiaris, & inter intimos palatinos, huic ipsi negotio sæpè interuit, sex tantummodò mensium faciat mentionem. quod scelus, quia prorsus intolerabile videbatur Paulo secundo Pontifici Maximo, & Frederico Imperatori, ejus nominis tertio, ipsi Carolo nostro Audaci commiserunt, ut manu armatâ patrem filio iret creptum. Hoc auditò Adolphus, consideratòque & Papam simul & Imperatorem non de nihilo sese huic rei miscere, ac potentiam insuper & virtutem Caroli secum expendens, parrem carcere tandem libertavit. quo factò uterque, Caroli fide acceptâ, Dorlanum Artificiæ, ubi tunc Carolus, petijt. ubi cum noster Audax in Adolphum runc priorior, operam daret, ut Arnoldus, jam annis confectus, totam Geldriam cederet filio, & Graviâ solâ retentâ, tria quotannis aureorum millia de Adolphi manu acciperet: immanis ille & barbarus filius, tam æquis legibus sibi propositis: In ipsâ hæc verba respondit: *malle se præcipitem dare parentem in puteum, se deinde superjicere, quàm ut in has conditiones pacifceretur. patrem jam totos quadraginta annos imperasse, æquum esse, ut & ipse tandem aliquando rebus admoveatur. subjunxit deinde, admittituram se quidem de pensione trium millium, sed non aliâ lege quàm ut pater totâ Geldriâ cederet, nec unquam pedem in eam referret.* quâ tam barbarâ tamque immani crudelitate gravitèr indignatus Carolus, aspectis admodum ac minacibus verbis Adolphum excepit. qui propterea iram ejus reveritus, fugam, Gallicâ veste indutus, ad suos arripuit: sed juxta Namurum, dum Mosam flumen cymbâ transiit, agnitus ab uno alteroque vectorum, mox à pluribus, capitur, & Vilyordiam prius, deinde Cortracum abducitur. ubi in custodiâ mansit usque ad Caroli mortem: quo mortuo, Gandavenses eum solvunt, & bello adversus Ludovicum undecimum Gallie Regem præfecerunt. paulo post autem à Gallis in prælio ad Tornacum miserè cæsus interijt, ac pœnarum enormi suæ impietati debitæ partem exolvit. Interè verò dum adhuc haberetur in carcere, Carolus Dux ab Arnolmo, ut quidem adfirmat Mæjerus, meatus est totam Geldriam, & annexam illi Zutphaniam, anno Christi 1472, qui ipse Arnoldus, Graviæ, ditionis suæ tunc opido, non multò post vitâ defunctus, quo exactius Carolo foret cautum, eum prius hæredem instituit, contumaci illo atque rebeli Adolpho, etsi filio tamen, excluso. Quoniam verò Geldriæ neque venditionem illam, neque ipsius Arnoldi testamentum habebant ratum: Carolus, magno conscripto exercitu, oras illas invasit, & quâ æquitate ac ratione, quâ etiam armis & vi, ditionis utriusque possessionem cepit: populo ad præstandum sibi fidelitatis & obsequij sacramentum compulso. quin ut eò validius sibi acquireret jus, & suum in eas imperium magis magnifque stabiliret, mercatus est à Gerardo Iuliacensium Duce tationes omnes & jura, quæ vel ipse, vel postea in hos status prætenderent, vel pretendere quomodolibet possint: Carolo & Philippo, Adolphi tunc liberis, in Flandriam, ubi educarentur, transmissis. Atque hoc dum pacto & occupavit tunc temporis, & sine ulla prorsus molestiâ, Carolus, quo ad vixit, utramque hanc ditionem possedit. quæ post obitum ejus hæreditario jure cessit Mariæ, unicæ Principis filię, Maximiliano Austriaco, postmodum Imperatori, nuptæ. Factum autem postillâ, ut Geldri ipsi Maximiliano negârint parere, quod indignè admodum ferens Princeps, magnis copiis succinctus, Busemducis se contulit, tam insignem injuriam vindicaturus. unde attoniti statim Ordines Geldrie, & ad finitatem reversi, omnes sese Maximiliano dederunt, ac debitum fidei sacramentum præstiterunt. Atque hoc modo Maximilianus, citra sanguinis

ullam

nam effugientem, & illi nominis sui auctoritate, propriam istam potatem, & imperio subditi non habuit: usque dum Carolus ille, Adolphi (ut duximus) filius, una cum Nassovix Comite ad Betunam à Gallo captus, moxque ab ijs dimissus, in Geldriam redijt. ubi non ullo prorsus negotio, à populis illis pro legitimo Duce susceptus est, dato & vixillum accepto fidei sacramento. ita quidem ut numeretur Geldrix Ducum octavus. Fuit autem hic Carolus Princeps admodum bellicosus, usque adeò quidem, ut cum vicinis omnibus Potentibus, nominatim vero Alberto Duce Saxonix, beneficiario Frisix domino, & non exigua Belgij partis, Maximiliani & Philippi filij nomine, Gubernatore, diu multumque belligeraverit: acriter etiam postea conflictus cum Præfectis & Archistrategis Caroli Quinti Imperatoris, qui patri, Philippo Regi, successerat. sed coijt tandem Gorinchemij primùm anno 1528. deinde & Graviæ anno 1536. inter utrumque hunc Principem pax. cujus istæ in summi fuerunt leges: uti scilicet Carolus Dux Carolo Imperatori, tamquam Duci Brabantix Comitique Hollandix, pro Ducatu Geldrix & Comitatu Zutphanix, suo & filiorum legitimo thoro prognatorum nomine, præstaret obsequij sacramentum: & si forte impetum eum obire contingeret, ditiones ille vel Carolo Quinto Imperatori, vel hæredibus ejus legitimis cederent. Obijt autem paullo post ille Dux anno Christi 1538. idque sine liberis. quare & utriusque terræ dominium suo jure ad Carolum quintum reversion est. Quia verò Clivorum & Iuliacensium Dux Ioannes, antiquis quibusdam rationibus nixus, adscribebat sibi in utramque illam Provinciam jus, factum, ut, Carolo etiam decumbente, & à mensibus aliquot retro, populi illi, præficientes videlicet, Carolum, nimis in Gallos propensum, nervos omnes intensurum, ut quâ amore, quâ violentiâ, ipsos imperio Gallicano subiceret, tumultuari inceperint, & Orientem potius solem, quam Occidentem adorantes, advocaverint sibi, non seniores ducem Ioannem, sed filium ejus juniorem Guilielmum: qui cum subito illuc advolasset, ab Ordinibus Geldrix in legitimum Principem terræ susceptus est, & à Caroli morte mox approbatus: denique patre non multo post, anno Christi videlicet 1539, rebus humanis exempto, sic de integro confirmatus, ut nullæ quantumlibet solidæ rationes, nulla Imperatoris auctoritas, tantum apud Geldros potuerit, ut Cæsarem sibi Ducem esse vellent agnoscere. Factum insuper anno 1542, ut agentium tunc in Hispaniâ Cæsari Gallix Rex Franciscus & Guilielmus hic Clivius, inito inter se fœdere, acie intulerint bellum. unde proximo statim anno, comitante ingenti exercitu, in has oras delatus Cæsar, & ducatum ipsam & ducem brevi sibi subjecit. Porro hoc tam insulso successu tamque potenti hoste percussus Dux, & rationes omnes & jura, quæ in hæc Provinciam quomodocumque pertenderet, Imperatori ex pacto cessit, quod ipsam & Ordines Geldrix, certis quibusdam legibus, in ipso pacti contractu expressis, suffragio suo comprobarunt. ac sic demùm Ducatus Geldrix, Comitatusque Zutphanix in Austriacæ gentis, & Caroli Quinti Imperatoris, seu legitimi Principis sui, potestatem reversion sunt, anno Christi 1543, quare & Ordines utriusque Provinciæ anno 1549, susceperunt communi consensu filium ejus Philippum, in verum atque legitimum Principem, præstito ei sollenni fidelitatis & obsequij sacramento. Præest porro nunc temporis, nomine Sux Majestatis, huic utrique Provinciæ nobilissimus Eques Claudius Barlemontius, Dominus Altopenne, &c. scilicet autem omnes Belgicæ nostræ præfectos, archistrategi etiam, seu Capitanei generalis titulos, in sua quemque Præfecturâ, inscribere. Altopennio nuper extincto successit in præfecturâ Dominus Barlemontius, frater germanus, cujus infra quoque sit mentio. Atque hoc quidem loco & Geldrix simul & conjunctæ Zutphanix descriptioni impolito colophone, ad ulteriora deinceps progressuri sumus.

DESCRIPTION DITTONIS TRANS-ISALANÆ.

Provincia
Groninga
Frisia.

DITTON, sive Dominium terræ Trans-isalana, nomen sumit ab Isalâ flumine, ultra quod ipsum est posita. adjacet autem ab Aquilone partim Occidentali, quam vocant, Frisiam, partim Dominio Groningensi. a Meridie Geldriam habet, vel magis propriè Comitatum Zutphaniam. ab ortu Westphaliâ. ab Occasu denique Isalam flumen, & sinum, seu lacum Flevi, vulgò de Zuyderzee. Dividitur porro hæc regio in tria luculenta cum primis membra, Salandiam nempe, Drentam, atque Tubantiam.

sals indor-
ta.

Nomen o-
pidum.

Municipi-
um.

Pagorum.

Quidam ha-
bitus Provin-
cia.

solum ejus omnino est planum, & cum aliarum frugum, tum & optimi tritici admodum ferax. Habet fluvium Vidrum, cum minoribus aliquot rivulis: tum peramoenas quasdam & utiles silvas, etsi exiguas tamen, nec certis vocabulis insignitas. octo in eâ sunt opida muris clausa. Daventria scilicet, Swolla, Campz, Vollenhovia, Stenoviciûm, Hasselctum, Otmarfia, Oldefalia. Sunt præterea decem loca primaria, & amplissimis privilegiis prædita: Meppela nempe, Gelmuda, Covordia, Hardemberga, Omma, Almola, Gora, Diepenhemium, Delda, & Enscheda. denique amplius centum turris sunt pagi. Ordines hujus Dominij constant duobus membris, Præfectis nimirum & Viris nobilibus, ac primarijs urbibus. sed totius Provincie caput, Daventria. de qua igitur primo loco, mox de alijs illis acturus sum.

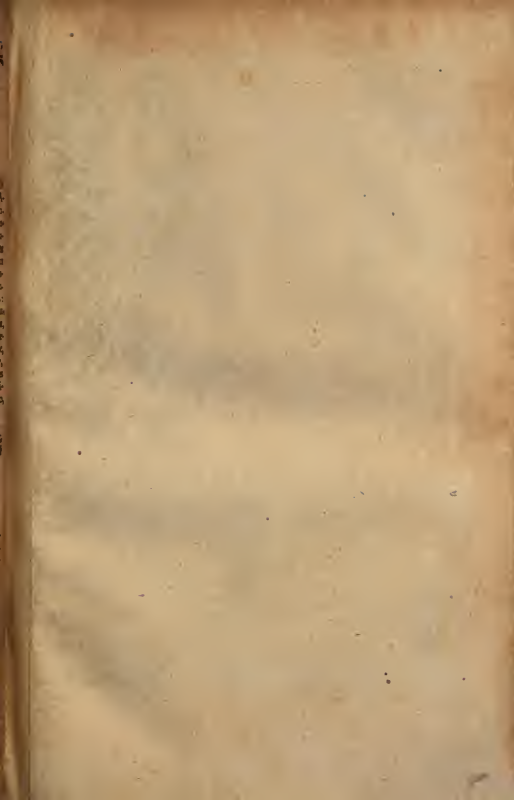
DESCRIPTIO VRBIS DAVENTRIÆ.

Opidum.

vid. Ma-
gistr.

DAVENTRIA sita est ad ripam dexteram Isalæ fluvij, Swollâ quatuor leucis abjuncta. opidum situ prævalidum, humanæque industriæ mirifice communitum, præcipue autem muro insigni circumdatum, ubi inter alia quædam est porta, quam vulgò vocant de Wyndkoopt/ pulchri & eximij operis. est præterea civitas solo ampla, spatiofa, bonisq; & pulchris tum publicis tum privatis ædificijs plena, civibus densa, & universæ Trans-isalanæ metropolis. Daventriâ natus fuit Gerardus, cui ob raras virtutes cognomentum Magni est additum, scripsit autem complures libros, idque doctè admodum ac nervosè. fuit etiam civis Daventriensis doctissimus ille & clarissimus Alexander Hegius, magni illius Erasmi Roterodami præceptor. est item hinc oriundus Iacobus Daventrius, insignis planè Geographus, ut ex varijs & pulcherrimis viji operibus constat.

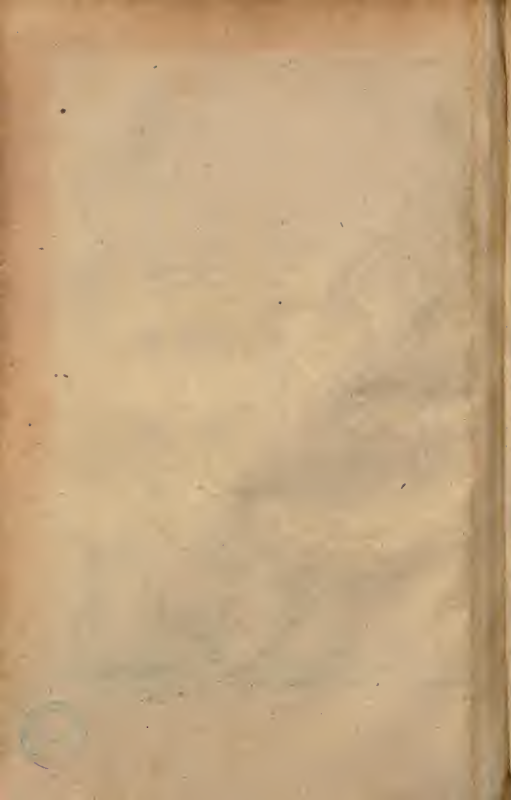
DEVENTE

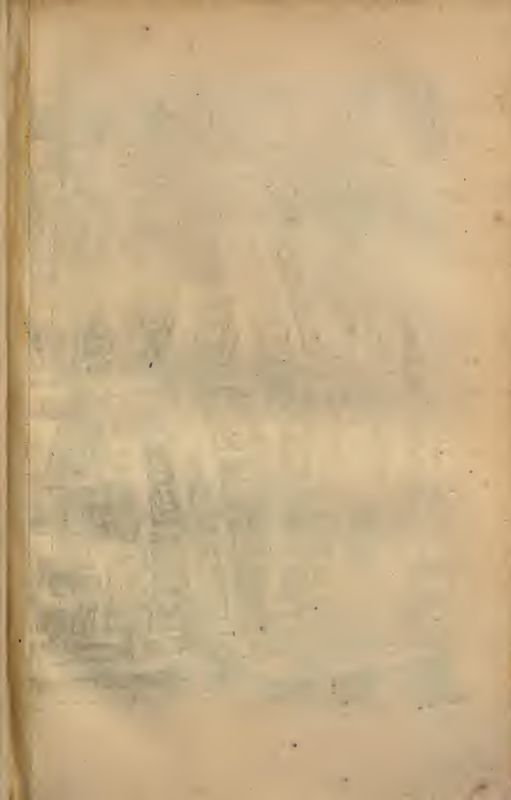

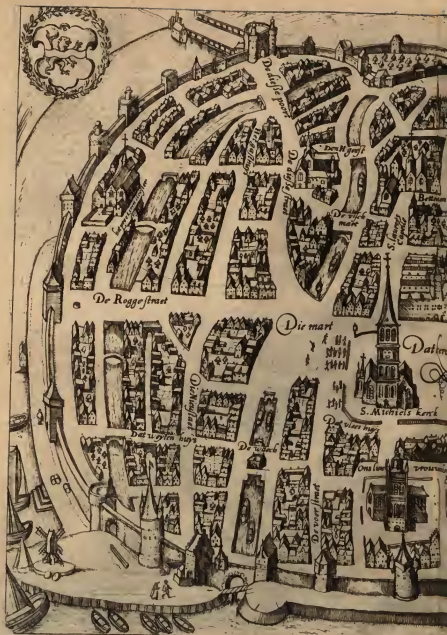
LIBERÆ ET HANSE
ATICÆ VRBIS DAVE
TRIË SIS DELINEATL

VENTER

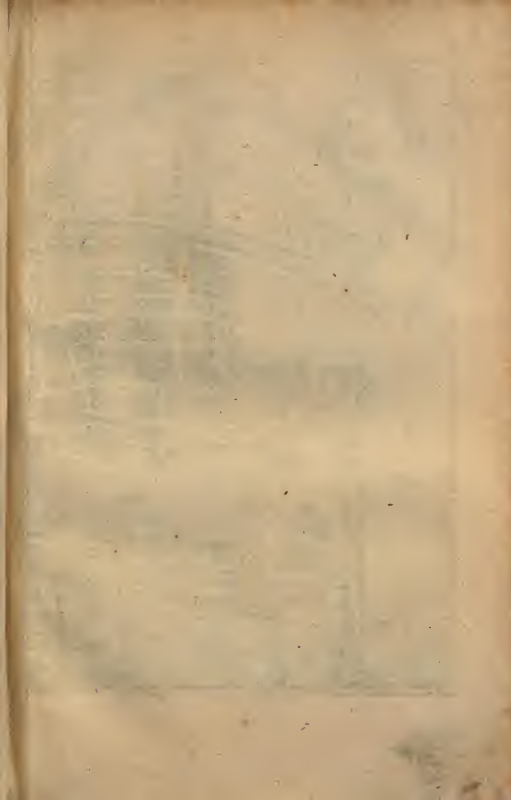

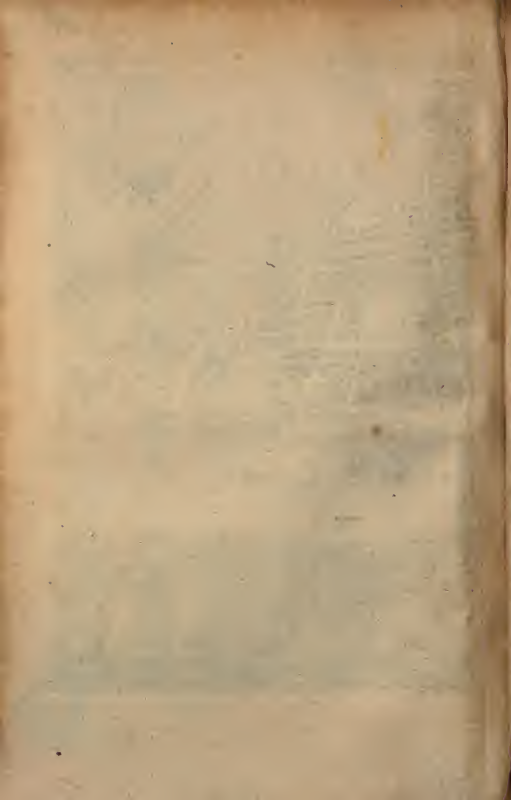

*Campensis ad iso:
Fluuium icon.*

DESCRIPTION

SVVOLLAE.

SWOLLA posita est ad exiguum, *ideoque ignobilem*, quemdam torrentem, qui aquas suas in Vidrum exonerat. distat autem Campis prægrandi dumtaxat leucâ, estque opidum lautum, validum, duplici fossâ circumdarum, aliisque adversus hostiles insultus propugnaculis communitum. adeo quidem, ut, si Vollenhoviz fortè, ubi sollennis, ut dicam, Præfecti & Consilij hujus Provinciæ sedes est, oriatur aliqua Belli, vel alterius ejuscumque terroris suspicio, aula, securitati suæ consulens, Swollam statim confugiat.

SCRIPTIO VRBIS

CAMPENSIS.

CAMPÆ, etsi contineantur Ditione Trans-isalanâ, cis Isalam tamen ad lavam ipsius ripam, adeoque ad ipsas fauces sunt posita, ac Daventriâ quinque circiter leucis abjunctæ. civitas equidem momentosa, ampla, concinna. quæ patricium habuit clarissimum illum Albertum Pighium, virum in aliâ omni literaturâ magnum, sed in Theologiâ præsertim eximium. qui & acribus herclè scriptis in Martinum Lutherum invecus est. fuit idem Cosmographus, & insignis Mathematicæ supellectilis architectus. quæ tam raræ virtutes acceptissimum eum reddiderunt Hadriano sexto Pontifici Maximo: quicum annos aliquot vixit, quemque in inferiori adhuc fortunâ constitutum ex Belgio prius in Hispaniam, atque hinc porro in Italiam comitatus est. Hadriano deinde sublato, gratiæ tamen & favori, quo illum tam aula, quam populus Romanus prosequabatur, ne hilum quidem decessit. magnus enim & in flagranti gratiâ fuit apud Papam Clementem. quem in exornando Alberto subsecutus est Paulus tertius, usus eo jam olim in Mathematicis præceptore. Ita quidem ut noster Albertus non honoribus tantum, sed & opibus affluens, in patriam tandem reversus sit. ubi, postquam in publicâ omnium gratiâ aliquot annos vixisset, summâ cum gloriâ tandè extinctus est. Paulus tamen Iovius, quem secuti sunt postmodum Frater Laurentius Surius, & alij quidam Scriptores, qui non institutâ prius collatione. neque adhibitâ ullâ consimili diligentia, (digni sane hoc nomine qui reprehendantur) alienâ fide subnixi ad alios sese perpetuò referunt: Paulus (inquam) Iovius, libro historiarum suarum vigesimo sexto, Albertum hunc, multò antea tempore, anno scilicet Christi 1530. & in ipsâ Caroli Quinti Cæsaris inauguratione, fortuitâ pontis ruinâ Bononiæ mortuum perhibet: Lutheranismi insuper, etsi injustissimè quidem, eum insimulans: cum (ut diximus) à doctrinâ Lutheri fuerit alienissimus, adeoque summus illius hostis & antagonista. Superest hodie nepos Alberti Stephanus Pighius, vir insigniter doctus, ac virtutum & antiquitatum studiosissimus.

ADDITAMENTVM. [*Tria hæc opida ditionis Trans-isalanæ, auctori nostro hucusque descripta,*

descripta, quod jamolim in magno passim essent aestimio, anno Christi 1495, accensita sunt urbibus Sacri Romani Imperij, & privilegij sanequàm luculentis supra alias aliquot urbes donata.]

Vollenhovia. Vollenhovia posita est ad lacum Flevi, & Stenovicæ duabus leucis abjuncta. opidum herclè lautum, & situ admodum opportunum, ob annonam in primis, quæ summâ undique abundantia civibus terrâ marique subvehitur. unde & Regio hujus terræ Senatui perpetua & sollennis hic sedes est. à cujus quidem Magistratus sententijs nulla datur ulterior provocatio. at limitata est tamen aliquatenus ejus auctoritas, nec sententijs umquam pronuntiat, nisi coram adsit Provinciæ Gubernator, qui & cum in finem hic ut plurimum commoratur, etsi Frisiz quoque ac Groningæ præfectus sit.

Stenovicæ. Stenovicum addidet anni Bloctilæ influenti in lacum Flevi, Meppelâ leucæ dumtaxat spatio distitum.

Hasselerum. Hasselerum adjacet flumini Vidro, duabus leucis ab Vollenhoviâ, estque opulentum in primis & lautum opidulum.

Otmarsia. Otmarsia trium leucarum spatio distidet Almeloâ, estque opidum valdè antiquum, & juxta Trichemium, ab Odemaro, Francorum Rege, cujus & nomen gerit, extructum: idque ad tumulum ipsum Vechtani, magni & familiaris ejus amici, cujus egregias dotes supra in fluminum descriptione paullo fufius explicavimus.

Oldesalia. Oldesalia leucæ tantum itinere distat Otmarsia. suntque hæc omnia opida sanequàm mediocria. Sed percurramus deinceps decem illa loca primaria, paullo ante nobis enumerata. inter quæ prima statim occurrit

Meppela. Meppela, sita ad rivulum quendam ignobilem, & Covordiâ quatuor leucis abjuncta.

Geelmuda. Geelmuda ad ostium fluminis Vidri est, medio inter Vollenhoviâ & Hasselerum itinere, à quo utroque pari unius leucæ interapedine distidet. est autem munita & pulchra quod satis sit arx, in quâ perpetuus Regio nomine præsidarius miles est.

Covordiâ. Covordia leucæ spatio abest ab Hardembergâ.

Hardemberga. Hardemberga adjacet flumini Vidro.

Omma. Omma distidet Hardemberga duabus minoribus leucis, & ad Vidrum eundem est posita.

Almeloâ. Almeloâ sita est ad torrentem ignobilem, qui in Vidrum sese exonerat, distat autem Gorâ duabus leucis.

Gorâ. Gorâ quoque ad Vidrum est, Diepenhemio leucâ dumtaxat abjuncta.

Diepenhemium. Diepenhemium Deldâ duabus leucis abest.

Deldâ. Deldâ sesquileucæ itinere distidet Enschedâ.

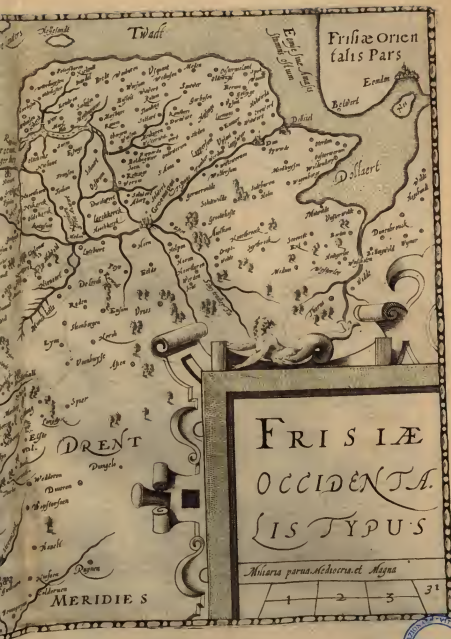
Enscheda. Enschedam leucæ spatium Oldesaliâ dispartat.

Trans-Isalana. Populi hujus ditionis, ut sunt inter Geldros & Frisios medij, ita ingenium quoque & mores utriusque illius gentis participant.

Trans-Isalana. Fuit olim hæc terra in ditione Præfulum Ultrajectensium. verum Henricus Barvarus Præful, iisdem planè de causis, ob quas anno 1527, sæculare, ut vocant, diceceseos suæ imperium, ut dicturus sum postea, Carolo Quinto Imperatori cessit, etiam hujus Provinciæ jura in Cæsarem transtulit. quare & filius ejus Philippus anno 1549. susceptus est & juratus in futurum terræ Trans-Isalanæ Dynastam, cujus etiam titulum inter cæteros suos inscribit. Præest Regio nomine huic Provinciæ, idque per modum, ut vocant provisionis, & dum Rex aliter statuat, Franciscus Verdugus, qui ob egregia sua merita etiam Frisiz præsidet. Atque hæc velim lectori sufficiant super terrâ Trans-Isalanâ. transeamus deinceps ad Frisiam.

DESCRIPTION

FRISIÆ.

FRISIÆ inditum tradunt hoc nomen ab Grunnio quodam ^{Frisee boi} Trojanano, idque de Phrygiâ quidem, Asiæ minoris Provinciâ. ^{non.} Grunnium autem cum fuisse, qui Groningam condiderit, ac de nomine suo Gruningiam dixerit. Alij rursus (tanta homines tenet patriæ nobilitandæ cupiditas) Frisiam ita dici adfirmant à Friso, Alani, fratris Mesæ, filio, ac Semi, (ut addunt) nepote: atque hospites Frisios Asiaticis illis fecisse nomen. Mihi verò consideranti, nonnullos scriptores etiam ipsam populi Roma-

ni à Trojanis originem, tanto consensu magnis auctoribus traditam, adeoque extra omnem dubitandi aleam positam, revocare tamen in dubium; non ambigere modò, sed ridere etiam subit, quoties lego ea quæ scribit nonnemo de istarum & adjacentium aliquot regionum antiquitate, regionum usque adeò prisca scriptoribus destitutarum, ut non nisi ex conjecturis, quod non raro facit Becanus, quidquam possit de ijs adferri. Plinius populorum istorum partem majores atque minores Chaucos appellat. Ptolomæus indigetat Frisios. Gravissimus ille Scriptor, & magnus rerum Germanicarum observator, Cornelius Tacitus, Frisios trans-rhenanam, & Germanici sanguinis gentem esse adfirmat. Popularis eorum amplissimus Viglius, elassicus eâ in re scriptoribus consonans, coram mihi asseruit, Frisios, supra cæteros omnes Germaniæ populos, retinuisse nomenclaturam antiquam, ideoque aborigines merito dici, quia nempe unâ cum nomine priscae etiam sedes servaverint. est autem reverà id ipsum nomen opidoquàm antiquum, & quamvis apud scriptores interdum leviter immutetur, transcribaturque finitimis Frisiæ populis, ipsis Frisijs tamen perpetuò ferè adhæsit. Munsterus, & alij quidam Frisiam perhibent olim fuisse regnum, & multiplici nomine patuisse inde ab ostijs Rheni, per littora maris Oceani, usque ad Cimbricam Chersonesum, quam hodie dicimus Daniam citeriorem. Atenim eâ terræ istius pars, quam potissimum nobis hic summus describendam, quæque principem ac dynastiam habet Philippum regem, ipsissima planè est regio, quæ à prisca usque temporibus perpetuum ferè, ut diximus, Frisiæ nomen obtinuit, ac cæteris sui partibus dignior habita fuit atque illustrior. Audit eadem vulgò Frisia Occidentalis, ad differentiam scilicet ejus quæ ad Visurgim flumen porrigitur, & Orientalis vocabulo passim innotuit. in quâ idem Philippus, prout infra ostenditur, trans Amasiam flumen possidet oppidum Lingam, unâ cum alijs aliquot ditiunculis. Non agam hoc loco de terrâ, Frisiæ huic nostræ oppositâ: quæ non olim tantummodò, verum etiam hodie vulgò audit Westfrisia, & in quâ opida illa pulcherrima, Horna, Enchusa, Edamum, & cætera: ut quam Batavi habent pro purâ putâ Hollandiâ. quo nomine passim etiam dicitur scribiturque, & in tabulis Geographicis insignitur. comprehensa præterea sub ipsius Hollandiæ præfecturâ, & à Frisiæ gubernatione distinctâ, non minùs quam ingens ille sinus, seu lacus Flevi, utramque Provinciam separat. quare bonâ eorum qui aliter sentiunt veniâ, & siquæ terræ alterutrius, vel & populariù præjudicio, sequemur hic usum communem, & Westfrisiam istam debito suo loco describendam servabimus. Frisiam igitur Occidentalem alluit à Septentrione, & solis occasu, Oceanus: ^{Frisee Navi} a Meridie partim est lacus Flevi, partim ditio Trans-Isalana: ab ortu denique habet quidem Frisiam Orientalem, sed majori ex parte clauditur fluvio illo quem dixi; A massiâ scilicet, vulgò ^{Frisee Navi} de Enns, qui à Westphaliâ eam dispernit. Accensentur præterea ejus dominio insulæ quædam vicinæ, inter quas Schellinga præsertim & Amelandia, ambæ aliquot pagis insessæ. Non rigant hanc terram alia ulla flumina,

soli indolent.

Differendo de utilisitate cespitis, Belgice Caus appellatur.

præter Amassiam illum & Lauriam : sed in propinquo Isalam habet & Vidrom. habet insuper crebras valde & maximas fossas, industriè admodum factas. per quas insigni planè commoditate non aliò tantùm atque aliò transferuntur idemtidem mercimonia : sed superflue quoque & noxiæ solo aquæ, velut per emissaria quædam, evacuantur. Solum Frisiæ planum, lutosum, palustre, incultum. quod postremum tamen intelligi volo de segete, cujus exigua sanè & vix ullius momenti hic copia : nam alioqui diligenter satis excolitur, ac sedulò conservatur. ceterùm pratis ferè & luxuriantibus pascuis, tum & terrâ bituminosâ, ex quâ cespites foco apti conficiuntur, quamquæ Veneti ipsi indigentant, tellus constat. adeò, versùs mare præsertim, depressa, ut ab initio statim autumnii, usque ad adultum jam ver, bonâ ex parte, viatoribus, nisi navi utantur, maneat prorsus impervia. unde & opidâ simul & pagos ita videas passim extructâ, ut editiora sint paulò, ac prævalidis sanè & admirandis aggeribus communita. qui aggeres, oportunis maximè locis dispositi, accuratâ in primis industriâ adversus undarum impetus defenduntur. ut mirabilis planè adpectus sit, tantum terrarum spatium hyeme fluctibus coopertum intueri, non aliter quàm si sinum aliquem maris aspicias. extantibus passim tot opidis, totq; insignibus pagis, mirabili prorsus incolarum arte defensis. nec absurde quis dixerit, terram alterâ anni parte arari, alterâ navigari. Seruntur, ut diximus, paucæ admodum fruges. quæ alioqui tantâ illâ undarum, sic maturè crescentium, tardè autem cedentium vi, in majori saltem Provinciæ parte, suffocarentur. unde ex Daniâ maximè & mediterraneis locis, de frumento sibi coguntur prospicere. Vinum, cœli & frigoris inclementiâ, tellus non gignit. quare Germanico illo, item Hispaniensi, & Gallicano, sese potissimum tolerant. Major terræ pars, ob nemorum nempe & silvarum defectum, fabrilî materiâ destituitur. quam idcirco ab exteris quoque ut petant necessum est. sit præterea ex eadem illâ silvarum pœnuriâ, ut non suppetant incolis ligna ad focum. sed horum vicem abundè supplevit terræ ipsius natura. è quâ tam ingenti luxurie eruitur cespes ille utilis, ut non incolis tantùm abundè sufficiat, sed & alias multas provincias largiter eo impertiant. unde & non exiguam sanè pecuniæ vim quotannis conficiunt. Quoniam verò cespes iste utilis, quem collectivè ipsi ac numero singulari appellant Turci ita magni in Belgicâ nostrâ momenti res est, nec indigna sanè quam attentius paulò consideres, suo quodammodò jure videtur exigere, ut exactior aliquantò præbeatur ejus notitiâ. quare & super illâ quam fieri poterit breviter differemus. non facturi tamen hic mentionem exilis illius atque aridi cespitis, qui in varijs Belgicę partibus, ex desertis quibusdam & sterilibus ericetis, (Belgæ *Hyden* appellât) cùm Diesthemum versùs, tum & alibi passim eruitur, scopis, bryâ silvestri, alijsque id genus fibris usque adeò quidem refertus, ut, si ad quatuor modò aut quinque à superficie digitos, glebam soli illius effodias, & effossam deinde ventis ac solibus aliquamdiu exponas, ita mox repurgetur & restringatur, ut ignis quidem & flammæ reddatur capax, atque aliquem sui usum tenuioris fortunæ hominibus præbeat, sed nullas interim alicujus pretij prunas producat. quod vel ex ignobili illo cespitis genere, quod haud procul Antuerpiâ ex ericeto, ut vocant, Hobocano, in agrestium usum effoditur, quivis facillè colligat. nolo inquam de vili isto atque exili cespide quidquam ultra differere. sed de probò illo dumtaxat ex genuino, qui in varijs Belgicę hujus Provincijs, incredibili panè copiâ, passim conficitur. super quo & sententię admodum variant. alijs quidem adfirmantibus esse genus quoddam fodinæ, sive rei metallicę, prorsus ut Leodicenses illi carbones, de quibus suo infrâ loco dicturus sum, alijs contrâ, humum, seu glebam, putribus lignis temperatam : quæ ligna procedere putant ex innumeris illis arboribus, sub terrâ & inter ipsosmet cespites solitis inveniri, ac vel horridis tempestatibus, vel perantiquis diluvijs, adeoque universali illo Noæ temporibus cataclysmo prostratis. quod ut nobis persuadeant, suas quicquæ rationes & argumenta in medium proferunt : sed argumenta prorsus infirma, nec fundamento ullo subnixâ. aliorum opiniones sunt ita absurde, ut non merentur referri. unde fit ut nonnulli, dum considerant usque adeò intricatam & caliginosam esse hanc rem, nihil omnino certi de eâ constituant, sed indecisam malint relinquere.

inquire. *Epithymum* & *metirion* ad & *leis* eam gignentibus, recte & ordine consideratis, ac iudicio quoque nonnegatis mihi adhibito, primum quidem aſſirmo: non poſſe hunc ceſpitem eſſe generis aliquod rei metallicæ. nam quod dicitur de carbonibus terræ Leodicenſis; palam eſt eos, & cætera quæque id genus metalli-
ca, radicofas adeoque inter ſeſe diſtinctas habere ſub terrâ venas: ceſpites contra, inde ab ipſo ſui fundamento, uſque ad ſuperficiem terræ, id eſt ad duodecim, quin-
decim, viginti, imò viginti quinque ac triginta denique pedum altitudinem, co hæ-
rere, & per magna camporum ſpatia, longè aliter quàm fodinas, continuari. Sed
nec fieri poſſeſt, ut ſit humus, putrefactorum arborum materie temperata: quoniam
altè nimis & ſpiſſè in terram demittitur, adeoque nimia ejus eſt copia. præterea
inveniuntur adhuc inter ceſpitem illæ ipſæ, quas diximus, arbores, tantumnon, ut
videre eſt, integræ, & Uulturnum verſus poſtrectæ. unde colligas, crebris illis & ve-
hementiſſimis Cauris, ex alto ut plurimùm ſtantibus, quondam fuiſſe dejectas. quæ,
etſi inter effodiendum rumpantur, & inſolitâ hodie craſſitudinè arguantur proſuſ
antiquæ, ſint tamen in tantum exuæ, ut poſtquàm ſiccaveris, nihil ſerè in ijs re-
maneat pondus: non propterea tamen ſunt putridæ, neque liquidam ullam edunt
materiam. imò ſtatim ſiccæſcunt, & in ignem conjeçtæ mox ardent, gratam inſu-
per flammam & odorem ſuaviſſimum emittentes. videntur enim reverà fuiſſe pi-
naſtri. Sed quid amplius? in Friſiâ, ubi maxima proculdubio ceſpitis huius eſt
copia, Pliniano ævo, arbores proſuſ nullæ; noſtro, admodum paucæ: imò quæ ceſ-
pes eruiſur, ſub terrâ itidem nullæ. quas in Hollandiâ tamen, & ſpecialim ad Ul-
trajectum, ac Rhenam & Amersfordiam verſus, non diſſiteor inveniri. Ex arbori-
bus itaque ſubterraneis, quod ridiculè tamen quidem aſſirmât, ceſpites noſtri non
gignuntur. Unde omnibus ritè expenſis, inducor tandem ut credam, adeoque fir-
miter mihi perſuadeam, naturalem hanc eſſe paluſtris illius ac pinguis atque deco-
ctæ telluris glebam. conſtat enim, ævo jamtum Pliniano (ut mox è verbis ipſius
videbimus) ceſpitem iſtum, in Friſiâ veram terram fuiſſe, & indigenas, præ ligno-
rum inopiâ, eo ad ignem tunc uſos. non aliter quàm ſecere poſtillâ, & in hunc uſ-
que diem faciunt poſteri. qui & ipſi tam magnam ejus conſumunt vim, & tam lar-
giter eum alijs ſuggerunt, ut niſi eſſet res naturalis, & à matre tellure procederet,
jam pridem & venæ omnes forent exhaustæ, & perpetuâ foſſione perventum fuiſ-
ſet ad fundum. Sunt qui dicant, niſi penitus auferatur ceſpitem fundamentum, &
(ut ſic dixerim) mater, eos cum tempore pullulare ruſus atque ſuccreſcere. alij
verò aſſirmant, ubicumque aſſiduè fodiatur, plures tandè non inveniri. quod non
rationibus tantùm, ſed exemplis etiam probant, varios paſſim monſtrantes càmpos,
ſeu ſtagna verſus & paludes, ita proſuſ exhaustas, ut nihil ampliùs tale videantur
producere: ſicuti alios contra oſtendunt locos ab incolis terrâ aliunde adveçtâ ex-
pletos, neque ceſpitem tamen gignentem. ac videndum hic ſcilicet, quidnam poſt
ſæculum unum alterumve futurum ſit. Noſtrâ quidem ſententiâ, ſive exhaustetur
in totum, ſive non exhaustetur hoc ſolum, cum tempore rediturû eſt ad ingenium,
ac vacuefacta illa & paludoſa nunc loca, inſecuturis in poſterû tempeſtatibus, (quæ
videlicet huic tractui fieri nequit ut perpetuò deſint) novo iterùm limo cœnôque
opplebuntur. unde porro & efficaciâ Solis, & continuo temporis lapſu, exoriſtura
de integro ceſpitis huius materies. quin & nova illa quam dixi terra, quâ explete
nunc temporis præſcæ illæ & interruptæ ceſpitem venæ, corrupta tandem & putre-
facta undarum & ſolïs vi, meliore (ut alias factum) ex parte in ceſpitem converte-
tur. quod ſi minùs ſit intra annos quinquaginta vel ſexaginta, ac fieri poterit intra
centum aut plures. utut ſit (meo quidem iudicio) fiet, atque inſitam hanc à natu-
râ qualitatem terra iterùm induet. nam cum benigna illa omnium rerum parens
lignorum deſectû hoc ſubſidio expleverit, nolct proſectò degenerare, aut partibus
ſuis deſſe. Fateor quidem in Hollandiâ, vendendi magis & in quaſcumque terras
diſtrahendi cupidine, quàm domeſticâ incolarum neceſſitate, tantam perpetuò ceſ-
pitis copiam crui, ut vireant nonnulli, ne in eâ Provinciâ venæ tandem deficient.
quare & æctum ſem olim, & nunc etiam agitur, de cavendo, ne cuiquam in poſte-
rum liceat eum evchere. Sedenim hic culpanda non eſt natura: verùm homines
potius

potius accensandi, qui improbe animos eam faciunt. Cumque tam probati-
 ores testentur, cespitem ante amos jam praterpropter rubre quosentos fuisse
 terram naturalem: non est quod credamus, eum umquam in exhaustum, sed mag-
 is existimandum, singulari Dei beneficio, & ab origine talem fuisse, & in posterum
 porro talem mansurum. nisi nimia tamen habendi cupiditate, & insolitis imò illi-
 citis modis, ipsam matrem nostram naturam corrumpamus ipsi & obruamus. Age
 verò, exscribamus hic ipsa Plinij verba, è capite primo libri decimiseptimi, ubi de Fri-
 siâ, coram ipsi lustratâ, est sermo, desumpta, atque altius paullo, ut, quid de cespiti-
 bus istis, ac totâ Provinciâ sentiat, capiamus, repetita. *Sunt verò & in Septentrione*
nobis gentes visæ Chaucorum, qui majores minoresq; vocantur. vasto tibi metu, perpe-
tuis huius diebus noctibusq; singularum intervallis effusus in immensum agitur Oceanus,
æternam operiens rerum natura controversiam, dubiumq; terra sis, an maris pars. Illic
miseræ gens tumulos obitines altos, aut tribunalia strucla manibus ad experientiam altis-
simi ætus: cassis ita impositis, navigantibus similes, cum integunt aque circumdata nava
fragijs: cum verò recesserunt, fugientes cum mari pisces circa inguria venantur. Non
pecudes hos habere, non lacte ali, ut finitimos, ne cum feris quidem dimicare contigit, om-
ni procul ab alto frutice. Fluvj & palustri junco funes nectunt ad pratenda piscibus
retia: captumq; manibus lutum ventis magis, quam sole siccantes, terrâ cibos & rigen-
tis Septentrione viscera sua urunt. Potui non nisi ex imbre servato scrobibus in vesti-
bulo domus, &c. Invenitur, ut dixi, hic cespes in varijs Belgicæ nostræ Provincijs,
 & primò quidem Brabantia, tractu ejus quem vocant Campaniam: ubi mediocri
 sanè est bonitate. In maritimis Flandriæ, locis opidoquàm depressis & paludosis,
 quæ Teutoniciis sermo *Moeren* seu *Moeren* incolas verò *Moeninghen* dignitat,
 unde, juxta Becanum, Morinorum apud Romanos vocabulum, cespites minùs bo-
 ni, ut qui flammam quidem subnubilam, fumum autem præcrassum & graveolen-
 tem reddant. In Zelandiâ pejus fortè effoditur genus, quod indigene *Daring* ap-
 pellant. In Geldriâ magnâ satis conficitur adprobi cespitis copia. verùm & plures
 longè, & meliores, quàm alia quævis terræ provincia, suppeditat eos Hollandia, &
 cum eâ hæc nostra Frisia. ubi immensos planè & per continuas aliquot leucas dis-
 fusos campos, & in ijs udos ac molles hujusmodi cespites passim adspicias, in gle-
 bas, dimidiatorum laterum formâ, dissectos. quæ rectè porro & decenter composi-
 tæ ventis juxta & sole siccantur, ac sic demùm ad perfectionem deducunt, in usum
 familiarem convertuntur. Atque hoc modo aptatus cespes (talis autem est ille, qui
 hominibus istis quotidiano in usu est) ignem, statim ut eo contingitur, appræhen-
 dit, ac sine alio fomite magis magisque paulatim ardescit, donec prorsus consuma-
 tur. reddit autem calorem admodùm vehementem, & prunes, illis è ligno, non me-
 liores dumtaxat, sed & longè diuturniores: ita quidem ut maximum sui usum ha-
 bitatoribus præbeat, in coquendâ præsertim cervisiâ, repurgando sale, alijsq;ne id
 genùs ministerijs, validum æque durabilem ignem poscentibus. etsi dùm primùm
 accenditur, fumum ejiciat aliquatenùs graveolentem, ac parùm ei assuetis & propè
 nimis adstantibus insalubrem. quod vitium tamen, pro loci unde eruitur qualita-
 te, vel impendi solet, vel minui. Néque verò prætermittendum est, probam etiam
 cespitis hujus materiam & inventam jampridem, & inveniri etiam nunc in Galliæ
 Picardiâ, & confinij Ambiani. quam & alijs quòque palustribus regni illius locis
 reperiri adfirmant. ubi tamen non tentant eam eruere, quia cum plurimæ in pro-
 pinquo sint silvæ, unde accolæ petant ligna, non videntur facturos le operæ pretiù.
 Et quid ampliùs? eruitur quoque utilis ille cespes in varijs Angliæ Scotiæque
 provincijs, haud usquequaque spernendus. Disco insuper ex diario quodam, sive
 mavis itinerarij Nicolai Pitthorij, Domini Chamgobertani, oculati (ut dicitur)
 testis, solvensteh nuper ex Angliâ Martinum Forbisherum, & Floridam, novi illius
 Orbis, vel, ut propriè magis dicam, Americæ regionem, ad Caurum sitam, peten-
 tem, in insulas Orchadas, numero ut subjungit triginta, supra Scotiam, & sub gradu
 sexagesimo sexto latitudinis positas, esse delatum. ubi cum descèdissent in terram,
 inter alia observârunt, etiam eas gentes, ut qui destituantur lignorum copiâ, cespiti-
 bus istis è tenâ & pecudum excremento coctâ vicem lignorum explere. planè
 ut dixi-

ut diximus, ac deinceps porro dictum sumus, in Frisiâ nostrâ receptum esse. verba ipsius auctoris ecclia: *Aedificia illorum & domicilia valde ruditer, & nullo propemodum sumtu, sed sine ullis sumaris extructa sunt. ignem in medijs adibus excitant, in quarum unâ parte paterfamilias cum totâ familiâ cibum & somnum capit, in alterâ sub eodem tecto pecus stabulatur. Genus est hominum ab omni civili cultu alienum. lignum caret: sed eorum usum explens cespites terreni & boni excrementum. Haec enim illud dianum. Quæ omnia quò attentius mecum considero, eò tenacius in sententiâ meâ confirmor: istam nempe utilitatis hujus cespitis materiam esse veram & genuinam terram, ab insitâ soli ipsius & coeli virtute productam, nec antè interituram,*

Exitio terræ quàm dabis una dies.

Explicemus verò deinceps, quanta fieri poterit brevitate, duos planè mirandos casus, è cespitibus hisce nostris exortos. nullâ interim factâ mentione infortunij ipsi adsimilis, quod anno Christi 1541, in Brabantia contigisse refert Becanus. Horum alter evenit in ditione Ultrajectinâ, inter Rhenam & Amersfordiam opida. ubi cùm anno 1567 opilionis casusdam incuriâ, vastum glebæ istius campum ignis apprehendisset, brevi temporis spatio eos fecit progressus, ut & maximum dederit damnum, & novum prorsus atque horrendum exhibuerit spectaculum. cùm, inaudito quodam exemplo, & aqua simul & tellus arderent, ac tam densum tamque adspectu tetrum fumum evomerent. quod luridum tamen atque foedum incedum, accurrentibus undique magno numero rusticis, & novas certatim fossas novosque aggeris flammæ objicientibus, aliasque id genus adhibentibus machinas, suffocatum tandem atque extinctum est. Alter verò, & se vior multò & magis quàm prior ille horrendus, ante multos, ut perhibent, annos in Frisiâ & finitimo maris australis tractu evenit. ubi scilicet hodièque existit, & ab accolis demonstratur amplissimus quidam lacus (cui ab ovium quadam custode, & ipsâ sui vastitate, vulgò nomen, *de Joncker meer*) duas fere in latitudinem, totidemque in longitudinem leucas protensus, & sic satis profundus. hunc lacum asserunt olim fuisse sodinam, seu venam hujusmodi cespitis: factum verò jampdictæ custodis, Jonckeræ videlicet, ignem inibi excitantis culpâ, ut terram corripiscens flamma ita statim exarscit, ut nullâ omnino diligentia, nullo humano conatu, repugnante nimirum & loci ingenio, potuerit umquam restingui. ita quidem ut, exhaustâ jam funditus omni illâ materie, in cuius locum magno impetu statim successit aqua, novo sanè & admirando exemplo, lacus iste formatus sit. qui & piscibus hodie, etsi ob fundi incommodum minus laudatis, admodum copiosus: & navigantibus ulro citroque negotiatoribus perquam opportunus: licet ita angustus tamen & sinuosus, ut flante quovis vento adverso, nihilo mitiores exciet fluctus, neque minus periculosus sit, quàm vel turgidum aliquod mare. Qui autem scimus an non aliquando & iste lacus, faciente insolitâ aliquâ maris tempestate, novo iterum tuto sit redimplendus, & cum tempore ad antiquum cespitis producendi ingenium rediturus? Atque hæc de argumento hoc nostro tractasse sufficiat. redeamus ad institutum. Uritur in eadem hac Frisiâ, & præsertim apud agricolas, etiam boum (ea namque est hujus pecoris multitudo) ventis magis quàm sole siccatum excrementum. Præcipuus verò totius provincie fructus, & veluti opulentiæ fundamentum in pecore maxime situm est, unde multò uberimus ad indigenas redit quæstus. Boves in eâ prægrandes, & qui ceteros hujus Belgicæ, adeoque fortassis Europæ totius, bonitate præcellant. etsi Anglicani tamen eximij. Emitterunt innumera hujus pecoris capita in finitimas quasque provincias. emittunt & numerum satis magnum fecundissimarum vaccarum, quæ geminos sæpè uno partu edunt foetus. sicuti oves quoque non geminos modò, sed trigeminos crebrò, nonnumquam & quadrigeminos agnos enituntur. Equos insuper, non bonitate minùs, quàm formâ, spectabiles, & ad bellî potissimum usum accommodos Frisia, ut in generali descriptione explicui, satis multos producit. Quare operæ pretium fuerit considerare, quantum in his quidem rebus inter Plinianum atque hoc nostrum avum intersit: cùm pecudes eo tempore Frisij non habuerint, neque lacte se, quod finitimis tamen in usu,

Deo casu notabilem.

Præcipua Frisiorum opes.

nutri-

nutriverint : hodie verò, quàm pecudes, nihil habeant pretiosius, lacte, non aliud magis domesticum alimentum. nullæ tunc ijs urbēs, nulli alicujus momenti pagi : nunc & urbes habent concinnas, & pagos quàm luculentissimos. discrimina quidem, quæ non ab ipso locorum regionumque genio, sed ab hominum magis ingenio, ac mutatis in melius moribus, constat existere. homines siquidem ij sunt, qui vel industriâ suâ & curâ provincias atque regiones constituunt, vel incuriâ rursum & socordiâ destruunt.

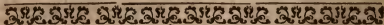
Tullæ mem-
bra.

Dividitur istæc nostra Provincia in tria potissimum membra. quorum (quæ nempe Groninga & est reipsâ, & haberi etiam gaudet pro ditione singulari, atque à Frisiâ prorsus distinctâ) primum est Ostergôa; alterum Westergôa; tertium denique tractus Septisilvanus, vulgò *de Seven-wolden*; sic dictus à totidem parvè sibi contiguis silvis. Singulis horum membrorum sua sunt opida, sui etiam pagi, & in utrorumque territoria jurisdictio. Unde in totâ Frisiâ Occidentali, inter ea que muris circumdata, quæque aggeribus simul & fossis munita, eodem cum illis jure & privilegijs gaudent, numerantur undecim opida : Leovardia nempe, Doccomium, Francketa, Bolsvardia, Sneca, Ista, Slota, Harlinga, Worcomium, Hindelopia, Stavria. numerantur deinde in totum, concessito etiam territorio Groeningensi, pagi quadringenti & nonaginta. inter quos non pauci & incolis simul & opibus adeò abundantes, ut amplissimis à Principibus terræ jam-olim donati sint privilegijs. Ordines Frisiæ constant ex Antistitibus, vel si mavis Ecclesiasticæ dignitatis hominibus, item Nobilibus, & quos verbum verbo si reddas, appellaveris Adhærentes. Sed describamus jam singillatim opida nobis enumerata, & primò quidem mediterranea, initio factò à Leovardiâ, unde ad maritima porrò progrediemur.

Oppidum
in Frisiâ syl-
labus.

Pagi.

Ordines
Frisiæ.

DESCRPTIO LEOVARDIAE.

Consiliarius
regis.

G. Rastalle-
rus.

LEOVARDIA distat Doccomio præterpropter duabus leucis, estque opidum amplum, lautum, arce validè satis munitum conspicuum, ac Comitatum Ostergoani, Westergoani, & Septisilvensis metropolis. Sedes in eâ Consilij & Cancellariæ totius Provinciæ, à quo nulla datur ulterior provocatio. Leovardiâ natus fuit Georgius Rastallerus, Consiliarius regius in Senatu Mechliniensis, Iurisconsultus & vates egregius. qui ob insignes virtutes & in rebus agendis præstantiam postea fuit creatus Præses Ultrajectinus, clarissimus sanè & utriusque linguae doctissimus vir. quod abundè testantur opera quædam ejus pulcherrima, typis jampridem excusa.

ADDITAMENTUM. [*Conferi capis in Ostergôa pro opido Leovardia, anno circiter 1191 etymon quidam dicunt à Leovardo, celebri olim ad Middelzeam, Ostergôa & Westergôa divergim, stabulario, & hospites eâ transcentes pretio accipere solito. Alij nomen derivant à veteri quadam arce, Frisij dictâ Leewarden Huis.*]

Swichemij
pagus, patria
Frigidus Vi-
gilij.

Leucæ plus minus spatio Leovardiâ distat amplissimus pagus Swichemium, locus magni illius & jam pluries nobis laudati Domini Viglij, cognomento Swichemi, natalibus celebris. qui Viglius quidem & Eques auratus, & tam eximius utriusque Juris consultus est, ut paucos sibi in Europâ inveniat pares. omnium insuper ingenuarum artium sciens, & acri in primis ingenio, ac rarâ quadam in consilij dandis prudentiâ præditus. virtutum, & eas habentium, cultor & fautor egregius. quibus ipsis virtutibus alijsque præstantibus dotibus, jure meritò factum est, ut ad summam illam Præsidis utriusque in Belgicâ Regis consilij, Status nempe & Sanctioris, dignitatem ascenderit. factus etiam, ne quid dicam de cæteris viri sacerdotijs,

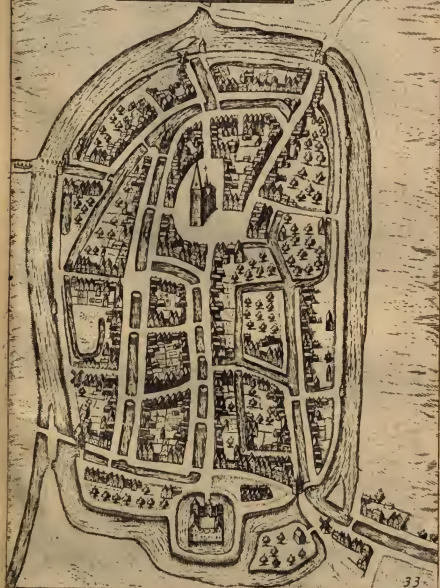
LEWARDVM
Occidentalis
Frisiæ Opp.

FRANICHER.

Dotijs, Divi Bavonis apud Gandenses Præpositus.

Doccomium est in ditone Ostergoënsi, & Groningâ quidem non nisi quinque, Doccomiâ.
 Franckera verò octo majoribus leucis abjungitur. opidum herclè insigne, ac vel eo
 nomine satis notum, quod ediderit Gemmam Frisum, Medicum Mathematicum- Gemma
Frisium.
 que clarissimum. qui post edita quædam scripta, locupletissimos suæ in utraq; D. Bonifacii.
 arte præstantiæ testes, Lovanii, anno Christi 1555, relicto nobis Cornelio filio,
 ejusdem cum patre professionis, decessit. Adservatur hic magnâ cum curâ manu-
 scriptus Evangeliorum codex, quo usus est Divus Bonifacius, anteq; dictus Win-
 fridus. qui post Divum Clementem acriter in hac terrâ promovit Catholicam fi-
 dem: martyrio tandem, unâ cum quinquaginta duobus sodalibus, uti narrant, af-
 fectus, in eâ Hollandiæ regione, quam nonnulli vocant Westfrisiâ. ubi superesse
 adhuc memorantur parricidarum poster, qui omnes nascantur canescenti in capi-
 te cirro insignes.

DESCRIPTION FRANEKERAE.

FRANEKERA sita est in ditone Westergoënsi, & Leovardiâ Franckera.
 duarum leucarum intervallo abjuncta. opidum herclè am-
 plum ac lautum, & sollennis Nobilium hujus terræ secessus.
 privilegijs gaudet amplissimis, eo quod egregiè scilicet tutata est
 olim, & obsidionem eorum, qui Ducis Saxoniæ, Frisiz per id
 tempus Dynastiæ, rebellaverant, animosè sustinuit. Dedit
 Franckera Joannem Ulpium, hominem trium linguarum do-
 ctissimum, quod abundè testantur scripta pridem in lucem edita.

ADDITAMENTUM. [Institutum est anno Christi 1583, in hac opido publicum A-
 thenæum: curantibus illustrissimis Dominis Frisia Ordinibus, & adnidente Excellentis-
 simo Principe Guilielmo Ludovico Nassovio, ejusdem terræ Vicario.]

Bolsvardia distat Snea unius, Leovardiâ trium leucarum itinere. opidum qui- Bolsvardia.
 dem mediocre, & unum è confederatis Hansæ Teutonice.

Snea semileucâ tantum ab Ista, Leovardiâ verò tribus leucis est distita. opi- Snea.
 dum luculentum, & patria Ioachimi Hopperi, Turis nriusq; Doctoris eximij, Hopperi.
 qui & varia, magnâ suâ cum laude, jam edidit scripta, & non prudentiam tantum,
 sed & experientiam cum doctrinâ conjunxit. unde & Senator est in Consilio San-
 ctiore, & in Hispaniam porro, dum hoc opus absolverem, evocatus, ubi nunc apud
 Regiam Majestatem eodem habetur loco, quo ante ipsum Præses Tifinacus.

Ista dissidet Slotâ leucæ unius intervallo, neque muris, sed fossâ dumtaxat est Slota.
 cincta.

Slota vicina est lacui Flevi, & ad latûs ejus australe, Stauriâ sesquileucæ inter- Stauria.
 spediens distita. Sed pergamus deinceps ad urbes maritimas.

Harlinga adsidet littori maris occidenti, leucâ tantum ab Franckerâ. arcem ha- Harlinga.
 bet prævalidam, & in eâ præsidarium militem: tum & oportunum admodum
 portum.

Worcomium est ad illud ipsum occidenti maris littus, Bolsvardiâ leucâ circiter Worcomiâ.
 distitum.

Hindelopia porro ad idem est mare, & Worcomio sesquileucâ tantum abjun- Hindelopia.
 gitur.

Stauria sita est ad mare in meridionale, & in faucibus lacus Flevi, adeoque extre- Stauria.
 mo Frisiz angulo, qui Hollandiam proximè adspicit, semileucâ dumtaxat ab Hin-
 delopiâ. Fuit antiquis temporibus civitas admodum potens, populosa, & amplis- simi

fimi territorij domina, ceteras Frisæ urbes longè exuperans, ac videntur eam inhabitasse tunc temporis populi illi quos Plinius Starios vocat. atenim crebræ inundationes aliæque maris incommoda gravissimè eam non semel afflixerunt, & ad minorem redegerunt fortunam. et si mediocriter tamen hodièque est opidum, & inter Hanfæ Teutonicæ fœderata. ut & ceteræ quoque urbes maritimæ, hæcenus nobis descriptæ, sunt plusquàm mediocres, & prævalidis arcibus magnâ ex parte munitæ.

ADDITAMENTUM. *[Existimatur hoc opidum omnium Frisæ vetustissimum. putata quod conditum afferunt, anno mundi quidem 3970 Christi autem, primo. etymon à Stavone derivant, veteri harum gentium Deo. Incole rei nauticæ plurimum dediti, omnium primi Zondam, Daniæ fretum, transmisserunt. quo nomine amplius jam olim privilegij ab Dano donati sunt. Florentissimum fuit emporium usq; ad annū Christi 1199, sed ex quo invalescere cepit luxus, & ex luxu superbia, quæq; alia comitari hunc solent peccata,*

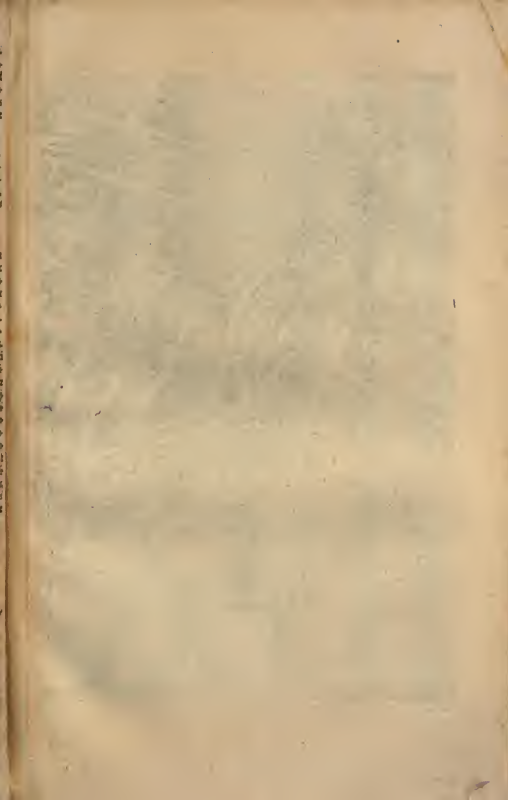
Ex illo fluere, ac retrò sublapsa referri

Stauria, & attrita virgo, aversa Dei mens.]

Schellingia
insula.

Mira pis-
candi ratio.

Iam verò, ut omitramus alias Frisæ insulas, de Schellingiâ tamen pauca dicenda sunt. Sita est ergo hæc Insula versus septentrionem, sub grad. latitudinis 54, ac supra Frisiam & Hollandiam media. occupatur aliquot pagis: reliquum prata habent & pascua, in quibus magno numero passim oberrant pecudes. Viget insuper hic piscatio, & cum innumeri aliorum generum pisces, tum plurimi præsertim capiuntur phocæ, sive canes marinos appelles. hi & in ciborum habentur delicijs, maxime si incrustes: & adipem habent oleo excoquendo aptissimum. Ridiculus verò et si notabilis modus, quo utuntur hi homines in hujusmodi belluis capiendis. Induuntur eorum nonnulli vestibus ita indecenter compositis, ut & ipsi agnosci possint pro belluis. hi sic larvati accedunt ad mare, & statim quibusdam horis, quibus norunt hoc genus exiturum in littus, & fruiturum inibi aëris simul & terræ commoditatibus, ei occurrunt, saltantes porro ac tripudiantes (quid non excogitant homines?) prorsus ut ludij quidam & histriones. ad quod spectaculum miro studio & voluptate accurrunt hi canes: ludijs inde retrocedentibus, & spectatores suos hoc ludicri genere aliquamlongè ab littore terram versus paullatim vocantibus. Parte aliâ sunt qui locis ad hoc oportunis piscibus istis à tergo disponunt retia: ac mox, cum videtur idoneum, histriones illi personam detrahunt, & in canes nostros se vertunt. qui dum pavesci conantur retrogredi, ac recipere sese ad mare, in retia statim incurunt. unde ingens porro eorum numerus capitur, cum non penitendo piscatorum, seu venatores magis dicendi sunt, quæstu. Sed describamus hinc ditionem & territorium Groningense, tamquam Frisæ postre vicinum, imò cum eâ conjunctum.

GRONINGA opulenta
populosa, et valide contra
hostiles insulas munita
Phrisie urbs Ptolemæo Phi-
leum, constructa et denomi-
nata a Grunno frithonoris
Regis Francorum frs.
Anno ante incarnationem
Christi, cccclxxvii
Humboldt scribit.

DESCRIPTIO VRBIS ET TERRITORII GRONINGENSIS.

TERRITORIUM Groningense, etsi cum Frisia ita ardē con-
iunctum sit, ut à multis dicatur habeaturque pro ejus provin-
cię membro, distincta tamen & singularis est ditio, ac sejunctam
ab eā jurisdictionem exercet. planē ut status Ultrajectinus,
quem paullo post descripturus sum, ab Hollandiā solet discer-
ni. Metropolis ejus Groninga, a quā & toti provincię nomen
est, ipsā (ut diximus) illud sumente ab Grunio illo Trojano,

quem Munsterus contendit nationē Francum, id est Gallum, fuisse. nos utrumque
putamus posse admitti: quoniam Galli primam sui originem ad Trojanos com-
muniter referunt. Sita est autem Groninga ad grad. 28 minut. 24 longitudinis, la-
titudinis verò grad. 53 minut. 16, Leovardiā sex leucarum intervallo diremta. in-
terfluunt urbem varię aquę tam vivę quàm mortuę, alveis partim manu & indu-
striā hominum factis, partim nativis. ipsa & ampla sanē & pulchra, & egregijs ad-
ficijs plena. primarium ejus templum, quod in primis magnificum, sacrum est Di-
vo Martino, & Monasteriensī Episcopo subditum. pulchrum in eo est organum,
ipsā Rodolphi Agricolę (mox dicendi) manu elaboratum. Civitas frequens &
potens. imperium ejus intus forisque luculentum. Ab ortu atque occasu ager est
longē latēque potrectus, tum fertilis quoque & non parvo pagorum numero insep-
sus. A septentrione confederatio urbi & societas cum toto eo tractu, qui longis
latisque spatijs usque ad ipsum mare procurrit, bonis etiam ipse pagis & vicis den-
sus, ac fertilissimis pascuis mirum in modum luxurians. is tractus vulgò audit *de
Omneslanden* & Antistites etiam suos ac nobiles habet, tum & eos quos Adhæ-
rentes appellant. hi inter sese constituunt alterum membrum Gronin-
gensium: quorum prius est ipsamet civitas una cum Magistratu urbano. Vivitur
in hac urbe civiliter admodum & compositē, ac non aliter quàm in liberā quadam
republicā. gaudet enim amplissimis privilegijs & immunitatibus sibi à Principe
suo concessis. ita quidem ut de civilibus simul & capitalibus causis, juxta leges &
consuetudines suas municipales, cognoscat, easque decretorijs statim sententijs, ac
sine ulteriore omni provocatione, decidat: neque regium ullum ministrum intra
muros suos agnoscat, præter unicum in civilibus causis præfectum: in capitalibus
usque adeò libera prorsus & sui juris, ut, quod supremi tantum Principes solent, ve-
niales etiam delinquentibus codicillos expediat. Neque tamen pro omnibus hisce
prærogativis Principi aliud pendit quàm sena millia florenorum Carolæorum in
singula quęque semestria. Groningensis fuit clarissimus ille Rodolphus Agricola.
cui viro Erasmus Roterodamus, inter alios multos auctores, immensas profe-
ctò attribuit laudes, cum disertē alibi scribit: *Nihil unquā hoc viro* (Rodolphum
intellegit) *cisalpinus orbis produxit omnibus litterarijs dotibus absolutius. nulla erat
honesti disciplina in quā vir ille non poterat cum summis artificibus contendere. inter
Græcos graciosissimus, inter Latinos latinissimus. in carmine Maronem alterum doxisses,
in oratione Politianum quendam lepore referebat. eloquentia tam absoluta parem ad-
junxerat eruditionem. philosophia mysteria omnia penetraverat. nulla pars musices
quàm non exactissimè calleret. hucusque Erasmus, qui & extare ait paucula quedam
illius monumenta, & plures commemorat raras atque felices viri dotes. Verum
quia dubitare hic fortē aliquis posset, ne ob nationis vicinitatem Erasmus affectui
suo plus æquo indulserit, ac modestiæ terminos sit transgressus: proferemus ple-
nissimum illud & splendidissimum testimonium, quod reddit huic viro magnus il-*

Gronlage
ficus,

Onnes
Groningen
ficus.

Viri doctissi-
mi & scripto-
res.

le Hermolaus Barbarus Venetus, verus virtutum fons, idque elegantissimo epitaphio, scripto in immaturam ejus mortem, anno ætatis suæ quadragesimo, Christi verò 1485, Heidebergæ in palatinatu extincti. quâ transiens nuper Viglius Swichemus, testando suo in popularem amorî, tumulo ejus imponendum curavit pulcherrimum lapidem, & incidendum epitaphium illud quod dixi. id autem tale:

Invida clausurunt hoc marmore fata Rodolphum

Agricolam, Frisij spemq; decusq; soli.

Scilicet hoc viro meruit Germania laudis

Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

Groningensis etiam fuit, adeoque Agricolaæ coætaneus (ita dona sua divina clementia certis hominibus atque locis impertit) Wescelius, cognomento Basilus, illustris philosophus, ac tantæ (ut ex innumeris viri operibus jam in lucem editis constat) in omni honestâ disciplinâ & litteraturâ peritus, ut ab omnibus vulgò audiret lux mundi. Eram sanè in eo ut dicerem, duos istos viros fuisse totidem Groningensium stellas, & utramque Germaniam radijs suis illustrasse: sed expenso mecum & epitaphio illo, & hoc tam magnifico titulo, ne alterutri fortè præjudicem, malui prorsus silere, & hanc paginam ijs servare intactam, qui & patriam utriusque & nomen sublimiori quam ipse præconio possit efferre. Obijt magnus Wescelius anno Christi 1489. Subjungam verò & nomen alterius magni viri, civis itidem Groningensis, nimirum Kegneri Prædini, variorum librorum doctis ubique decantatorum scriptoris. exactior autem operum horum trium virorum sit mentio in bibliothecâ jam pluries nobis laudatâ. operum inquam lectu & cognitu longè dignissimorum. Hodie inter claros & doctos hujus opidi cives superesse compertior Joannem Wifferingium, reipublicæ patriæ consulem.

ADDITAMENTUM. [*Groningam, opidum per antiquum, persuasum habent nonnulli esse Ptolemæi Philaum. Grunium vero, cujus meminit Guicciardinus, historiographi Frisij patrem habuisse narrant Gailonem, cui prævum fuerit Friso, in à quo tota Provincia quondam acceperit nomen.]*

Groningâ duarum leucarum itinere distat Damma, urbecula olim satis lauta, verum anno 1536. cum, tuentibus eam Geldris, expugnata fuisset à Cæsarianis, muris & moenibus spoliata. pacto insuper, ne in posterum posset instaurari, vel quomodocumque miniri. unde in teneum sanè ac miserandam conditionem reducta est.

Leucâ supra hanc Dammam ad ipsum litus situs est per insignis pagus Delfila, pari trium leucarum spatio ab Groningâ simul & Emdâ semotus. ubi & propugnaculum, sæpius olim instauratum ac dirutum. fœdere siquidem inter Imperatorem & Groningenses eorumque finitimos inito, inter alia quidem diserte cautum est, ut propugnaculum istud dirueretur, neque sine mutuo utriusque partis consensu in posterum umquam instauraretur. ac demolitio quidem effectum sortita est. verum & occasiones quædam & tempora rursus fuerunt in causâ, ut (quemadmodum diximus) pluries structum fuerit atque destructum. sic ut in hunc usque diem supersit.

Inter alios suos titulos Principes Belgicæ nominatim quoque inscribunt titulum ditionis Groningensis. quæ ditio, ut jam omitamus ea quæ ob ævo nostro remotiora, tamquam nimis confusa, & apertæ inter scriptores antilogiæ convicta, multo tempore paruit Antistitibus Ultrajectinis. qui, quod in eâ tuendâ & ab hostibus vindicandâ negligentes potius essent, quam potentes, subditis ansam præbuerunt ad alios Principes descendi. Itaque anno primùm 1515, & apertè magis triennio post, iterumque anno 1521, submiserunt se Duci Geldriæ, adherentes inter alia in sui excusationem, quod non solum non tueretur subditos suos, prout tamen debebat, Episcopus, sed quò magis eos deprimeret imbecillioresque efficeret, cum hostibus sæpè iniret fœdera. Cum verò non invenirent in Geldro expectatum illum & desideratum favorem, neque validum satis experirentur ejus subsidium, convenère tandem anno 1536, cum Carolo Quinto Imperatore, submit-
antes se in perpetuum & ipsius & posterorum potestati. pacti tamen providè & in
ante-

Damma.

Delfila.

Groninga
quando ac-
cessit pæn-
ti Antistiti-
bus.

Civitas E
situata
sua inter
Comitem

Civitas Umbra. eo modo
situata um essit controvers
sua vtripsam et suum
Comula anno

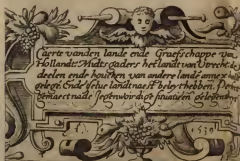

Islands
system.

NI

Carte vanden lande ende Graefschappe van
Hollandt. Mider gaders het landt van Vrecht
deelen ende boucken van andere lande annex
orlogi. Ende selue landt naest beleyt hebben. Per
demarct nade seetnubridges suuaten geleghen

1550

DESCRIPTION COMITATVS HOLLANDIÆ.

HOLLANDIA, parva quidem est regio, sed magnis ac memoratu dignissimis rebus plena. magnus in eâ luculentarum civitatum, magnus item pulcherrimorum pagorum est numerus. incolæ utriusque sexus proceri. pecudum maxima multitudo. opes potentiâque permagna. in primis autem aquis, fossis, atque aggeribus, aperiri vicissim & claudi consuetis, terra hæc redditur munitissima, adeoque fortassis invicta. Sed pergamus ad particularem ejus descriptionem. Sita est ergo Hollandia in eâ Insulâ, quam Bataviam olim dixerunt, à Batone filio Regis Cattorum, qui, ut scribit Cornelius Tacitus, è Germaniâ in hanc sedem migrârunt. Bataviæ verò nomine veniebat omnis ille terrarum tractus, qui continebatur inter utrumque cornu Rheni, & mare Oceanum. ita ut præter Hollandiam complecteretur & ditionem Ultrajectinam, & septemtrionalem partem ducatus Geldriæ. atq; hoc modo temporibus Imperatoris Caligulæ proprium erat regnum Batavorum, prout narrat Suetonius, dicendo, Adminium Cinobellini filium, pulsûm à patre, cum exigua manu transfugisse ad Romanos. retinet autem hodièque priscum vocabulum inter Culenburgum, Buram & Tilam, opida suprâ nobis descripta. ubi nempe est illa ditio, quam incolæ, voce nonnihil corruptâ, vocant *de Betuwe*. Plinius nobilem Insulam Batavorum appellat. Unde verò adsumferit recens nomen Hollandiæ, variz sunt doctorum sententiæ. probatiorum nonnulli Houtlandiam priûs dictam contendunt, id est, ligneam, ut sic dixerim, terram. volunt enim silvis admodum densam fuisse, & molliore pronuntiatu dictam Hollandiam. alij, quibus ego consentio, compositum adserunt nomen è duabus hisce Teutonicis vocibus, *hol*/ quod est cavus, & *land*/ id est, terra. quasi tu concavam terram dixeris. quia nempe, si curru aut equo per eam incedas, palâm multis in locis observes ipsum solum contremere, non aliter quàm si aquis supernatet. cujus rei manifestam fidem faciat admirabilis quidam casus, qui duobus abhinc annis accidit propè Harlemum. ubi cum mediâ ferè ab urbe leucâ in loco mediterraneo pasceretur, ut fit, quædam vacca, & fortuito casu in foveam esset demersa, triduo post inventa est mortua in lacu urbi ad orientem propinquo. unde judicabatur è terrâ in aquam demersa, & ab hac porro transportata, habuisse tandem hunc exitum. Quod si mirum fortasse, vel & incredibile videatur cuiquam, tantum terræ spatium velut fundatum esse in aquis: palâm tamen apparet, ipsam, si non omnino, at saltem ex parte (fortè ob naturalem terræ cum aquâ conjunctionem) non aliud habere fundamentum quàm aquam, eâque velut inniti. quod nominatim videmus in eâ Hollandiæ regione, quam Waterlandiam, id est, terram aquaticam vulgò appellât, in qua opidum Monachodamum, unâ cum aliquot pagis, è regione urbis Amsterodami. Quin in Arthesiâ quòque ad Divi Audomari vastissimus quidam (ut suo infrâ loco dicemus) est lacus, cui compluria innatant terræ segmenta, velut pascua quædam & prata, eâ magnitudine, ut pecudes oberrantes admittant. cum tamen is lacus non habeat corpus aut ampliudinem sustinendæ huic terrarum massæ respondentem: prout habet Oceanus. ita quidem ut ista, etsi primâ fronte videantur naturæ repugnare, reverà tamen non pugnent: cum videamus quotidie, in sodiendis puteis alijsve id genus fossis, terram in aquâ fundatam esse. Sed quo magis firmetur hæc nostra sententiâ, videamus, quid de hac terrâ & insularum, adeoque vastissimorum nemorum in aquis

Hollandia
etymon.

in aquis fluctuatione, tradiderit Plinius, arcana sanè naturæ miracula non sine animi voluptate intellecturi. Hæc ergo ejus sunt verba: *Quædam insule semper fluant, sicut in agro Cæcubo & eodem Reatino, Mutinensi, Statoniensi. in Padimonio lacu; & ad Cutillas aquas opaca silva, qua nunquam die ac nocte eodem loco visitur. In Lydiâ quæ vocantur Calamina, non ventis solum sed etiam ventis quo libeat impulsæ, multorum civium Mithridatico bello salus. Sunt & in Nymphaeo parva, saluæ dictæ, quoniam in symphonia cantu ad istius modulantium pedum moventur. In Tarquinienâ lacu magno Italia duæ nemora circumferunt, nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, ventis impellentibus, quadratam nunquam.*

Hollandia
terreni.

Hollandia ab Septentrione & occasu clauditur mari Oceano: à meridie Mosam habet & Brabantiam: ab ortu partim est lacus Flevis, vulgò *de Zuypder-3tz/* partim ducatus Geldrix. sic ut peninsulam verè, non autem uti quidam dicunt creduntque insulam Batavorum efficiat. Irrigatur maximis fluvijis Rheno & Mosâ, qui compluribus velut ramis & cornibus alia passim atque alia adflescentibus nomina, eam pererrant. Quibus incolæ tamen non contenti, maximam ipsi naturæ artem atque industriam, adjecerunt: factis passim tot tantisque canalibus, alveis, fossis, aliisque id genus aquagijis, ut non omnia tantum opida, sed & pagi plerique terrâ simul & aquâ commodè possint adiri. Regio ipsa palustris, & stagnis lacubus, sinibus, passim referta. in qua mare unâ, cum cornibus Rheni varias passim efficit insulas, suis quasque vocabulis quidem distinctas, sed generali tamen Hollandiæ nomine, uti suprà jam diximus, comprehensas. Cælum, non obstante ingenti aquarum copiâ, & ob ventorum salubritatem marisque falsedinem, & ob maximam habitationum, æra, ut Venetijs quoque contingit, purgantium, densitatem, benignum apprimè & clemens. Solum adeò humile atque depressum, ut omnia penè flumina, omnes majores & reciproci maris æstus admittentes fossæ, ne videlicet ipsam terram inundent, aggeribus clausa sint. unde multis in locis, non sine ingenti admiratione, aquas videas longè quàm terra sit altiores. Estque in tantum aquosa hæc tellus, ut majori ex parte paucissimas tantum arbores, fruges etiam pauciores producat. etsi antiquitus tamen, adeoque Diocletiani & Maximiani Imperatorum temporibus, legatur silvis admodum densa fuisse: nec legatur dumtaxat, sed in partibus mari creptis, vel ab eo derelictis, hodièque sub terrâ ingens invenitur procerissimarum simul & vetustissimarum arborum copia, obrutarum, ut quidam existimant, à procellis & tempestatibus, quo tempore pater Oceanus, multis post Iulium Cæsarem sæculis, terram hanc inundavit. quod accidisse compertio triennio antè quàm Sæculus Calvus, ut postea dicam, crexisset eam in Comitatum, id est anno Christi 160, quando nempe tam spurca in eam tempestas, tamque horribiles & monstrosi debacchati sunt venti, ut inde ab illo jam tempore, solum aquis plurimum illic regnantibus obrutum, ac multò quàm antè depressius, indolem etiam atque naturam mutaverit. quæ tanta ejus humilitas atque aquositas in causâ est, ut tritici admodum parum, secalis etiam minùs producat. quo utroque tamen frumento usque adeò quidem abundat, ut complures Provincias eo impertiatur, sed in vecto nimirum cum ex alijs mundi partibus, tum nominatim ex Daniâ & terris septentrionalibus, vulgò dictis Oostlandia. Vinum tellus non gignit, cujus maior tamen in eâ est copia, proque incolarum numero, etiam usus, quàm in ullâ Provinciam illud gignente. sed importatur videlicet aliunde, & præcipuè vinum Rhenanum. Linum terræ negatum est, tamen major in eâ conficitur linteorum tenuium vis, quàm in ullâ totius mundi plagâ. sed nascitur linum ex Flandriâ, nonnumquam & terrâ Leodicensi, item Oostlandiâ, etsi non eâ bonitate, quâ ipsum vernaculum. Lanarum penè est expertus, cum innumeros tamen conficiat pannos, & præsertim villosos, suppeditantibus ipsi lanas Hispaniâ, Angliâ, Scotiâ, nonnumquam & Brabantiâ. Materiam non producit, & plura tamen in eâ struuntur navigia, plures lignei aggeres, aliæque id genus opera, quàm in reliquâ omni, penè dicam, Europâ, sed ligna submittit præsertim Oostlandia, cum Provincijs adjacentibus.

ADDITAMENTUM. [*Lusis in hac Hollandica terra miracula elegantissimo epigram-*

grammate Magnus illa Musarum Antistes Iosephus Scaliger, quod non possum quin hic adscribam. est autem talis :

De mirandis Bataviæ.

Ignorata tua referam miracula terra

Densa, peregrinis non habitura fidem.

Omnia lanitium hic lassat textrina Minervæ.

Lanigeros tamen hinc scimus abesse greges.

Non capiunt operas fabriles oppida vestra.

Nulla fabrius tamen hac ligna ministrat humis.

Horrea triticea rumpunt hic frugis acervi.

Pascuus hic tamen est, non Cerealis ager.

Hic numerosa mergi stipantur dolia cellis.

Quæ vineta celat nulla putator habet.

Hic nulla, aut certe seges est rarissima lini.

Linifici tamen est copia major ubi?

Hic medijs habitamus aquis, qui credere possit?

Et tamen hic nulla Donsa bibuntur aqua.]

Fundus, & ut sic dixerim, fundamentum opum & fructuum hujus terræ in pratis consistit & pascuis, pecori nutriendo saginandoque perquam idoneis. hinc in venis illis sive fodinis ustibilis cespitis supra nobis descripti. unde numerosissima hic multitudo equorum præsertim, item vaccarum & bouum.

Equi vasto in primis sunt corpore, & quamvis capite aliquantulum graviores, admodum tamen pulchri, atque utiles, & præsertim in bello. quin & indices sunt meliores : conantibus scilicet incolis jam ab annis aliquot retrò ipsam sobolem emendare, & Hispanicis aliisque præstantis generis equis naturales suorum defectus explere. moris autem, eorum complures, statim ut facti sunt grandiusculi, educandos mandare in Frisiam : quoniam experimento compertum est, quod & Ariostus noster alibi indicat, & fortiores eos & alacriores in pascuis illis evadere: cum inter ea equi in Frisiâ ipsâ progeniti, non sint ea corporis pulchritudine præditi, quâ ij quos dedit Hollandia. rem profeçto considerabilem ! quod nimirum in tantâ terrarum vicinitate, tanta inveniatur naturæ diversitas, sitque regionum istarum altera generando magis, quàm educando, altera rursus enutriendo magis, quàm producendo huic pecoris generi opportuna. Boves Hollâdici magnitudine juxta & formâ laudabiles, eadem quoque de vaccis est ratio. quarum ex lacte ea conficiunt casei simul & butyri vis, ut nō nisi qui coram adfuerit, oculisque aliquatenus usus paverit, induci unquam possit ut credat. Certum est, pretium ex utroque lactario per Hollandiam colligi solitum, jure merito comparari cum eo quod reddunt aromata, quæ in Belgicam importari solent è Lusitaniâ, etsi horum, ut in Antuerpiâ supra ostendimus, in millionem quotannis, & eo amplius, abeat ratio. Neque hoc mirum videbitur ei, qui vel ex unico isto exemplo, de re totâ voluerit judicare : quod videlicet unus Hollâdiæ pagus, Assendelfium nomine, unicâ Bevervico, Harlemo duabus leucis abjunctus, quatuor millia solet numerare vaccini pecoris capita, quarum singulæ quidem, æstatè hibernam inopiam compensante, binos quotidie lactis reddant cantaros, vel ut vulgò appellant stopas, seu lota. Iam verò ea lactis ubertas, quam reddere perhibent quatuor alios pagos, Assendelfio pene conterminos, Oostsanam nempe, Westsanam, Crommeniam, & Crommenierdicum, tam est prorsus imensa, ut non ausim eam memoriæ prodere. illud quidem apertè constat, factam haud ita pridem inter honestos aliquot viros, quorum in numero & Ioannes Benningius fuit, Hollandiæ Consiliarius, factam inquam fuisse sponsonem, ac re ipsa compertum, quinque illos prædictos pagos, Assendelfio nempe intrante, majorem quotannis lactis copiam reddere, quàm sit ea vini Rhensis, quod Dordracum solet conducì : etsi hujus liquoris, ob publicû ejus in hoc opido Belgicæ nostræ emporium, immanis planè & admirabilis vis sit. Distribuitur verò hæc tanta casei butyrique multitudo primum per totam hanc Belgicam, ubi maxima sanè copia utriusque absumitur atque, hinc in Germaniam porro, inque Angliam, atque

atque Hispaniam. Constatque deinde & ingens pecuniarum summa ex cespite illo usubili, qui ex Provinciâ istâ quotannis evchitur. quod vel ex vectigali illo facillimè colligas, Goudę solito pendit, ac ternis amplius ducatorum millibus in singulos annos locari: etsi perpusillum tamen sit pretium quod in quamque mensuram imponitur. ita quidem ut numerus mensurarum myriada longè excedat: ijs quæ alijs terræ partibus exportantur, & vectigal hoc alibi solvunt, tum & maximâ illâ cespitum vi, quam cives in proprios suos usus convertunt, in hunc numerum non intransibiles. Subsistit præterea tellus perpetuâ illâ maximâque piscatione navigationeque, peculiaribus planè propriisque Hollandorum professionibus. in quos etiam adeò momentosos fines sola Hollandia amplius octingentas habet justæ magnitudinis corbitas, id est naves, quæ singulas minimùm, nonnullæ quaternas & quinas, plurimæ autem ternas in summo malorum fastigio præferunt corbes, & ut minimùm ferè centenas, ad summum tricentenas & quinquagenas lastas, quas dicimus, singulæ capiunt. habet hinc supra sexcentas naves minores, ex earum genere, quas Latinè scribentes hælcarlas, ipsi *Bussas* appellât, quinquagenarum, vel ut plurimùm centenarum lastarum capaces.

Ingens navium numerus.

Hollandia ambitus.

Numerus opidiorum.

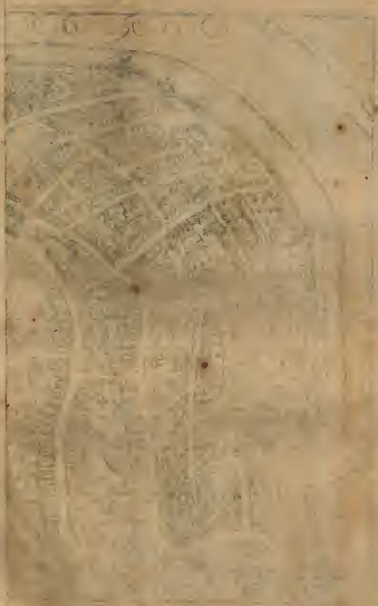
Pagi.

57

Insulae aliquot juxta Hollandiam.

• Insulae Hollandiæ.

Patet autem hæc regio, quam Hollandiam propriè dicimus, in circuitum leucas circiter sexaginta. latitudo nusquam est tanta, quin constitutus aliquis in quacumque telluris parte, sex eam horarum spatio possit emetiri. & angusto tamen hoc ambitu viginti & novem includit opida muris clausa: Dordracum nempe, Harlemum, Delfos, Leidam, Amsterdamum & Goudam, primarias terræ totius urbes: hinc Enchusam, Hornam, Almariam, Purmerendam, Edamum, Monachodamum, Wescopiam, Nardam, Woerdam, Veteraquinum, Schoonhovium, IJelsteini-um, Vianam, Lerodamum, Asperam, Huclemium, Goricomium, Worcomium, Heusdam, Rotterodamum, Schidamum, paullòque inferiùs Gertrudobergam & Sevenbergam. Præter hæc opida muris cincta habet & quædam opidula, qualia Medenblica, Bevervicum, Muda, Neoportus, Vliardinga & Gravesanda. quæ & ipsa muris aliquando fuere circumdata: sed cum externis hostium bellis, tum civili discordiâ, alijsque id genus calamitatibus, vel in totum, vel majori saltim ex parte restant ijs exuta: etsi tamen iisdem adhuc gaudeant privilegijs, eodemque habeantur loco & gradu, quo tunc cum mœnibus clauderentur. Habet denique supra quadringentos pagos, & inter eos complures, qui, excepto quod mœnibus careant, non ad spectu tantùm & formâ, sed conditione quoque & jure, mediocribus opidis pares sunt. talis, ut mox dicturus sum, nominatim est Haga. Extra verò hoc territorium, vel ut melius dixerim continentem, invenias in Hollandiæ ditione etiam aliquot Insulas. quarum præcipuæ, si septemtrionem adspicias, Flevolandia, vulgò *het Vlielandt*/ juxta Flevum, ostium quondam Rheni: Tessellia, vulgò *Terel*/ & Wieringia, cui nomen à voce *Wier*/ algam ut volunt signante, cujus tanta ibi est copia, ut & aggeres eâ fartos techos conservent. Ad ortum, in sinu quem vocant *de Zuider-zee*/ sunt Urca & Ensla, pagis quibusdam infestæ. Ad meridiem inter Mervam & ostium Mosæ sunt Vornia, vulgò *'t Landt van Voorn*/ Goereda, Somerdica, quæ & ipsa dicitur Vornia, Corendica, & Collis Petrinus, vulgò *Pietshil*. Ordines hujus Comitatus constant è terræ Nobilibus, & sex primarijs Civitatibus. Sed pergamus deinceps ad peculiarem singulorum membrorum descriptionem. & primò quidem expediamus urbes illas primarias.

D O R D R E C

HAERLEM

SVYT

ERLEM

- 1. Stadhuis
- 2. Martuils
- 3. Schalkenburgh
- 4. Margretha Convent
- 5. Catharina Convent
- 6. Magdalena Convent
- 7. Witte heren Convent
- 8. Hof van z'n Ex. Heeren
- 9. De Cluenaers doelen
- 10. Doffemars

- 11. T. posthuis
- 12. De doelen
- 13. Doudo doelen
- 14. Telackhuys

38

Delpium.
vrbis hollan
dia cultissima
ab eiusdem no
minis fossa
vulgo Delft
appellata

Die Ost pödt

DES F T

in ducem omnibus pulcherrimas nidos. accidit autem hoc jamdictum
 innotuit quoniam bonas Majas, quæ temperate pulli jam solent esse grandæsculi
 seniores ergo Ciconiæ, igne jam nidis appropinquante, visæ sunt magno primum
 conatu anniti siquæ pullos flammis possent eripere; quod cum horum jam grandis-
 tas gravitasque videretur, illæ aut alis expansis natos tutatæ sunt, aut nolentes his su-
 peresse, passæ sunt se cum ijs exuri. Deprehendi postillâ, Casparum Veldenium, sa-
 ceto illo in laudem hujus avitij scripto, peculiarem facere Delphensis hujus histo-
 riæ mentionem, testem; vel si solus sit, locupletissimum. Conseciuntur hic magnâ
 copiâ tenuissimæ quidam. ac magni nominis panni. tum & alij viliores, ac raro &
 crasso textu. sed coquuntur præsertim varia melioris notæ zythi sive cervisiæ ge-
 nera. quæ in Zelandiam maximè, hinc in alios porro terrarum tractus mittuntur,
 atque uberrimo quæstu Delphenses divitant. Delphis natus fuit abominandus il-
 le David Georgius, opificio pictor, ex eorum reliquijs qui Westphaliæ Monaste-
 rium pridem infecerant. hic obscuro prorsus loco natus, neque litteris ullis excul-
 tus, eo tamen ingenij fuit acumine, ut non conditor tantum & caput Novæ cujus-
 dam sectæ extiterit, sed pro Deo se à sectatoribus fecerit adorari, persuasus videlicet,
 ipsum esse verum Messiam. habebat iste uxorem & liberos, vivebatque in speciem
 satis civiliter ac modeste, sed reverà omnis religionis & probitatis penitus expertus.
 nihilominus (ea est in quibusdam hominibus rerum novarum aviditas, simplicitas,
 levitas: eâ contrâ in alijs tempora & occasiones captantibus versutia atque perversitas)
 hæresim suam varijs monstruosisque admodum legibus stabilitam per com-
 plures Inferioris Germaniæ partes ita jam sparserat, ut non paucos haberet affectas,
 nec poenitendum ex ijs perciperet quæstum, dum certatim quisque novitio Deo
 quàm largissimè studet offerre. Sed cum detecta esset hæc hominis pravitas, &
 Magistratus in eam quâ par erat diligentia severitatēque inquireret, ipse Basilæam
 profugit, mutato perviam nomine, & ex Davide Georgij factus Ioannes à Bruc.
 quo prætextu malitiam suam velans, familiam prius, inde plurimos etiam ex amicis
 atque clientibus ed pertraxit. hos instituebat secretò & erudiebat in stultissimâ il-
 liâ religione: absentes interea litteris nuntiisque quantum commodè poterat firmans,
 pluresque subinde in partes suas pelliciens. Verum cum defecisset ab eo
 quidam è suis, ipse magnoperè metuens ne res fieret palam, & postea puniretur, su-
 bitaneâ morte præ animi agritudine indignabundus interiit, in jamdictâ urbe Ba-
 silæâ. quod accidit anno 1556 Magistratus de toto negotio factus certior, studiosè
 inquisivit in hominis vitam, perductoque ad finem processu, sententiâ suâ corpus
 sic ut mortuum erat persecutus est, publicatis defuncti bonis. Domesticis, quique
 præterea culpam agnoscerent, & religionem urbanam susciperent, clementer igno-
 tum est; & totius rei historia typis orbi vulgatâ. Contrâ verò nati sunt Delphis
 viri aliquot clari & virtutibus inclyti. quales non ita pridem Egidius Vates, &
 Ioannes grammaticus. sed præ cæteris magnus ille Iuris utriusque Doctor & idem
 poëta cultissimus, Iodocus Sasbournus, creatus à Carolo Quinto Imperatore Can-
 cellarius Geldrie, qui vicinus jam morti sibi ipse composuit epitaphium, quod ho-
 dièque videre est in primario templo Arnhemienfi, & quia non scitum minus
 quàm pium, hic à nobis adscriptum:

David
Georgius.Vid. illud
David.

*Siste gradum. quod es, ipse fui; fortassis eris cras,
 Quod sum, cadaver putridum.*

*Olim Iodocus eram Sasbourn. me misit in auras
 Delft clara pars Batavia.*

*Ter deniq; patria cunctis decedimus annis,
 Pars consilij haud ingloria.*

*Deinde & pacatij Praeses jui Casare Geldris
 Dixi jubente Carolo.*

*Quid tituli? quid opes? quid nunc sapientia prodisti?
 Ators summa misceat inferis.*

*Sola manes virtutis homini post funera. solam
 Dum vivis hanc ama. Vale.*

Hodie inter litteratos Delphenſes ſuo merito numeratur Amſte- lodamiſſus Saffboui filius, juri utriuſque Doct̃or, ac perhumanus præceptor, & conſiliarius. Cum vir, qui & ipſe Cancellarius Geldriae fuit, & poſtea ſummo cum omnium applauſu, ob inſignes virtutes & eximiam ſui præſtantiam, factus eſt Præſes Conſilij Sanchioris. Eſt deinde Cornelius Muſius, Præpoſitus Virginum Divæ Agathæ, homo rarâ quadam virtute & litteraturâ, magnus Theologus & Poëta cultiſſimus. Extra portam Delphenſem, & ad leucæ dumtaxat quadrantem, eſt cœnobium Ordinis Præmonſtratiſſimi, quod *Coninck-velb* vulgò appellant, priſco alicui Hol- landiæ Principi conditum, nec ſeculari minùs quàm eccleſiaſtica juriſdictione, & præſeſſo annuo cenſu locupletatum; in virginum aliquot, nobili ſtirpe prognata- rum, Dominas vulgò dicunt, alimentum; quæ priuſquam ſeſe obſtrinxerint ſodalita- tis illius ſacramento, liberè, cuiuſcumque viſum eſt, nubunt. præclarum proſectio & venerandum cœnobium.

Leida viri
de rebus
novis.

Situs.

Leida caput
Bataviam.

Annonæ
urbis.

Familiæ
Leidenſium
ſociet.

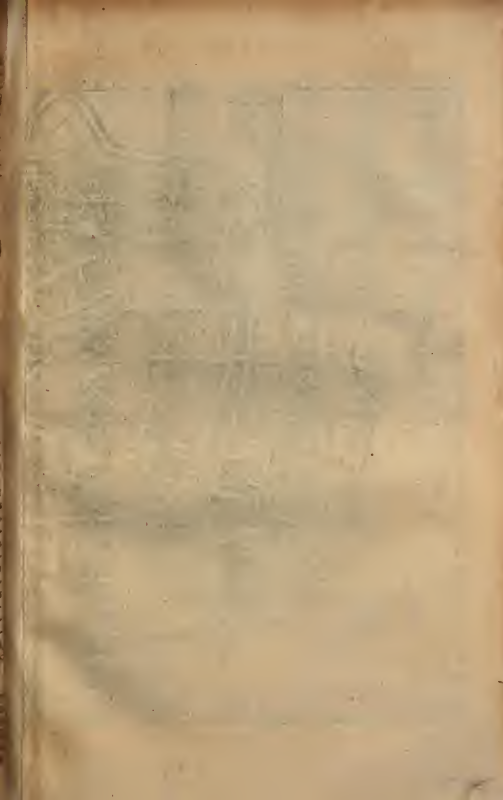
Arx. ſeu
burgus Lei-
denſis.

EIDA Delphis abjungitur trium leucarū intercapedine, eſt- que opidum perantiquum, & juxta quosdam idiſſum quod Ptolemæus quidem *Lugdunum Batavorum*, Antoninus verò noſter in itinerario *Caput Germanorum* appellat. conſtat certè antiquis temporibus urbem magni momenti fuiſſe, adeoque (ut volunt) Prætoris Romani, cum legione inibi ſubiſtens, perpetuam ſedem. à quâ ipſa legio corruptè fortaliſſi dedu- ctum eſt recens urbis vocabulum, quam Latini videlicet *Le- giam*, & molliore pronuntiatu *Leidam* indigetant. Sita eſt plano & humili admo- dū ſolo, & canalibus, ſoſſis, viridantibus pratis, hortisquæ fructiferis omni ex par- te circumdata. ambitus, præter novemdecim inſulas pontibus junctas, triginta & unam includit cymbis & actuarijs navibus circum undique navigabiles. pontes in univerſum numerat centum & quadraginta quinque, quorum centum & quatuor quidem eſt lapide, cæteri autem ex ligno. Numeratur, ut diximus, Leida inter ſex primarias urbes Bataviæ, eſtquæ agri illius caput quem vulgò *Rinlandiam* nuncu- pant, novem & quadraginta tum pagos tum vicos territorio ſuo complexum. quo- rum plerique agreſtes ſuas opes in urbem venales important, unde ſumma hic re- rum eſt terrâ naſcentium copia. ſicuti maris quoque leucæ tantum abjuncti propin- quitas maximam ei ſuppeditat marinorum piſcium abundantiam. fluviatiles verò tam aves quàm piſces ubertim ſemper hic proſtant. In ſummâ eſt opidum lucu- lentum, nitidum, & amœno inprimis adſpectu, boniſquæ & commodis tam privatis quàm publicis ædificijs valdè concinnum. Summum templum dedicatum eſt Di- vo Petro. Leida ſunt quotannis plus duodena pannorum millia. Fœminæ *Lug- dunenſes* formâ & candore *Batavicas* omnes præcellunt. cœlum quoque *Lugdu- ni* longè quàm alibi uſquam in totâ Provinciâ temperatius. Eſt hic arx quædam, ſeu burgus, cujus cum laude meminit *Ianus Douſa* mox nobis dicendus, dum ſic alibi canit,

*Putatur Engliſhus Britanno
Orbe redux poſuiſſe viſtor.*

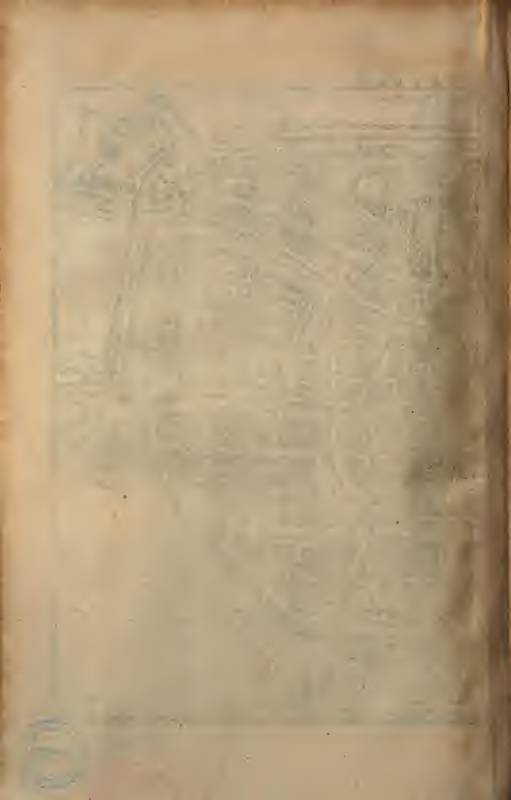
Nulla quidem in burgo hoc domus, ſed fructibus undique & arboribus cingi- tur. tum & puteum habet in medio, eâ quidem profunditate, ut neſcire me fatear, quomodo ſitus ferendo ſit. opus eſt valdè antiquum, & à Romanis, ut perhibent, conditum. Ab hoc puteo autem & titulum ſimul & inſignia gentilitia deſum- videntur Illuſtriſſimi *Waſſenarij*, adeò inelytæ vetuſtatis familia, ut prov-

LVGDVNVM

BATAVORVM

schemate inter Hollandos celebretur, Wassenaria vetustissima, Brederodia nobilissima, & Egmonda ditissima. Ne verò intereat tam venerandæ antiquitatis monumentum, diligentissimè, quoties usus postulat, puteus iste reficitur, & fartus reclusus, què conservatur. Leuca unius intervallo Leida dissidet ipsamet Wassenaria, insignis profectò & præ nobilis pagus, qui ob melioris sexus in nobilissima eâ gente defectum, Dynastam nunc habet Comitem Ligniacensem. Leida natus fuit perfidus ille anabaptista Ioannes Bucholdus, opificio sartor. qui mirâ quadam malitiâ & inauditis planè commentis regem creari se fecit in Monasterio, Westphaliæ terræ metropoli, anno Christi 1534, & post varia ibi commissa flagitia, miserabilem secum trahentis urbis illius ruinam, captus tandem anno sequenti, diro supplicij genere fuit affectus. prout fusiùs ipsi in Commentarijs nostris exequimur. Contra verò edidit Leida complures virtute & eruditione præstantes viros. inter quos Petrum Blomevennam, Theologum summum; Ioannem Gerbrandi, historicum adprobum, & aliarum etiam rerum scriptorem; Ingilbertum Leidensem, poetam & litteratorem eximium; Nicolaum Leontium, rhetorem periphrasem; & qui familiam ducit, Ianum Doufam, virum nobilem, Toparcham Nordovicenum, utraq; linguâ doctissimum, & Poëtam egregium: quod ex editis pridem viri operibus nemini potest esse ignotum. Distat hinc tantum exigua leuca Rhénoburgum, non ignobilis pagus, ubi coenobium illud amplissimum Ordinis Divi Benedicti, elegantissimi in primis templo alijsq; pulcherrimi operis ædificijs omni ex parte concinnum. at non unus tamen celeberrimi hujus & penè dixerim unici monasterij conditor, quin potius quatuor eos enumerant, & in vitreis quadam fenestris depictos ostendunt, Didericum videlicet & Florentium Comites, Petronellam Hollandiæ Principis conjugem, & Principem quamdam Illustrissimæ domus Saxonis. Fuit autem jam inde à prima sui fundatione dotatum hoc ipsum coenobium lato in agros & pagos circumvicinis imperio: ita quidem ut ejus Antistitia seculari simul & ecclesiastica Jurisdictione præpollat, ac supremam & infimam, uti vocant, iustitiam in subditos suos exerceat, luculento præterea gaudens censu. Non admittuntur verò in nobilissimum istud religiosarum collegium nisi virgines domi nobiles. collegium certè pulcherrimis legibus institutum, & cum religioni, tum & virginum dignitati conservandæ peropportunum. ubi inter alia multa opera pia & sancta, æternis in septimanâ diebus tam multæ summâ cum pietate distribuuntur elemosynæ, ut bina & amplius hominum millia per singulos illos dies, magno sanè paupertatis allevamento, ex vicinis undique locis eò accurrant, atque hæc quidem publicè, nihil attinet enim de subsidij illis hic agere, quæ privatim in certas quasdam tenuiores familias erogatur. Est deinde & aliud, quo coenobium istud magnopere commendatur. quod videlicet præter quatuor illos conditores, alijsq; per plures Provinciæ Comites, sepulti in eo sint varij non Hollandiæ tantum, sed Zelandiæ quoque & adjacentium regionum Dynastæ. quorum admodum splendidos adeoque regales passim adspicias tumulos, epitaphijs & insignibus gentilitijs exornatos. sic ut sub uno adpectu hic habeas, & magno cû animi gaudio recognoscas plurimorum illustrium Dynastarum memoriam. Est & aliud quoddam coenobium Ordinis Divi Bernardi, vulgò dictum *Tet Lee*, seu quileuca ferè ab Leida itinere, juxta Nordvicum pagum, fundatum ab uno è priscis terræ Comitibus, & amplissimo censu dotatum. in quo itidem agunt nobiles aliquot virgines. quibus, ut convenerunt in manus antistitæ, nefas postea nubere. quare & major earum pars, planè ut Rhénoburgenses, quò videlicet poenitentiae locus sit, & resiliire possint ab instituto, professionem quàm diutissimè differunt, religiose tamen & ex decori præscripto sua hic obeuntes officia.

ADDITAMENTUM. [Post Hispanum Leida feliciter pulsam, & fortissimè toleratam obsidionem, persarum egregiam opidi fidem illustres Hollandiæ Ordines, præstante Guilielmo Nassovia, Principe Aransino, publicè omnium artium Athenæo. cui & Theologicum mox accessit collegium; item publica bibliotheca, horti medicus, anatomia, & quidquid præterea scholæ commendat. accessit undecumq; viris doctissimis, qui juventutem omni honestissimarum disciplinarum genere & sanctissimis moribus imbuant.]

Tet prima
i.e. nobil-
issim. apud
Hollandos
famula.

Wassenaria
pagus.

Ioannes
Bucholdus
Rex Mona-
sterij.

Vid. illa:
Rom.

Rhenobur-
gum pagus,
& amplissi-
mum ibi
coenobium.

Coenobium
Zelandis.

DESCRIPTION AMSTERODAMI.

Dignis sine.

ITUM est Amsterdamum sub grad. 26 minut. 44 longitudinis, latitudinis verò grad. 52 minut. 4. ad Yam, seu Tyam fluvium, è quo varij passim ducuntur per urbem canales, inter quos amplitudine simul & specie præcellit ille in medio, quem Amstelredamum vulgò indigetant. Exeunt autem & intrant ab Orientali urbis parte per hospites canales in mare Oceanum, omnes illæ quotquot sunt naves, quæ per vastum illum sinum seu lacum Flevi, Hollandis de Zuyder-see/ ex omni parte Euro-

Commer-
cium sive
guercia.

topæ, & nominatim ex Belgicâ, Galliâ, Angliâ, Lusitanîâ, Hispaniâ: hinc Germaniâ quoque Poloniâ, Livoniâ, Norvegiâ, terris Hansaticis, Sueciâ, reliquòque septentrione, maximo in dies numero, ad hunc portum appellant, & ex eo vicissim iter in eas oras instituunt. unde è solo septentrione bis in anno adpellere videtur ducuntur ut minimùm, nonnumquam & trecentarum, vario mercium genere, Gedani potissimùm, Rivaliæ, Rigæ, & Nervæ oneratarum navium classes. ita ut videatur hoc opidum velut publicum quoddam emporium, & stupendus omninò negotiatorum portus. in quo sæpè observes consistere supra quingentas naves majores, è varijs quidem terrarum plagis appullas, sed magnâ tamen ex parte Hulas Hollandicas, & in civium hujus urbis peculio. qui pulcher profectò & superbus adpectus est. unde portò consequitur maximopere hic vigere commercia, & post unam Antuerpiam, Amsterdamum primarium esse universi hujus tractus emporium. Sed quod maximè quis miretur, quodque fidem præne exuperat: mox ut appulit aliqua ex jamdictis trecentarum & amplius navium classibus, ea incolarum est opulentiâ, ut quidquid illæ advexerint mercium ipsi statim inter se coëmant: sic ut naves intra quintum vel sextum diem exonerentur, & ad suos illicò possint reverti. Conficiuntur hic plurima omne genus navigia, & plus duodena quotannis pannonum millia. Edidit ista civitas doctissimum illum Alardum

Amstelreda-
mum n. d. d. d.
ab Amstel-
reda. Belgi-
carum.

Amstelredamum, virum è scriptis notum. Superstructa est tota urbs prælongis quibusdam & crassis quod satis sit palis, fistucâ & alijs machinis altè in aquosum illum fundum depactis. unde argutè quidam amicus noster, si inquit videri queat hic fundus, numquam quisquam ameniorem vidisset silvæ. ferunt autem histu- cata hæc domuum fundamenta, (tanta scilicet ijs infusum solet materia, tantum operæ atque laboris impendi) longè pluris constare, quàm reliquam omnem sub- structionem. Amsterdamum tam publicis quàm privatis ædificijs admodùm splendet, maximè autem templis & locis pijs. summa ædes dicata est Divo Nico- lao, & templum vetus vocatur, vulgò de Oude kerck/ ad discrimen nimirum al- terius, quod indigetant novum, & Deiparæ Virgini sacrum est. urbs civè & opi- bus potens, situ oportuna & planè inexpugnabilis, quia mirâ quadam & ingenio- sâ ratione, ac sine ullo prorsus incommodo, ad latissima undique spatia potest in- undari. ita ut aëre, undâ, situ, & canalium ferè ad singulos vicos similitudine si- mul & copiâ, tum & alijs proprietatibus, Venetias nostras quodammodò referat. In summâ, non felix minùs quàm admirandum est opidum. de quo doctus ille poëta Nicolaus Cannius, civis Amsterdamentis, scitissimos hosce olim lussit versu- culos, quos adscribere nobis hic visum est:

Alardus
Amstelreda-
mus.

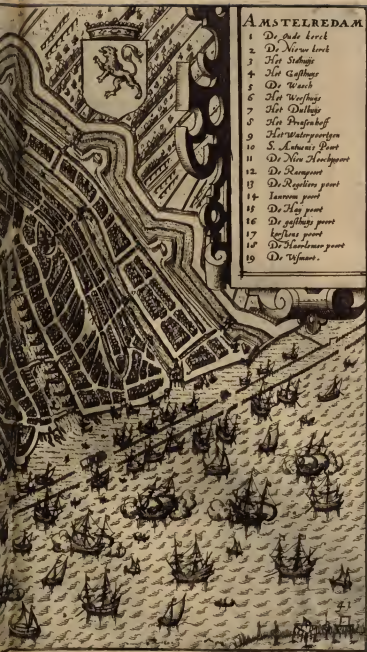
Amstelreda-
mum n. d. d. d.
ab Amstel-
reda. Belgi-
carum.

*Hæc illarist Batava non ultima gloria genti,
Annus cui nomen cui cataracta dedit.
Dicta prius Damum, rarissq; habitata colonis,
Cum contenta casis rustica vita fuit.*

Hinc

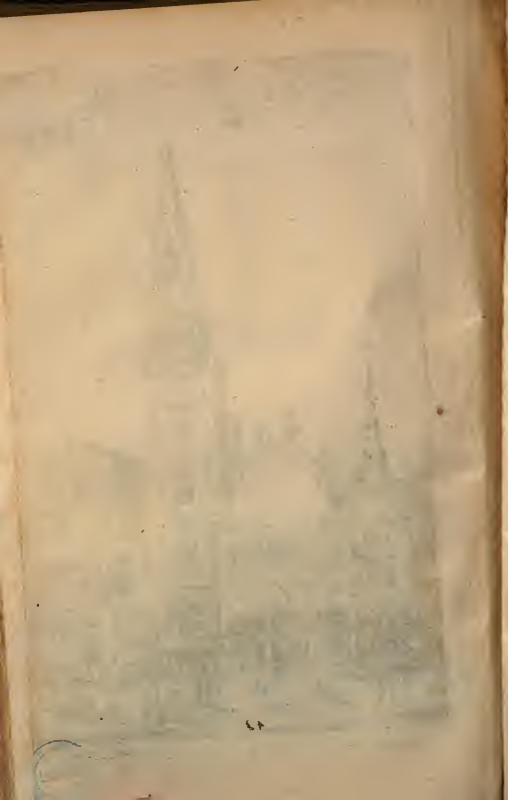

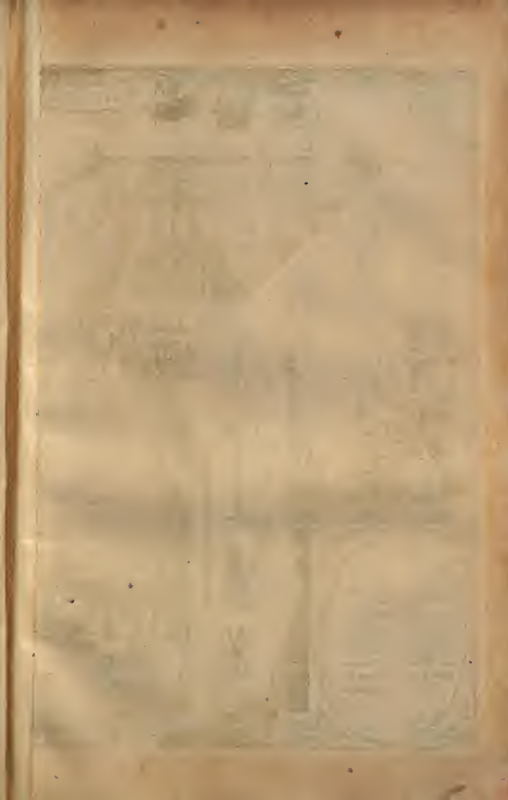

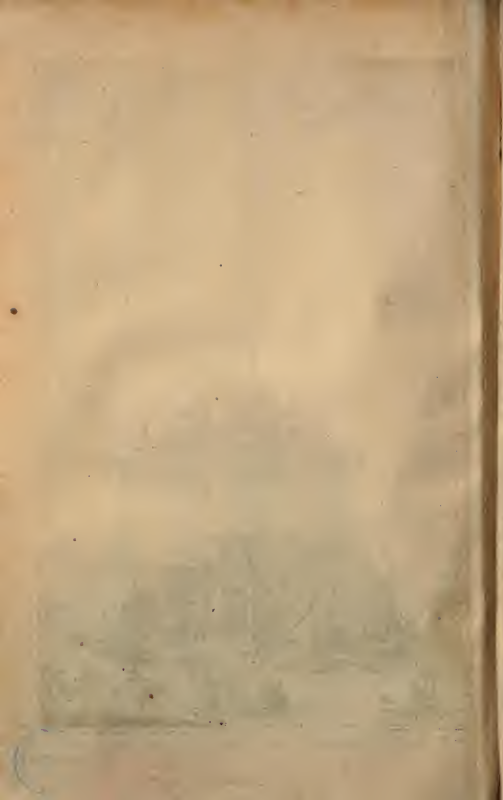

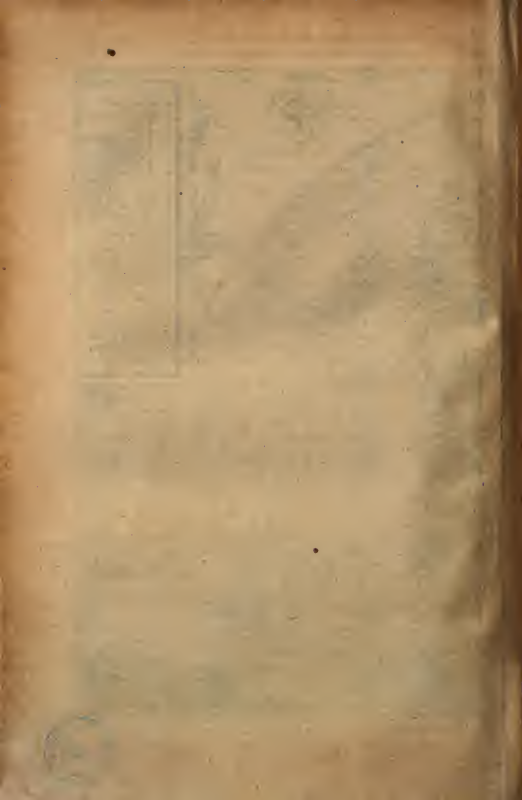
Hollandiae oppidum GOUDA,
accuratissime ad vivum delineatum,
et æt. incisum; anno MDCCXII.

1. Stadhuis.
2. S. Jans Prochie.
3. Vis Markt.
4. de Sluis.
5. de Kraan.
6. S. Cathrynens Gasthuys.
7. Oudemansdijk.
8. Weeshuis.
9. Tuchtuis.
10. S. Cathrynens Kerk.
11. Vlaenderens Poort.
12. Latynsche Schule.
13. Dyle Poort.
14. Aghebeyken Kerkhof.
15. Nieuwehofse Poort.
16. Tol Poort.
17. Veerth Poort.
18. Dyck Poort.
19. Nieuwe Sluis.
20. S. Bartholomeus Kerk.
21. Vlammings Poort.
22. S. Jochims Capell.
23. O'Vorlag.
24. Leprosen.
25. Potters Poort.
26. Marijnen Kerk.
27. Vrouwen Toorn.
28. Klaymecke Poort.
29. S. Elzabeths Gasthuys.
30. Klein Vlietdijk.
31. Anthonis Kerk.
32. de Waach.

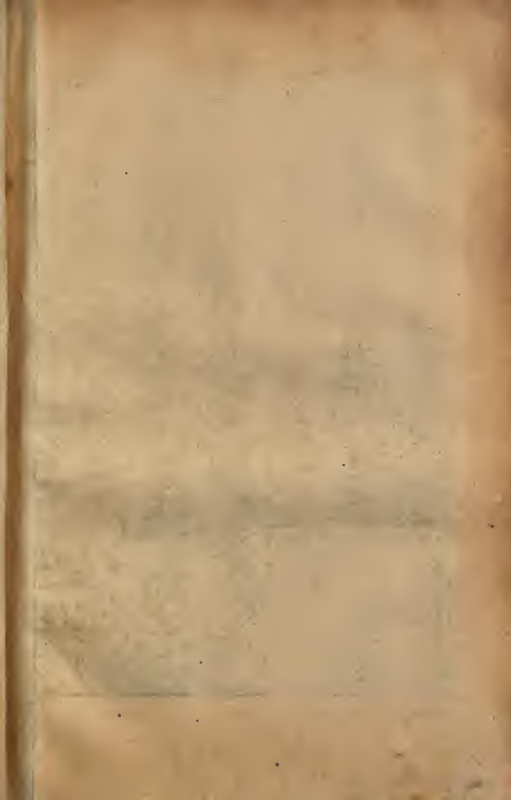
Die Stadt & erbuysen
Princpael buysen & erbuysen

1 Thuyfcrvinder	21 Dinde gong
2 Prinspael buys	22 de mantel
3 Prinspael buys	23 landwaer water
4 Prinspael buys	24 spingh wyl
5 landwaer water	25 spingh land
6 quater wyl	26 de wasser
7 quater wyl	27 de wasser wyl
8 quater wyl	28 de wasser wyl
9 quater wyl	29 de wasser wyl
10 quater wyl	30 de wasser wyl
11 de wasser wyl	31 de wasser wyl
12 de wasser wyl	32 de wasser wyl
13 de wasser wyl	33 de wasser wyl
14 de wasser wyl	34 de wasser wyl
15 de wasser wyl	35 de wasser wyl
16 de wasser wyl	36 de wasser wyl
17 de wasser wyl	37 de wasser wyl
18 de wasser wyl	38 de wasser wyl
19 de wasser wyl	39 de wasser wyl
20 de wasser wyl	40 de wasser wyl
21 de wasser wyl	41 de wasser wyl
22 de wasser wyl	42 de wasser wyl

*La ville de Veere est située
 en la comté d'holande cōs
 elle se porte a presente*

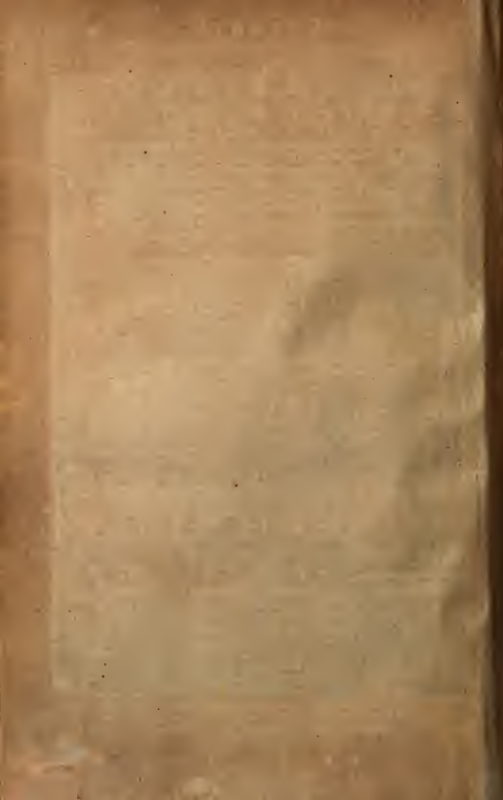
Hooen in westvrieslant

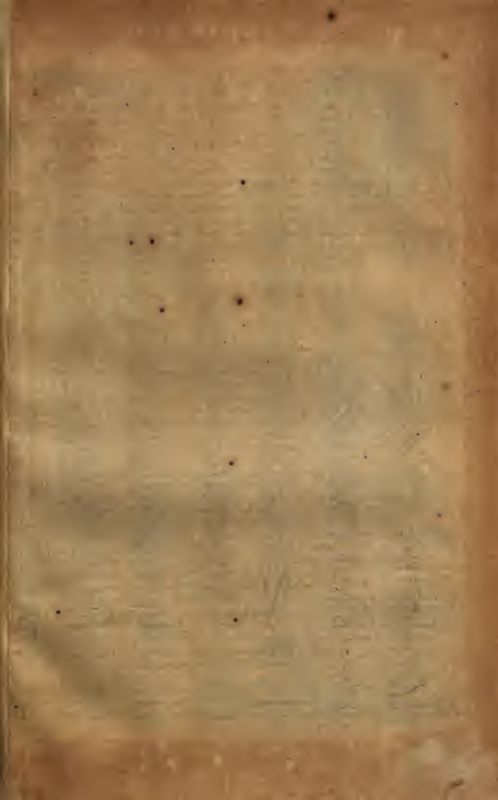

*Aspice, ut a surgens lectis q. et moenibus
homo. Cerulcum hinc pateat Tetbyas da
gremium Strata illinc nati dispræspectet
in arua iuuenctis Pulchra situ plateis co
moda ciue frequens*

*Siet Hooen by bloot
En Tetbuijs schoot
haar steli ten toone
Een Velt Planfant
En dander cant
haar Weijden schoone*

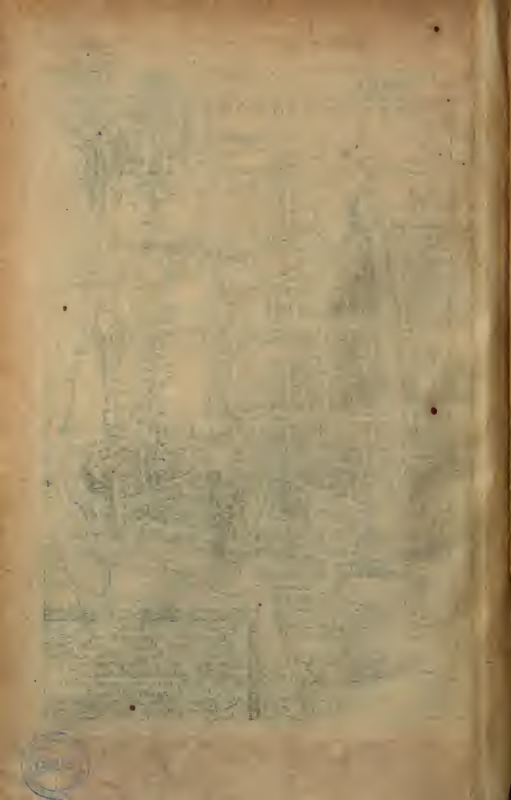

ALCNA

ALCMAER vermaert, het wel vermaert
Rondt om met Merren, seer playant
Doch met schonen weyden, landland van hant
En veel preestijcke dorche wel armant
Van e licker rant, comt ghefacien overant
De Soutmaring de Stadt doch floris dat
Aend. 1603

Petrus Xerius celant.

SCHOONHOVEN

- A Statthuis en Marchtuint
 B Weeshuis
 D Het pesthuis
 C Het Gasthuis
 E Het Stadhuis
 F Den Doel
 G De Waterpoort
 H De Canse poort
 I De Arke poort
 K De Borchpoort
 L De Vismarkt
 M De Capel
 N Het Mannenhuis
 O De gevangenpoort

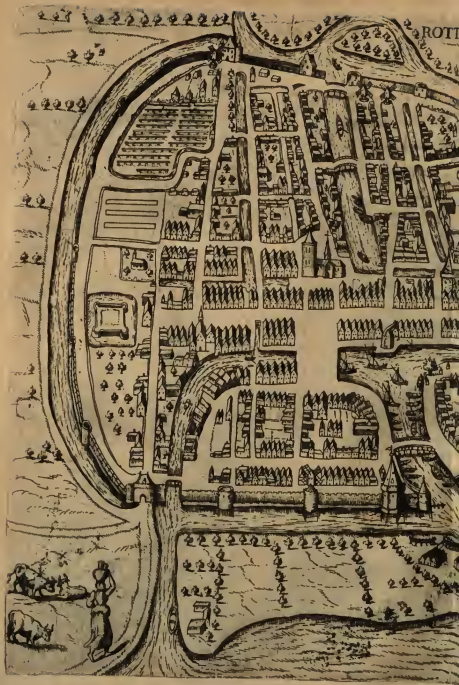
Gorchum

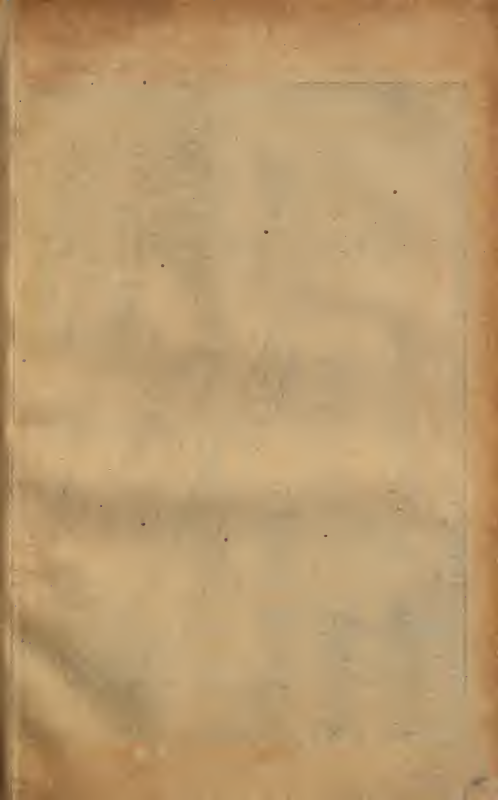

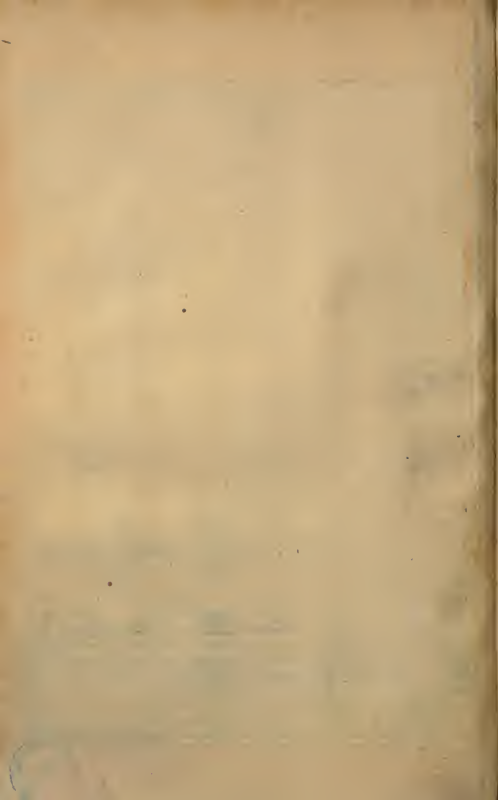

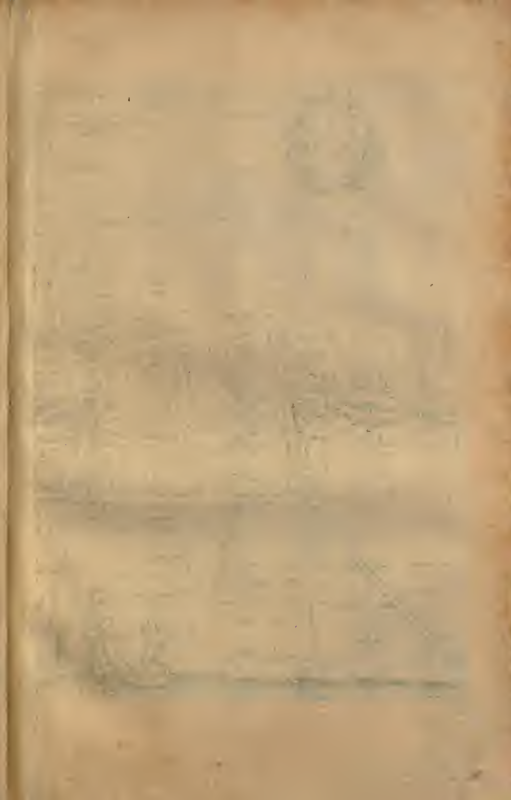

*Civitas Mons Geertrudan' sicuti erat dum
occuparet' ab excelent: sua Mauritio de
Nassou. Anno*

GRAVEN HAGE

Drayboorn

WEST

De mar

De wegen

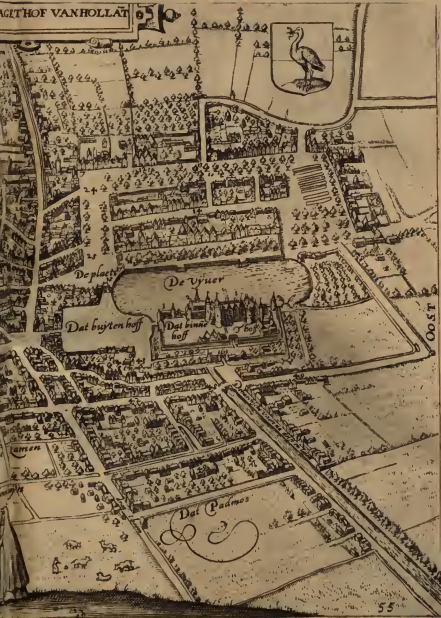
De graf

Al wa'lant

Koollan

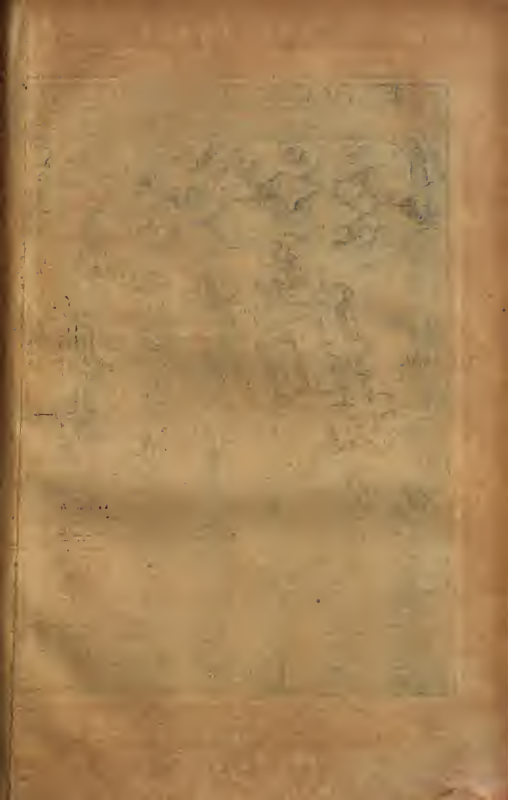
ZVYT

DESCRIPTIO ARMA

RVINARVM ARCIS BRITANNICÆ

Hollandus

pois

Quam quæ Rhenus olim hinc latus se exornabat
hinc multis ab Oceanis ægypsi aratus est

Hac forma in
Oceanis munda
et in scriptura
hinc inferna dicitur
hinc vos nunc
Wagenaer vinctus

Ab ipso hinc tabule delineatione Lamboldi spectat
ter nupti ad ne hinc vetulam inscriptionem in Arcibus
Goltius antiquitatem perforatorem de lignis, ex antiqua
marmore hinc arcis ab ipso descriptionem quo cum nū
ca sit his marginalibus aditu mōis sui integritate resista
ta videtur ea minus plerumque dæmonis cū ex
re hinc ornamentum vestigialium et antea hinc
cognoscimus vnde pūit a Claudio Cæsare, cui dicitur
Hollandus an hinc hinc arcem tribuimus sua sepe ex
peditur Britannia, cum Suetonio et dum memorat
sui in cōfiderem legimus cohortibus viciatibus

IMP CAES L SE
VS AG T M ATT
VS CES COH I
M NALM VEST
BSM RESTITV
DEN LEG AG R

BRITANNIC GARMAN
GVSTVS POT MAX TRIP
PF IMP ARAM ADIV
TEA A DIVO SENERO

NICA APVD BATAVOS TYPVS

Rhenus fluvius

Catunet ex
dem Rheno

huic formae humi Castris rume. 1520-1552-1562
in inundatione aperte sunt i ludoq; by marne
sepulchra rudera fragmēta, multaq; nūmismata
q; nūc illucata reperia sunt. indeq; in bagam con
tinent. Hollandorū Curia est in edes Dñi de
huic ihi etiam hodie exstant et translata

SEPTIMIVS SE
RTI VS. NONIN
CIL. XV. VOL. ARM
VOTAE. CONA
TITUL. W. SV. VA IV
R. CVR. CALIB

AVELL. ANTONIO

PLVS FELIX
POT. XVII COS
C. IAVDIO ET POS
JVO. RESTI

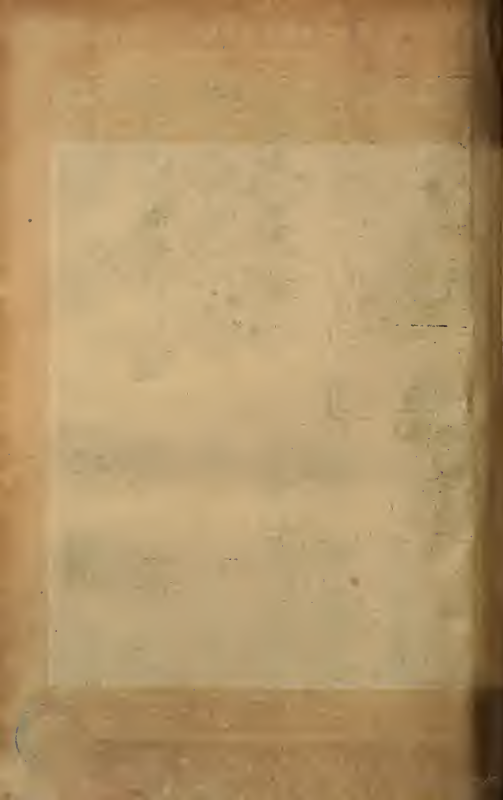

EVER PVS PER
MAX TRIB. POT
TONIS PVS AV
ER. MIET. LEG
ENIDIOR

us quo salubris interuenerit prout ex tractatū sit ac laci foris v
C C Cofe acta in nūmismatū delibetū Dicitur vñ Sudo
mūc mīter qđ Pharon rēp. rēp. apogūe a Semo rēp
tūm confectū qđ a A. Aurelii A. Aurelii. Quid vñ
re Roman ex hūc cantūmū pade in Būliam
balecerat ex co sit verifimile qđ d. aduēsa hūc p
in fūle laci adūpūe celūpūe maximo alūm dñ
mā rēp. a Romanis cultū fūle videtur Vale de
Octob

ZELANDIAE TYPUS

V E R E

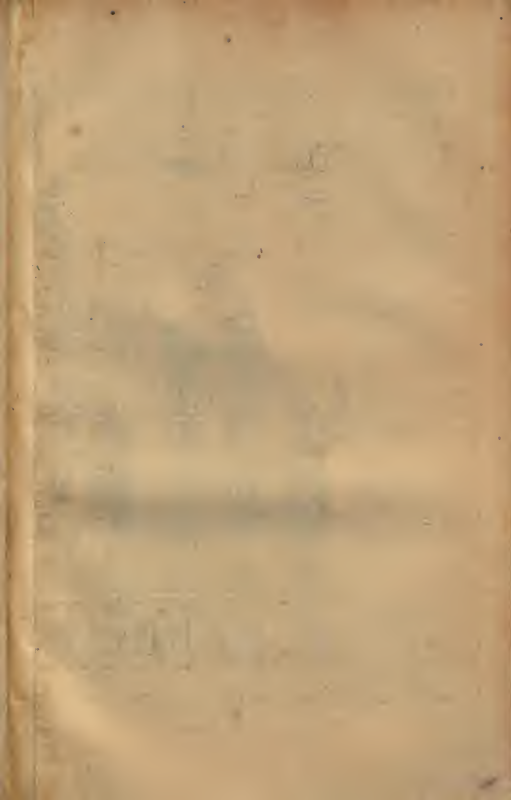
ALISSINGA

a De kerk
b de engelsche kerk
c den nieuwen stad
d sprinzenhuyjs
e demart
f Statthuis
g Hoofst poort
h Middelburgse poort
i Altenasche poort

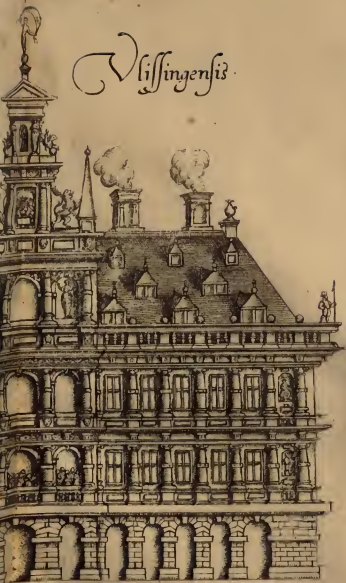

Domus Senatoria

Ussingensis.

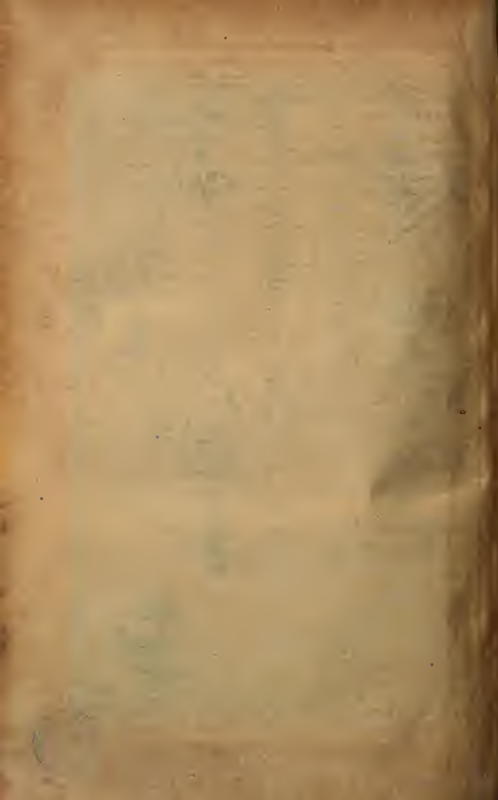

ARNEMVYDEN

in pulcherrimo mare, triglori & portu tunc (Valenciae prope) Tingoque-
dare confertur.

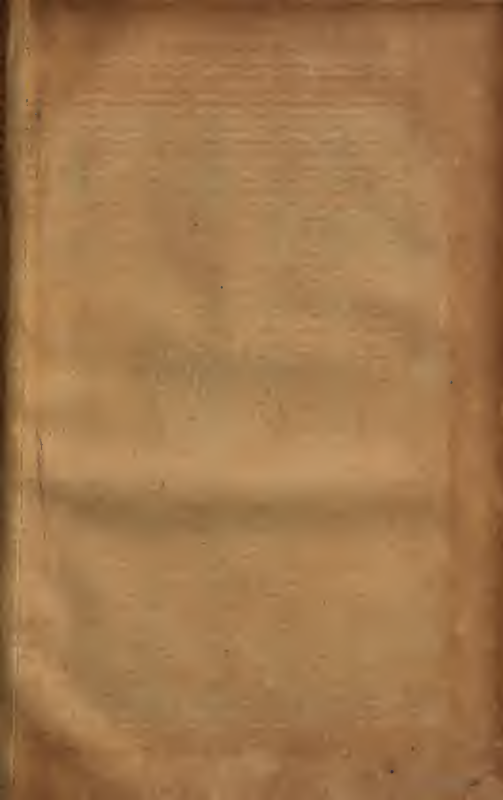
Sic utroque Dominus quoniam, & de la yndia in illis Compositis Milla-
berum, quoniam Wallacum iungunt, amplexibus. Cum Parisiis, qui Fecit
his inter Flumina, quoniam Antiquitas illi puerum in illis illud in illis illud
Kantimachus de la yndia, post obitum, non minus Carolus Quintus
Imperator, firmando ab ea puteac delectando efficitur, comedit archi-
Zurgum.

DESCRIPTION ARNEVD AE.

ARNEVDAM Italiae & Hispaniae Ramus, & Arnevdan videtur.

garius non cupit: cui autem, propter Wallaciam, noster p-
stropat, ac portu, cum quodam illud, de quo, quod est, sed
quod portum habet tota Europa, & orat, quoniam, id est, de Portu
narum, undique ad illud, & in va, & in illud, & in illud, & in illud
gag, dentium, propter, innumerat, innumerat, innumerat, innumerat
p, innumerat, exeuntes, hinc, videas, & finem, hinc, Propter
Hispania, nempe, Littera, Galla, Arnevd, & rede, in illud, in illud, in illud, in illud
rum, quinquagenarius, in illud, & in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
classis, ut omittam, in illud, & in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
associata, per peluo, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
ce onusta, Antiquitas, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
que, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
amulum, in urbe, illa, describenda, fuit, nobis, expositum. Unle, quodam, in illud
numquam, in hoc, portu, conspicas, ad quad, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
ves, nec cessari, umquam, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
est, Arnevd, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
tus, sed videamus, quoniam, paulisper, quoniam, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
m, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
que, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
propter, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
ferre, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
rantur, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
to, hoc, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
stantis, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
dibus, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
clim, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
ginta, & tres, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
& octoginta, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
valiam, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
aliā, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
Londinium, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
ginta, & quatuor, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
ti, quoniam, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud
a, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud, in illud

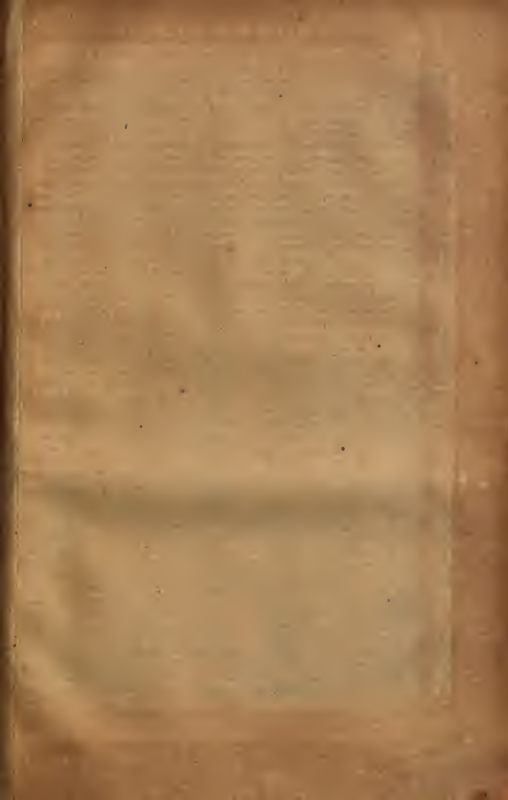

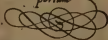
BRUGÆ
VRBIS

Brugæ vulgo Brugh
vrbs ædificiorū pul-
chritudine magnificē-
tiaq; nitore ac forma
elegantissima celeber:

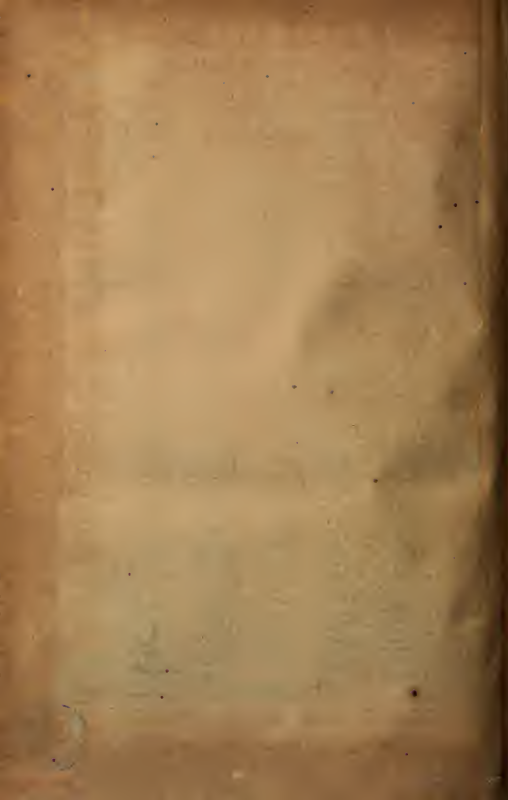
rimū olim Em:

porum

URVGE FLANDICARVM
VIRVM DECVS

and with the same object. The object of the present work is to give a complete and accurate description of the various species of the genus *Phrynosoma*, and to show the relations of the different species to each other, and to the other genera of the family. The work is divided into two parts. The first part contains a description of the various species of the genus *Phrynosoma*, and the second part contains a description of the various species of the genus *Spinosaurus*. The first part is divided into two sections. The first section contains a description of the various species of the genus *Phrynosoma*, and the second section contains a description of the various species of the genus *Spinosaurus*. The second part is divided into two sections. The first section contains a description of the various species of the genus *Spinosaurus*, and the second section contains a description of the various species of the genus *Phrynosoma*. The work is written in a clear and concise style, and is well illustrated with numerous figures. It is a valuable work for the student of natural history, and for the collector of reptiles.

obtinere longè lateque diffusum in pagos omnes & clientelas ubi *Brabantia* intra septimam leucam circumjacet. sed primo licet ab utriusque & *Artois* & *Du-*
gensi fore sententijs ad Provinciale Consilium Flandriæ.

DESCRIPTIO IPERARVM.

Nomen.

Conditor.

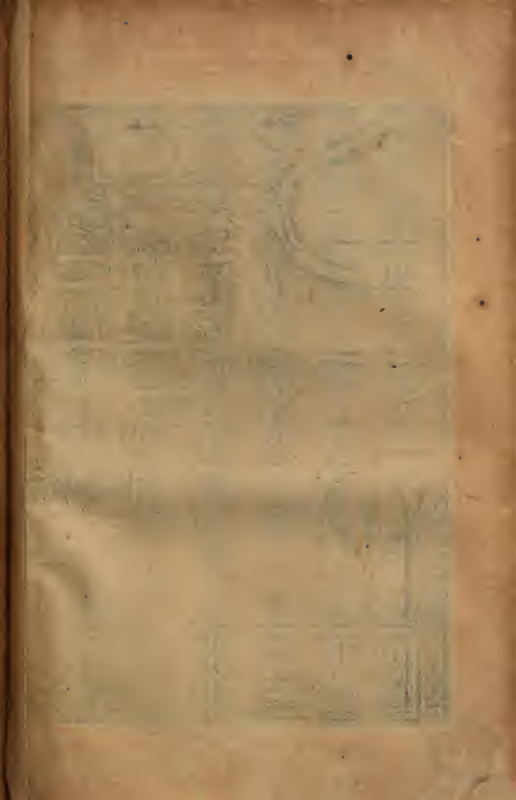
Situs.

Episcopatus.

Forum.

Tertium
Municipium
Flandriæ.

IPERÆ, juxta quosdam Scriptores, nomen sumserunt ab Hyperboreo quodam famoso militum Duce, ex Britannia, nobis Angliæ dictâ, quondam oriundo. sed rectius veriusque ij tenses, qui ab Iperi flumine urbem interluente, nomen ei factum existimant. Primus opidi conditor, prout tradit Massæus, Balduinus fuit, Arnulphi Comitis filius, circa annum salutis 960. Dissidet Brugis novem, Gandavo verò circiter tredecim leucis. estque opidum non tam mœnibus alijve ab arte munitionibus, quàm situ & loco firmissimum, ut quod non unâ de causâ castris sit inaccessible, & æquè admodum queat obsideri. cætera lautum, pulchrum, amœnum, & sic satis etiam opulentum. ædificia ejus & domus bonæ, etsi ob lignea magnam partem frontispicia parum spectabiles. templa cœnobiâque pulchra & veneranda. & primarium quidem Divo Martino sacrum est, ac destinatum nuper Cathedræ novi Episcopatus in hac urbe instituti. quâ dignitate hodie fungitur Petrus Simonius, doctus, pius, & religiosus Præsul. Iactatur vulgò hoc opidum fundum habere ex plumbo: idque ob multitudinem inibi tuborum, seu fistularum plumbo ductilium, fluvialibus alijsque aquis per singulas ferè domos & opportuna quæque urbis loca variè dispensandis. Forum, quod vulgò vocant *de Heeren plaetse* Iperis longè amplissimum ac mirabile, ita ut nulli in Belgio foro cedat. in eo sunt *Ha-*
le quas vocant, id est receptaculum illud lanificum, vetus sane & pulchrum ædificium. Texitur Iperis ingens vis pannorum ex lana, item subberica, vulgò *saxe*, *sijet-*
te, aliæque id genus merces. unde florent hic mediocriter mercimonia, & præsertim in anniversario illo & quadragesimali urbis mercatu. Iperis, præter *Sellenne* & ordinarium Magistratus urbani tribunal, est & illud quod *Curtani Iperensem*, vulgò de *Sale van Iperen* vocant, cujus jurisdictionem agnoscunt septem *Castellanie*, quarum unica illa, quam *Cassetanam* appellant, quatuor & viginti ut minimùm sub se habet fora, seu conventus juridicos. Iperæ tertium Flandriæ membrum constituunt, & Vicecomitatus dignitate illustres sunt. quo titulo nuper usus vir Illustris Ognescius, qui successit unica filia. Magna est hujus urbis jurisdictio, magnum imperium. ager ei circumjectus totius Teutonicæ Flandriæ præstantissimus fertilissimusque. incolæ denique probi, civiles, & pacis magis quam belli amantes. Sed describamus deinceps præcipuos hujus Provinciæ portus.

SLVS

LVYS

SLVSA teutonice Flan.
driæ opp: admodum elegans.

70

QUATVOR PORTVS

FLANDRIÆ.

DESCRIPITIO

SLVS AE.

SLUVA est urbs maritima, Brugis circiter tribus, Middelburgo Zelandiæ quinque leucis abjuncta. fuit aliquando urbs laeta & potens, sed perpetua fere cum Brugenſibus bella, & fortunis eam & urbem exuerunt. quin redacta est tandem in Brugenſium potestatem, qui à Principe eam mercati sunt, & cum maximè nunc in eo ut instaurare velint, & benefacere. eo magis quod portum habet (si purgetur quidem & appareatur) inter pulchros & tutos Europæ: qui quingentarum olim & amplius navium capax. opidum satis firmum, duplici fossa cinctum, quodque effici queat vel munitissimum. arcem habet urbi olim contiguam, nunc, post diruta intermedia aliquot ædificia, & consilio quidem, ab eâ disjunctam. parcat hoc propugnaculum etiam nunc Philippo Regi, qui & ducem in eo habet & præsidium militum. Habiti hic aliquam dudum in custodiâ Bullionensium Dux ad Hefdinum, & Archithalassus Galliarum ad Divi Quintini, olim capti.

E regione Sluæ est Catſandia Insula, pagum habens sibi cognominem: sed longè olim quàm hodie major, nec compluribus tantum ipsque ægry & potentibus pagis, sed & opido satis memorando infessa. ad hanc Insulam variæ quondam commissæ navales pugnae. concurrebant enim & stabulabantur hic ut plurimum omnes Flandrorum hostes, Angli puta, Hollandi, & aliæ nationes. sed assiduus ille & reciprocos maris æstus Insulam plus dimidiâ sui parte pauxillatim multavit. Catſandiæ natus est Georgius Cassander, vir literatissimus, qui multa scripsit adversus Anabaptistas & Calvinianos. Atque hic ille est locus, cuius decimo quinto cantu Inferni sui meminit magnus noster Dantes, ctsi mendosè, & typographi fortè incuriâ, Guizzante cum apparet. extruuntur vero & hodie circa hunc locum continuatæ pænè operibus multæ & magnæ ædificiorum aliorumque id genus ædificiorum moles: retundendis videlicet fluctibus maris, quorum inibi & finitimos versus Brugas locis, propter nimiam situs humilitatem, cum aliàs ferè semper, tum præsertim spirante Cauro, impotens nimis & violenta potentia. Subjiciamus verò ipsos Dantis nostri versus:

*Hora cen' porta l'un de duri margini,
E il fumo del ruscel' di sopra aduggia,
Si che dal fuoco sulva l'acqua & gl'argini.
Qual' i Fiamminghi frà Guizzante & Bruggia,
Temendo il fiotto, che ver' lor s'avventa,
Fanno li schermi, accio che'l mar' si fuggia.*

DESCRIPTION OSTENDAE.

OSTENDA diffidet Aldenburgo duabus, Brug's verò quatuor leucis & semi. hæc murorum quidem est experta, sed amplitudine, ædificijs, & frequentia, tolerabilis opidi locum fuit nec, validè satis adversus hostiles insultus munita, & mediocri portu spectabilis.

ADDITAMENTVM. [*Lubet hic in memoriam triennalè, & quod excurret, obsidionis Ostendanae, præteritū ad grandiloquos illos Maximi Poetarum versus:*

*Quanta per Ostenda regnis effusa Philippī
Tempestas terit campos, quibus ætius uterq;
Belgicus Hispanusq; animis concurrerit orbis:
Audi, & si quem tellus extrema refuso
Submoveret Oceano, & si quem extensa plagarum
Quatuor in medio dirimit plaga Solu iniqui.*]

*Plinius
Strabo.*

Capti sunt in conspectu hujus urbis anno 1404, Novembri mense, octo pisces marini, prægrandes illi & vastâ corporis mole, ut quatuor septuagenos quatuordecim pedes longi, crassi verò analogos essent & pro ratâ parte. videbantur autem ex genere balenarum. quales capiuntur nonnumquam in hoc mari, etsi admodum pauca, nec tam insolitâ corporis magnitudine, quàm in vasto illo Oceano, quem Hispanicum vocant, maximè quâ Biscajam is & Gallaciam alluit. quibus ipsis tamen majores longè & plures capi solent in rigidissimo illo mari Septentrionali, & versùs Moscoviam. unde, mihi quidem indubium, quæ anni temporibus eos pisces pervarias mundi plagas dispergi, planè ut solent haleces & alia piscium genera suprà nobis relata. Captus item non procul Ostendâ anno 1426, porcus quidam marinus, ex delphinum ut volunt genere, formâ & carne quidem sui domestico plane similis, sed mole vel duplo major. conductus fuit Tornacum, ac venditus inibi lanianibus simul & ichthyopolis, quia nempe ambiguū erat, carōne esset an piscis.

Neoportus.

Neoportus Vurnâ quidem duabus, Ostendâ verò tribus, ipsiq; majoribus leucis abjungitur, opidulum lautum, ac validâ satis, etsi exiguâ, arce communitum, quin & portus ejus sat commodus, ideòque à mercatoribus frequentatus.

ADDITAMENTVM. [*Celebratur hic locus memorabili illo praelio anni secularis 1611, inter Serenissimum Principem Albertum Austriacum, & Illustres Ordines Fœderatarum Provinciarum Belgij, duce Excellentissimo Principe Mauritio. de quo fuit in commentarijs suis Emanuel Meteranus. quem tu lector, si lubet, vide.*]

*Plinius
Strabo.*

Patriam habuit Neoportum Cornelius Schæpperus, toparcha Eecanus, Carolo Quinto Imperatori à cæsaribus Status, doctissimus sanè & eloquentissimus vir, ac multarum linguarum gnarus, unde & aliquot annos legatione Cæsareâ functus est apud Imperatorem Turcarum. hic sola virtutum viâ ex humili admodum loco ad maximas quasque dignitates & auctoritatem emerisit. Neoportuensis etiam fuit Iodocus Clichtovæus, litterator, Theologus & Mathematicus celeberrimus, ac complurium operum scriptor. Si squileuca ab Neoporto Duinkerkam petentibus occurrit in ipsis tumulis arena, is nobilissimum & pulcherrimum illud cœnobium ordinis Divi Bernardi, qui vulgò vocant **Ten Duynne**, & bibliothecam habet longe amplissimam, quæque omne genus ac cujusvisque disciplinæ & linguæ librorum suppellectilem, tum quædam inter præstantissima, præterea quæ propriâ æconomia, & studio adstruuntur, estque molli, & in omnibus a liberis imbu-
beant hoc cœnobium Neoportum Dilectus Augustinus Calderoni.

*Plinius
Strabo.*

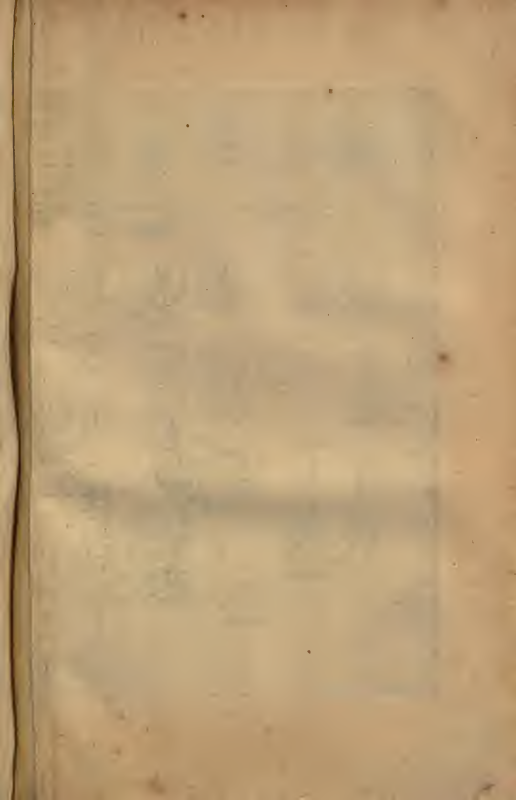

OOSTENDE

Dunckerca præcipuus totius Flandria portus, hoc tempore nimis
crebris præsidiorum piraticis excursiombus in Anglos, H
et Zelandos, quorum præda et spolis omni facti sunt.

Dunckerken de pricipael Zeehaven van geheel Vlaenderen
tijt seer bekend geworden om hare wtualen tegen de Eng
de Hollanders ende Zeelanders schepen haer Rijk gemac
den Roef.

Duynkerken

Anglo, Hollando,

Landen bij desen
de Engelschen ende
ik gemaekt hebbende met

De groote Kerk.

Staphylinus

Minneboers Clooster

nischen Zei

by: *Sheep*

DESCRIPTIO

VRBIS ET PORTVS

D VINKERKANI.

DVINKERKAM VINICIO CONDITA ANNO DCCCET. 688. a Comite Balduino Arnolphi filio. Dispositam ab altera quidem parte, Gravelinga tidens, & Calitio sita. ob alteram vero. Neoportu quicque, Buregis, duodecim leucis. Erat hanc super bonam & pulchram civitatem, cum ob amplam & frequentantissimam portus sui commoditatem, tum ob civitatem quae de insularum frequentiam, facultates, atque industrias: sed Galli non tam minus eam mutabant. siquidem archistrategus eorum Temorius

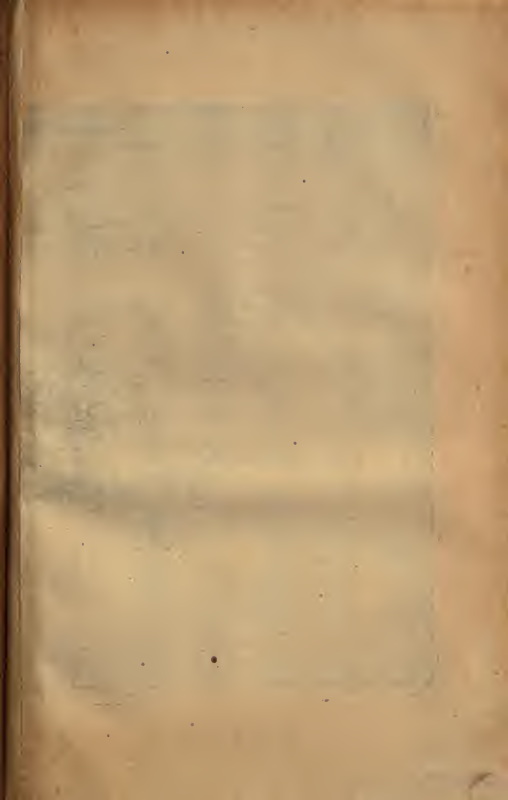
eum exercitu suo succinctus anno 1138, urbi appropinquasset, & jam agerent opidani de placida aliqua & amica dominatione (quo sita erat inter gentes homines parum callidi sepius duduntur) nihiltem quaquavertit in eam populi, nec deprandam modò, sed destruendam quoque & comburendam occupavit, quibus violententer concussis atque dispersis. Ita ut, licet facti iam parum opidum lente tamen affurgat, ac frigide admodum instaretur, metuunt enim illi opidani a vicino pennis Calitio, ex quo fonte derivata fuit in eos clades. Pugnaculi tamen Gravelingensis jam propediem adolvendi turela secutores eos efficiet, & ad paucum instaurandam alacriores. quoniam alia huius libri ratione, in est anno 1388, (ea est istorum hominum indoles atque industria) in eam iam erat, & in portum paucè splendorem restituta. Dynastam agnoscit Dinkerka Deoem Vindocinensem, qui Graveling quoque, Buregis, & alium locorum in Flandria, denique Angliani in terrâ Hannoniâ dominus. quæ ditiones obveniente ejus familie viri matrimoniorum cum illustribus Belgicæ formis contra eorum, & pacificis quiescent temporibus gaudet iis ac fruitur: sed cum bellum est, non permittit ei Carolus Rex, supremus feudorum Dominus, bonorum istorum ulum fructum, servant enim ut plurimum compensandis Proceribus Belgicæ, qui & ipsi in Galliis habent id genus bona, quales præsertim Dux Ailchotanus, Princeps Araulinus, & Comes Egmondanus. Gubernat in præsens Dinkerka vir illustris Franciscus Aquilanus.

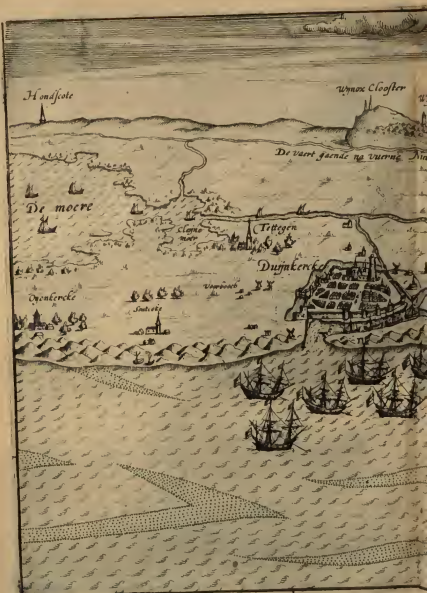
Bier lorum in hac ipsâ Teutonâ Flacitâ, opusculum est ad ædum in ipsâ formam, & Slusâ quoque laucum spacio distat portu enim quatuordecim leucis. Obijt in hoc loco Guiselmus Benkelens anno Christi 1398, is qui omnium primus fœtur excogitasse rationem illam tale condiciendæ & in delijs conservandæ halicis, quâ hodièque piscatores utuntur, ob quod adeo mementoolum inventum, posteritas etiam nunc reveretur viri memoriam.

DOMINIVM ET VICECOMITATVS

WINOCIBERGENSIS.

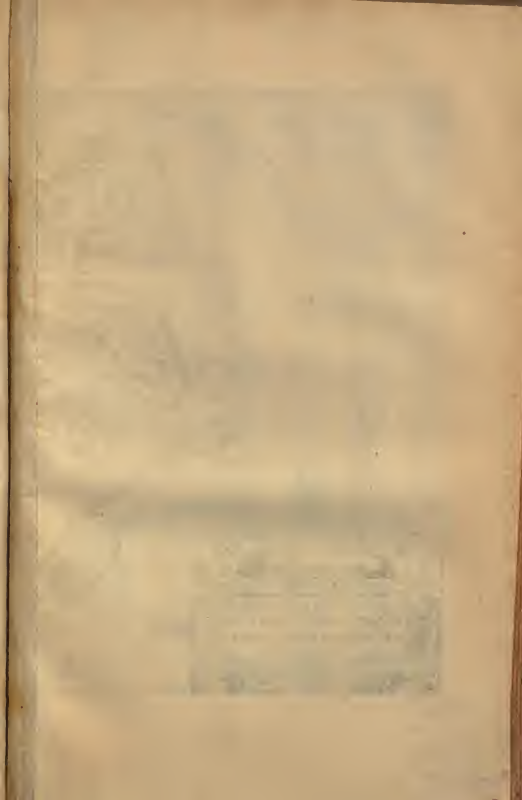
VINOCIBERGÆ nomen sita prænobili quædam ex nobio, in hominem Dux Vinoci Angli, apud illos deserventi a Balduino Barato, vel ut alii volunt, Balduino Insulano, in monte quodam extructi, & in opidum tandem convertit. Distat Dinkerka quidē squalentissimè sive rotæ præmularum intercedit. Habet Vicecomitatum & Castellum in vicinis plerumque pagis imperantibus. agit opida circumjacentis maris. Siquidem, in eam hinc satis

GRAVELINGA, VRBS.
MARITIMA OLIM POR
TV AMPLISSIMO FAMOSA

PRIVELINGE

in oculis datur, in manu, in ore nunc, et postea perit in fluxu. Quos
 Carpius dicitur, et Praxiteles. Virovi, et natus est Martinus, Gualtero
 prodigiosus. cum enim vellet inuolando in excoctis licet, et in ore
 vel in ore, quod in ore quod in ore sit, aut in ore quod in ore sit, ipse per se,
 vel ut verus dicitur, in ore quod in ore sit, aut in ore quod in ore sit, ipse per se,
 ut non ea tantum quae manibus palpat, mirabili tamen modo concipiat, sed et ipse
 pleraque suapte Marte inueniat, et quod ad aitem ubi instrumenta excoct
 spectant, verò debet et omne genus inueniat. ita, organa illa pueri in ore,
 clauis, mbala, chelydali, et neque plura, et tamen ea potest, sed concordet quod
 ad idem symphoniam redigit. multa insuper alia operum genera palpandus
 et proportionem, facilitatemque et elegantiā absoluit, ut nec oculis, sed
 non in vel gratia, vel iudicio ea potest pericere. unde verè profecto Catone ille
 puerorum:

Confessio peccati, cui vultis nuncia negavit.

Nam ut loquar ingenuè, homo est prius acutus, & ingenio non excelsò tantum, sed & sedulo præditus, ut qui dies noctesq. labori incumbat, nec inter utrumque hoc tempus ullo modo discernat, aut lucerna umquam indigat. Memini quætere me, et quid præ aliis omnibus rebus desiderare videre, & colores cum responderet, adderetq. uxorem à se & filium, quidnam essent, perpari, in equum, avem, piscem, & alia: sed nec tactu, nec mente comprehendere posse, quod unum esset inter album nigrumque discrimen, ideòq. teneri extremo quodam videndorum eorum desiderio replicare me, verisimilius ipsum exoptaturum cœli & Solis, item lunæ, & aliarum stellarum aspectû: & reponere ipsum suaviter sapienterque subridentem, malle se illa manibus posse contingere. ita enim fore, ut aliquatenus caperet, quæ alioquin tantum adfecta incertiorum eum, quàm dudum essent relicta.

Menius est ad flumen Lifam, & Cortraco quidem duabus, Infulis verò tribus leucis abjuncta, urbecula sanè medioeris, fossâ, & vestigiis contra subitos hostium cursus ponte firmata: imò & extra ordinem postea validis propugnaculis communita. conficiuntur hic plurimi variorum generum pendi, & in varias mundi partes, Hîspaniam maximè distrahuntur. coquitur item ingenti copia præstantissimum genus cervisæ, quæ per totam adeò Flandriam in deliciis ferè habetur, & magnopere palatî expetitur. Procreantur præterea & nutriuntur hoc loco capi, omnia quæ usquam vidi & pinguisimi simul & maximi, utcumque ab omnibus palum jacentibus Brugeses, sineque altero tanto quam ordinarij nostri majores.

Halcyon tantum leucæ unius quadrante Menini diffunditur, opidum quidem exiguum, sed idem valdè antiquum, & sacrificio nobile.

Waſtena, Gallis dicitur *Warteton*, eſtque ad Aſſanen Liſam, medio inter Iperas Inſulae itinere. contextuntur hic itidem multi pagi, & ſubjecta eſt loco *Cafelania*, cum per amplam in aëros pagumque circumſpectus ſurſiſſione.

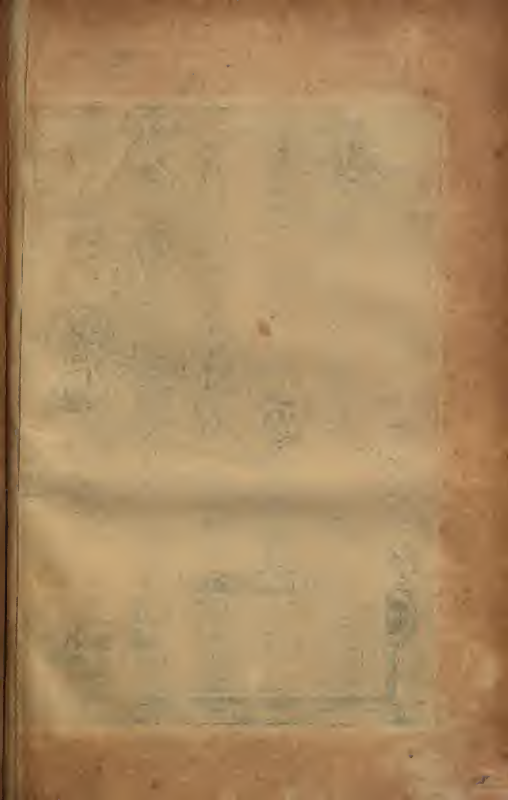
Stepta pariter est ad Lilam flumen, ni de ore itinere inter Belam & Armenteniam, a quarum utraque binis tantummodò leucis abest.

Meum est ad eundem L. m. leu. a. antum a Stegra.

Hæc Linnaea distat C. dicto duabus leucis, effluve opidulum satis lautum, & magno linteorum, jelsi, maxime confertur, mercurio infuso.

ROSEBERG, Gallis vocatur Roussler, dabitur tunc Colonicus & lous & semi, Dixmudi
verò paulo plus quatuordecis, & non sine opidulum, & habet in adario omnis
generis remora, maximè verò lili, cuius incertum est & liliuorum. Dynastiam agno-
scit Ducem Colonicum & ipsi, & opidum supra vicum Tornatum, unè cum Wi-
nther, & pater, & lili & lous & lous, & lili ex lili & lili Illustis viri Phi-
lip. Roseberg.

Telae sunt positae in tel Gandam, Brugas & Cortracum, opidulum minimè
congruendum, ubi conficiuntur complures pann, & lotea, item telæ cannabinæ
lesitæ.

quinque leucis abjuncta, municipium sanè lautum, in quo magno concursu celebratur omni hebdomada forum lintearium.

Stechena sita est medio inter Antuerpiam Ecloniamque itinere, bonum sic satis opidulum, & assiduo commercantium transitu frequentatum. femileuca hinc distat nobile & prædives cœnobium Boudelôa. Quibus omnibus subjiciemus denique

Harlebecam, ad flumen Lisam, unâ tantùm Cortraco leuca, locum pulchrum, amœnum, & inter Flâdriæ vetustissimos. habet enim & Canonicorum collegium, & Vicecomitatus dignitatem, estque propria patria Liderici, Engerani, & Andakeri Harlebecanorum, qui fuere omnium primi hujus terræ Præfecti, sive ut tunc dicebantur, Sæltuarij.

F L A N D R I A G A L L I C A N A .

Altera Flandriæ pars, quam Gallicanam appellant, à septemtrione conjungitur cum Teutonicâ: ab austro cum ditione Cameracensi: ab ortu est Scaldis fluvius: ab occasu denique Lifa, & Comitatus Arthesiæ. hæc licet ambitu parùm ampla, bona tamen & pulchra est regio. Solum ejus præpingue, & cum aliarum quarumlibet frugum, tum tritici maximè feracissimum. optimam quoque gignit rubiam, & præstantissimum genus glasti. pascua ejus uberrima, idèoque uberrimus etiam quæstus ex pecudum gregibus. Sunt in hac parte nobiles & potentes aliquot urbes, Insulæ nempe, Duacum, Orchisa: item præpotens illa ditio Tornacensis, & Tornacensis: tum & alia quædam loca minimè contemnenda. Ordines hujus Provinciæ constant è quatuor illis Præfectis, quos vulgò vocant Supremos Iustitios. Nos super urbibus illis, ut sic dicam, capitalibus, alijsque præcipui nominis locis, quàm brevissimè fieri poterit differemus.

ADDITAMENTUM. [Cohæsit hæc Flâdria membrum cum reliquo suo corpore usque ad annum 1305, quo tempore cum Philippus Gallorum Rex in vinculis haberet Guidonem Flandria Comitem, & Robertum Bethunium, aliosque, aliquot nobiles; oppigneratum est Regi in quadragies mille libras Turonenses. eo pretio persoluto, noluit tamen Gallus captivos dimittere, nisi post promissos denudò vicies mille denarios Turonenses annuatim dependendos. ita ut dolo malo oppignerata manserit Regi Flandria Gallicana, & à corpore suo distracta. Et si autem cum eo, nuptijs inter Gallos Flandrosque, contractis, iterum possedea coaluerit: sua tamen hodieque, seorsim habet jura, suos Ordines, suum denique Provinciale Præfectum. nec cum reliqua Flandriâ quidquam illi commune, præter Principem, & Senatum Provinciale.]

D E S C R I P T I O
I N S V L A R V M .

INSULÆ Galli vocant *l'isle*, voce Latinorum vocabulo planè synonymâ, atque inde ut volunt ortâ, quod situm olim hoc opidum, velut Insula quædam, inter media stagna, quæ habentibus lustris exaruerint, & assiduâ quadam incolarum industriâ tandem oppleta sint. Alij nomen derivant à complusculis Insulis, quæ extiterint quondam in aquis urbi circumfluis. Alluit muros urbis, quâ parte castrum est, perexiguus amnis, qui ad Lendium ortus, septemtrionem versus decurrit, & ad Dufclmundam pagum sese in Lisam exonerat. Distât hinc, Messina quidem tribus, Tor-

Stim,

Conditi,

in hoc

in hoc opido esset natus, Insulani cognomen est inditum. qui Insulanus quidem valdè in locum natalem pronus, diligenter cum excoluit. nam ut alia vi, beneficium prætermittam: ab eo sunt urbis muri, structi anno 1666, ab eo magnificè illud templum & Cœnobium Divi Petri. ab eo denique luculentissimi illi ejusdem Cœnobij reditus, bono, quem ipse instituit, cuique Episcopos Morinensem & Cameracensem accenseri voluit, Canonicorum numero sustentando. Insula, præter validè satis munitam arcem, monstrantur usque in præsens reliquæ quædam veteris castri, quod vulgò appellant *de Buch*, domicilij quondam primorum illorum procerum, qui à Regibus Galliæ destinabantur ad Flandriæ præfecturam, & initio Saltuarij dicebantur, exquæ humili illo loco tandem (ut supra narravimus) ad supremas quasquæ dignitates evecti sunt. Direpta miserè & cremata fuit hæc urbs bello quod Ferdinandus Flandrorum Comes gessit cum Galliæ Rege Philippo secundo, & filio ejus Principe Ludovico, patre Divi Ludovici: posteaquæ paulatim instaurata, capta iterum mutilatâque est horrendis illis & Flandriæ damnosissimis bellis inter Philippum quartum Regem, & Guidonem Dampetram Comitem. Hodie pulchrum est herclè ac præpotens opidum, rectis & civibus satis densum. multa in eo nobilitas. magnus variè passim negotiantium mercatorum numerus. multi denique industrij & sagaces valdè artifices, qui cum alia multa mercium genera, tum *sajas* præsertim, *semioffettas*, & *mocajarras*, Orientis exemplo, texunt. ita quidem ut quod mercaturam & artes mechanicas attinet, si Antuerpiam modò & Amsterdamum excipias, vel primarium Belgicæ terræ emporium censatur. Insulis nati fuere Gualterus, Episcopus Maguelonensis, vir doctus & scriptis clarus: & Alanus Theologus, philosophiâ, & poetico studio celeberrimus, qui & plurima magnâ suâ cum laude in lucem edidit: item Gualterus Castilionæus, Theologus summus, & idem philosophus poetâque dulcissimus. Hodie inter alios superest Alexander Blancus, Toparcha Meurchinius, nobilis litteratus, & antiquitatum studiosissimus. Domicilium Insulis habet Camera Rationum quam vocant, Bruxellensi, quam supra descripsimus, similis, nisi quod major sit Insulensis istius auctoritas, major pecuniarum dispensatio, denique major longè prærogativâ. Subsunt etenim ei multo plures Provinciæ, tota scilicet Flandria, Arthesia, Hannonia, Valentiana, Tornacum, Tornacesium, & Dominium Mechliniense. quæ omnes accepti expensique rationes huic Collegio reddunt. quod solebat olim & liber ille Burgundiæ Comitatus: ubi ob loci distantiam, institutum est postea peculiare istius rei collegium. Instituit omnium primus Insulensem hunc Magistratum Philippus Burgundus, cognomento Audax, voluitque penes eundem esse & juris subditis suis dicundi administrandique potestatem, & rationum sacri Principis patrimonij recensendarum jus. verùm Ioannes Dux ejus filius, comperto Senatuum hunc tantis negotijs non sufficere, sive, quod magis credam, dignitati isti cum pluribus locis communicandæ, auctoritatem ejus divisit: & litium quidem inter subditos suos decidendarum jus voluit esse penès Senatum illum Provinciale Gandavensem, supra nobis descriptum: Insulanis verò reliquit auctoritatem cognoscendi de patrimonio & reditibus Principis, exigendi quæ illorum rationes, & quid quid horum spectaret administrandi. Præfecti sunt huic dignitati nunc temporis unicus Præses, quatuor Rationum ut vocant Magistri, quinque Auditores, tres Graphiarij, & minores aliquot administrati. Adservantur in hoc collegio autographa omnia privilegiorum terræ à Principe concessorum. Paret Insulis Castellania admodum latè diffusa, & ut verbo dicam, est hoc opidum Flandriæ Gallicanæ metropolis.

Viri Illustres.

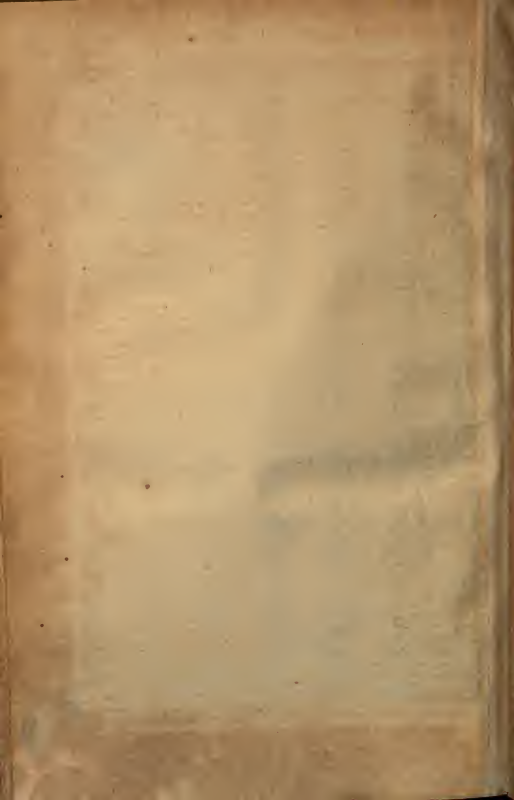
Camera Rationum.

DVACVM. Catuacorum vrbis
tam studijs quam incolis et litera:
rum studijs elegantissime ornata.

DESCRIPTION

DVACI.

DUACVM locutasse olim videntur ij populi, quos *Caesar* ^{Sic} *taecos* vocat. Sita est urbs ad flumen Scarpain, quod variè eam interijit, & *Cameraco* pariter Lendioque æquali quinque leucarum intervallo abjuncta. urbs inquam lauta & valida, fontium copiâ, & domorum quantumvis veterum elegantia & splendore conspicua. templis item pulcherrimis exornata: inter quæ maximè eminet illud Divæ *Virginis*, ædes mirè antiqua, ut quæ condita sit regnante jamtum in Galliis *Clodoveo*, id est anno circiter quingentesimo post salutem humano generi reparatam, ab *Arcanaldo*, Regni illius Comite-stabuli. Duaci natus fuit *Robertus Gaguinus*, sodalium instituti redemptionis Sanctissimæ Trinitatis supremus Præfectus, vir insigniter doctus, & cæ præditus eloquentiâ, ut siquis alius ejus sæculo facundè & eleganter loqueretur vel scriberet, is *Gaguinissare* à doctis diceretur. Scijpit summa cum laude historiam rerum Gallicarum. Natus item hoc opido *Nicolaus Brimius*, litterator egregius, & utilium aliquot operum scriptor. Est Duaciemporium, sive *stabilum* tritici è finitimis aliquot regionibus eo convecti. quæ non contemnenda profectò negotiatio. vigent item hic artes mechanicæ, & præsertim textura. Subiunt denique Castellaniæ Duacenæ complures pagi, & territorium longe latèque porrectum. Obtinuit item nunc recens, & dum opus istud absolvere, à Catholico Rege urbs Duacena, ut conderetur in eâ, *Lovaniensis* illius exemplo, amplissimum liberalium artium honestissimarumque disciplinarum Athenæum. quod indultum approbavit deinde, & varijs privilegijs exornavit *Romanus Pontifex*. unde maxima sanè redundatura est in hunc *Belgiæ* tractum commoditas. filij namque istorum, dum studijs litterarum incumbunt, Gallicam quoque linguam, cujus adeo necessarius ijs est usus, unâ operâ isthic addiscent.

Orchisa tertium Flandriæ Gallicanæ membrum.

ORCHISA distat Duaco dumtaxat trium. Insulis verò quæque leucarum spatium, estque bonum quod satis sit & amœnum opidulum, ubi maxima copiâ fiunt *saxe*, & id generis mercimonia. tertium autem hoc membrum est in corpore Ordinum Flandriæ Gallicanæ.

Sita est in hoc tractu & *Lanoja*, bonum & validum opidum, Insulis præterpropter duabus, *Tornaco* verò tribus leucis abjunctum. sunt hic item ingenti copiâ *saxe*, aliæque complures id genus merces. Ab hoc opido nomen desumit nobilissima illusterrimæque gens *Lanoja*, cui id aliàs cum territorio omni & jurisdictione subjectum: sed delatâ deinde ad sequiorem sexum est ditio. unde factum, ut obveniret tandem *Comiti Burano*, filio Principis *Arausini*. Prodierunt ex hac familia continuâ quadam serie multi insignes & fortitudine alijsque virtutibus ornatissimi Principes. quare & plures inde à primo illustri militie conditu, (ut supra in Ordinis ejus descriptione videre est) numerat aurei Velleris Equites, quam alia illa quantumvis excellens gens. Gessit insuper quotquot domi totisque ab Regiâ Majestate conferri solent honores & Præfecturas. Et ut alios taceam ortos erat ex illustri hac stirpe *Carolus* ille, Prorex *Napoleitanus*, cui *Francisco* Imperiali militiæ Principi deditit sese in magno illo ad *Ticinum* prælio, magnus ille *Galliarum* monarcha *Franciscus* primus. ab hoc *Carolo* autem ordine dicitur *Franciscus* primus nepos, inde Princeps *Sulavouensis*. & eundem illi *Franciscus* primus, magnus sanè &

majoribus suis dignissimus Princeps. Ortus itaq; ex hac stirpe a nobis ducuntur, prout
 ab Philippus Lanoxus, Dominus loci *de Beauvoir*, eximia sine virtutibus p. v. d. c.
 cor, variarum disciplinarum sciens, nemque a diuturnissima ordinatione p. v. d. c.
 velle adhuc adolefcens. erant illi duo fratres germani, Mosleni scilicet, & Turre-
 com. ut ambo Equites aurei Velleris, sed acerbis nimis laboribus, dum ad exercitum per-
 pararet hoc opus, sublati. sicuti mortuus quoque est paulo post, inacti mortui in
 dolore, isipse quem dixi Philippus. Lanoxa natus est & Franciscus Ruyss-
 gius, gener Christophori Plantini, vir non Latino tantum & Græce, sed Hebraice
 quoque Chaldaice, Arabicè Syriacæque doctissimus.

Est in hac parte & Esinoja, nobilissimus inter Insulas & Duacum pagus, Princi-
 patus etiam titulo dignitatæque preclarissimæ, & Dynastam agnoscens Carolum Me-
 linium, Comitem-stabuli Flandriæ, clarissimum sane & cum sanguinis antiquissi-
 mi, tum & affinitatis splendore illustrissimum Principem. cui jure conjugij nuper
 sue esset Nobilissimus Balemontius.

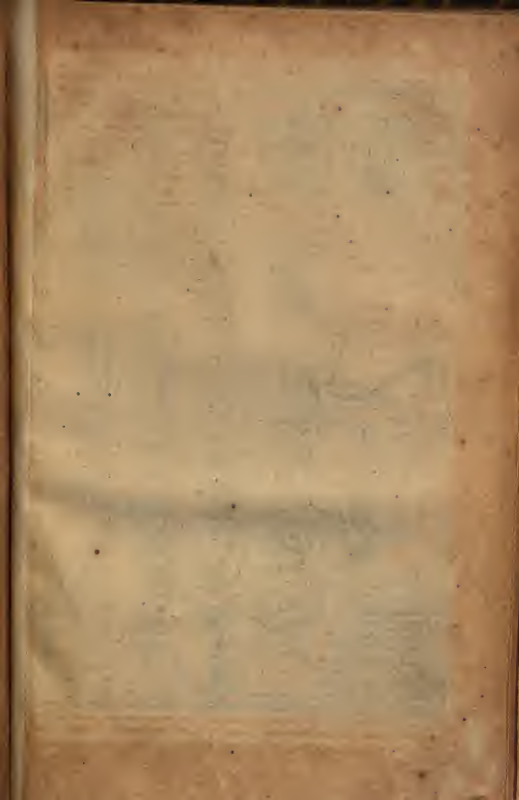
Est postremo & Armenteria, quæ Bassæ a quidam circiter quatuor, Insulis verò
 & Belli pari trium leucarum intervallo abjungitur, municipium tam insigne, tam-
 que & incolis simul & divitijs affluens, ut (quod supra monuimus) pari cum opi-
 dis muro clausis jure paribusque privilegijs gaudcat. textitur hic tam ingens p. n. d. c.
 n. d. c. vis, ut pacificis quidem temporibus in vicina quotannis & quina millia fa-
 scium abeat ratio. maximè verò innotuerunt & ab omnibus expetuntur p. n. d. c.
 quadricolæ, qui & in Italiam nostram, atque inde porro Constantinopolim us-
 que distrahuntur. Celebratur insuper hic mercatus & velut emporium quoddam
 ealeorum illorum eximie bonitatis, qui in isto & finitimo omni tractu largiter so-
 lent premi. Locus est in ditione Comitis Egmondani.

Armenteria inter & Stegram sita est peramena quædam & omnis generis re-
 rum, maximè autem tritici fructuumque feracissima regiuncula, vulgò dicta *het*
landt van Lobe & quatuor pagis, quorum caput est Leventisium, pari cum opi-
 dis muro clausis jure & privilegijs gaudens, infessa. Præpositurâ insuper nobilis, &
 subsidiorum omnium Principi passim dependi solitorum immunis. Donata fuerat
 olim hæc ditiuncula à Comite nescio quo Flandrorum Pontifici Maximo. sed ut-
 cumque hoc factum sit, reversa est postea sub imperium Regis. Gubernat hodie
 Flandriam Gallicanam Philippus de Liques, loci unde cognomen sumit Dynasta.

DESCRIPTIO VRBIS TORNACI.

TORNACVM, & universa ejus ditio cohæret cum latere Flan-
 driæ Gallicanæ, & Hannoniæ terræ confinijs : opidum tantæ
 vetustatis, ut conditum scribant sexcentis & quadraginta annis
 ante natum humani generis Servatorem. De nomine, satis ha-
 beo dicere, quod in obscuro sit ejus ratio : quodque varis su-
 per eo & portentosæ scriptorum opiniones. Sunt enim qui
 conditum velint à milite Tulli Hostilij, tertij Romanorum Re-
 gis, æque nomine ejus Hostilium dictum : sed destructum postea, iterumque mox
 instauratum, in memoriam Deæ Minervæ, corrupto nonnihil & mutilato vocabu-
 lo, Nervium appellari coepisse. primi autem Neronij temporibus renovatum rur-
 sus à quodam ejus Tribuno, cui Torno cognomen, ac de nomine sui illius instau-
 ratoris Tornacum diuque nominatum. Alii rursus pro indubitato tradunt, circa
 crepusculum Carli Nervii audivisse, fuisse huc archiepiscopum Nervium, po-
 pulumque qui maxime detinet inter Gallos huc haberetur, quique ad finem Sabi-

Portes et Batteries

- A. S. a porte du bras
- B. Porte mortel et son bol.
- C. Batterie de la fin
- D. P. Marnes de son bol.
- E. La tour de Marnes.
- F. bol S. gregore.
- G. L'apert ou tour d'au.
- H. place forme des marn.
- I. P. de valencienno.
- J. P. de valencienno.
- K. P. de valencienno.
- L. P. de valencienno.
- M. P. de valencienno.
- N. La batterie a poix.
- O. Caqueril.
- P. P. de valencienno.
- Q. P. de valencienno.
- R. P. de valencienno.
- S. P. de valencienno.
- T. P. de valencienno.
- U. P. de valencienno.
- V. P. de valencienno.
- W. P. de valencienno.
- X. P. de valencienno.
- Y. P. de valencienno.
- Z. P. de valencienno.

TORNACVM

Lieux principaux de la Ville.

- A. L'abbaye de S. Martin.
- B. S. Nicaise.
- C. S. Marguerite.
- D. S. Catherine.
- E. Nostre dame.
- F. S. Quentin.
- G. S. pie.
- H. S. Pierre.
- I. S. Jacques.
- K. S. M. Magdelaine.
- L. Les freres de hault.
- M. L'hospital de la planque.
- N. Les grises freres.
- O. Les repenitiers.
- P. L'hospital S. Jacques.
- Q. L'abbaye S. Marc.
- R. Les Cordeliers.
- S. L'hospital n. dame.
- T. Les freres.
- V. Les augustins.
- X. Le be frog.
- Z. Maison de la Villo.

Lieux principaux du costé S. Brice

- a. S. Brice.
- b. S. Jean.
- c. L'hospital de marui.
- d. L'hospital du Chasteau.
- e. S. Nicolas.
- f. Seurs des camp.
- g. Les Croisiers.
- h. L'annexion du Chas.

Ponts dedans Le ville.

- 1. Pont Alard.
- 2. Pont a pont.
- 3. Pont tournu.
- 4. Pont de bois.
- 5. Pont du Chasteau.
- 6. Pont dedans le Chasteau.
- 7. Pont de la Vieille porte.

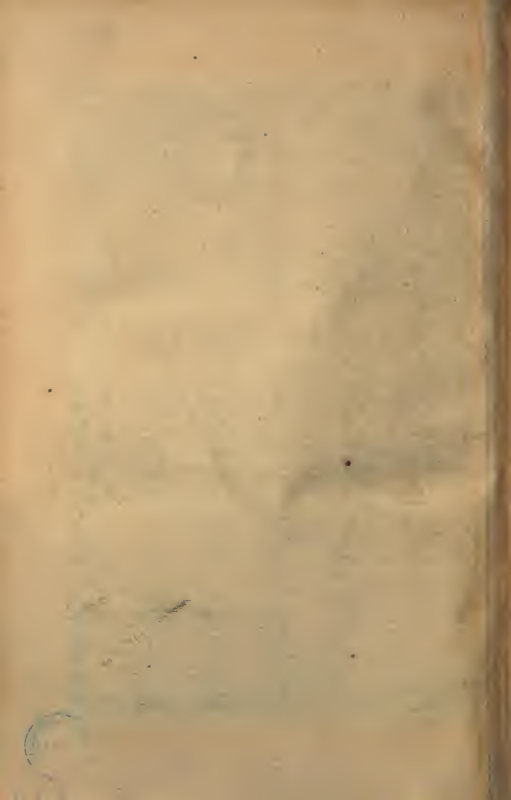

Comitatus Alostanus, ab urbe Alost, ditionis totius metropoli. Dicitur quoque Dominum, quia Flandria olim divisa in partes tres, Comitatum, Dominium, Pro-
 prium. Comitatu videlicet dependente à sceptro Franciæ: Dominio, à Sacrosan-
 cto Romano Imperio: Proprio verò nullam superiorem potestatem agnoscente,
 sed Comiti suo jure optimo maximo subdito. Dominio, præter Comitatum Alo-
 stanum, adjunguntur quatuor illi pagi, aut potius unus pagus in quatuor regiones
 divisus, quos vulgo *de vier Ambachten* vocant: regiuncula Wasia, & pagi quidam
 agrique trans Scaldim, Teutonicè *'t Landt van Overfischelde*. Sed agamus hic
 paucis de antiquis illis & observatu dignissimis ritibus, à Comitibus Flandriæ, in
 præstando Imperatoribus Gallorumque Principibus fidelitatis juramento, usur-
 pari olim consuetis. Cæsarem igitur Imperiali solio insidentem, & stiparum undi-
 que regio quodam comitatu, adibat pro modulo suo stiparus Comes, & quidem
 aperto capite, discinctus item, & altero genu in terram procumbens. ibi unus è
 Consiliarijs, Imperatoris jussu, Comitem adfatur his verbis: Accessisti huc tam-
 quam cliens & Princeps Sacri Imperij, propter dominium tuum & statum in Flan-
 driâ, quem Imperio rectus acceptum: promittis igitur, bonum te & fidelem futu-
 rum Sacræ Imperatoris Majestati, ac servitutum te illi adversus quoscumque ho-
 stes, usque ad mortem. Annuebat Comes, & promittebat, moxque humo sese at-
 tollens, deosculabatur Cæsari frontem. Similis planè ritus observatur cum Regi-
 bus Gallis. Iam verò ad singularem hodierni hujus Provinciæ status, & rerum in
 eo visendam descriptionem pergamus.

Flandria p.
tus ditione.Fidelitatis
Imperatoris
à Comitibus
Flandriæ
quodam
prelari so-
lente ritus.

DESCRIPTIO VRBIS ALOSTI.

ALOSTUM, opportunè admodum sitam urbem, perlabitur fluvius Tencra, distat autem Teneræmundâ quidem duarum, Gandavo quinque, Bruxellis quatuor, Mechliniâ verò sex leu-
 carum intervallo. munitissimum sanè & lautum opidum, fre-
 quentatum valde ob celebrem illum & momentosum mercat-
 um lupi salictarij, cujus in coquendo cereali Belgarum potu vel
 præcipuus usus est. Nati hic Theodorus Martini, vir doctrinâ
 clarissimus, publicus Academiæ Lovaniensis Professor. Cornelius Scribonius Gra-
 pheus, eruditus in primis vir, & jam sæpius nobis laudatus. Nicolaus denique Stro-
 pius, magni in litteris nominis, nec incelebris scriptor.

Sitas.

Viri illu-
stres.

ADDITAMENTVM. [Vtuntur iisdem privilegijs Alostani cum quatuor Membra
 Flandriæ, & quocumq; in totâ Provinciâ visum est, liberè commigrant.]

Continetur hoc Comitatu Ninoviz, opidum minimè contemnendum, & Alo-
 sto duabus dumtaxat leucis abjunctum, distinctaque ab eo jurisdictione conspi-
 cium. Continentur præterea centum & septuaginta pagi. ita ut limites ejus por-
 rigantur usque ad muros Gandenses, muros Aldenardenses, & si leucæ unius inter-
 vallum exceperis, etiam Teneræmundanos. Præter hæc adjunguntur illi (ut dixi-
 mus) regiuncula Wasia, bonis aliquot pagis infessa, & quatuor illi Ambacti, sive to-
 tidem opida, unum muris & mœnibus clausum, cætera ijs carentia, sita non procul
 Gandavo, in angusto quopiam territorio, mari ad septemtrionem contermino.

Supereminet cætera Hulstium, opidum sanè quàm tolerabile, Rupelmundâ qua-
 tuor leucis diffusum.

Hulstium
opidum.

Sequitur inde Axella, quæ, etsi haud undique muris clausa, mediocri tamen,
 nec adspersanda prorsus urbecula, Hulsto non nisi sesquileucâ, Gandâ verò qua-
 tuor leucis abjuncta.

Axella.

B. O. h. O. u. d.

A. S. n. e. d. a.

P. r. i. n. c. i. p. e. t. u. s.
S. t. e. e. n. h. u. s. a. n. u. s.
& G. a. v. e. r. e. n. u. s.

P. r. o. p. r. i. u. m.

T. e. n. e. r. a. m. u. n. d. a.

F. a. r. t. u. m. D. i. v. i.
N. i. c. o. l. a. i. p. a. g. u. s.G. e. r. a. r. d. o.
m. o. n. t. i. u. m.

B. o. r. n. h. e. m. i. u. s.

R. u. p. e. l. m. u. n. d. a.

G. e. r. a. r. d. u. s.
M. e. r. c. a. t. o. r.

Tertio loco Bochoutum est, quod Axellâ duabus leucis abjungitur.

Quartum denique locum tuebitur Asseneda, duabus itidem leucis ab A. S. n. e. d. a. disjuncta. Parent autem his quatuor locis varij pagi, & purgatur in ijs, ob maris propinquitatem, Zelandorum exemplo, adfatum salis.

Continetur denique Comitatu Aloftano duo Principatus, Steenhusanus & Gaverenus. & Steenhusa quidem, insignis pagus, peculiarem agnoscit Principem: Gavera verò, pagus longè amplissimus, & præ nobili arce conspicuus, primum occupat locum inter titulos Comitis Egmondani. Sunt deinde & variae Dynastiae: qualis praesertim Likercana, & Sottegemia. Quae omnia luculentum sanè Comitatum constituunt. quem imperio suo, Henrico tertio Imperatore, subiecit fortissimus Princeps Balduinus Pius. Hodie magnus Praetor, seu Gubernator Aloftanus, est Dynasta Billæus.

PROPRIVM continet Teneramundam, Gerardo-montium, & Bornhemium, unâ cum aliquot pagis. prout infra latius explicabimus.

Teneramunda nomen habet à fluvio Tenerâ, Belgis **Tenne** & vocabulo **mond**/ Latinis os denotante: sita est enim ad ipsum os, sive ostium ejus fluminis, & quâ Scaldim id insiuit. Distat Gandavo, Bruxellâ, Mechliniâ, pari quinque leucarum & prægrandium quidem, intervallo, Antuerpiâ verò leucâ vel circiter ampliùs. Opidum situ & arte munitissimum, quod & aliae quaedam votes conditionesq; commendant, ac momentosum in primis & sic satis etiam opulentum efficiunt. Fjunt hic magnâ copiâ panni illi gossypini, quos fustaneos vulgò vocant, & celebratur omni hebdomade magno concursu mercatus lini. quali etiam gaudet Fanum Divi Nicolai, per insignis pagus regiunculae Wafiae, Teneramundâ non procul distans. Quemadmodum & plerâque non tantùm Flandriae, sed totius propemodum Belgicae opida, & alicujus momenti loca (quod & toto passim terrarum orbe receptum est) veteri quodam instituto & privilegio, vel generali omnium rerum merciumque, vel peculiari hujus illiusve speciei mercatu & anniversarijs hebdomadarum nundinis gaudent, quod ipsum in maximam sanè tam publicè quam privatim utilitatem redundare, nemo est qui non videat. Natus hic Ioannes de Teneramundâ, instituti Carthusianorum, Religiosus planè doctissimus, ut ex editis viri scriptis constat. Teneramunda unâ cum territorij circumjuncto peculiaris atque distincta est ditio, quæ Dominio Principum Flandriae, matrimonij jure accrevit, avo Guidonis Dampetræ. unde avulsam deinde per aliam nescio quam affinitatem, Flandriae rursus univit Ludovicus Malanus, ductâ in uxorem Margareta Brabatinâ. Gubernat Teneramundam hoc tempore vir illustris Ioannes de Rivas.

Gerardo-montium Flandri vocant **Gerartsberghe**/ Galli corruptè **Grandmont**. situm est ad eundem Teneram, & Aldenardâ dumtaxat tribus, Teneramundâ verò quinque leucis abjunctum, per exiguum quidem, sed amoenum valdè opidulum, conditum à Balduino Montensi Comite Flandriae, anno 1068, quo tempore superârat (ut volunt) Illustrem quemdam Dynastam Gerardum, cui opidum recens conditum & cum ditione suâ conjunctum voluit esse cognomine. Gerardo-montensis fuit Marcus Nævianus, vir insigniter doctus, & complurium operum scriptor.

Bornhemium per insignis & amplus pagus est, arce & jurisdictione in pagos aliquot circumjunctos, itemque in territorium illud, quod Bornhemienſe appellant, spectabilis.

Rupelmunda nomen sumit à flumine Rupelâ, quod ex adverso in Scaldim aquas suas exonerat, ad quem Scaldim & levam ejus ripam ipse locus est positus, & Antuerpiâ tribus circiter leucis abjunctus. Est autem Rupelmunda miræ antiquitatis arx. cujus, ut momentosæ olim & insignis rei, crebra valdè in Flandrorum annalibus mentio. Sed ab aliquot sæculis retrò, archivo magis autographorum Flandriae terræ privilegiorum, & quorundam qui Principis jussu in vinculis detinentur custodia, quàm alio ullo nomine celebratur. Arce adjacet pulcher & amplus pagus, ubi natus Gerardus Mercator, magnus Cosmographus, ut apparet ex varijs viri scriptis, orbi ab ipso publicatis, & in lucem emissis. filius illi Bartholomæus, per-

per-

peregre regius adolescens, & scriptis clarus. Solum Imperialis Flandriæ sanequàm præstantissimum, & cùm fructuum omne genus & frugum, tum rubiæ maximè feracissimum.

Flandri in genere comes admodùm & civiles. acres item, & ad honestas omnes ac viro dignas tam pacis quàm belli artes idonei. Itrenui insuper mercatores, nec laboriosi minùs quàm ingeniosi panè innumerabilium rerum artifices. Utuntur passim, si Gallicanam excipias, ubi Gallicus sermo in usu est, linguâ Teutonicâ, sed exculti deinde & scholarum disciplinâ, & assiduis exterorum commercijs, etiam gallicè omnes discunt. adde quod liberos magnâ ex parte inde à puero ferè amandent in Flandriam Gallicanam, imò in ipsam Galliam, ubi unâ cum artibus opificijsque etiam linguam illam addiscant. quæ propterea omni hominum generi planè familiaris. eo magis quod naturâ ad gallicismum proclives, nullo negotio eum imbibunt. Venerunt isti ad cognitionem sanctæ nostræ & salutaris fidei prædicationibus Divi Eligij, Episcopi Noviodunensis, qui Dagoberti Francorum Regis jussu annuntiare primùm eam incepit in loco olim dicto *Wug-stock*, ubi & templum videtur condidisse Sanctissimo Salvatori sacrum, anno jamtum sexcentesimo quarto. Secutus est eum Gandavi Divus Amandus. atque ita paulatim sparsa est per universum hunc tractum religio Christiana.

Flandrorum indoles.

Lingua.

Conversio ad Christianam fidem.

Primus hujus Provinciæ Princeps, inter eos quidem qui nomen & titulum ejus gesserint, ut è nonnullis scriptoribus, & antiquis quibusdam monumentis constat, Lidericus Harlebecanus fuit. cui ob raras virtutes, & egregia multa fidâque officia, sibi & reipublicæ Christianæ præstita, eam anno salutis 792, titulo *Principis Flandiarum* attribuit Carolus Magnus. Erat autem tunc temporis regio admodùm inops, & in quâ vix aliud invenisses quàm paludes & saltus. unde & Lidericus ille ultro & jocundus adsumpsit vocabulum *Forcilarij*, id est, saltuum nemorumque custodis. quem titulum tamen successores honorificum sibi ducentes, retinuerunt, ac diutissimè usi sunt. neque desunt qui scribant, extitisse ante hunc ipsum Lidericum & alium quemdam Flandriæ Saltuarium, qui Brugis anno 621, condiderit templum Divi Donatiani. Liderico successit Engeranus. Engerano Andakerus, qui (ut tradit Massæus) moenibus clausit Gandavum, jactis inibi templi Divi Ioannis, quod suprà descripsimus, fundamētis. Atque hi quidem primi fuerunt Flandrorum Principes. quos alij Comitum titulo usos, alij verò Custodes tantùm, Præfectos, & Vicarios Galliæ Regù fuisse contendunt. Post *Forcilarios* verò istos, vel Saltuarios, numerantur triginta & duo legiimi hujus Provinciæ Comites, cotinentis quatuor Comitissis, veris justisq; terræ hæredibus. Inter Comites autem, si historias fortè evolvas, paucos invenies, qui non fuerint magni & quantivis pretij Principes. ita quidem ut in gravissimis illis, modò cum Gallis Anglivè, modò cum Superioribus Germanis, & vicinioribus aliquot populis, interdù verò & cum suis ipsorum subditis, nullo non tempore gestis bellis, non hostibus tantùm & fortunæ fortissimè responsoverint, sed egregiam quoque virtutem suam, & maximam pereximiam hujus terræ potentiam toti orbi terrarum approbaverint: nec conservaverint modò acceptam ditionem, sed magnopere etiam auxerint. & quod magis mirere, obtinuit, partim conjugij jure, partim merâ virtute, ipsorum sanguis universæ istius Belgicæ Principatum: potitusque est ante paucos annos Regno Hispaniæ, & tot alijs illis Regnis, Imperijs, Dynastijs, atque Provincijs, quot possederunt olim & hæcenus possident Serenissimi Principes Domus Austriacæ, oriundi ex illusterrimâ illâ Fladriæ Principum stirpe. Inter Comitum autem illusterrimos maximeque eximios, & qui patriam supra ceteros illustraverint auxerintq; numerantur potissimum isti: Balduinus Arduennensis, cognomento Brachioferreus: is quem asserunt quæsisisse sibi, vel magnopere saltim auxisse hanc ditionem, & supremas dignitates titulosque obtinuisse, Princeps pace belloque clarissimus, obiit anno 1179.

Primi Flandrorum Dynastia.

Nomen Comitum Flandriæ.

Hæredes aliorum Principum Comitum.

Balduinus Barbatus, justitiæ simul & litterarum studio clarus Princeps, nobilitatem, ut volunt, in Flandriâ omnium primus constituit, justitiæ sacra reformavit, homines doctos & virtutibus celebres passim invexit. mortuus anno 1036.

Balduinus, cui ab optimis moribus nomen Pij est inditum, & qui Insulae natus, Latine scribentibus *Insulanus* dicitur, ditioni adjecit Comitatum Almonum, & quatuor illos Ambactos. In matrimonio habuit filiam Regis Roberti, Haraldi primi Galliae Regis sororem. qui imminente jam fato, hunc sororium suum, notae integritatis, iustitiae & prudentiae virum, testamento instituit filij sui Palsgravi immaturae adhuc aetatis pueri, curatorem, adeoque Protectorem amplissimi ejus Regni, quod factum anno 1061. Suppeditavit idem Balduinus magna navium copiam, & quae & pecuniarum subsidia genero suo Guilielmo Duci Normanniae, & Roberti & Haroldo, injusto coronae usurpatori, eripiendi Britanniam. cuius imperatoriae premium retulit annuam trecentarum marcarum argenti pensionem, & Flandriam ab eo Regno in perpetuum persolvendam. ceteri pactum illud non diu a potestate conservatum. obiit iste Balduinus anno 1067.

Robertus, cognomento Hierosolymitanus: is qui ob ineluctata sua & heroica proposita facinora in Bithynia Syriaeque adversus infideles patrata, ab universo Christianorum exercitu salutari meruit *Filius Divi Georgy*: quique ab Imperatoribus omnium primum designatus fuit Protector Cameracensis: obiit anno 1111.

Balduinus, cognomento *Securus*, Princeps bello clarissimus, tam seve est administravit iustitiam, ut, praeter primum illud cognomen, etiam dictus fuerit ejus virtutis parens. obiit anno 1119.

Theodorus Elfatius, magno suorum comitatu instructus, Hierosolymam, infidelibus inibi debellandis, quater profectus est, ac magnum idemidem nomen lucratus, ad suos reversus, uxorem habuit Sibyllam, Fulconis Hierosolymae Regis filiam, praestantissimam sane mulierem. obiit anno 1169.

Philippus Elfatius, qui ob raras virtutes Magni cognomento affectus est, tam familiaris, tamque intimus fuit Ludovico Galliae Regi, ejus nominis septimo, ut nihil ferè de his ageret, nisi de hujus nostri consilio. hic est sacro fonte suscepit Regis filium, cui à se fecit nomen. atque is postea fuit Philippus Rex, cognomento Augustus. cui, patre jam mortuo, conjugem noster dedit Isabellam cognatam. sed oratio post (ut sunt lubricae admodum & funestae Principum res) super Veromanduae Comitatu, gravi inter eos dissidio, ad arma & manus etiam ventum est. at tractatum tamè post paulò cum maximo nostri bono, & in gratiam redierunt. Comes, otij impatiens, in Syriam se, & sacram inibi expeditionem contulit. ubi mira illius virtutis specimina edidisse, inter alia verò post insignem ab hoste partem victoriam, insignia etiam illa, quibus hodièque utuntur successores Flandriae Comites, & principes, sacri belli scriptores commemorant. Inde in patriam rediens, & Lusitaniam fortè perviam lustrans, uxore jam pridem mortuà, secundis nuptijs duxit, & in Flandriam secum vexit Machthildem viduam Regni illius Reginam, raræ (ut narrant) formæ & pulchritudinis foeminam. Tandem verò unà cum dicto Philippo Augusto & Richardo Anglorum Rege, in Syriam rursus & sacrum bellum delatus, & multo multis victorijs inclutus, Prolemaide, anno Christi 1190, vel ut alij scribunt 1191. rebus humanis exemitus est.

Balduinus, felix ejus nomenclaturæ octavus, post diutina satis in Oriente cum infidelibus bella, capta tandem à nostris Constantinopoli (magno sane istorum honore, si quis rem attentè consideret) salutatus inauguratusque est Imperator Byzantinus, anno Christi 1204, ei verò intra annum defuncto successor Henricus frater.

Ultimum inter veteres Comites faciemus Ludovicum Malinum, Ludovici Niverniensis Flandriae Comitis filium. qui & sanguine & virtutibus gloriosus, duxit uxore Margaretà, Joannis tertij Brabantiae Ducis filia, & Ducatum illum & ditiones ei annexas (prout supra in descriptione Brabantiae fusius explicavimus) cum Flandriae Comitatu conjunxit. mortuus anno 1283.

Successerunt postea ex eadem stirpe & sanguine oriundi strenuissimi Duces Burgundiae. & post eos, Imperatores Regesque domus Austriae. quorum Carolus Quintus, Imperator Maximus (eo enim honorifico titulo est affectus à Paulo tertio Pontifice Maximo) terram istam perpetuo quodam favore prosecutus

variè

PROVINCIIIS INAUGURATO, RELIGIONE EDU-
CTUS EX FLANDRIA IN HISPANIAM TRAVECIT,
SEQUE IN IUSTUM HIERONYMIANI ORDINIS
COENOBIIUM, ÆDIBUS ILLIC IUSSU EIUS CON-
STRUCTIS, RECEPIT, UBI RELIQUUM VITÆ
QUOD VIX BIENNIUM FUIT, TRANQUILLISSI-
ME EGIT, ET SANCTISSIME OBIIT XI CAL-
OCTOB. M. D. LVIII. IOANNA LUSITANIÆ PRIN-
CEPS HISPANIARUM GUBERNATRIX, PATRI
OPT. ET MAX. P. VIX. ANN. LVIII. MEN. VI. DI.
XXVII. IMPERAVIT ANN. XL. REGNAVIT ANN.
XLIII.

Teutonica simul & Imperialis Flandria gubernatur hoc tempore à Principe
Gavereo Comite Egmondano, qui Arthesiæ quoque Præfectus est. Gavero in
gubernat (ut diximus) Dynasta Curterius, quo utroque defuncto & interitus
postea bellis civilibus, destituitur ista Provincia peculiari Gubernatore. Nunc
ces propterea supplet generalis Belgicæ terræ Legatus, donec aliter constituit Rex.
Atque hæc est in summâ descriptio Flandriæ, quæ habetur ab omnibus pro am-
plissimo potentissimoque totius orbis Christiani Comitatu, quem locum & inter
Regna, illud Galliarum, & inter Ducatus, Mediolanensis ditio non injuria sibi vin-
dicat. Sed pergamus ad alia.

D L

OCEANI BRITANNICI PARS.

Occidens

Johannes a Doetechum iunior fecit

Scala miliarum

Septentrio.

Arctus

Equinoctialis

Meridies

Antarctus

Arctus

Equinoctialis

Meridies

Antarctus

Arctus

Equinoctialis

Meridies

Antarctus

Arctus

Equinoctialis

Meridies

Antarctus

Arctus

Equinoctialis

Meridies

Antarctus

Arctus

Equinoctialis

Meridies

Antarctus

Arctus

Equinoctialis

Meridies

Antarctus

Arctus

Equinoctialis

Meridies

Antarctus

Arctus

Equinoctialis

Meridies

Antarctus

Arctus

Equinoctialis

Meridies

Antarctus

Arctus

Equinoctialis

Meridies

FLAN

Cassel

Artois
ATREBATUM REGIO
NIS VERA DESCRIPTIO

DRIÆ

PARS

HANNO

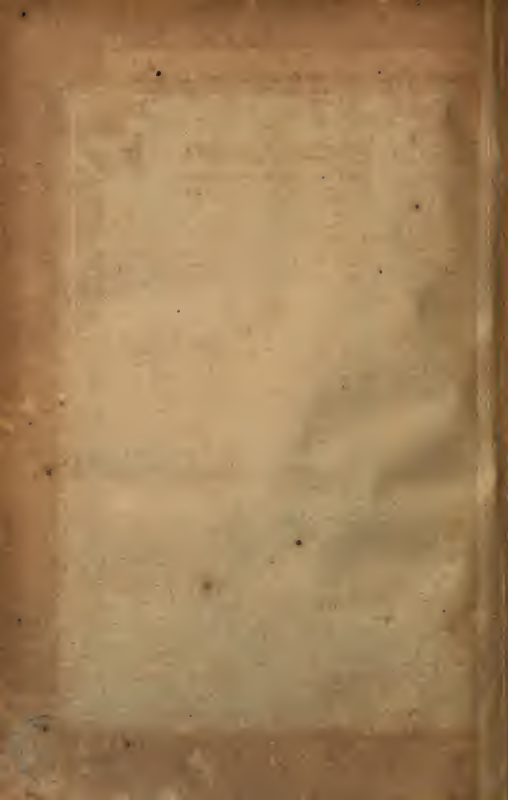
NIÆ Pars

CARDIÆ

Meridies
Amiens

PARS

DESCRIPTION ARTHEſIAE.

ARTHEſIA magnâ ex parte complectitur ejus gentis tractum, ^{Neura.} quam Caſar in Commentarijs Atrebat^{es} appellat, ab Atrebat^o, & ipsius & nostro ævo, tractus ejusdē metropoli, quam Galli quidem vulgò *Arras*, Itali autem *Arazzo*, Flandri denique *Atrecht* appellant. Hæc regio terminos variè olim mutavit, & pro varijs illis ac reciprocis inter Galliam & hæc Belgicam motibus, modò latior ampliorque modò contractior iterum atque angustior facta est. quæ omnia sicut prolixitate suâ multum fastidij, ita parum utilitatis lectori adferrent. quare sufficit si dicamus, Arthesiam hodie terminari, à Septentrione quidem Liſa flumine, & Fossâ (quàm vocant) Novâ, quæ à Flandriâ eam dividunt: à meridie verò versùs Dorlanum cum Picardiâ; ab ortu cum Flandria Gallicanâ & ditione Cameracensi conjungi: ab occasu denique versùs Monsterolium Picardiæ rursùs adfinem esse. regionem equidem peramœnam & præstantissimam, ut quæ cœlum experiatur admodum clemens & temperatum, solutū verò habeat omnium rerum, si vinum tantum exceperis, feracissimum. nascitur autem defectus iste vini, ex incuriâ magis & negligentia incolarum: tum quod regio Galliæ tam vicina & bellorum periculis nimis exposita: quàm è cœli solivè ipsius inclementiâ. gignit in primis laudatissimum genus tritici, idque cā luxurie, ut quàm copiosissimè illud extra ipsam Provinciam evehat: & cum bonæ Teutonicæ Flandriæ parti, tum Brabantix quoque, ac nominatim Antverpiæ (ubi exterius ferè triticeo, non autem cibario illo & secalicio pane utuntur) adfatim submitratur. quin Mechlinia quoque compertâ itineris Duaceni opportunitate, triticum istud Arthesinum aquâ illine identidem petit, & in civium usus insinuat. Faciunt insuper isti homines tam laudabile genus panis, ut in opida is & pagos circumvicinos magnâ in dies copiâ distrahatur. Numerantur in hac Arthesiâ duodecim Opida. ^{Opida.} da muris clausa, concensito ijs Rentæjo, arcis magis quàm opidi nomen tuente. Pagi sunt octingenti quinquaginta & quatuor. inter quos cti per nuperâ isthæ ^{Pagi.} bella desolati complures & misere mutilati: bona tamen indigenis spes est fore, ut per diuturnam hanc pacem, Deo humanam industriam adjuvante, omnes (ut fieri solet) in pristinum statum redintegrentur. Interea lachrimosum sanè & triste spectaculum est, videre non hujus tantum Provinciæ, sed & Galliæ confinalis limites ita misere devastatos, nec tam multos dumtaxat ferro & flammâ everſos pagos, sed & intergras regiones, easque insigniter fertiles, à plebe & omni hominum cultu derelictas. & quid amplius? videre miserimas illas gentes dispersas, fugatas, occisas, & qui superant, in perpetuo luctu & querimonijs. unde portò nascuntur inter utramque nationem, foveanturque implacabilia quædam & perpetua odia: in magnam profectò eorum, qui suapte culpâ tam atrocium irreparabiliumque malorum auctores sunt, ignominiam, & gravissimum animæ detrimentum. Continentur Arthesiæ finibus novem *Castellaniae*, item Abbatix complures, Cœnobiaz, aliæque id genus Collegia. Opidorum primaria Atrebatum, Fanum Divi Audomari, ^{Opidorum} Bonna, Arras, Bapalmæ: reliqua verò Hefdinum, Rentæjum, Fanum Sancti Pauli, Perna, Lillertium, Basleæ, & Leodum. Sunt deinde opida pridem diruta Tarravina & vetus Hefdinum. Ordines hujus Provinciæ quatuor ^{Ordines} mentibus constant, Antiquissimis nempe, Capitulis, Nobilibus, & primarijs Urbibus. Accedamus verò ad descriptionem eulundæ metropoli, & prælo quidem Atrebatæ descriptionem.

DESCRIPTION ATREBATI.

ATREBATVM teli dumtaxat iactu abest a ripâ Scarpar, *la Sca*
 nis suprà nobis descripti. Duaco abjungitur lex, Dorlano *la*
 Cameraco novem, Ambiano denique quatuordecim, sed *la*
 notum, leucarum intervallo. opidum vasti ambitus: sed quod
 in duas deinde partes, quarum altera, *la Cite*, altera verò *la Ville*
 dicitur, intermedio quodam muro distinguitur. quem murum
 tamen maturo consilio, ad majorem utriusque partis se unita
 tem, nullâ interim factâ jurisdictionis mutatione, postea demoliti sunt, & Civitas
 quidem non ita ampla, sed pulchra tamen, amœna, & propugnaculis *la*
 in ea pulcherrimum illud templum cathedrale, Divæ Virgini dedicatum, ubi *la*
 gnis Theologicorum voluminum manu exaratorum bibliotheca. primus hujus
 Ecclesiæ Præsul Divus Vedastus fuit, institutus à Sancto Remigio Archiepiscopo
 Rhemensi, anno jamtum 331, sed unita deinde est Atrebatensis Ecclesia cum Ca-
 meracensi, & duo illi Episcopatus in unum conflati. ita ut eminenti illa dignitate
 diutiuscule civitas ista caperit. Sed cum steterissent postea Cameracenses à parti-
 bus Imperatoris Henrici Quarti, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ perducti, Urbanus se-
 cundus, vindicando ex parte & puniendo huic delicto, civitatem Atrebatensem in
 Episcopalem pristinam dignitatem restituit, & Episcopum ei dedit Lambertum
 Archidiaconum Morinensem, circa annum salutis nonagesimum quintum supra
 millesimum. Hoc tempore Præsulem habet Antonium Perrenotum, postea Car-
 dinalem Granvellanum, virum summæ olim apud Catolum Quintum Imperato-
 rem dignitatis, nec minori hodie, maximè quod ad Belgicæ spectat res, apud Re-
 gem Philippam laudè: tum virtutibus quoque alijsque rarissimis dotibus toto or-
 be terrarum illustrem. qui, dum operi isti summam manum imponerem, Episco-
 patu se abdicans, locum dedit Francisco Richardoto Burundo, docto & veneran-
 do Antistiti, ac dignissimè sanè dignitatem illam administranti. cuius nepos Ioan-
 nes Richardotus, Dominus de Barli, Regi hodie à consilio, Status & Sanctoribus,
 vir est rarâ quadam doctrinâ prudentiâque, tum experientia quoque & mirâ in ex-
 pediendis rebus politicis acrimoniâ. Richardoto Antistite nuper defuncto, ascen-
 dit ad eum gradum, ob raras suas virtutes & probitatem, Guilielmus Moulartius.
 Est autem Episcopus Atrebatensis & politicus simul & ecclesiasticus Dominus ci-
 vitatis, cui non jura nisius & leges, quàm Magistratus attribuit, superiorem tamen
 aponens Arthesi: Comitem, penès quem est ipsius electio, sicuti confirmatio pe-
 nès Romanum Pontificem. Gaudet Episcopatus hic annuo quatuor, quinque, vel
 & sex millium seutarum censu, pro uberiore videlicet vel contra diore proveni-
 grani. Adservatur in dictâ de Beatæ Virginis magnâ inprimis religione, & miris
 gemmarum divitijs involutum, ceu divinisissimum quoddam cimelium, certum ve-
 nus manar, sanæ propemodum speciem referentis; quam pluisse in hæc tri-
 suo ipsius aro in epistolis narrat Divus Hieronymus. ea populo magnâ solenni-
 tate postmodum exhibetur spectanda, maximè cum post longas siccitates pluvium arva
 siticulosa desiderant. In iusto itro sibi villâ Atrebatensem, & scello, minori foro
 non aliâ sim, sed quâ se admodum custodit, ceu sacrum quoddam
 Palladium, quod loquar, coelitus olim uti videntur, delapsa. Sed pergamus de-
 inceps ad istam villam, id est alteram Atrebatensem, amplam sitè, & cum situ-
 tum opere munitur, propugnaculis, ac latius quâvis fossis, etsi aqua ta-
 mē experta, usque eorum unitam, ut non solum hostes, sed &
 expugnari possit. Vix habet aliam, sed quâvis hostes, sed &

la Cite
la Ville

la Cite
la Ville

A. Perrenotus
Granvellanus

J. R. Richardotus

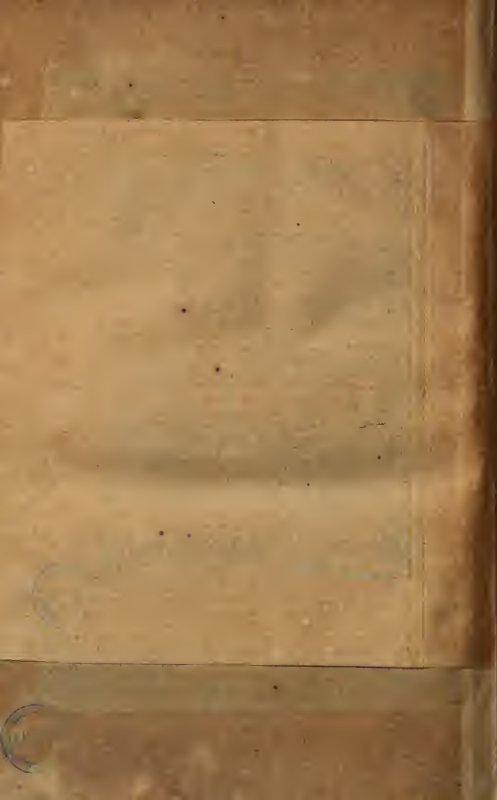
Vix

Septentrion

LAVILLE DE

Occident

E DE CAMBRAY.

Orient

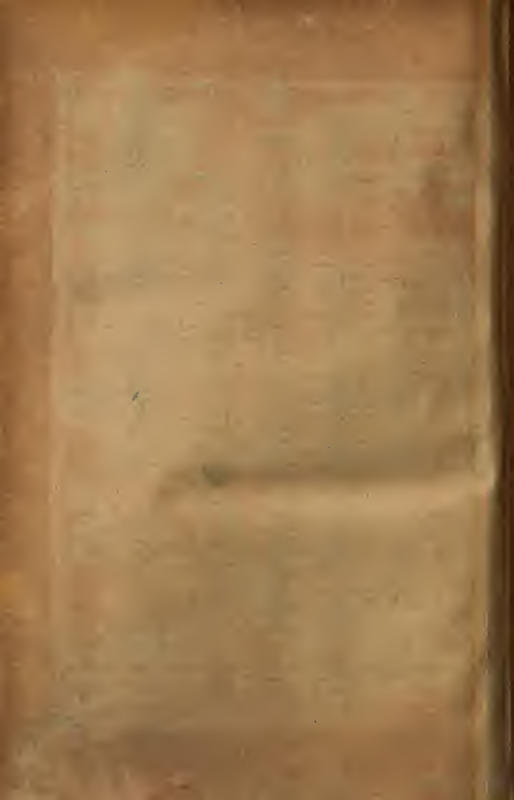

- a. Notre dame.
- b. S. Jéri.
- c. S. Martin.
- d. S. Magdala.
- e. S. Nicolas.
- f. S. Aubert.
- g. S. Sepulchre.
- h. S. François.
- i. S. Claire.
- k. S. Julian.
- l. S. Jean.
- m. S. Beige.
- n. S. Croix.
- o. S. Jacques à l'hospital.
- p. S. Jacques au noirs sé.
- q. S. Lazare.
- r. La porte neuve.
- s. La porte S. Sepulchre.
- t. La porte Cantinpre.
- v. La porte de selle.
- x. La porte de malles.
- y. La maison de la ville.
- z. La boucherie.
- * La grand marche.

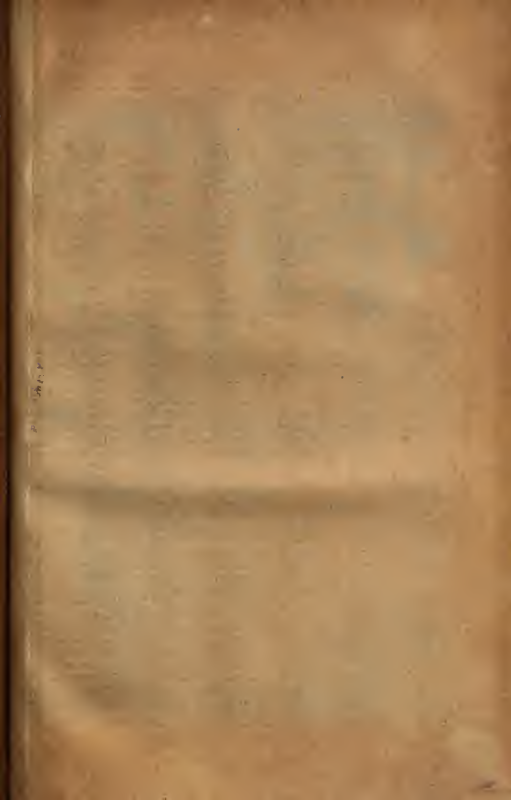
Citadelle

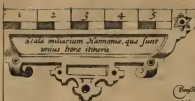
Midi

DESCRIPTIO VRBIS
ET EDITIONIS
CAMERACENSIS

Pays de Haynault
tenu de Dieu
& du Soleil

FRANCOIS
DE
BRESIS

DISCRIPTIO COMITATVS HAMMOLIS

Hammolus, seu Hammo, est Comitatus in Regno Danico, qui situm est inter Regnum Suevici, & Regnum Norvegiæ. Huius Comitatus nomen, & origo, non est antiqua, sed recentioris ætatis. Huius Comitatus territorium, & limites, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis. Huius Comitatus populus, & lingua, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis.

Huius Comitatus territorium, & limites, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis. Huius Comitatus populus, & lingua, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis.

Huius Comitatus territorium, & limites, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis. Huius Comitatus populus, & lingua, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis.

Huius Comitatus territorium, & limites, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis. Huius Comitatus populus, & lingua, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis.

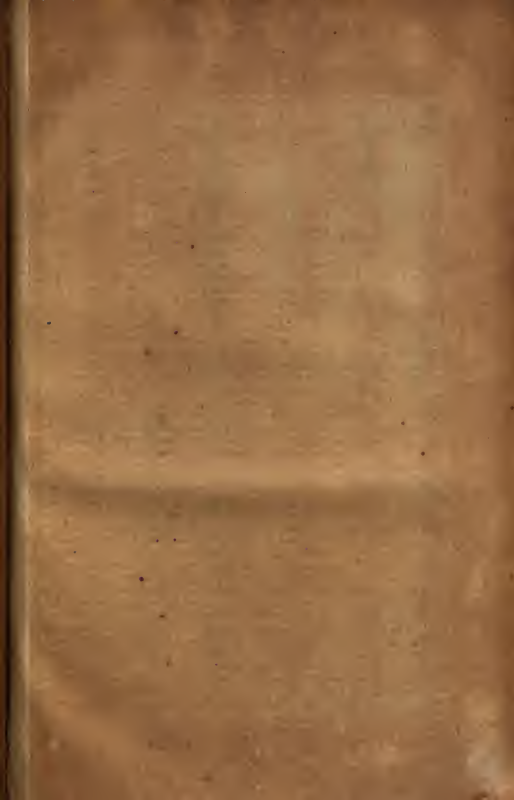
Huius Comitatus territorium, & limites, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis. Huius Comitatus populus, & lingua, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis.

Huius Comitatus territorium, & limites, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis. Huius Comitatus populus, & lingua, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis.

Huius Comitatus territorium, & limites, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis. Huius Comitatus populus, & lingua, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis.

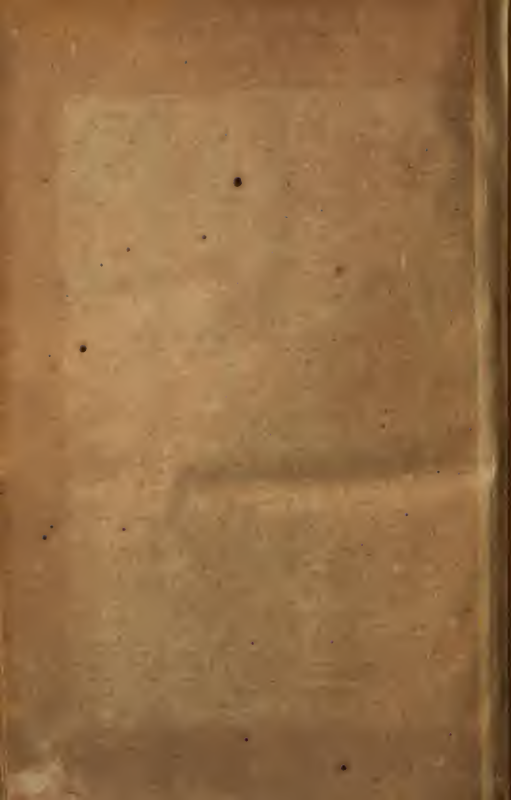
Huius Comitatus territorium, & limites, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis. Huius Comitatus populus, & lingua, non sunt antiqui, sed recentioris ætatis.

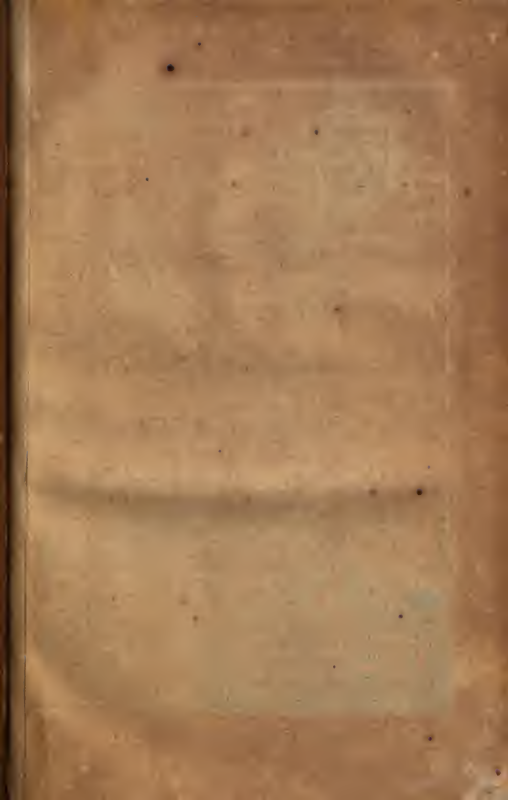
DESCRIPTION
MONTIVM

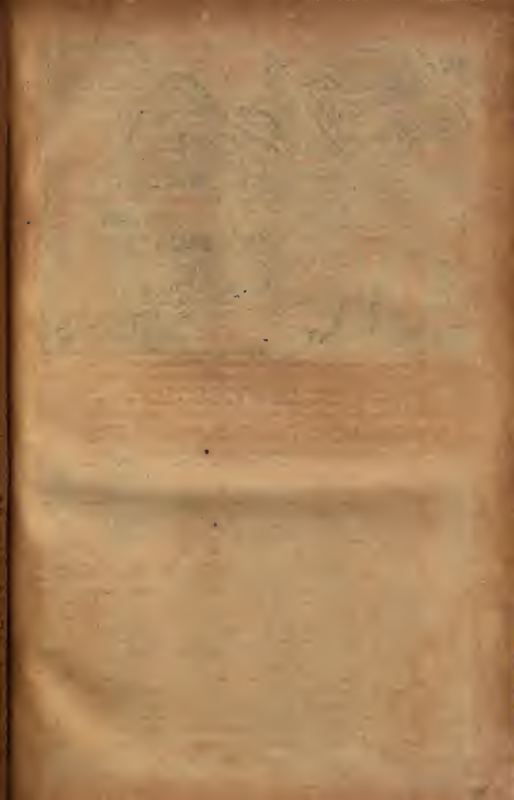

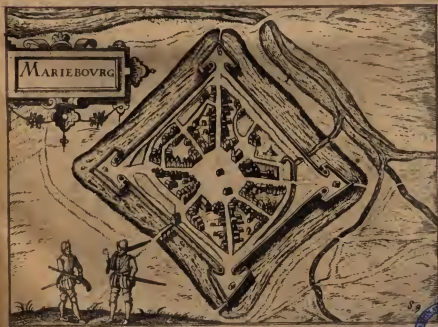
Valencena quondam
cognorum vallis vrbs Han
perelegans et valde magnifica

THE HISTORY OF THE

REIGN OF CHARLES THE FIRST

MANUSCRIPT OF THE HISTORY OF THE REIGN OF CHARLES THE FIRST, BY JOHN BURNET, BISHOP OF SALISBURY. THE FIRST VOLUME. LONDON, 1724.

THE HISTORY OF THE

REIGN OF CHARLES THE FIRST

PART II. THE SECOND VOLUME. LONDON, 1724.

THE HISTORY OF THE

REIGN OF CHARLES THE FIRST

BURNET'S HISTORY OF THE REIGN OF CHARLES THE FIRST, BY JOHN BURNET, BISHOP OF SALISBURY. THE SECOND VOLUME. LONDON, 1724.

The first of these is the fact that the Emperor's power was not absolute. He was bound by the laws of the Empire, and by the customs of the various states. He was also bound by the advice of his council, and by the consent of the Estates. This was a great check on his power, and it was one of the reasons why the Emperor was not able to carry out his policy of centralization. The second of these is the fact that the Emperor's power was not universal. He was not able to control the entire Empire, and he was not able to control the various states. This was a great check on his power, and it was one of the reasons why the Emperor was not able to carry out his policy of centralization. The third of these is the fact that the Emperor's power was not permanent. He was not able to pass on his power to his heirs, and he was not able to pass on his policy of centralization. This was a great check on his power, and it was one of the reasons why the Emperor was not able to carry out his policy of centralization.

The fourth of these is the fact that the Emperor's power was not absolute. He was bound by the laws of the Empire, and by the customs of the various states. He was also bound by the advice of his council, and by the consent of the Estates. This was a great check on his power, and it was one of the reasons why the Emperor was not able to carry out his policy of centralization.

D E S C R I P T I O

D U C A T U S

L V C E M B U R G E N S I S.

U C A T V S Lucemburgensis nomen sumit à Lucemburgo, *ter. Newen*
 ræ ipsius metropoli. Limites ejus ita se habent : à septemtrio- *Lindeth*
 ne, adjacet terræ Leodicensi & Namurensi : à meridie , Lotha-
 ringiæ : ab ortu habet Mosellam flumen, & Archiepiscopatum
 Trevirensē : ab occasu denique terminatur partim Mosā, par- *Divisa*
 tim Arduennensi saltu, quem majori ex parte includit. Dividi-
 tur autem in partes duas ; Arduennam nempe ; quæ in Famen-
 nam rursus atque Eifaliam subdividitur : estq̃ue montuosa ad- *Soli lodej*
ina

modum regio, vini & frumētū ut plurimum sterilis, etsi juxta Viandam, Dikircham,
 & Echternacum pauca quædam occurrant vineta. Nec propterea tamen sua huic
 parti defunt dona, ut quæ fecale quidem mediocri, avenam verò atque legumina in-
 genti ubertate producat. Supplet præterea defectum istum benignitas quædam
 naturæ, dum steriliori huic Ducatus parti copiosè indulget varij generis feras, cū
 carniū suavitatem, ut in alterâ terræ parte captas longè exuperent, quales præsertim
 cervi, apri, capreoli, lepores, cuniculi. hinc nequid dicam de phasianis, & perdicibus
 ordinarijs, extant hic aliquot avium genera, quæ non temerè usquam invenias.
 & primò quidem eæ quas vulgò vocant *Canettes*, perdicibus paulò grandiores, ac
 coturnicibus pænè adsimiles, sed discolorēs & grato adspēctū, oculis pedibusq̃ue
 puniceis, carne candidâ, & suprâ quàm dici queat suavi. secundò duplex illud
 genus pullorum silvestrium, quorum alterum magnitudine ferè accedit ad galli-
 nam Africanam, & Lemovicensium nomine ipsi celebratur, *poulle de Limoges* : al-
 terum audit de *Bruxelles*, ab ericetis & id genus incultis atque desertis campis, ubi
 pullos suos excludunt. eā quidem utriusq̃ue generis & ovorum simul & avium
 multitudine, ut præter gratissimam voluptatem, maximum etiam fructum indige-
 nis adferant. Notandum verò per nupera isthæc & diuturna bella, quibus factum,
 ut incolis non vacaverit venationibus & aucupijs esse intentos, utrumq̃; hoc avium
 genus ita multiplicatum esse, ut per omnes hæc Provincias pænè dispersum sit, ac
 vel in finibus nostræ Antuerpiæ, saltim illud quod ipsi *Bruxelles* nuncupant, capia-
 tur. Pari modo multiplicati sunt phasiani, perdicēs, aliæque avium genera, locum
 haud facillè commutant. Item feras, & nominatim cervi, damæ, lepores, cuniculi,
 apri, non aliter quàm in horridâ prorsus & incultâ regione, mirum in modum, &
 suprâ omnem fidem suam quique genus hic propagarunt. Sed accreverunt ex aliâ
 parte & lupi, vulpes, viverræ, ac similia noxiarum ferarum genera, ita ut lupi qui-
 dem, magno hominum damno ac metu, vel turmatim noctu oberrent. At præci-
 pius tamen hujus partis fructus in pecore ferè consistit, & in ferri, cuprigue venis,
 quibus argenti quoque nonnihil accedit. suppetit item maxima vis lignorum, cu-
 dendis metallis & extruendis fornacibus, levi impēsa & op̃erâ, comodiſſimorum.
 Altera Lucemburgēſis Ducatus portio, quam Mosānam vulgò & Mosellanam vo-
 cant, longè est cultior, ac tum frugibus, tum cæteris ad humanam vitam necessarijs,
 & mediocri etiam vino copiosior. Huic similis ferè Comitatus Chiniensis, qui et-
 si traſui huic vicinus, distinctus tamen & peculiare, ut mox docebo, est membrum.
 Nec omitrēdum hoc loco, inveniri versus Mosellam nonnullos fontes salis igienēdo
 accomodos. prout exemplo jam ostenderunt & Badensium Marchio, & Do-
 minus Rodemacriæ, qui & opus inceptum gavriter indices prosequuntur. Quo-

Opidorum
catalogus.Arce quæ-
dam cul-
g-toris.Pagorum
nuncius.

Signatus.

Ordines.

niam verò maxima hujus Provinciæ pars confinalis est Galliæ, miserè sæpiùs multarunt bella: ac inodò agros & pagos miles depopulatus est, modò urbs & ci-
teram urbem occupavit, atque diripuit. sic ut ipsa metropolis quoque pluries ca-
pta fuerit & recepta, multiplicèscque calamitates experta. Interluunt regionem va-
ria flumina, in primis autem Mosella & Mosæ, suprà nobis prolixè descripti. Patet
in ambitum circiter septuaginta leucas. quo spatio contineri comperior opida
muris clausa viginti, Lucemburgum nempe, totius terræ metropolim, Arlunum,
Rodemacriam, Theon-villam, Biedburgum, Gravemacriam, Coningmacriani, Di-
kirchiam, Vietonum, Echternacum, Viandam, Bastonacum, Mommedium, Novo-
castrum in Eifeliâ, Damvillerium, Marviliu, Rupem Arduennensem, Durbiu,
Fanum Sancti Viti, Martiam, Sleidam. quod postremum tamen municipij potius,
quàm opidi nomen tueatur, quia nempe murorum expers. Sunt deinde & alia
quædam opida, quæ aut belli furore, aut pacis legibus, muros solo æquarunt, ut
Ivofium, Chinium, & Fertæa. Sunt & arces quædam, seu castra, opidorum panè
effigiem referentia, neque nobilitate minùs quàm antiquitate conspicua. quæ la
speciatim, Fanum Sancti Ioannis, & Manderscheda, illud quidem secundo, istud
verò octavo à Lucemburgo milliari, utrumque Comitatus dignitate præcellens,
item Viltzium, una è portionibus Arlunensibus: Sauvachium; Clavallium;
Hoefalissium; Bepurgum; Linster; Gerolsteinum; Salma; Reiferscheda; Mal-
berga; Schoneccum; Virneburgum; Bourscheda; Escha; Soya; Villemontium;
Mirouartum; Zoleurca; Meisemburgum, ubi olim & castrum & lautum satis opi-
dulum: Brandenberga; Rupella, vulgariter *la Rochette*, aliæque complura, peculia-
ribus terræ Dynastis parentia. Mille denique centum & sexaginta novem sunt pagi,
inter quos insignes quidam & ampli, ut Rupella, Remichium, Revenhovia,
Wasserpillichia, Avionum, & Fanum Sancti Huberti, quod postremum, quia posi-
tum in confinijs terræ Leodicensis, ideòque sæpiùs inter utramque nationem variè
super eo certatum est, hodièque audit *la terre du debat*, terra contentionis. Conti-
nentur hac ditione Marchionatus duo, Comitatus septem, Baroniz & Toparchiz
quamplurimæ, tum perpetuus Mareschalcus, sive Equito cum Latinis, vel Magister
Equitum magis dicendus est. Ordines ejus consistunt è tribus membris, Antisti-
tibus, Nobilibus, Magistratibus. Iam verò progrediamur ad specialiora, & descri-
bamus primùm opida muris clausa, initium capientes à Lucemburgo, reliquo-
rum metropoli, atque inde quo melius capiamur, ad ea quæ ipsi propinquiora per-
recturi.

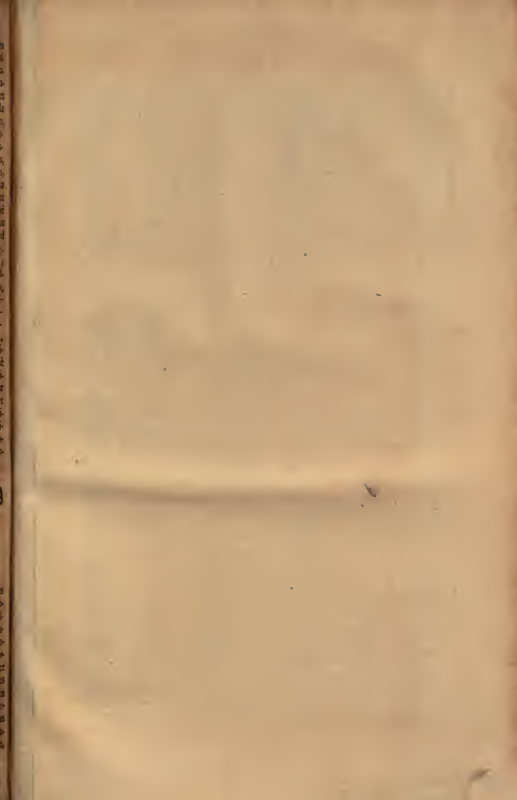
DESCRIPTIO VRBIS

LVCEMBVRGI.

Nomen.

LVCEMBVRGV. M., ut diximus, est universi hujus Ducatus
metropolis, ei que à se facit nomen, ipsa illud mutuata, ut vo-
lunt, et si voce nonnihil corrupta, à flumine quem Latini A-
lunciam, vulgus hodie *Alzet* idiomate suo indiget, quod su-
periolem urbis partem, monti inædificatam, interluit, inferio-
re planitieci imposita. Ptolemæo vocatur *Augusta Remandu-
rum*. Ego verò nomen ei factum existimo ex semilatinâ voce
Lucisburgum. quia certum est, istos populos superstitionibus
olim valde obnoxios fuisse: ideòque videri insigniora quæque loca Deastrorum
suorum, aut Planetarum nominibus exornasse. sicut per totam hanc regionem ho-
dièque apparet. Lucisburgum itaque nihil aliud est quàm opidum, sive castrum
lucis, hoc est Solis, qui pater lucis, & reliquorum omnium Planetarum caput. Ar-
lunum,

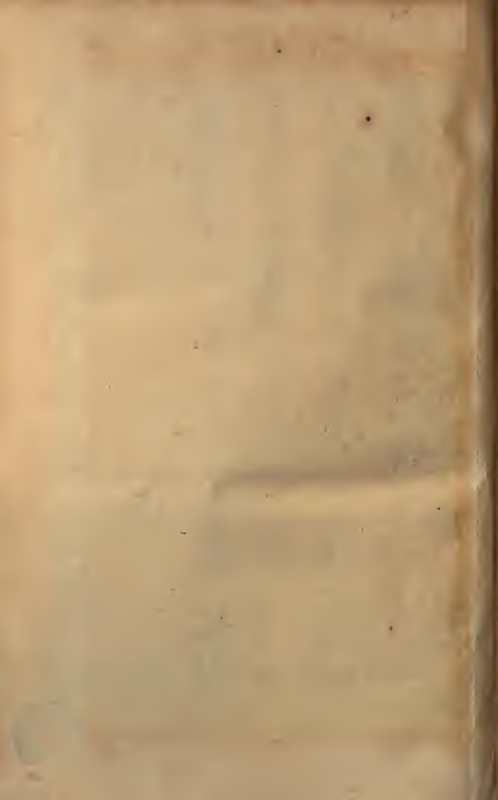

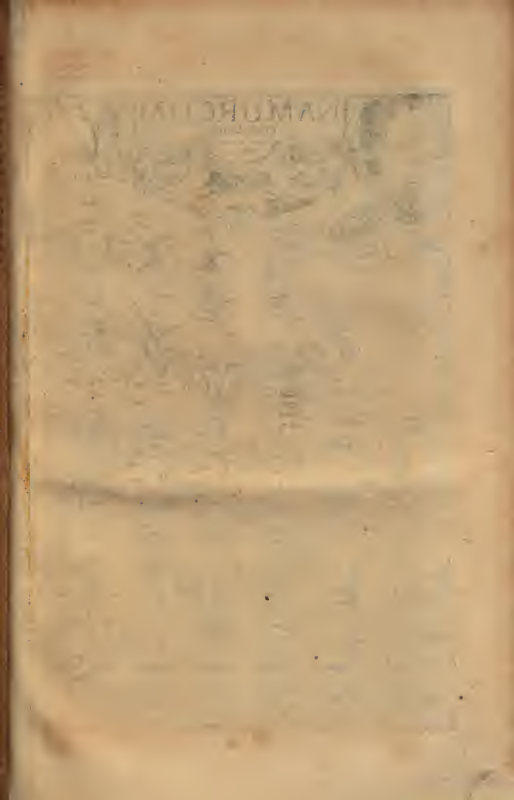

Sutzenburg.

Ducatus eiusde nominis, ve-
tus et primaria vrbis, su peri-
ori et in feriore situ mirabi-
li vallibus, et precipitijs secatur.
Castro quondam et benedictino
coenobio Ducis oratorio
et sepulchro nuncupato pilonis.

NAMURCUM

comitatus.

Præfatus Karolus
colavit.

SEA NIVELLE

TIAE

DESCRIPTION

COMITATUS

NAMVRENSIS.

CONTINETUR hic Comitatus, perexiguus atque angustis finibus, inter Brabantiam, terram Hannoniam, Luxemburgensem, & Episcopatum Leodicensem. estque regiuncula, ut sic dixerim, omnibus donis bonisque abundans. nam quod incolas attinet, ij frequentes, probi, fideles, & ad quasvis res acres atque industrij. Nobilitas armis, literis, aliisque id genus, dignitatem & ordinem suum decentibus, exercitijs splendet. aer bonus, temperatus, & saluberrimus. territorium varijs cum

Limburg

*Soll & in
colorum inq.
dolo.*

fluminibus, tum & rivulis interluitur, quorum agmen præcipuè ducunt Mosa & Sabis, qui ne quid dicam de commoditate illà quam præbent ad quodvis mercium genus tam crebrò quocumque visum est transportandum, magnam quoque laudatissimorum varij generis piscium copiam, in locis præsertim ubi inter arenas ipsi, ac viva saxa, proprios sibi & naturales fundos, lasciviant ac pascuntur, toto ferè quàm longus est anno, abundè suppeditant. Silvæ hic plurimæ, feris & volatilibus, in fructum pariter ac voluptatem, plenæ, quarum cæteras magnitudine longè præcellit Marlania. Planities tritici a liarumque frugum eximiè fertilis. Montes (quibus regio sanè abundat) præter utiles illas & amenas silvas, ac secuturientes undique limpidiissimarum aquarum fontes, plurimas habent ferri, quasdam & plumbi venas: plurimas item varij generis lapidum, ac solidorum quidem & ad opera edificiaque aptissimorum, fodinas. Inter lapides autem eminet maximè pullum illud marmor, cujus ingens hic copia. item rufum quoddam albo intermixtum, cui lapidi nomen est. tum & tertium genus longè pulcherrimum, coloris inter leucophæum, atque cœruleum, albo interstincti. multa denique alia lapidum genera, tum ad opera cœmentitia, tum ad calcem excoquendam accommoda. Quin à paucis annis remò effodi quoque hic cœpit genus quoddam lapidis carbonarij, in Hannoniâ jam descripti, ac prolixiùs porro in Leodicensi Provinceâ describendi. Eruitur insuper copiosissimè optimum genus netri, aliarumque munitionum. ita quidem ut tot istis bonis atque commoditatibus, & exerceantur variè homines, & mirum in modum ditescant. quod utrumque tamen potissimùm usu venit in ferrifodinis, quas magnâ sedulitate atque industriâ, per abstrusas montium venas ac terræ viscera perferutantes, idemtidem passim detegunt. rem spectantibus quidem, sed considerantibus magis admirandam! ut quæ magnum pariter & judicium, & experientiam exigit. Neque sufficit enim eas detexisse, nisi & explorare noris, probèque intelligas, utrùm talis illa vena, vel situ, vel bonitate, vel copiâ denique & siccitate aquositateve materiæ, fructuosa tibi futura sit, an damposa. cum enim & operosa admodum res sit, & immensos parè requirat sumtus, necessum est ut in eâ te exercearis, sisque judiciosus in primis ac diligens, nisi & te simul, & familiam velis perditum. Verùm eximia illa tot aquarum & fluminum, totque nemonum ac lignorum opportunitas, purgando, coquendo, & ad perfectionem conducendo, inò in chalybem acuendo, ac de loco porro in locum commovendo transportandòque ferro inserviens, & conatum simul & sumtus ita faciles reddunt, minunrque ut numquam non & quærat & inveniatur, numquam non sedulò in-
drièque laboretur, idque tot & tantis fornacibus, officinis, ac instrumentis, præsertim in dicto illo Marlaniâ, ut versari tibi videaris in ipsis Vulcani fabricis. Quare

merito

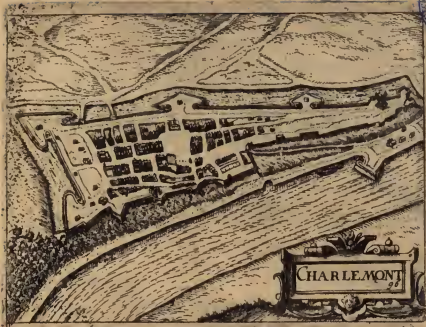

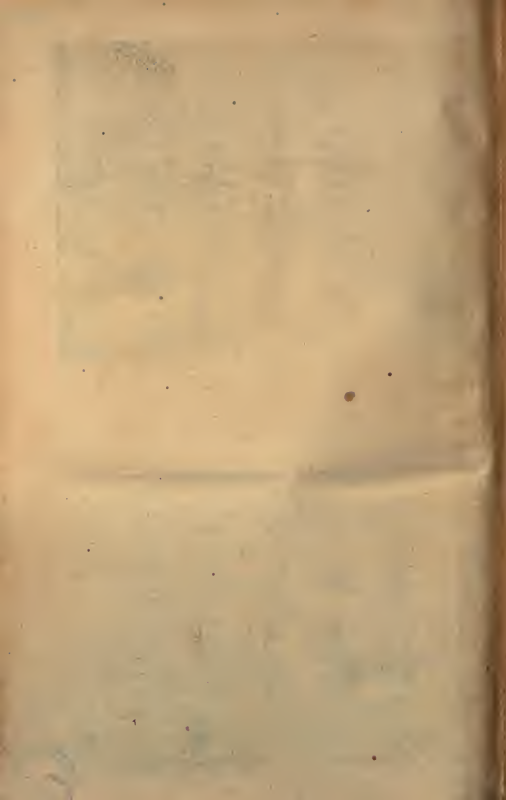

NAMVRCVM

Positum verò est opidum inter duos montes ad larvam Mosæ ripam, ac Sabis, ipsum interluentis, in eum fluvium confluentes. Lovanio tantum octo, Leodico verò & Bruxellâ pari decem leucarum intervallo abjungitur. opidum sanè lautum, venustum, concinnum, ac munitissimâ arce conspicuum. Circùm arcem numerantur septem distinctæ solitudines, sive clausuræ ut vocant, & mandræ, totidem viris pijs ac religiosis infessæ. In opido sedem habet Senatus Provincialis, unde Mechliniam porro licet provocare. Primarium ejus templum dedicatum est Divo Albino, exornatum haud ita pridem Episcopopus fastigio. quâ dignitate fungitur hodie doctus & reverendus Præsul Franciscus Wallonacappellus. Incolæ admodum bellicosi, & Principibus suis addictissimi. Sermone utuntur Gallicano. civiles valdè, & in certis aliquot artibus perindustrii, etsi mercatores tamen & artifices numerant perquam paucos. Nobilitas satis frequens, & in eâ familiæ quædam miram præ se ferentes vetustatem, & a Principum quidem stirpe, sed illegitimis tamen natalibus bonam partem oriundæ.

Namurum inter & Huyum, ac tertio inde, hinc non nisi secundo milliari, ad Mosam flumen, & territorio Namurensi, Andenna conspicitur, bonus certe & amplus pagus, ubi sedes est pervetusti cujusdam collegij, vulgò Præposituram vocant, Canonicarum, instituti annis abhinc nongentis & quod excurrit, à Divâ Beggâ, primi Pipini filîâ, & uxore Anchisæ, quæ à Dagoberto Francorum Rege donatus fuit Ducatus Brabantix. Ex eo autem Conjugio orti sunt cæteri omnes Pipini, Carolique Martellus & Magnus. prout fusiùs suprà, dum Brabantiâ describeremus, fuit à nobis expositum. Estque Collegium istud verè nobilissimum, ac conveniunt ferè ipsius instituta cum ijs Collegij Nivellensis, fundati (ut dixi) à Divâ Gertrude, Divæ hujus Beggæ sorore germanâ. quas equidem credo mutuis sese exemplis provocasse. Alterum porrò Canonicarum nobilium Monasterium, Andennensi adsimile, extat ad Sabim flumen, juxta pagum quem vulgò vocant *Monster*, altero à Namuro milliari. Quæ Collegia, sicuti bona omnibus præbent exempla, ita multas quotidie elemolynas erogant, aliâque officia caritatis & pietatis præstant.

Viluntur insuper inter eamdem hanc Namurum & Dinantum, in monte quem *Polva* vulgo nuncupant, parietinae quaedam & rudera veteris opidi *Chevre-mont*, hoc est *montis Caprarum*, quod destructum fuit per intestina bella cum Leodicensibus gesta, nec resurgere hactenus potuit.

Boviniacum, vulgo *Bovines*, ad sinistram Mosæ fluminis ripam est, ac Namuro^{Boviniacum} quatuor leucis abjungitur, opidulum perantiquum, & tectis simul ac civibus olim frequens, sed direptum sæpè ac devastatum per bella, & præsertim anno 1554, eum obsedit magno exercitu Galliarum Rex Henricus secundus, & expugnatum pessimis modis excepit, hodie tamen per pacem reparatur paulatim & frequen-^{tatur}.

DESCRIPTIO CAROLOMONTII.

CAROLOMONTIVM, admirandum planè opidulum, arcis ferè effigiem præfert, propugnaculis suis communitæ. Distat Mariæburgo quidem trium, Namtiro autem septem leucarum spatio. situm peropportunè in monte ad levam Mosæ ripam, circa nobilem illum locum quem vulgò vocant *Givet*. Nomen habet à Carolo Quinto Imperatore, qui coërcendis ab eâ parte Gallis, Mariæburgum tunc tententibus, extrui jussit. anno 1555. Gubernat hunc locum Dominus Altopennius, sæpiùs nobis laudatus.

DESCRIPTIO VALLOCVRÆ.

VALLOCVRIA, vulgò *Walcourt*, Namuro dissidet septem leucis, estque opidulum lautum, & pulcherrimis undique agris circumdatum.

Dava pagus.

Dava est super Mosam flumen, quâ Boviniacum itur, unico tantum à Namuro milliari, pagus admodum momentosus, bonâque & validâ arce, tum & amplâ jurisdictione spectabilis, sic ut titulum Vicecomitatus inferibat. Sunt præterea in pagorum catalogo varia loca non amplitudine minus quàm amoenitate spectanda, quâlibet amoenissimus ille pagus *Floren*, quarto ab urbe milliari. quâlibet item *Vasgia*, tertio: & *Samsonia*, altero tantum ab eâ lapide, locus ad Mosam flumen.

Dilectio Namurcensis quondam juris Austriaci facta est.

Mutavit etiam ista ditio superioribus sæculis sæpenuerò suos Dominos. unde ob varias variorum in eam prætensiones varia quoque sustinuit bella. quæ nec citra prolixitatis fastidium, nec fortassis omninò citra fraudem referantur. Mihi sufficit dicere, Balduini Imperatoris Constantinopolitani fratrem Philippum, tenuisse Marchionatum Namurensē anno jam tum 1200. Factum autem varijs casibus, ut sub infecutis Principibus Marchionatus migrârit in Comitatum. ac tandem hæreditario jure, vel ut alij volunt, emtione, venerit in Philippi Boni, Burgundiæ Principis, potestatem. atque inde, modo quo cæteræ ditiones hætenus nobis descriptæ, Austriacis denique cesserit. Gubematur hodie, nomine Regis Catholici, à Florentio Barlæmontio, Barone Hiergesio.

Descriptis hucusque Inferioris Germaniæ regionibus Philippi Regis imperium agnoscentibus, convenientissimum sanè videatur, si & Leodicensis Episcopatus descriptionem subjunxero. tum quod magna sit illi cum Provincijs Belgicis ac Dynastis earum vicinitas, inviolabilis amicitia, & perpetua quædam confœderatio: tum quod Præsul Leodicensis, qui hodie rebus præest, oriundus sit ex hoc ipso tractu,

Atque præsidium & dulce decus meum.

Aquas-grani præterea, nobile atque famosum opidum, quia Belgiæ nostræ, quicum illi & alijs sæpè negotium intercessit, valdè conterminum, & quod caput est amicissimum sociumque, brevibus descripturus sum.

DE

122
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

LEODIENSIS EPISCOPAT

On ens.

OPATUS DELINEATIO.

LUTZENBURGI
 PAR

EN SIS EP IS COPA

NA MUR

Occidens.

20

Q

DESCRIPTIO
EPISCOPATUS
LEODIGENSIS.

AQVILGRANVM *Dulgo*
Auch Perantiqua Imperij vr
bis monumeto Caroli Magni.
Thermae prestantis et Mem
orabilis

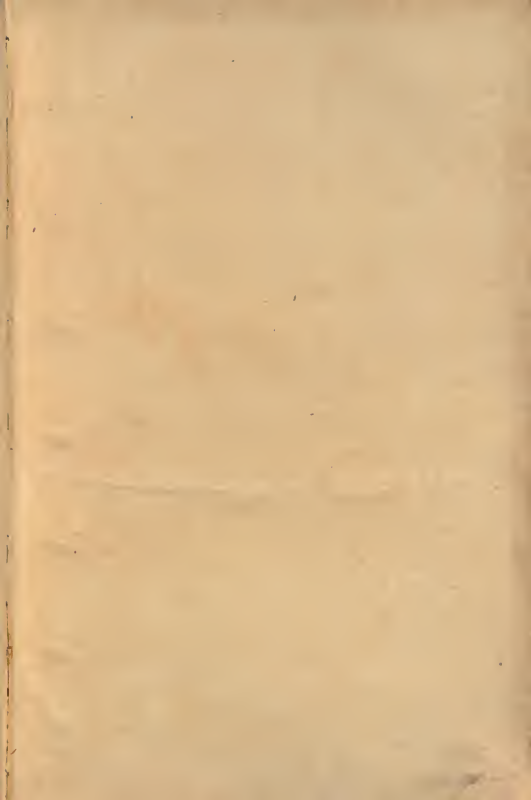

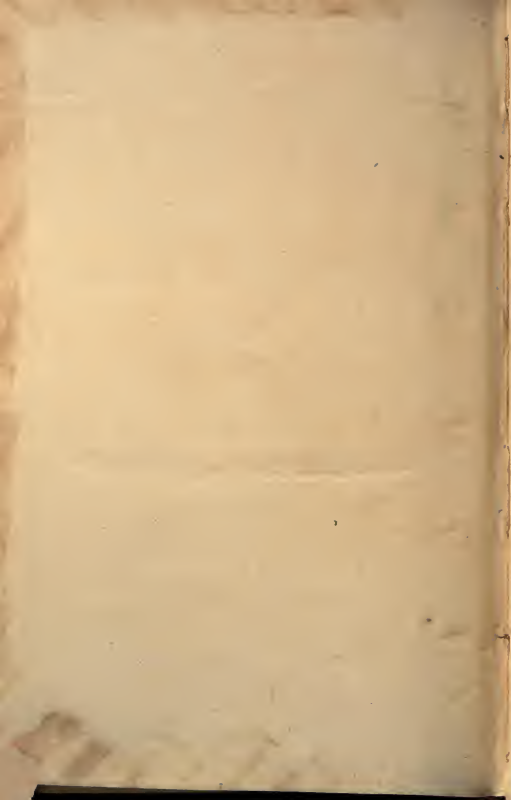

F. 25.

100.00
C.S.